Cărți apărute în 2009

In memoriam
ARTUR SILVESTRI
mărturii tulburătoare

ARTUR SILVESTRI
Frumusețea lumii cunoscute
Zile de neuitat

În curs de apariție în colecția **Pro memoria**

ARTUR SILVESTRI
Fapta culturală

ARTUR SILVESTRI
Editorul sau grădinarul dăruit

ARTUR SILVESTRI
Așa cum l-am cunoscut

Reeditări în curs de apariție

ARTUR SILVESTRI
Memoria ca un concert baroc (vol. I, II, III)

ARTUR SILVESTRI
Nu suntem singuri - (Convorbiri)

ARTUR SILVESTRI
Steaua mărilor (Proze fantastice)

CLEOPATRA LORINȚIU

Artur Silvestri
Vocația Căii Singuratice

Un scriitor care se sustrage categorisirii
Un răzvrătit cu un farmec uluitor

Volum îngrijit și coordonat de
MARIANA BRĂESCU SILVESTRI

CLEOPATRA LORINȚIU

Artur Silvestri

Vocația Căii Singuratice

Editura Carpathia

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

LORINȚIU, CLEOPATRA
Artur Silvestri - Vocația Căii Singuratice /
Cleopatra Lorințiu.- București: Carpathia Press, 2009
ISBN 978-973-7609-46-5

821.135.1.09 Silvestri,A.
929 Silvestri,A.

© CARPATHIA, 2009

Cerul sufletesc

Acum, de când el nu mai este, aștept și citesc fiecare pagină care se publică despre Artur Silvestri cu o încordare și o emoție ce nu se pot descrie. M-ar înțelege doar acela care, naufragiat dramatic, pe un țărm uitat de lume, pândește la orizont verticala subțire a unui catarg salvator.

Cleopatra Lorințiu este prima care scrie o carte despre Artur Silvestri. Mărturisește că nu-și propune o lucrare riguroasă, cu toate instrumentele științei pe masă. Este poetă și își permite mai multă libertate de stil și în stilul de abordare. Scrie ce simte, scrie cum simte. Nu a cuprins toată opera, o spune cu franchețe, n-a avut destul timp și sunt de acord că e de preferat o documentare imperfectă decât o amânare perfectă. Amânări vinovate, mai vinovate poate decât tăcerile vinovate în voia cărora prea des ne lăsăm, avertiza cu durere Artur Silvestri. Cleopatra Lorințiu ne arată că lecția merită învățată.

Tocmai pentru că natura ei poetică îi permite, ea se apropie de opera lui Artur Silvestri abordând-o din două perspective ce o fascinează: misterul, taina și stilul, scriitura.

Misterul - dar numai până unde se lasă descifrat, taina - până acolo unde nu e strivită frumusețea ei. Pentru că se știe: Artur Silvestri era clar unde voia să fie clar, dar dacă voia să ducă scrisul acolo unde nu oricine poate pătrunde...

Din naufragiul dureros al vieții mele, ajunsă dintr-o dată pe un țărm unde, singură fiind, nu mai recunosc nimic, formule de neuitat mă tulbură, călătorind spre mine din această carte și îmi par nu doar atât de frumos spuse, dar eu știu, știu că sunt adevărate.

E cunoscut, Artur Silvestri are o formulă eseistică care lasă o urmă adâncă, „labă de leu", cum se spunea despre stilul său, inconfundabil, și mai știu și că lui îi făcea plăcere. Dar Cleopatra Lorințiu relevă, încă o dată, frumusețea prozelor sale, marele său talent de prozator prea puțin luat în seamă și nu doar în cărțile clasificate ca atare ea descoperă adeseori, cu încântare, „bijuterii ascunse între ierburile memoriei".

Dar cel mai important, cred eu, este că această carte sesizează la Artur Silvestri natura, esența felului său de a fi, de a scrie: o nesupunere generală la înregimentări, la etichetări, la clasificări. Era unic, nepereche.

Sper din tot sufletul ca această carte să-și împlinească menirea, să apropie cititorul de cărțile și ideile sale. Să-l ajute să înțeleagă câte ceva din personalitatea, din „modelul Silvestri" și nu în ultimul rând, așa cum spunea el însuși, să-i înțeleagă „cerul sufletesc".

Mariana Brăescu Silvestri

CAPITOLUL 1

Arhetipul călugărilor sciți

O construcție masivă și durabilă pentru cei ce vor veni

Se referă la următoarele cărți:
- Artur Silvestri – ARHETIPUL CĂLUGĂRILOR SCIȚI – *Eseuri despre „Bizanțul paralel“* – 2005
- Artur Silvestri – L'ARCHETYPE DES MOINES SCYTHES – *Quatre „heures astrales“ dans le Byzance parallele* – 2005
- Artur Silvestri, DER ARCHETYPUS DER SKYTISCHEN MONCHEN, *Kogaions editions,* 2006
- Artur Silvestri – FABULA CĂII SINGURATICE – *Elemente de „istorie culturală apocrifă“* – 2005
- Artur Silvestri – LA FAIBLE DE LA VOIE SOLITAIRE – *Quelques éléments d'histoire culturelle apocryphe* – 2005

Subtilitatea analizei

O prismă valabilă pentru întreaga operă

Reunită într-o formă finală și beneficiind de o addenda la momentul publicării în volum, ***Arhetipul călugărilor sciți*** (**Eseuri despre Bizanțul paralel**, Carpathia Press 2005) este probabil cartea cea mai muncită și totodată cea mai densă a acestui autor care nu s-a dat nicicând în lături din fața faptelor cu caracter de unicitate, pionierat, deschidere culturală, investigând căi nu doar nedefrișate de alții, dar chiar abandonate, ignorate cu voie sau fără voie.

De la început suntem avertizați că aceste studii au fost scrise în altă limbă, anume în franceză și că s-au publicat în *Revista Română* începând cu anul 1980, sub alte titluri decât cele sub care figurează în carte.

Pentru cine nu știe, această *Revistă Română* făcea parte din grupul publicațiilor pentru străinătate ce apăreau în România acelor ani, fiind în general des-

tinate circulației în străinătate, în limbi internaționale.

Nu cunosc în amănunt cazuistica acestui fapt de istorie literară, dar promit cititorilor că, până la următoarea ediție a acestei cărți, o voi elucida. O bună parte din cei care ar fi putut avea știință de contextul publicării (vreau să spun, numai în franceză) nu mai sunt printre noi. Totuși, exista o tendință la nivelul acelor ani de a lăsa să circule într-o lume mai largă texte, adevăruri, mult mai deschis spuse. Asta însemna, din partea mai marilor epocii, un fel de **turnesol al contextului cultural**, autori pertinenți, care avansau idei curajoase pentru care probabil, în mintea mai marilor, publicul românesc nu era încă pregătit, sau nu era încă oportună larga lor difuzare sau … etc, etc.

Astfel, aceste studii au fost, ca să zic așa, publicate, chiar dacă presa românească ignora într-un anume fel acest fapt. Altfel, autorul ar fi fost în situația probabilă de a le publica în premieră mult mai târziu, după 1990. Din acele studii ale anilor optzeci, prea puțin schimbate, căci autorul nu a mai simțit nevoia refacerii lor, se alcătuiește, se structurează, iată, ***Arhetipul călugărilor sciți*** o carte în limba română, care include această ***Fabulă a Căii Singuratice***, publicată și de sine stătător, un studiu mai amplu despre literatura protoromână ce conține: un eseu despre Apariția și consolidarea doctrinei, Epoca pătimirilor, Geografia literaturii protoromâne și Școala literară de la Tomis. Apoi un capitol dedicat Renașterii isihaste (ce acoperă secolele XIV-XV), unul despre Bizan-

tinism și românitate centrat pe Epoca literară brâncovenească, apoi un Studiu despre «***Romantism și profetism***» și în sfârșit un alt eseu intitulat ***«Marele Cod: Legenda cărților arse, industria de manuscrise și rețelele populare.»*** Adunate în acest mod, eseurile se înlănțuie și chiar se completează creând o prismă valabilă de privire a întregii culturi românești.

Fabula Căii Singuratice

sau sinteza sintezelor
Misterul supraviețuirii unor culturi

Fabula Căii Singuratice care deschide cartea este însă o scriere de maturitate, compusă în 2005 și subintitulată Elemente de ***istorie culturală apocrifă*** republicată de sine stătător și tradusă în mai multe limbi.

Aceasta are o deosebită importanță în ansamblul operei, în pofida dimensiunilor reduse, căci este o **chintesență**. De aceea are o importanță deosebită în operă, căci e un fel de credo, sau chiar un fel de carte de vizită.

Altfel spus, este **sinteza sintezei**, este exprimarea în fraze limpezi și frumoase a interpretărilor ce au la bază alte sute de pagini scrise, este un fel **de quod erat demonstrandum.**

Este «*un alt mod de a vedea misterul supraviețuirii unor culturi*» căci, așa cum scriitorul însuși spune, e o cale de apropiere ce ar putea fi posibilă și chiar necesară și altor culturi:

Iată :*«Prin natura preocupărilor mele preponderente, era inevitabil să expun aici «**cazul românesc**» dar, în același timp, mi-am dat seama că acesta ar putea deveni un model și un exemplu de metodă posibilă când se studiază orice cultură din **Tiers-Monde**.*

La prima vedere poate deslușești mai greu rostul acestui îndemn. În definitiv, orice cultură se poate autoanaliza cum vrea ea. Oare e adevărat asta?

Mă tem că nu, căci criticul literar completează*: „Am încercat, aici, să elimin **cronologia universalistă** și **periodizarea canonică** stabilită de cele mai multe din **istoriile diverselor literaturi** (de regulă cele europene) și utilizată, printr-o extensiune, adeseori nepotrivită, în cazul tuturor istoriilor literare.*"

Evident pentru anumite culturi și literaturi, cum ar fi cea franceză sau cea italiană, studierea într-o anumită ordine clară este recomandabilă fiindcă ordinea însăși a fost creată de existența unei evoluții*: «Ev mediu, Renaștere, Baroc și Manierism, Clasicism, Enciclopedism, Romantism și Risorgimento».*

Tipul de judecare a istoriei culturii și literaturii prin această prismă însă ne văduvește pe noi pentru că tradiția locală e total diferită și asemenea și evoluția popoarelor.

*«Extrapolarea nu este, însă, o soluție deoarece, în alte regiuni, inclusiv europene, cronologia faptelor, ideologiile, tipul de creație și, deci, o tradiție locală constituită și activă diferă de model și reclamă o cu totul altă periodizare, având o notă de specific și chiar de **localism**.*

Tradiția bizantină (cu fluxuri și refluxuri) absentă în Occident și care la noi are un rol atât de im-

portant, marchează una din diferențele majore de abordare. Se subliniază mai ales apariția operelor distincte și originale prin spațiul « necontaminat » și curente cu specific pur românesc pentru a căror traducere în alte limbi avem deja problema unei explicații de subsol. Brâncovenismul (atât de prezent între 1690-1725), și care nouă ni se pare clar și natural, aproape consubstanțial, e greu de explicat străinilor.

«Însuși Romantismul mesianic, local, își extrage substanța din epoca anterioară (secolul XVIII) de recesiune în manuscris și cultură de mânăstire în chiar timpul Enciclopediei franceze.»

De fapt acesta e punctul inițial, convingerea autorului, de la care el a plecat în investigarea, deslușirea, aprofundarea fenomenului cărții bisericești. Diferită profund de catolicism, ortodoxia a avut parte de un alt ev mediu, cartea și tiparnița au fost apărate cu fervoare acolo și comorile rare ale culturii române au fost create în sânul bisericii.

Sigur, abordările din perioada rescrierii istoriei românești, mai cu seamă din perioada 1945-1990 au făcut ca rolul cărții bisericești să fie cât mai umbrit, dacă se poate prin omisiune și chiar prin necunoaștere.

Din această perspectivă ce au făcut unii precum Mitropolitul Nestor Vornicescu, ori Mitropolitul Antonie Plămădeală, ori Artur Silvestri însuși, capătă deosebită substanță și importanță esențială. Unele din revelațiile de carte bisericească au fost publicate cu destule dificultăți din partea cenzurilor

succesive, eu le cunosc pe cele de la *Luceafărul* și, în mod ciudat, aceste descoperiri deranjau o anumită parte a criticii literare, plecată din start cu decizia interioară să minimalizeze sau să defăimeze cultura străveche română cu particularitățile ei.

«Energia sublunară, secretă, ale cărei rețele misterioase am căutat să le identific și să le probez, se explică, într-o bună măsură, prin contribuția creștinismului ortodox, prin materia aparent bizantină dar originală, căci, indiferent dacă Bizanțul exista ori se prăbușise, ca metropolă ori simbol, duhul lui căpătase consubstanțialitate în acest spațiu de Limes pe care l-am putea denumi un ***Bizanț paralel****.»*

Asta în ceea ce privește o perioadă relativ apropiată de noi și care ne-a impregnat cu semnele și simbolurile ei. Dându-i partea de importanță cuvenită, scriitorul nu îi sporește artificial importanța, știe să pună surdina necesară, căci, mai departe de acest strat istoric *(«ce desemnează totuși un nucleu de europenitate care odată cu Renașterea impulsionată de cărturarii fugiți din Constantinopole, se revelează și va modela»)* există un strat cultural distinct, numit de autor *zăcământ «indistinct dar viu și pulsatoriu*, *un ceva misterios care iradiază și orânduiește, adeseori fără o explicație imediată, fenomene ce par necanonice și poate chiar necomparabile».*

Aici se vede maniera total diferită, fără pereche aș zice, de a aborda și trata chestiuni de istoria literaturii. Aceasta nu se face în stilul rece și ușor distant în care o fac istoricii culturii în mod obișnuit, ci într-un fel de învăluire de har care nu e una aproxi-

mativă, e corectă și în același timp atât de spumoasă, de emoționantă și de plăcută la citire !

*

Harul și intuiția scriitorului s-au așternut în aceste pagini scrise parcă dintr-o suflare, de nici măcar nu se simte că îndărătul lor există o documentare de vreo treizeci de ani și sute de nopți de trudă adâncă. De fapt, acesta e marele secret al literaturii: **să pară** că e scrisă ușor…

Iată acum una din spunerile cele mai frumoase din acest text, memorabil în sine, întru totul: *Noi, de fapt, venim de demult și suntem vechi, atât de vechi încât nu o dată, nici măcar nu ne mai putem identifica rădăcinile care se văd cu greu ori ne scapă chiar, fără să ne dăm seama în imediat, vederii prea grăbite ori începețoșate.*»

Urmează descrierea acestui popor așezat în Carpați, numit *«un popor straniu ce a lăsat o urmă neverosimilă și a putut exprima o cultură de o coerență ce aparține miracolului*», un popor «muzical» organizat într-un fel de comuniune ritualică, **încrezător în veșnicia sufletului**. Recunosc elementele definite de Romulus Vulcănescu în «fenomenul horal», liniile de forță ale acelei teorii antropologice. Autorul o numește **Cucuteni**, pentru a da un nume acestui popor magic zice el, care dispare și în urma căruia rămâne *«urmă groasă de incendiu și de prăpăd».*

Așa începe, în istoria locului, blestemul întreruperilor brutale, acela care ne-ar obliga mereu de-a lua, iar și iar de la capăt, construcția, opera. Totuși, viziunea catastrofistă asupra noastră ca popor nu e

cea potrivită. În sprijinul teoriei care o combate, vin revelațiile și accentuările care privesc scitul Anacharsis din Carpați, cel ce coborâse către Grecia, înțelept și povățuitor, precursor al lui Solon, Socrate însuși, Anaxagoras și Thales din Milet.

În această lume în care «*agatârșii își cântau legile lor*» apăruse acel «*legiuitor de munte*» denumit Zamolxis și despre care se spunea că ar fi călătorit spre Egipt ucenicind la Pitagora. Cum se explică apariția unui asemenea înțelept ?

Scriitorul spune clar ***«se ivise fără aparentă preistorie precum marii predicatori, deși, fără de îndoială, nu ieșise din goluri.»***

Chiar dacă poveștele sale nu ni s-au păstrat în ceva scris, ele s-au păstrat în «*gândirea, credința și filosofia* » celor care sunt străstrămoșii noștri, iar autorul continuă cu optimism raționamentul*: «când se vor curăța de impuritățile de transmisiune apocrifă și de coruptelă, vor arăta o filosofie articulată ce păstrează mult din ceea ce presimțim că ar fi comunicat «cucutenienii» și s-ar fi conservat pe căile enigmei ocolite.»*

E vorba despre un strat cognitiv mai degrabă misterios, care propagându-se chiar în sânul organizării de ermiți de pe Muntele sacru, au ecou în *« apologurile lui Dromichete și fabula lui Scorillo, prestigiul lui Deceneu și mai apoi în mileniul așa-zis mut, făcând creștinismul posibil în forme care, păstrând materia getică, vor fi socotite ortodoxe și, de fapt, așa vor fi câtă vreme cântarea în biserică și comunicarea prin muzică vor fi consacrate la Dunărea de Jos cu episcopul Niceta de Remesiana, autorul imnului* ***Te Deum Laudamus****.»*

Firul logic este convingător, elementele se înlănțuiesc și asistăm cuceriți la o repunere în drepturi a ceea ce ar fi deopotrivă **geneza getică** a acestei culturi și transmiterea prin marea tradiție monahală. *«Suntem într-o lume de continuitate sublunară, poate eretică și, în orice caz, apocrifă, dar confirmată prin efecte»,* subliniază Artur Silvestri.

Ca text care exprimă o direcție și o convingere, **Fabula Căii Singuratice** privește istoria civilizației românești într-un mod logic, bazându-se adeseori pe transmisiunea din zona subtilului, a tradiției orale și a sensului divinatoriu existent înainte de creștinism în stratul cel mai pur al populației, anume în ermiți și aspiranți.

Această tradiție profundă, atât de profundă de se pierde în zorii istoriei, continuă în rețele nevăzute de tradiție sapiențială și de transmisiune prin oralitate.

Urmează o înlănțuire de sfinți învățați: Sfântul Nicodim de la Tismana în secolul XIV, apoi Daniil Sihastru, relevat nouă și prin literatura clasică cultă, despre care se spune că îl povățuia pe însuși Ștefan Domnul Moldovei, pe Grigorie Roșca (mitropolit din secolul XVI), apoi pe Paisie Velicikovski, iar enumerarea ajunge la istoricii enciclopediști Hașdeu, Iorga, Pârvan: *«stăruința acestui strat fundamental este impresionantă»* spune autorul.

Mă gândesc o clipă la faptul că alții, unii care nu sunt de fapt sfinți, ci doar **cărturari chinuiți,** au plătit cu viața sau cu exilul, sau cu amândouă, la o adică, curajul de a scrie în românește: Inochentie

Micu, exilatul, apoi Ioan Budai Deleanu, mort la Liov (Lwow) în 1820, Gheorghe Șincai, în nesfârșite hărțuiri în justiția timpului său, Samuil Micu, mort la Buda, traducătorul unor părți importante din „Sfinții Părinți Răsăriteni", autorul unei noi traduceri din Biblie în 1795, aceasta fiind cea de-a doua tipărită în românește după **Biblia de la București.** Apărător al vechilor rânduieli și tradiții răsăritene în Biserica Română Unită cu Roma, luptător împotriva „latinizării", ceea ce se pare că i-a și fost fatal în epocă.

Ar trebui să plasăm cu mai multă exactitate efortul de cercetător și investigator al fenomenului literar protoromân depus de Artur Silvestri și concretizat în diverse scrieri, printre care cea sintetizatoare și principală este aceasta.

Căci lucrările sale se află de fapt la îmbinarea cercetării și investigației cu continua descifrare a sensurilor acestor cercetări.

Să fim serioși, chiar dacă au fost multă vreme văduvite de unele și de altele și împuținate, nu cercetările propriu - zise ne lipsesc nouă, românilor: În primul rând explicarea lor, relevarea înțelesurilor, aducerea la lumină, forma de expresie și punerea în continuitate.

Căci este o artă să exprimi toate acestea, în timp ce sumedenie de pagini aparținând unor cercetări poate minuțioase, dorm uitate în zilele noastre prin arhive și prin colțuri prăfuite de biblioteci.

Iată-ne dar în fața începuturilor, o combinație de getism, romanitate și religie ortodoxă!

Un fond autohton pe care autorul îl vede dominat de prezența zamolxismului ca fond principal, iar creștinarea românilor, fiind o creștere organică. Cert e faptul că în aceste începuturi, Roma era încă nu doar «necreștină», dar adversara cea mai cumplită a creștinismului.

E epoca uciderii adepților acestei religii, «aruncați la lei» și suportând cele mai cumplite morți. Indiferent cum va fi fost «*războiul confesional*», pare în afară de îndoială că doctrina culturală predominantă se menține și, deci, «*evoluția se produce într-un fel mai degrabă conservator*», remarcă autorul. Și vechimea acțiunii apostolice este evidentă. Și este evident faptul că penetrația creștină era la momentul retragerii administrației romane deja în plin avânt, ca să zic așa, fiindcă începuse cu misiunea Sfântului Apostol Andrei în Sciția și la traci.

Sunt într-un fel începuturile creștinismului, dar să nu uităm că erau multe cultele Daciei Imperiale la vremea aceea.

Ele demonstrau în ultimă instanță că împotriva geților se produsese nu numai un război dur de ocupație, dar și unul religios, și a vedea lucrurile altfel se pare că e o eroare.

Acum, după două mii de ani, ocupația ne poate părea progresivă, chiar «blândă», căci timpul nivelează asperitățile, dar numai cu elementele bun simțului istoric. Ce-ar fi să ne gândim cum se comportau romanii ca stăpânitori, într-un popor foarte hotărât și înfruntător? Scriitorul relevă un fapt foarte interesant:

«Creștinismul rămâne, în epoca post-provincială, o formă de identitate etnică, de vreme ce potrivirea cu doctrina lui Zamolxis pare a fi fost atât de impunătoare. Astfel încât, a gândi patristic însemna aici, către anul 300 d.Hr., a resuscita un fond ireductibil și, totodată, a fi latin. Acesta este un paradox, de fapt paradoxul romanității fără imperiu, cum trebuie să fie socotit sensul autohtonității de după Aurelian, detectabil din Evul mediu până târziu.»

Un studiu despre modelul literar românesc:

Nesfârșitele șantiere

Analiza unui posibil tipar repetitiv în istoria literaturii noastre începe prin relevarea unui fond de nefericire a împlinirii operei. Dincolo de tragedii vizibile și care impresionează, de genul unor scriitori care își sfârșesc viața nedrept de tineri precum Vasile Cârlova, Pavel Dan sau Nicolae Labiș, în traseele scriitorilor români se remarcă o anumită repetitivitate a *«geniului pustiu, personajul dramei naționale, exponentul dacic sacrificat»*.

Aceste analize ale damnării și condamnării scriitorului de excepție, posibil genial supus «malaxorului românesc», capătă astăzi alte semnificații prin perspectiva analizei evoluției carierei scriitorului și propriei sale morți, venită ca o ghilotină în plină putere creatoare și la vârsta celei mai prolifice maturități creatoare.

Dar, haideți să recitim poate din altă perspectivă și cu altă cheie ce scrie autorul : *«El este cel chemat a face mult în timp scurt »...*

Ce presentiment uriaș!

Și continuă*: «convocând energii irosite anterior și organizând ocaziile risipite. Modelul impresionează. Heliade-Rădulescu, Hașdeu, Eminescu, Iorga și Pârvan, Lucian Blaga, Cantemir și Stolnicul deschid nesfârșite șantiere ce ar fi reclamat, spre a se încheia vreodată, contribuții de generații, fiind evidentă aci năzuința, de nu chiar necesitatea consimțită a individului reprezentativ, a* ***construcției peste fracturi.****»*

Literatura protoromână:

Școala literară de la Tomis

Studiul pornește de la incontestabilitatea unui fond autohton pe care se adună în straturi tradiția patristică. Devenirea creștină a autohtonilor are un fel de naturalețe. Scriitorul consemnează părerea că *«Zamolxis era socotit de nu puțini dintre Părinții creștini drept un povățuitor acceptabil și intoleranța ce însoțește de obicei modificările de credință nu atinge pe geți.»*

Sursa documentării este evident Ioan G.Coman cu studiul său ***Scriitori bisericești din epoca străromână***, iar ideile contrazic de multe ori pe Pârvan. Acesta scrie în **Getica**: «*Evident întreaga poveste e o naivitate raționalistă grecească. Tot bătrânul Herodot își dă bine seama de adevăr. Zamolxis e zeu (urmează citatul în greacă, care semnifică demon local al geților) și nu un om, un reformator filosof, precum euhemeri-*

zanții de mai târziu cu Poseidon în frunte, au cercat să facă a se crede. Iar celălalt nume de Gebeleizis dat aceleiași divinități confirmă perfect calitatea de simplu atribut divin, și a numelui de Zamolxis.» (1)

Suntem de fapt în plină dispută între specialiști, citez aceste surse pentru a demonstra că mediul nu era de fel prielnic nici dezbaterii și nici nuanțărilor. Tot ce ține de protoromânism, de epoci depărtate, este teritoriul disputelor unor cunoscători care sunt extrem de dezbinați și care nu cad de acord. Însăși regretata Maria Gimbutas, căreia românii îi datorează fără s-o știe atât de mult din relevarea fondului necunoscut legat de scrierea de la Tărtăria, nu reprezintă pentru unii o sursă valabilă (2). În pofida congreselor internaționale care se țin, reunesc elita cercetării internaționale și dau verdicte în acest sens. Acestea sunt fie lăsate la o parte, fie minimalizate de cercetătorii oficiali români.

Scriitorul accentuează maniera originală de penetrație creștină începând cu misiunea Sfântului Apostol Andrei în Sciția și la traci *«coborând în vremurile de dinainte de împăratul Traian*». Evident despre această penetrație creștină și altoire naturală pe arborele zamolxian putem face doar supoziții. Scriitorul remarcă «*Indistinct între cultele Daciei imperiale, numeroase acestea și arătând o persistență de război religios făcut împotriva geților.»* Scriitorul nu neagă și nu minimalizează importanța *«întoarcerii dacilor liberi»* care coborau din nord către sud și

chiar o renaștere a ritualurilor așa-zis păgâne, cum Romulus Vulcănescu însuși evoca în Mitologia sa. (3)

Este elogiul spiritului getic persistent și care în mod logic nu dispare nici după ocupație și nici după diferite confruntări. Dar literatura română începe evident prin a fi creație de limbă latină alături de literatura vorbită, aceea, risipită nu știm unde și metamorfozându-se apoi în surse de folclor.

Ce erau Pătimirile

Importanța lor incontestabilă pentru nașterea literaturii române

Primele producții literare la protoromâni sunt aceste **pătimiri** care reprezintă niște panegirice de martiri creștini supuși persecuțiilor brutale hotărâte de împărat. Nu e ușor de reconstituit această perioadă, dar suferințele creștinilor ne sunt în general cunoscute prin alte surse. Așa zisa literatură de «passiones» *«afirmă un punct de vedere anti roman când Roma era încă păgână».*

Transmise prin copiști în general, aceste documente rare și anonime sunt totuși plauzibile, astfel **Martiriul lui Astion și Epictet** decapitați la Halmyris în Scithia Minor, doi asiatici probabil miraculoși, un preot bătrân anume Epictet și discipolul său, Astion, amândoi sosiți pe o corabie de la Cappadocia către Pontul Euxin, care ne dă știri despre viața au-

tohtonilor. Apoi o altă cronică «**Martiriul lui Irineu de Sirmium»** scris în latină și păstrat de un guvernator local, un document care relevă o adevărată tragedie creștină, acest Irineu rămânând printre subiectele de cult până târziu către anul 1200 pe măsura suferințelor îndurate. Un alt martiriu evidențiat de izvoare fusese acela al lui **Montanus de Singidunum** executat în martie 304, tot daco-roman. Scriitorul caută sursele, le confruntă, le înșiră, le analizează într-o muncă de furnică, dar și de pasiune nebună după subiect.

Pătimirile apar peste tot de la Povestea despre Mercurius arhistrateg din Oltenia pe la 265 ori poate spre momentul ce premerge retragerea aureliană. Sau **Martiriul lui Dasius de la Axiopolis** (condamnat tot la 304) unde, subliniază scriitorul, *«repudierea saturnaliilor păgâne trebuia să impresioneze spiritele șovăielnice și conservatoare.»*

Fresca se compune: toate aceste panegirice și pomeniri ilustrează *«răspunsul unui orient romanic reprimat».*

Stăpânirea romană nu este nici idealizată, nici blamată, totul e trecut prin filtrul inteligenței și se face pe baza surselor și izvoarelor, aș zice că nu există nimic sentimental sau părtinitor în aceste texte.

Și totuși, pentru noi, românii, simpla lor pomenire începe de curând să pară o chestiune de curaj, simpla abordare a temei te poate plasa într-o zonă în care nou veniți cu misie de nu se știe unde o pot sancționa sau minimaliza.

Artur Silvestri știa asta, știa doza de iritare pe care abordarea în acest mod a istoriei culturii românești o poate crea și teoretizase amplu și documentat pe această temă.

Totuși azi, eu știind acest lucru, avertizată de tot ce s-a petrecut cu toți cei care au susținut cu demnitate sau pur și simplu cu obiectivitate această firească abordare a lucrurilor, nu pot să nu îmi pun problema: comanditarii acestor tipuri de atitudini, de ignorare a surselor, de ștergere a dovezilor, de bagatelizare, chiar dacă sunt în slujba unora sau altora, ce câștigă din acest război întreținut, război de sute de ani?

Mergând pe firul Fabulei, e aceasta o perpetuă **autohtonitate pedepsită,** revin la textul lui Artur Silvestri unde acesta marchează «*pătimirea lui Sava Gotul* (372) *înecat în Buzău de Athanaric*», demonstrează că persecuțiile încep să fie datorate noilor veniți și că, latinitatea începe să fie cea în pericol, iar martiriul apare «*într-o formă embrionară*». Istorie care se transmite și se repovestește la Dunărea de Jos, către Mediterana și apoi în Asia Minor, adică «*în geografia protecției latine*», ceea ce însemna deja un tipar de pedeapsă a autohtonității…

În zorii primului mileniu, pomenirile marcau așadar martiriul, «*pătimirile*», rezistența de catacombe, de aceea ele dau aerul de «școală», sunt închegări ce depășesc «*teritoriul provincial propriu-zis*». Iată, între aceste concentrări, Școala literară de la Tomis cu o întindere în timp de circa două sute de ani, de la 370 la 550, despre care scriitorul scrie

că *«E o resurecție a unui spirit pontic de civilizație totodată elină și latină, unde contribuția substratului face sinteza să se producă».*

Documentarea este impresionantă, desenul acestei adevărate mișcări literare care antrenează Tomis, Histria și Callatis, dar și porturi la Dunăre ca Axiopolis și Halmmyris, antrenând spații mai largi din buza Pontului până în câmpiile transdanubiene, spre curbura carpatică urcând către Moldova, locuri pe unde circulau povești și istorii, spuse și respuse. Iată autorii citați de Artur Silvestri: Bretanion (370), Iulius Soranus (c.370-375), Terențius (381), Teotim (documentat la 390 și la 403), Timotei (381), Ioan de Tomis (448-449) și Teotim II (458), apoi Paternus (581-520) și Valentinianus (549-550) la care se adaugă grupul monahilor sciți (Ioan Maxențiu, Leonțiu de Bizanț, Petrus Diaconus, Achile, Mauricius și Ioan). Acestora li se adaugă contribuțiile lăsate de Ioan Cassianus, plecat din Sciția în Egipt și apoi în teritoriul Franței de azi, vechea Gallie (4) și Dionysius Exiguus (5) plecat din Tomis către Constantinopole și apoi spre Roma.

Iar documentarea continuă, înșiruirea, ca un evantai desfăcut peste geografia românească, un evantai mărturisitor: Iată-i pe cei afiliați școlii danubiene inaugurate de Ulfila, traducătorul Bibliei în gotică, apoi alții din vastul spațiu crapato-danubian, cum Auxentius de Durostorum (pe la 383), Palladius de Ratiaria (345-381), Maximinus (la finele secolului al patrulea), apoi Secundianus de Singidunum. Apar instituțiile bisericești.

Autorul continuă această incursiune fascinantă

afirmând: «Sunt urmașii lui Niceta de Remesiana» (6)! trecând către școala moeso panoniană cu reprezentanți memorabili printre care Laurentius de Sirmium și apoi Martin de Dumio și de Bracara, ideologul creștin al Galiciei. Cercul se lărgește și este normal să fie așa, se amplifică, aceste semne sunt focare care iradiază, există conexiuni de tot felul și, iată, concluzia e simplă, toți acești alcătuitori de texte erau precursorii unei literaturi, ei sunt strămoșii, ei sunt anterioritatea noastră.

Tomi, Tomis; monahii sciți și tainele lor

Restaurarea unor concepte

„Și, totuși, până acum câteva zile nu se putea spune precis până unde s-a întins orașul antic și care i-a fost incinta fortificată. Aceasta pentru că nimeni n-a făcut nici o însemnare topografică antică, atunci când, săpându-se fundațiunile vreunui nou edificiu, se dădea peste clădiri grecești ori romane. Dintr-un plan al vechiului Tomi, făcut de dl.Polonic sub conducerea răposatului Tocilescu și păstrat ca document în arhiva Muzeului național de antichități, se vede că arheologia română știa tot atât de puțin asupra topografiei tomitane cât oricare străin, care se conduce în astfel de chestiuni numai după izvoare literare”.(7) Avem în aceste fraze ale lui V. Pârvan două idei importante și care au contingență necesară cu restituirile semnate de Artur Silvestri. Pe de o parte neglijența care ne-a guvernat față de surse arheolo-

gice, pe de alta importanța enormă a izvoarelor literare!

Din acea lume cu Fortuna, cu Pontos, cu Cybela, cu Bachus și cu Mercur, cu Esculap și cu Isis, cu Diana și cu Selene, cu Hecate și Grații, cu Nemesis, Diosouri, cu Cavalerul Trac și Mithras, din acea lume de piatră descoperită și expusă și evident interpretată, ne-au parvenit semnale. Aceasta este antichitatea, cu semnele ei de piatră, cu secolele VI înainte de Hristos. Este apoi lumea în care e aruncat Ovidiu însuși și, pe malul mării, se derulează o realitate și o istorie plină de taine, adeseori cumplită, dar și fascinantă.

Venind din lumea literelor, semnalele excavate de cercetători și rețesute de Artur Silvestri ne ajută să plonjăm într-o realitate plină de informație și, pentru noi, de ce nu, de emoție.

Iată-ne în plină atmosferă de Scythia Minor, așternută peste stratul grec desenat de simbolurile din arhitectură, evocate mai sus și peste stăpânirea romană scrisă în mozaicul roman din centrul actual al orașului Constanța, și iată-l sub picioarele populațiilor migratoare până la năvălirea avarilor. Din secolul VI. Despre această perioadă se știe foarte puțin.

Și iată-l pe Artur Silvestri plonjând în această lume tainică: începând cu Bretanion, acel cappadocian ajuns la Pont spre 369, despre care se presupune că fusese un dizident, că se exprimase împotriva împăratului Valens, care ni se relevă printr-o scrisoare adresată Sfântului Vasile cel Mare, cel care îi răspunde de altfel și lui Iunius Soranus, guvernatorul Scythiei Minor la 370-375. Scrisoarea guverna-

torului s-a pierdut, răspunsul însă o reconstituie oarecum și e vorba despre protecția pentru cei persecutați că ar fi creștini și «*dorința de a trimite în Cappadocia moaște de martiri*».

Iată citatul din Sfântul Vasile cel Mare: «*Bine vei face dacă vei trimite în patrie (adică în Cappadocia) rămășițe pământești de martiri, dacă cu adevărat, după cum mi-ai scris, acolo (adică peste Dunăre) prigoana face și acum mucenici.*»

Interpretând acestea, Artur Silvestri conchide, într-un fel de detectivistică literară, investigare și coroborare a faptelor descrise: «*Înțelegem, deci, că guvernatorul făcuse un reportaj al nenorocirilor abătute asupra creștinilor de la Dunăre, ce s-a pierdut ca și altele, și, lipsind urmele, nu-l putem decât presupune. Orișicum ar fi, acesta nu-i document privat și trebuie socotit literatură*». Pe de o parte e foarte interesantă toată această reconstituire, pe de altă parte mă frapează reabilitarea conceptului de «reportaj» vast compromis la noi în stricta actualitate, compromitere sau devalorizare voită care este o mare prostie.

Fiecare din acești scriitori de epistole sau gânditori sau clerici sunt amintiți cu contribuția fiecăruia, bine amplasată în context și extrem de interesantă.

Ceea ce mi se pare remarcabil e nu faptul de a fi evocat și coroborat acestea, căci nu e singurul care s-a ocupat de fenomen, ceea ce e foarte bine, ci modul literar pur în care o face, căci te-ai aștepta, sincer, ca aceasta să fie o scriere seacă, îmbălsămată cu note de subsol și citate, greu de citit.

Da de unde.

O citești ca pe un fel de literatură de dezvăluire și abia aștepți să afli… ce s-a mai întâmplat pe la anul 400! Avem evaluări, întâmplări și comentarii despre toată această lungă listă de precursori !

Îi amintim doar: Teotim I, Timotei de Tomis, Ioan de Tomis, Teotim II, Ștefan de Callatis, Ioan Maxențiu, Petru, Leonțiu, Ioan.

Foarte interesantă e formularea referitoare la demersurile monahilor sciți, căci, iată, Ioan Lector ajunge la Constantinopol *«înfățișând către patriarh o soluție denumită curând formula monahilor sciți. Respinși însă și de Bizanț, ca și în Pont, sciții iau calea Romei, unde rămân un an și mai bine deși nu au, în cele din urmă, vreo recunoaștere mai de seamă. Însă, deodată, veni vestea că formula lor fusese admisă, pe neașteptate, la Constantinopol, prin stăruința lui Justinian și, de îndată ce acesta deveni împărat, fuse introdusă chiar și în documentația canonică. E o contribuție fără îndoială, chiar dacă de însemnătate ce datează și care, mai încoace, fuse pierdută, diluată ori chiar uitată».* Foarte interesantă evidențiere. Iată că suntem în miezul tainei acestor monahi sciți, adică daco romani, sciți cum li se spusese de către ceilalți, trăitori în Sciția Minor, dar nerupți de lumea aceea care avea mai multe inimi pulsatorii, Bizanțul pe de o parte, dar și Roma pe de alta.

Concluzia e clară și exprimată cu simplitate **«Acum înțelegem că de fapt danubienii ajunși la Roma erau niște calcedonieni fundamentaliști»**. E ca o traducere a unui mesaj multimilenar în felul nostru de înțelegere de astăzi.

Renașterea isihastă

Teza repetitivă a Bizanțului înainte de Bizanț

Urmând mișcării literare protoromâne, renașterea isihastă (8) este o altă specificitate a modului profund original de alcătuire a istoriei noastre literare. În așa zisul mileniu tăcut, în care literatura devine folclor transmis prin viu grai, de ce? Artur Silvestri motivează: «creația devine populară, scrisul, legat de materiale perisabile și supuse focului, se disprețuiește»!!!

Aici se cade să subliniem observația că mediul literar românesc pornea de la o cunoaștere a reperelor creației protoromâne, e o formă de a contracara total ideea de mileniu mut.

Examenul manuscriselor slavone atestă acest lucru!

Și ce anume se transmisese? Investigația continuă în aceeași linie? Întâi Ioan Cassian cunoscut de bi-

zantini, tradus din latină în greacă și cunoscut prin traduceri până la slavi. Scriitorul avansează ideea că ceva din scrierile de îndrumare mânăstirească ale acestuia și alte scrieri, ajunseseră deja la întâii scriitori din Țara Românească.

Deducțiile, legăturile, poate chiar presupunerile, scenariile, continuă. Iată cum un **Sbornic slavo-sârb** de dinainte de 1400 găsit la Hilandar conținea traduceri din Ioan Cassian, o compilație isihastă din acele vremuri care cuprindea texte din Nil Ascetul și Ioan Hrisostom. Se știe că în toată acea perioadă compilațiile erau frecvente și că ele nu evocau de obicei sursele, era un fel, pe de o parte, de reluare și îmbogățire a textelor, pe de altă parte o expresie a «umilinței» creștine, căci prea multă trufie strică rosturile credinciosului. Sunt citați în același sens Dionysius Exiguus (autor protoromân din secolele V-VI) și Niceta de Remesiana, autori latini la începuturi care ajung să fie cunoscuți la români, unde apăruseră cu sute de ani înainte prin intermediul limbii slavone, deci prin intermediere după ce fuseseră traduși în greacă.

Fusese aceasta o acoladă lingvistică determinată de condițiile profund specifice de la noi. Aici, autorul ajunge la una din temele sale favorite, repetitiv susținute în Operă și pe care o denumim prin propria sa zicere, cu toată încărcătura respectivă. *«Dar oare această literatură a intrat, odată cu slavona, în istoria arhivistică? Răspunsul nu e pozitiv; ea e tradusă, adeseori, și e transmisă conținutistic (arareori și stilistic) prin doctrină bisericească și canonică, la Constan-*

*tinopol, într-un fel tainic,căci literatura protoromână pare a fi un fenomen ce definește un **Bizanț înainte de Bizanț** și se însoțește cu acesta într-un fel de paralelă ce se trage din altă geografie».*

Acum, urmărirea valabilității deducțiilor și coroborării de date precum și substanța acestei teorii despre un Bizanț înainte de Bizanț rămâne apanajul specialiștilor, evident. Pentru mine ca scriitoare, această poveste documentată și logică de întrețesere a unor repere literare, ale scrierilor vechi, de cărturari care au scris și au construit cu fapta lor un început, îmi este suficientă. Trebuie să subliniez că există o frontieră precisă între interesul și dorințele scriitorului și ale istoricului literar. Nu fac parte din ultima categorie și citesc aceste cărți cu interes de scriitor, iar nu de scientist. De aceea, polemicile create în jurul teoriilor, surselor, investigațiilor îmi sunt necunoscute.

Ceea ce pot însă vedea este argumentarea frumoasă a continuității în această perioadă destul de greu de definit în care limba însăși e altceva decât latina originară, iar, cum bine observă autorul, războiul confesiunilor este pe undeva și războiul limbilor.

De accentuat climatul nepropice, ceea ce autorul semnifică prin limba de scriitură care e fie greaca, fie slavona *«de redacție sârbă sau medo-bulgară»* apoi și de «*redacție română*» spre a putea mai târziu a se exprima în românește. Autorul își pune verdictul: «*așa-zisa perioadă slavonă*» este *«curat bizantină, iar slavona e limba abstractizată a bizantinismului de la*

nord de Bizanț». Referindu-se evident la Țara Românească, autorul formulează ideea că societatea organizată după modelul grec definit de polisuri autocefale, deci că se orientează mai degrabă spre înlăuntrul său și mai puțin spre deschidere.

Este în fapt începutul unei explicații a ortodoxizării societății, căci societatea, spune autorul *«Nu va putea deveni, prin însăși conformația interioară, catolică și imperială».*

Numind epoca **renașterea isihastă**, fără îndoială autorul are în vedere înainte de toate o figură de stil, detașând o practică și acordându-i o anumită absolutizare. În realitate, orice societate își permite o diversitate de indivizi, care cred ei înșiși **diferit**, cred sau nu cred, chiar dacă facem referire la un Ev mediu cu obscurantismul lui cunoscut. Este sigur că ortodoxia a mers mână în mână cu evoluția poporului român și că catolicismul a fost unul de import în Ardealul aparținător de Imperiu, e de asemenea evident că am fost în prima linie în lupta turcilor de a cuceri, dar acesta e un capitol aparte, foarte complex și de rediscutat, întrucât numeroase șabloane persistă în apropierea de acest subiect, după cum înțelegem parcurgând studiile lui Dan Toma Dulciu. *(9)*

De altfel, Artur Silvestri însuși, parcurge episodul războiului religios tăcut și amintește colonia de turci selgiucizi venită în Dobrogea având funcția de păzitori ai granițelor. În Dobrogea se dezvoltase un «*islamism ascetic*» care, se întreabă autorul, nu cumva să fi făcut parte dintr-un «*atac la autohton*».

Ipoteza există, dar e neconfirmată. Pe tot parcursul luptelor de supunere, turcii nu au construit moschei din multe și varii motive, nu e cazul să le aprofundăm aici, nefiind obiectul exegezei sale.

Se vehiculează și conceptul de cultură de conservare, dar nu doar ca răspuns la o tentativă de ocupație, *«căci aci poate că se cuprinde și o idee de restaurație*».

E mai mult o autodezbatere, un fel de solilocviu al autorului în jurul memoriei Țării ideale. «*Rămân legăturile cu Brașovul, cu Maramureșul, ce asociase Mânăstirea de la Periș, ca* ***stavropighi****e direct de la Bizanț. Tot pe atunci apar, în nord de Carpați, ctitorii ale voievozilor din Valahia, între care unii dețin chiar și teritorii de margine. Atunci când aceștia nu stăpânesc țări românești în Transilvania, ei înalță locașuri de cult românesc și fac să se lățească, prin misionarism propriu, românitatea prin* ***carte*** *și* ***zugrăvie****.»*

Și astfel, autorul scanează, dacă putem spune așa, cu un limbaj de mileniu trei, o realitate de secol paisprezece-cincisprezece, făcând mereu legături, sau mai exact relevând lucruri pe care poate că le știam, dar felul în care le leagă, le țese, le coroborează, relevă un sens anumit.

Iată, spre pildă, cum exemplul bineștiutului Ștefan Zugravul, cunoscut ca meșter în Ardeal, dar venind din Muntenia sau exemplul mânăstirilor clădite de Nicodim de Tismana în Hațeg, fac parte din argumentația acestui fel de întindere a romanității orientale *«ce cuprindea în substanțialul etnic și o componentă străveche, de populații inițial întinse, dar obli-*

gate să se restrângă treptat, prin uzurpare», ceea ce e foarte frumos exprimat, de-a dreptul literar, aș zice, și condensează într-un fel povestea dăinuirii poporului român din toate părțile din jurul Carpaților.

Iată-ne dar în contextul creării și extinderii curentului isihast despre care scriitorul afirmă: «constituie ***ocazia pozitivă*** *ce dă putința unui fel de îngăduire între cultura cultă și cea autohtonă, populară, care nu este încă* ***sinteza».***

Vodița, Cozia, Tismana, Bistrița, Cotmeana, Snagov, Glavacioc, posibil în zona Buzăului sunt semnalate astfel de obști isihaste și athonite, ele pot depinde de curtea voievodală, cum e cazul zonei argeșene, dar, afirmă autorul, ele **«ascultă și de o tradiție încă necunoscută».**

O literatură evident manuscrisă și care îi premerge pe Cronicarii munteni, dar poate contemporană Letopisețului Bălenilor (1290-1688) (10) e reprezentată evident din còpii și adaptări, un fel de miscelllaneea, anonimă în general, dar în care se desprind unele nume :

La 1345 un oarecare Fudulu, care își consemnează pe manuscris propriul nume și încheierea procesului de copiere.

La 1370 la Muntele Athos ajunsese și părintele Mihai, «prea evlaviosul protopop al Ungrovlahiei».

Alte nume înscrise pe astfel de manuscripte sunt cele ale unor destoinici aflați în proximitatea lui Vlaicu Vodă, precum egumenul Dorotei, logofătul Sandu…

Ce înseamnă această răscolire printre nume de copiști și scribi ai vremii?

Demonstrarea faptului că mediul exista, prin condițiile necesare de alcătuire a scrierilor care devin respectate și importante încetul cu încetul.

Scriitorul accentuează cosmopolitismul, pentru noi, cei de azi, paradoxal, al epocii în care acei ce consemnau poate că erau, de exemplu, greci, precum Mitropoliții Iachint sau Hariton, dar tot acest val de scrisori, testamente, înțelegeri și consemnări au, spune autorul: *«...ceva din abstracțiunea scrisorilor umaniștilor Renașterii ce trăiau fără patrie, spre a se clarifica doctrinar, într-o manieră cosmopolită».*

Cu profundă obiectivitate scriitorul face loc evocării laicilor curții domnești, precum Badea, Marin, Pilea logofătul sau logofătul Baldovin, un grămătic pe numele lui Teodor sau Mihail, și toți acei truditori cu scrisul care au lăsat semne descifrate acum și care se adună într-un șir lung și stufos de nume.

Între acestea, Artur Silvestri acordă greutate într-o ordine a «*literaturii domnitorilor români*» lui Mircea cel Mare, despre care se pronunță astfel*: «Mircea cel Mare trebuie considerat Începătorul. Uimitoare este la el expresia unei demnități de exponent, împrumutată poate din literatura împărătească bizantină, dar cu siguranță trăită și însușită, căci aici nu modelul impresionează, ci documentul metafizic, poziția exponențială ce se comunică, ținuta. Citindu-l, parcă îl auzim pe Menumorut, în marele lui discurs către năvălitor, ce ar merita la rândul lui evocat și editat».*

Dincolo de frumusețea frazei, nu trebuie ignorate îndemnurile clare pe care Artur Silvestri ni le adresează, căci el vrea practic să ne trezească gustul

și interesul pentru această literatură prea puțin știută și pe care până și elevii și studenții la filologie o digeră cu greu, o însușesc cu greu. Pentru a gusta această delicatesă, probabil că trebuie să fi parcurs deja literatura întreagă, să dobândești curiozitatea forării spre începuturi.

Clasicii incontestabili:

Nicodim de Tismana și Filotei de la Cozia

În investigațiile asupra lui Nicodim de Tismana simt o ușoară simpatie confraternă aruncată peste secole, date fiind originile macedoromâne ale acestui balcanic născut în Macedonia sârbească pe la 1320, care intrase în monahism la Athos și care avusese un traseu de viață atât de interesant, căci prin 1375 intervine în conflictul dintre Patriarhia Constantinopolului și Biserica sârbească. Ni se spune că mijlocise cu tact *«o conciliere înțeleaptă».*

Acesta era «*backgroundul*» lui Nicodim, care vine în Valahia și fondează obștile de la Vodița, Tismana, Motru, ca mai apoi să treacă în Hațeg. O simpatie profundă are autorul față de acest întemeietor și e una profund îndreptățită, căci se pare că în epocă el ne dezvăluie o înțelegere patristică adâncă, fiind fondatorul unei *«rânduieli și datini»,* respectată

după stingerea sa. Copist rafinat, autor al unei còpii de Tetraevangheliar la 1400 cu o expresie plastică foarte frumoasă, *cu «ochi de plastician»,* zice scriitorul.

În viziunea scriitorului, acest Nicodim de Tismana este unul dintre primii filosofi de pe teren românesc, urmând îndemnarea către doctrină a protoromânilor. Până și corespondența acestuia (de pildă cu Eftimie de Târnovo) relevă o minte strălucită, de întemeietor, de deschizător de drumuri.

În privința lui Filotei de Cozia, necunoscutele sunt mai multe, ecuația presupunând și mai multe «dacă» sau «și», cert e că până la urmă autorul ajunge la posibilitatea unei «dedublări» de personaj, acest Filotei de Cozia putând fi logofătul Filos sau Pilea al lui Mircea cel Mare, devenit Filotei și tuns călugăr, iar aici autorul induce și posibilitatea ca această convertire la isihasm să se fi făcut sub influența lui Nicodim. Acest Filotei fiind el autorul unor tropare, imnuri cântate, care până la urmă ajung chiar să fie tipărite mai târziu în diferite forme.

El ar fi întâiul *«poet imnic român cu creație sigură de nuanță marianină și festivă. Aceste* ***Pripeale****, căci așa își intitulase Filotei creațiile lui, deschid în lirica românească orizontul misterului metafizic».*

Într-un fel de rezumat amintitor, autorul enumeră diversitatea genurilor ce sunt abordate în această epocă a lui Mircea cel Mare și a precursorilor: poezia (prin Filotei de Cozia), autorul imnelor religioase; epistografia (aparținând lui Iachint, Ha-

riton, Nicodim de Tismana însuși), apoi sâmburi de literatură juridică prin actele întocmite de Vlaicu Vodă, și hrisoavele promulgate de domnitori, donații, întăriri de donații. Apoi o literatură oficială ce aparține voievozilor, între care e subliniat din nou Mircea cel Mare. În sfârșit, nu e ignorat canonul de cancelarie, pe care Artur Silvestri îl plasează ca precursor al unei «literaturi» didactice, dar și o formă incipientă de istoriografie (reprezentată prin textele lui Mihai, grămăticul).

E prezentă și o incipiență de oratorie, o hagiografie și chiar o memorialistică. Iată, așadar, un tablou vast, diversificat, de începuturi în Valahia, regăsit în mare și în Moldova contemporană, aceasta fiind în fapt o demonstrație a unor începuturi de literatură, care s-a structurat în dificultățile istorice ale acelor vremi, dar a cărei existență trebuie asumată, cunoscută și aprofundată.

O addenda din 2004 pune iar degetul pe rană, arătând cât de indiferenți suntem noi, românii, cu sursele și studiile care ne-ar limpezi asupra începuturilor literaturii române. Artur Silvestri nu uită să enumere la capitolul **nedumeriri** sau chiar la nedreptăți ignorarea studiului profesorului Constantin Daniel, publicat în 1986 despre scrisul românesc în secolul IX la Basarabi în Dobrogea. Sau ignorarea studiului documentelor de cancelarie, sau studiul aprofundat al operei Sfântului Nicodim de la Tismana ori a scrierilor lui Giobascus Vlachus, imnograf bizantin din secolul al XIII-lea. Tot în acest context, autorul amintește fondul de documentare

al Mitropolitului Tit Simedrea: *«Rămân valabile pentru epocă scrierile Mitropolitului Tit Simedrea, străm oșul meu, mare erudit, editor al poetului Filotei, imnograful literaturii române de după 1370; tot Tit Simedrea ne-a dat sinteze trebuitoare pentru mediul cultural sub forma cercetării despre «Viața mânăstirească în Țara Românească înainte de 1370 (BOR, n.78 din 1962)»*.

Așadar, e o muncă de pionierat, dar care se așază pe o rădăcină, pe o tradiție, pe o necesitate de continuare.

Umbra Brâncoveanului

Remarcabila capacitate de sinteză

Personalitatea lui Constantin Brâncoveanu a exercitat mereu o fascinație asupra intelectualilor români. Povestea și mai ales legenda vieții sale, transmisă din generație în generație, ne-a încălzit oarecum sufletul cu imaginea unui domnitor erou, capabil a se sacrifica și de a sacrifica întreaga familie pentru un ideal.

În privința acestor pagini de istorie însă, lucrurile sunt practic controversate în istoria românilor. Controversate, controversabile, mai subtil de analizat și ar necesita mai multă documentare și mai multă obiectivitate. Nu doresc să mă lansez pe un teren aflat în plină dezbatere, ci doar să pun în lumină contribuția autorului Artur Silvestri în capitolul dedicat epocii literare brâncovenești, așa cum a văzut-o și decorticat-o el.

Cert e că nepotul stolnicului Constantin Cantacuzino, ales domn în octombrie 1688 dintre oamenii țării și nu dintre cei impuși (cu firman) de la Înalta Poartă, ajunge domn la moartea domnitorului Șerban Cantacuzino, căruia noul domn îi asigură o înmormântare pe cinste, un cortegiu funerar ce vine de la Curtea Veche la Palatul Cotroceni, unde este înhumat. Scriitorul punctează astfel umbra de mister medieval sub care începe domnia Brâncoveanului subliniind: *«Vodă cel nou arătă astfel că zvonurile despre o pretinsă otrăvire, de care el n-ar fi fost străin, nu erau întemeiate și, deopotrivă, voise a sublinia o continuitate în atitudinea generală, mai profundă chiar decât aceea de comunitate familială cantacuzină».*

O teribilă înțelegere a epocii în spiritul ei și a însingurării românilor, priviți în general, fie ca posibilă pradă, fie ca «de sacrificat» reiese din aceste pagini. Scriitorul spune: «*Europa apropiată răspunde precum Cruciații, cu sabia. Astfel încât proiectele habsburgice, polone și rusești de împărțire a Țărilor Române, și dominația otomană, ținută, prin capitulații, în echilibru precar, românilor nu le rămâne decât o singurătate europeană, abilitate și concentrare în direcția unei unități tainice, depășind fragmentări vremelnice. Era o atitudine ecumenică prin intuiție și formație, ascultând de o lege a dreptului popoarelor în fața lui Dumnezeu, întâmpinată cu o politică, tradițională și ea, a hărții hotărâte de Împăratul».*

Este remarcabilă nu doar capacitatea de sinteză, ci și puterea de a pune cap la cap informațiile pentru a crea un tablou plauzibil, accesibil, din care să

putem înțelege, doar în câteva cuvinte, epoca.

Este extrem de interesantă și aplicată analiza momentului, căci e cea care pune punctul pe i în evoluția societății românești și implicit a culturii căci *«această cultură de factiune se definește în Evul mediu târziu prin formula confesională, arătând divergența factorului ortodox, interpretat drept coagulant față de acela catolic, expansionist, vehiculat de maghiari și Imperiul habsburgic, de fapt disolutiv».*

Epoca nu e analizată de-a valma, ci prin finețurile ei, căci, iată, *«apar în Țările Române ideologii filo-austriece, filo-polone și filo-ruse, adăugate aceleia filo-otomane, legitimându-se toate și fără excepție cu idealul propășirii românilor».* Această idee se pare că va rămâne o constantă a istoriei noastre, nu trebuie decât să ne amintim perioada postunionistă, instaurarea monarhiei de Hohenzolern, apoi epoca premergătoare primului război, perioada celui de al doilea și până la prezentul cel mai apropiat, cel de după căderea comunismului.

Toate, dar toate aceste «filo ceva» se revendică în numele propășirii!!

Dar să revenim la Brâncoveanu, atât de interesant «interpretat» de Artur Silvestri: *«Cantacuzin prin ascendență maternă și deopotrivă Basarab precum Matei și Neagoe, Constantin Brâncoveanu unește prin genealogie două argumente de împărat roman: acela de consangvinitate și de transmisiune politică, o genealogie de drept și de fapt.»* Ceea ce e foarte frumos exprimat.

De unde ideea de restaurație a Bizanțului, nu

unul fanariot, ci unul romanic, un fel de a doua Romă. Aceasta este un fel de obsesie în analiza istorică a lui Artur Silvestri, aș zice o idee repetitivă, întărită prin repetiție fără a fi însă redundantă.

Autorul procedează la un fel de analiză sociopolitică, psihologică și geopolitică, imaginând alte posibilități de acțiune ale domnitorului, un fel de portrete robot într-un stil de detectivism, cum ar fi putut altfel proceda domnitorul? Din această analiză a atitudinii, reiese și una a epocii, a nuanțelor relațiilor internaționale într-un moment în care cele trei imperii se confruntau și se atingeau la margini, într-un fel, chiar în spațiul românesc.

Dacă ni se pare oarecum normal să apelăm la scriitura florentinului Antonio Del Chiaro, secretarul voievozilor Constantin Brâncoveanu și Ștefan Cantacuzino, (11) pentru a afla amănunte despre epocă, de ce nu am aprofunda în sinteză creatoare această analiză a stilului brâncovenesc ?

Și analiza «stilului brâncovenesc» făcută de Artur Silvestri e interesantă, căci devine emanația gustului de arhitect «unic» al domnitorului, aidoma lui Ștefan, care își punea pecetea gustului pe ctitoriile sale. *«Voința brâncovenească de stil se traduce, mai înainte de toate, în arhitectură, voievodul năzuind a reîntemeia o țară cu monumente, totuși anterior nu puține, dar nu prea bine întreținute».* Iată o lungă și documentată incursiune în substanța acestui stil considerat ca al nostru, românesc, și aici îl simțim pe autorul interesat de construcție, arhitectură și imobiliar, sunt teme ce vor reveni iar, și iar, în opera

scriitorului. Căci arhitectura, amănuntul, influența, toate acestea depun mărturie despre multe!

Analiza brâncovenismului, a spiritului brâncovenesc, reprezintă pagini realmente memorabile : e o analiză coroborată, în care elemente de istorie, arhitectură, psihologie și geopolitică se completează, se întrepătrund. **«Doctrina *sintezei specificului în accepțiune cantacuzină»*** e translatată spre literatură cu toate că i se remarcă limitele și neajunsurile: *«putem zice că un brâncovenism s-a putut configura pe fundamentul clasicismului istoriografic moldav (anterior acestuia) și cu participarea unor reprezentanți a căror formație s-a produs în epoca precedentă. Totuși, diferențe sunt și nu puține,* ***brâncovenismul literar*** *arătând o coagulare mai scăzută decât pandantul lui arhitectural și chiar o incongruență de formulă care la Dosoftei, Miron Costin și Nicolae Milescu nu se mai observa defel*».

Analiza acestui capitol de istorie românească plasat în contextul politic al epocii e încă o dată dovada spiritului sincretic al autorului. Analiza sa e logică, și profund obiectivă: el observă cu obiectivitate că *«acest Bizanț aflat în sciziune, raționalist și, deopotrivă, mistic «corydalist» și «palamist» se reproduce în Valahia lui Brâncoveanu unde se preferă mai degrabă versiunea occidentală, post-renascentistă și aristotelică a unei tradiții aflate încă în activitate, chiar dacă în cadre ideologice reformulate*».

Un cuvânt special despre așa-zisa literatură a epocii brâncovenești manifestată mai degrabă ca rețea de relații și intercepții de mesaj, care ar fi de

natură să stimuleze o acțiune culturală comună. Intră în ecuație Constantin Cantacuzino, mitropolitul Dosoftei din Moldova, spătarul Nicolae Milescu, sau un învățat sârb din Banat, Gheorghe Brancovici de pildă. Scriitorul face radiografia relațiilor stabilite între personalități, oameni luminați ai epocii din toate provinciile românești, spre pildă Mitrofan, discipol al lui Dosoftei, care vine din Moldova în Valahia sau învățații David și Toader din Brașov sunt un fel de consultanți ai domnitorului, sau Teodosie Veștemeanul, venit din Ardeal, e unul din consultanții găsiți pentru validarea unor elemente ale stilului brâncovenesc în materie de dogmă creștină. Tot acest flux ideatic, dar și de gust artistic între provincii, este absolut firesc, e o interdependență, o interconexiune continuă și benefică în ultimă instanță. E epoca ce urmează lui Miron Costin (+1691) și mitropolitului Dosoftei (+1693), lui Nicolae Milescu (1636-1708), întâi reprezentant la Înalta Poartă și apoi plecat sol la Berlin și Stockholm, în care continuitatea există cu toate dificultățile momentului. Stolnicul Constantin Cantacuzino, spătarul Milescu, apoi Petru Movilă și Dimitrie Cantemir însuși, reprezentau în totul o rețea de scriitori, o elită mai exact.

E foarte interesantă analiza atitudinii lui Brâncoveanu, care avea să aducă în Valahia învățați greci, preferându-i oarecum, înclinând balanța către aceștia. Aflat exact la întretăiere de drumuri culturale, Brâncoveanu mizează pe cărturari greci, are un secretar italian și totuși formează din boierii mai

modești un corp de învățați care se exprimă în românește. Totuși, la cârma treburilor acestei *inteligențiii* ajunge Sevastos Kimenitos, ceea ce înseamnă deja un avans dat grecilor în defavoarea boierilor români. Era totuși perioada influențelor orientale în arta noastră, cum semnala Dan Toma Dulciu. (12)

Artur Silvestri analizează epoca brâncovenească extrem de interesant, radiografiază o tipologie culturală, comentează subtilitățile acestei literaturi de tip aulic, ce reprezintă poziția oficialităților, dar și componenta de natură populară din ceea ce se numește literatura epocii. Chiar forma de europeneitate a acestor scriitori cunoscători de greacă și latină este atent observată, cu alte cuvinte toate nuanțele, toate tendințele, tot ce a putut converge către un tot literar.

O notă specială pentru simpatia față de elenism a epocii: autorul remarcă faptul că și dintre lucrările tipărite de Antim Ivireanu la Snagov înainte de 1701, mai mult de jumătate adică șapte la număr sunt în grecește și numai cinci în românește. Cam la fel se petrec lucrurile și cu lucrările tipărite la București de același Antim Ivireanu și la Râmnic. Explicația scriitorului e însă una care ține de logică și de bun simț: *«Această realitate intrigă, dar i-am putea găsi o explicație în efortul de a elimina limba slavonă din Biserică, un proces laborios și care, spre a se introduce limba română, în locul acesteia, avu, poate, drept intermediar limba greacă. Nu-i exclus, poate, și amintirea unei epoci de crepuscul patristic, anterioară slavonismului cultural, atunci când greaca lui Origene*

și a Sfântului Ioan Gură de Aur slujea probabil drept limbă de cult ce redevenise activă».

Analiza persistenței folosirii limbii latine este iarăși o probă de finețe analitică.

Ideea e că latina nu mai e respinsă pe motiv că ar favoriza infiltrațiile catolice, iar numărul mare de cunoscători ai latinei nu mai miră pe nimeni. Sunt evocate în acest sens nume ca Radu Popescu sau Nicolae Costin, care la fine de secol XVII se exprimau în latină!

Slavona este percepută ca un element de întârziere, calificată așa de spiritul brâncovean în sine, prezent în toate până la urmă. Eliminarea slavonei și preferința pentru limbile clasice e o chestiune de *« purificare până la urmă și*», scrie autorul »o *întărire în clasicitate arătând selecția și în materie de tradiții*».

Incursiunea în resorturile interioare ale atitudinii intelectualului, posibilului scriitor, în fine, persoanei cu știință de carte care citea și putea să se exprime în acest mod din perioada brâncovenismului, dovedește o mare capacitate de relaționare culturală, dar și o finețe psihologică desăvârșită.

Ideea este următoarea. Trecută de perioada Dosoftei, cultura se află sub agentul de influență al altor culturi, e momentul în care aceștia se depărtează de ideea de a prețui folclorul, fiind o cultură a «țăranilor». Era oarecum firească această detașare a unor spirite pentru care noblețea, aristocrația, căutarea titlurilor și relaționarea cu străinătatea era esențială. O epocă evident a puritanismului religios care, chiar dacă nu a atins

notele inchiziției din alte părți ale Europei, a avut accentele sale de fanatism.

Antim Ivireanu însuși, să nu uităm că a fost adus de Constantin Brâncoveanu în Țara Românească, iar despre Antim Ivireanu, (13) Artur Silvestri ne înfățișează un tablou de epocă impresionant, care mie îmi pare desprins din farmecul evocărilor sadoveniene: *"acuzația de vrăjitorie și de practici satanice invocată la părăsirea de către Antim Ivireanu a hainelor preoțești, dovedește o teamă evidentă față de* ***lucrările păgâne*** *și țărănești chiar dacă atunci nu a fost decât un pretext de înlăturare prin uneltire!"*

Se simte și fiorul epocii, și mâna turcilor, și epoca conspirațiilor și toată tensiunea aceea teribilă a secolului XVII! Paradoxul brâncovenesc vine dintr-o ignorare a fondului popular românesc, e poate o expresie a unui cosmopolitism brusc. *"Scriitorii trăiau o febră a începuturilor, altfel inexplicabilă și destul de stranie pentru o literatură ce număra deacum destule personalități, opere și chiar o ideologie, cât ar fi fost aceasta de neexprimată organizat, dar vădită."* Explicația e interesantă și vine din conștientizarea înțelegerii neclare a ideii de cultură în contexte geografice europene neoccidentale.

Personalitățile epocii brâncovene au obsesia unei noi tradiții, situați sub aprehensiunea unui trecut parcă insuficient, așa, aflați la răspântia dintre Orient și Occident.(14)

Amprenta lui Cantemir

O gândire fără complexe

Barocul rămâne mereu de interes pentru Artur Silvestri, să nu uităm că a scris și o carte care conține în titlu conceptul, iar când ne vorbește despre Dimitrie Cantemir, evocă romanul său ca fiind " cu forme baroce". Fără să îi dedice totuși un capitol de sine stătător, Artur Silvestri e foarte atent cu profilul cantemiresc pe care îl analizează obiectiv și nepărtinitor. Autorul ***Istoriei ieroglifice*** al ***Descriptio Moldaviae*** (calificat drept eseu etnologic), apoi a ***Hronicului vechimii româno-moldo-vlahilor*** este evocat mereu ca reper important inclusiv prin studiile sale de științe orientale, precum ***Cartea Sistemului*** sau ***Starea religiei musulmane*** sau încercarea acestuia de a alcătui un tratat de muzicologie, ***Cartea științei muzicii conform literelor***, la 1700, voind să semnaleze forme de cultură exotice, aproape în gus-

tul cercetărilor unui etnolog modern. Am specificat ca interesantă analiza amprentei lui Cantemir, însă scriitorul nu analizează personalități distincte, ci mai degrabă **nota epocii**, felul în care contribuțiile s-au completat între ele, au interferat și au dat un mediu cultural.

Împărtășesc opinia autorului că *"dacă nu ar fi trăit în epoci și contexte diferite, am putea accepta fără rezerve comparația cu Lorenzo Magnificul de Medicis, ce nu este de altfel extravagantă când se compară totul fără prejudecăți".* (E poate subiectivă aprecierea, căci ani de zile am încercat să alcătuiesc un film despre Dimitrie Cantemir și colegii, sau mai degrabă șefii mei din instituția numită televiziune publică nu au aprobat niciodată acest film, lucru care mi s-a mai întâmplat doar cu alte trei personalități: Ion Antonescu, N.N.Constantinescu și Artur Silvestri).

Adevărul e că, de îndată ce recunoști meritele unui cărturar român, așezat în context, apar unii dispuși să îl minimalizeze, e un fel de autodistrugere românească consubstanțială. Să revenim la acest Ianus(15) al culturii românești, și la analiza epocii. Din păcate multe texte scrise din acea epocă ne sunt necunoscute. Autorul pune un accent pe scrisorile lui Constantin Brâncoveanu ca sursă de informație psihologică asupra domnitorului.

Ele sunt scrise, zice autorul *"într-un stil frapant și impunător, un adevărat stil princiar, unde atitudinea de Protector este și ea reprezentativă. La drept vorbind, aici găsim pagini ce ar fi putut fi semnate de Mircea*

cel Bătrân, Ștefan cel Mare sau Mihai Viteazu, ilustrând cu strălucire perpectiva de exponent".

Găsesc aici încă odată potrivit să fac elogiul capacității de documentare și de sintetizare a lui Artur Silvestri, o capacitate de a exprima **idei mari**, pe baza unei documentații uriașe, aplicate, stufoase, care se decantează apoi într-o idee limpidă, esențială, de care suntem pe deplin conștienți, mai apoi. Paginile din studiul dedicat literaturii brâncovenești sunt de o densitate frapantă, sunt doldora de informație, dar în același timp peste tot sclipesc spuneri de-o mare frumusețe sau care îți dăruie o mare tulburare. O emoție artistică aș zice.

E un gen rar acesta, greu de definit și greu de practicat, dar sublim la citire.

Căci cel doritor de informație și curios să afle e atins din când în când de aripa de înger a literaturii «create». Să-mi fie iertat faptul că apelez la un citat mai extins, dar, nu îmi pot continua textul fără să recurg la această analiză remarcabilă:

«Dar și contactele intelectuale indică prezența unei gândiri fără complexe. Stolnicul Cantacuzino se pune în același nivel umanist și spiritual cu Hrisant Nottara și Ioan Cariofil, Luigi Ferdinando Marsigli și William Paget; el corespondează cu regele polonez Jean Sobiecki și cu țarul Petru I. Dimitrie Cantemir era stimat de Leibnitz, devenind astfel membru al Academiei din Berlin.Constantin Brâncoveanu însuși nu se sfia să dea porunci judecătorilor, meșteșugarilor și orășenilor din țări vecine și își avea reprezentanți pe lângă toate marile Curți europene. Sentimentul de legitimitate față

de Împărați și Împărății este impresionant. Aci, de fapt, se presimte gândul unui popor vechi ce se identifică prin genealogia bizantină ca fiind «român» adică daco-roman și scoborând din daci și din Împărați. De aci, rezultă un model istoriografic de continuitate autohtonă, ce se va dovedi, în anumite privințe, superior celui elaborat de Școala Ardeleană și care, dacă nu ar fi circulat doar în manuscris și ar fi fost însoțit de o răspândire constantă, ar fi contracarat aversiunea habsburgică privind etnogeneza românilor, sub forma sa rosleriană.»

Evident, compararea cu grade de măsură sau judecata prin prisma superiorității uneia sau alteia din formele de cultură română, este o super accentuare în context, nu concurența, dintre cultura provinciilor fiind subiectul și nici un tip de întrecere, căci ea nu e posibilă, fie și datorită enormelor diferențe de context în evoluția celor două provincii: Valahia și Transilvania. E de remarcat însă enorma încredere a autorului în pertinența acestui model cultural care, **dacă** ar fi fost și altfel decât manuscris, ar fi însemnat o amprentă decisivă.

Rolul lui Brâncoveanu în evoluția culturii românești este evident, subliniat decisiv în finalul studiului, căci principele *«găsise un anume tip de cultură românească și își propusese să-l îndrume spre o ipoteză de clasicism, cult, bizantin, capabil a se reproduce apoi în virtutea tradiției».*

Note explicative:

1. **Vasile Pârvan**, *Getica*, Editura Meridiane, București, 1982, pag.92

2. http://racines.traditions.free.fr/dainas/index.htm

3. **Romulus Vulcănescu**, *Mitologie românească*, Editura Academiei,1987

4. **Ioan G. Coman** afirmă: «Ioan Cassian a făcut școală undeva într-un oraș de pe țărmul Pontului Euxin și a plecat în Palestina (spre 380) și în Egipt, regiuni unde a stat circa 15-20 de ani, a venit la Constantinopol, unde a cunoscut pe Ioan Gură de Aur; de aici, după drama hrisostomică, a plecat la Roma, unde a cunoscut pe Inocențiu I și pe Leon, viitorul papă, iar pe la 415 s-a îndreptat spre sudul Galliei, Franța de azi, unde a întemeiat două așezăminte chinoviale: unul de bărbați și altul de femei, pe care le-a condus până la sfârșitul vieții (spre 435) și cărora le-a dat reguli de viețuire." Ioan Cassian a scris trei opere: 1. Așezămintele chinoviale și despre tratamentul celor opt păcate principale, în 12 cărți; 2. Collațiuni sau Convorbiri cu părinții, în 24 de cărți, operă capitală și mult elogiată de-a lungul secolelor; 3. Contra lui Nestorie, în 7 cărți. Aceste opere se ocupă, între altele, cu probleme practice și spirituale, dar și ale vieții morale în general.

5. **Ioan G. Coman** scrie: «Dionisie cel Mic (Exiguus). Născut pe la 470 e.n. în Scythia Minor, educat, ca și Ioan Cassian, la unul din așezămintele sau școlile de aici, Dionisie cel Mic ajunge în Orient, de acolo la Constantinopol; de aici e chemat spre sfârșitul anului 496 la Roma, unde a lucrat enorm, sub 10 papi. A predat cursuri de dialectică la universitatea din Vivarium, împreună cu Cassiodor, și a editat Decretele Pontificale; a tradus din greacă în latină Canoanele primelor patru concilii ecumenice pentru uzul papalității, ca și un număr de scrisori ale lui Chiril al Alexandriei pentru nevoile **„călugărilor sciți",** a tălmăcit, apoi, opere din Grigorie de Nyssa și Procul al Constantinopolului, un număr de lucrări de edificare și alcătuirea unui important Florilegiu de texte patristice în care, ca și Ioan

Cassian, citează scriitori din Apus și din Răsărit. Ca opere originale a scris, între altele, importante lucrări de cronologie."

6. **Niceta** era episcopul Remesianei, actuala Bela-Planka, pe râul Nisava, în Dacia de altă dată, astăzi în Voivodina. În diferite scrieri, despre Niceta vorbesc Germiniu de Sirmium pe la 366 și Inocențiu I, papa Romei în 402 și 414. Niceta a fost episcop pe o perioadă de circa cincizeci de ani. El a mers în Italia cel puțin de două ori, în 398 și 401-402 cum atestă sursele. A fost găzduit de sfântul Paulin de Nola, care a marcat întâlnirea printr-un poem de optzeci și cinci de strofe. Din acest poem aflăm că Niceta îi învăța pe barbari să «îl cânte pe Christos cu o inimă romană». Paulin spune despre Niceta: «Ne-a sosit din Dacia, în ziua prăznuirii sfântului Felix, căci a venit ca să cinstească moaștele episcopului nostru sfânt, și i-a uimit pe romani.» Paulin a vrut să-l ia pe Niceta drept episcop auxiliar, dar acesta din urmă a preferat să se întoarcă la ai săi. Din opera sfântului Niceta se păstrează șase cateheze, precum și câteva scrieri pastorale. După Germain Morin, liturgiștii moderni îi atribuie tot lui Niceta imnul "Te Deum Laudamus", despre care se credea înainte a fi fost opera sfântului Ambrosiu de Milan. Descoperirea acestei paternități nicetane a determinat introducerea imnului ***"Te Deum"*** însoțit de câteva ectenii și tropare, și în ritul bizantin românesc.

7. **V. Pârvan**, Zidul cetății Tomi, în Analele Academiei Române, seria II T.XXXVII,1914-1915 Memoriile Secțiunii istorie, București, 1915, p.415.

8. **Isihasmul** desemnează lucrarea tainică de curățire de patimi a creștinilor ortodocși, care are în centrul ei repetarea neîncetată a rugăciunii lui Iisus și dorința de liniștire interioară. Două repere teologice importante, care au inspirat pe creștinii ortodocși în viața de liniștire interioară, au fost scrierile Sfântului Dionisie Areopagitul și ale Sfântului Simeon Noul Teolog

(1022) la Muntele Athos, unde unii monahi s-au dedicat vieții contemplative, în liniște desăvârșită. (gr. isihia - liniște). În jurul mișcării isihaste s-a declanșat, în secolul al XIV-lea, disputa teologică cea mai însemnată a mileniului al doilea în Răsăritul creștin. Aceasta a mai fost numită și "disputa palamită", după numele Sfântului Grigorie Palama (†1359), sau "disputa varlaamită", după numele lui Varlaam din Calabria († 1350). La rândul lor, adepții celor două tabere erau numiți, după caz, palamiți sau varlaamiți.

9. **Dan Toma Dulciu**, Influențe islamice în arta medievală românească, 2002

10. **Cronicari munteni**, Editura Albatros, 1973, antologie de Virgiliu Ene, text stabilit de Mihail Gregorian.

11. **Constantin C. Giurescu**, Contribution to the historyof Romanian science and technique from the 15th to the eqrly 19 th century, București, 1974, p.118-122

12. **Dan Toma Dulciu**, Influențe islamice în arta medievală românească, 2002: „Maniera de îmbinare a unor motive ornamentale aflate pe pereții palatului de la Potlogi manifestă o evidentă asemănare cu elementele de decorație existente în pridvorul bisericii de la Fundeni. Totodată frapează asemănarea dintre aceste elemente și panourile în stil islamic ce decorează, în tehnica reliefului plat, parapetul de piatră plină al cafasului Bisericii Domnești din Târgoviște construit și acesta tot în prima jumătate a veacului al XVII-lea. La Potlogi, în zilele noastre, fragmentele originale de decorație au permis reconstituirea întregului decor interior.Putem constata astfel că prin stilul unitar și tehnica desăvârșită creatorul palatului de la Potlogi a urmat modele similare, contemporane, Fundenii Doamnei, Colțea, Doicești, Mogoșoaia, Măgureni, inclusiv foișorul de la Curtea Domnească din Târgoviște. Dar înrâurirea orientului musulman s-a manifestat mult mai puternic, decât

ne putem închipui, după anul 1700, mai ales după înlăturarea din scaunul Țării Românești a lui Constantin Brâncoveanu."

13. **Antim Ivireanu**, născut probabil în 1650, în Iviria (Georgia), ucis în intervalul septembrie - octombrie 1716 de către ostași turci.

Luat de tânăr în robie de turci și dus la Constantinopol, este ulterior eliberat, a trăit în preajma „Patriarhiei ecumenice", unde a învățat sculptura în lemn, caligrafia, pictura, broderia, și greaca, araba și turca. Se pare că a fost călugărit sub numele Antim și hirotonit ieromonah.

Prin cele peste șaizeci de tipărituri, lucrate de el însuși în limbi diferite, prin numeroșii ucenici pe care i-a format, este considerat - alături de Coresi - cel mai mare tipograf din cultura medievală românească. A avut un rol important în introducerea completă și definitivă a limbii române în slujbă, în acelasi timp, a fost esențial. A creat o limbă liturgică românească limpede, care a fost înțeleasă și folosită până azi. Manuscrisul care ne-a rămas este **Chipurile Vechiului și Noului Testament**, adică obrazele oamenilor celor vestiți ce se află în Sfânta Scriptură, în Biblie și în Evanghelie, și adunare pe scurt a istoriilor celor ce s-au făcut pe vremea lor în 22 foi text, 503 portrete în medalion, 3 schițe și 8 desene, tot în medalion, cu personaje din Vechiul Testament (Târgoviște, 1709, manuscrisul original se găsește la Kiev, iar în România există o copie realizată de dascălul Popa Flor, realizată pe la mijlocul secolului al XVIII-lea). Tot în manuscris a rămas și opera sa, **Didahiile** (cu 28 predici la diferite sărbători și 7 cuvântări ocazionale).

Antim Ivireanu avea nu numai o mare cultură teologică, ci și una profană, întrucât folosea nu doar citate din Biblie, dar și din literatura patristică, din filosofi antici. În multe din ele făcea o critică vehementă a moravurilor vremii. Prin **Didahii**

rămâne, fără nici o îndoială, în rândul celor mai de seamă predicatori creștini .

14. **Basil Munteanu**, La littérature roumaine et l'Europe; Bucuresti, 1942, p.20.

"Formați la atâtea școli, extrăgându-și informația din atâtea izvoare, acești scriitori români din veacul al XVII-lea reprezintă admirabil propria poziție a țării lor de atunci. Ei rămân suspendați între Orient și Occident, la răspântia tuturor influențelor".

15. **Mircea Muthu**, *Dimitrie Cantemir - Un Ianus balcanic*, în SUBB,Philol., 1973, nr.1 pg.5 „Trăind într-un spațiu de răscruce geografică și istorică, Dimitrie Cantemir ne apare ca un alt Ianus îndreptat spre lumi cu mentalități deosebite."

16. **Dragoș Moldoveanu**, *Dimitrie Cantemir, Între Orient și Occident*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1997.

CAPITOLUL 2

Lumea ficțiunii, fascinația prozei

Mesajul sufletului natural

Poate să pară ciudată sau pur și simplu surprinzătoare inserarea în acest capitol a unor texte care privesc critica literară practicată de autor sau alte genuri și subgenuri.

Veți vedea însă că includerea este cu totul motivată după părerea mea și că, nu de puține ori, textele sale de critică sunt pagini de proză, deci ar trebui să fie analizate din ambele puncte de vedere.

Se referă la următoarele cărți:
- Artur Silvestri – APOCALYPSIS CUM FIGURIS – *Şapte nuvele fantastice şi un epilog* – Ed.I - 2003; Ed.II - 2005
- Artur Silvestri – APOCALYPSIS CUM FIGURIS – *Sept nouvelles fantastiques et un epilogué* – 2005
- Artur Silvestri – PERPETUUM MOBILE – *Piese improvizate pentru violoncel şi oboi* – 2005
- Artur Silvestri – MEMORIA CA UN CONCERT BAROC, VOL.II – *Ofrandă aproape fără grai* – 2004

Dinspre lumile ipotetice

Aura mistică a scrisului

Dimensiunea fabuloasă, aura mistică a scrisului, a facerii de literatură, m-au câștigat deîndată în felul de a scrie al lui Artur Silvestri.

Într-o epocă în care căderea în deriziune devine obișnuință, ba chiar lege, modus vivendi, iată cum **scrierea nu se desacralizează** pentru Artur Silvestri, cartea există «poate în lumile ipotetice» și de acolo i-a fost dat să ajungă în literă scrisă, în fraze, către noi.

Fiind critic literar în același timp, prozatorul însuși e cel care explică cel mai bine substanța, dar și modul de alcătuire al prozei sale.

Avem de fapt de a face cu o personalitate multiplă, extrem de onestă, care nu are nevoie de dedublarea artificială, ca să zic așa, prin alegerea unor nume diferite**,** ca în cazul lui Fernando Pessoa.

N-aș spune că aceasta facilitează sarcina citito-

rului, dar nici că îi diminuează deliciul lecturilor. Căci «departajarea» autorilor dinlăuntrul glasului auctorial al lui Artur Silvestri e ceva care atrage și cucerește, și după câteva clipe adevărul se dezghioacă precum o nucă.

Nu știu dacă avusesem nevoie de o confirmare, însă oricum, chiar nechemată, ea a venit.

În ***Schiță de pictură dodecafonică*** pomenind-o pe Marguerite Duras, (scriitoarea care declanșase în mine dorința și nevoia de a scrie pe când aveam vreo șaptesprezece ani și citisem «*Moderato cantabile*») scriitorul ne ia de mână într-o aventură literară de o finețe indicibilă.

Iată un fragment fabulos: *«Când venise pe plajă, demult, atât de demult că nici nu se mai știe, era tânăr. Stătea singur, pe șezlongul închiriat sub umbrelă și fuma țigările «555» despre care citise într-un roman de Marguerite Duras și acum le găsise de vânzare la un marinar, aproape de Cazino. Nu știa că aceea este o țigară aproape imaginară, că poate nici nu exista ori poate că, dacă totuși existase, acum nu mai este decât în* ***Stăvilar la Pacific.***

În clipa în care am citit acest fragment mi-am dat brusc seama **de ce** îmi plac atât de tare aceste povestiri: e vorba despre acea scriere care mă face să cred cu putere în forța literaturii, în puterile ei vindecătoare, literatura care însuflețește și te ridică mult deasupra prezentului, care te face să fii împlinit și în singurătate.

Am simțit dintr-o dată că facem parte din aceeași familie.

Că avem același ADN literar.

Că aceste povești sunt pline de coduri secrete care mie îmi sunt accesibile și nu doar atât, le port scrise în liniile manuscriselor mele, în literele rotunde înșirate cu deliciu și fără grabă, pe foi disparate, cu știința că lumea nu pleacă din loc !

Cu certitudinea că atâta vreme cât acestea sunt scrise, miracolul de fapt s-a împlinit, Marguerite Duras există mereu iar personajul din ***Stăvilar la Pacific*** fumează aceleași țigări ***aproape imaginare***. Rostirea în acest context a titlului cărții publicate **de mine** în 1987 (***Aproape imaginară*** editura Cartea românească), mi se părea dintr-o dată o validare a acestei frății totale. Dar parcă mai aveam nevoie de o «validare»?

Citeam a treia oară ***Perpetuum mobile. Piese improvizate pentru violoncel și oboi.*** (Artur Silvestri, Carpathia Press, 2005)

Întâia oară citisem cartea cap coadă, cu conștiinciozitate și plăcere, mi se păruse scurtă, aș mai fi vrut. Apoi, ceva parcă mă rechema la cărțulia subțiratică, aproape că începusem să o invidiez, nu știu cum.

Aveam de gând în sinea mea și în secret să îl rog pe Artur să mă ajute și pe mine să mai public o carte, una singură, așa subțiratecă precum a lui, iar **subțiratică mi se părea sinonim pentru esențializată.**

În realitate așa e cartea aceasta, esențializată, un fel de esență de parfum, de cel mai sublim, în cantitate mică, dar ce putere…

Începusem să o recitesc pe sărite, câte o bucată

seara sau dimineața când ceilalți dorm și eu am clipa mea de singurătate.

Coperta se scorojise deja, Bernard mă întreba neînțelegând nimic: «Tot asta citești?» Era greu de explicat.

«Tot asta»…

Era ca o evadare și, culmea, era ca o mică doză de curaj.

M-am gândit de unde vine acest curaj inspirator, și cum anume în alcătuirea lor aceste fraze, aceste non-întâmplări, crochiuri de stări evanescente pot să mă însuflețească într-un moment atât de sec al vieții mele, o traversare a deșertului, o viață stângace și săracă între patru pereți, când nici măcar să evadez să văd marea nu pot, când nu ne mai rămâne decât gândul…

Când am recitit cealaltă carte de proză, ***Perpetuum mobile. Piese improvizate pentru violoncel și oboi***, adică acum, în aceste zile bolnăvicioase, friguroase și grele, de sfârșit de noiembrie, am înțeles, în fine, resursele, resorturile subterane ale puterii textelor lui Artur Silvestri.

Ca să îl citez din „Steaua mărilor“: *«Așa era atunci când te obișnuiești să trăiești nopțile, singuratice, fără rost, de parcă te-ai fi rătăcit prin păduri. Dar când își dădu seama că ea există și că nimic nu e întâmplător, încercase un simțământ nedefinit, un amestec de încântare și de spaimă, trăia o senzație de suprarealitate asemănătoare cu visul, înșiruire de povești enigmatice, adăugiri de episoade fără legătură: vrajă, magie, iluzie?»*

Ce poate fi mai frumos decât această putere însufleţită pe care textul o poate dărui ? Sunt sigură că ea e veşnică. Se regenerează cu fiecare nouă citire, se autoalimentează şi se autoîmpinge înainte. Căci, spune criticul literar Artur Silvestri în prefaţa cărţii prozatorului Artur Silvestri, şi e o spunere nu numai de mare profunzime, ci de acută şi tragică frumuseţe:

«Tot ceea ce nădăjduisem că voi afla prin relevaţie, miracol sau prea repede deslușire, se arătase că nu a fost cu putinţă; rămânea ceea ce întrevedeam acum, adică sensul impenetrabil al Lumii tradus în Timpul necruţător şi în veşnica repetiţie unde noi apărem doar o indefinită fracţiune de secundă»

«Un țărm care nu se găsește pe nici o hartă»

O epică de stări evanescente

Perpetuum mobile începe cu o așa-zisă explicație, pe care eu iarăși aș considera-o o proză în sine, doar că e **o proză despre sine**, despre alcătuirea textului, așternerea lui pe hârtie *«pe o plajă la Marea Neagră, acolo unde Europa privește gânditoare către Asia».*

E captivant cum autorul descrie însăși alcătuirea cărții, așa cum ar descrie facerea unei case.

Întâi sunt câteva propoziții însemnate pe caiet, apoi ele se organizează «*în felul lor având probabil un sens ce îmi scăpase pe moment*», apoi apare un ton, *«ca un fel de muzică interioară»* și apoi se vede că există «*un strat de ape ascunse*» și iată glisarea către lumea magică a misterului, căci acest strat «*îl ghicisem cu mâna, ca și cum aș fi învârtit bagheta din lemn de scoruș, ca un solomonar*».

Starea descrisă e frisonul pe care îl resimte orice scriitor în clipa aceea acută de însingurare bună, de însingurare umilă și măreață în același timp, clipa scrierii, când cuvintele vin parcă de undeva, de sus și curg ușor, curg tainic și ușor în mâna ce așterne pe hârtie. Sau, cum continuă prozatorul, *«o stare de navigator singuratic ce întrezărește, undeva, departe, un țărm care nu se găsește pe nici o hartă».*

Găsirea titlului și a ilustrației de copertă fac parte din același ritual, în care suntem acceptați a trage cu ochiul, cu un soi de complicitate care nu poate decât să cucerească cititorul. El e acceptat în bucătăria interioară a scrisului, fie și pentru o clipă, în laboratorul alchimic în care plumbul se transformă în aur pur.

De fapt, aici, totul e sugestie sincretică, cuvintele atrag sugestia muzicală și iată că ea ne duce la acele *«piese improvizate pentru violoncel și oboi»,* nici asta nu e întâmplător, sunt instrumente a căror alăturare obține un ton sigur de gravitate, interiorizare și tristețe.

Apoi găsirea «imaginii» pentru copertă, care se subsumează aceleiași idei e poveste în sine: selecția se face dintre picturile lui Gerard Carta, pictor pe care i-l prezentase autorului, ezoteristul François Almaleh despre care ni se spune că ar fi *«un fel de apostol al straniului locuitor în Franța sublunară».*

Toate se înșiruie către un drum, către mister, o ușiță deschisă în zid, cum scria Kataev, un ochi decupat în perete, care dă spre secretele din camera faraonului, o firidă neștiută.

De altfel, când vede întâia oară acea pictură care se cheamă ***La faiseuse du Temps,*** scriitorul are impresia că *«este ruptă din materia mea originară».* Este acel proces empatic de identificare cu ceva, o alipire în subtil între spirite care se produce simplu și instantaneu. Este așa cum v-am spus că citindu-i scrierile am simțit eu că «avem același ADN literar».

Tot așa Artur Silvestri se "lipește" instantaneu de acea *Faiseuse du temps,* care e o fetiță atemporală, cu o beretă à la française, dar cu un chip indistinct, poartă șosete și un soi de șorțuleț și e mică mică între clepsidre de diferite mărimi: Și ce face ea? Toarnă nisip din mâna ei stângă într-un fel de con, care desigur va lua locul nisipului dintr-o altă clepsidră: e un tablou suprarealist, poate mai blând decât viziunile lui Salvador Dali sau decât viitoarele desfășurări vaste ale lui Semproniu Iclozan.

Domeniul artistic e foarte iubit și dă curs nevoii noastre de acces către lucruri de nespus, dar care au totuși o întruchipare în mintea noastră "sub lunară".

Mi se pare evidentă apropierea lui Artur Silvestri de această zonă a picturii, cea care friza fantasticul, ezotericul și nicidecum idilicul.

Clar, limpid în discursul său de apărător al ideilor literare, culturale, artistul Artur Silvestri avea ca prozator, creator de lumi, gustul distincției ezoterice, al accesului secret către indicibil, care își găsește pandantul său în «surrealism», cum Dali însuși spunea despre sine că are «l'intuition profonde de ce qui est, la communication immédiate avec le tout, la vision absolue par la grâce de la vérité, par la

grâce divine» (intuiția profundă a ceea ce este, comunicarea imediată cu totul, viziunea absolută prin grație a adevărului, prin grație divină. tr.n)

Căci aici e paradoxul viziunii, descifrarea sensurilor care se face *«în limbă tainică»* e o decodare în alt cod, care la rândul lui poate fi decodat, așa cum o taină duce la o altă taină, și o portiță tainică duce către o curte interioară secretă și apoi către o altă firidă și către un alt labirint, într-o lume medievală a închipuirii, care creează până la urmă câteva fraze de o frumusețe pură și de neuitat.

Iată: *«Era parcă descifrarea gândurilor, în limbă tainică, pe care le așezasem aici, un veșnic început care se naște ca să poată dispărea, renăscând, un fel de pecete de inel care identifica - prin apăsare în ceara roșie încălzită la flacără - de unde vine o poruncă și cum anume va trebui să se mențină dincolo de timp, dacă ea a venit: și se cunoaște.»*

Cum își numește prozatorul, prozele din această carte despre care îmi place nespus și repetitiv să spun că a fost scrisă acolo unde Europa privește gânditoare către Asia? (de parcă semnul civilizațiilor grăbite de azi își aruncă ochii către continentul meditativ și al înțelepciunilor budiste?)

El le numește «alcătuiri». Cu un fel de nesupunere generală la etichetări comune, la sortări de toate felurile, un răzvrătit cu un farmec uluitor.

«Le spun alcătuiri fiindcă la drept vorbind, nici nu știu prea bine ce sunt. Ar fi putut să fie «proze!» și până la urmă, vizionate de sus, așa și par, sau, înaintând

mai mult, un fel de «povestiri». Dar ce se povestește aici, dacă ar fi să privim totul cu măsurile epicii curate, unde, ca să ai poveste trebuie să ai evenimente și personaje care, în ultimă analiză, nu sunt?»

Autoanaliza pe care o face Artur Silvestri este ea însăși o formă de proză. Căci, iată: *"Și totuși un fel de poveste există, dacă mă gândesc bine. Este o epică de stări evanescente, la limita contingentului și o înșiruire enigmatică de episoade sufletești tot atât de puțin explicabile ca și mișcările aparent ininteligibile ale naturii. Să fie acesta mesajul sufletului natural?*

Poate că, într-un anumit fel, acesta ar putea să fie. Un «suflet» care, existând aici, poate fi înțeles și în alte părți, din Lumea largă, oriunde se găsește acest alfabet straniu, care face să se poată comunica de la om la orice alcătuire ce îi aparține».

Iată o lecție de reală condensare ideatică!

Într-o singură frază, scriitorul evocă două dintre temele repetitive, temele de profunzime ale operei sale:

- puterea de expresie dincolo de frontiere, capacitatea de a comunica dincolo de continente, fie ele geografice sau artistice, literare, conceptuale.

- transgresarea comunicării către «dincolo de omenesc», comunicarea cu ființele acestei lumi, cu necuvântătoarele, limbajul păsărilor, taina sufletului blândelor făpturi.

În marginea apei

Sufletul natural ca o entelehie

Am inserat aici, în această carte care se vrea totuși un eseu despre «misteriosul» Artur Silvestri, aceste **spuneri despre proza lui**, nerespectând în mod voit cronologia scrierii sau publicării prozelor sale. ***Apocalypsis cum figuris*** e scrisă înaintea prozelor din ***Perpetuum mobile***.

Însă, în ultimă instanță, pentru cititor, prozele **există în ele însele**, dincolo de notițele noastre de subsol, de anul în care au fost scrise.

De altfel și la citirea cărților Margueritei Duras (scriitoarea pe care eu o mărturisesc drept declanșatoarea resortului meu interior, aceea pe care Artur Silvestri o evocă drept «proximitate» literară, așadar linia de legătură pe care o intuiesc între mine și autorul căruia îi dedic acest volum!) am procedat la fel.

Cărțile lui Artur Silvestri trebuie citite, nu răsfoite. Simpla referire la acest mod de citire a unei cărți nu doar că mă umple de indignare, dar mă face să sufăr fizic.

Cum s-ar putea «răsfoi», sau citi pe sărite o asemenea carte? Și în definitiv la ce folosește acest mod de apropiere de o carte?

La nimic. Sunt frânturi care pot rămâne în memorie și atât. Sensul lucrării îți scapă. Nu ești acceptat în el. Accesul ți-e barat. (De aceea, și aceasta e o explicație personală, sunt cărți ale lui Artur Silvestri despre care nu am scris. Pentru că pur și simplu nu le-am citit. Evident, nu le-am citit **încă**. Dar aș fi considerat drept o impietate să le frunzăresc sau să le răsfoiesc.)

Canon din ***Perpetuum mobile*** este o pagină cu aparență onirică și resort declanșator profund: ea poate fi, ca să zic așa, povestită, fiindcă are un fir epic.

Pe scurt, personajul principal, aflat la mal de mare, în rumoarea valurilor și sub soarele binefăcător, resimte o neliniște care vine dinlăuntru, mai exact dintr-un fond subconștient indecis. Urmele tălpilor sale șterse de valurile mării sunt niște semne.

«...marginea apei, călcând uneori peste câte un val mai prelung și udându-și picioarele cu spumă. Înapoi de unde venea, urma tălpilor lui pe nisip de-abia că se mai puteau distinge ca niște semne din ce în ce mai nesigure din timpul care fusese.»

Despre acest « *timp care fusese»* e vorba, despre

cum el îl bântuie, îl vizitează pe personaj, de parcă tot trecutul nu ar fi cu adevărat mort, pierdut, el încă palpită undeva, într-un strat nedefinit al memoriei.

Și apoi, pe când își bea sucul de fructe, omul care i-l prepară strivind jumătățile de grepfruit, vorbește *«într-o limbă de neînțeles aici,* ***în românește****»,* adăugând: *«tata era la Constanza», adică Dincolo, în Cealaltă Țară.*

Sugestia este deci decriptată și foarte frumos interpretată de scriitor, în acele câteva vorbe e un înțeles, un sentiment, o taină și o regăsire. Cei doi se regăsiseră pe struna cea mai subțire, a apartenenței la o limbă, la un trecut.

«Spusese totul șoptit, de parcă o taină de neînțeles ar fi voit să se arate măcar o clipă, asemeni unui fulger sclipind departe, foarte departe, peste mări.»

O escapadă cu tentă livrescă e **Fugit Nox.**

Personajul auctorial își răsfoiește carnetul de însemnări, având o dorință anume, să citească din Mallarmé sau să privească un album de Magritte. (Iată deci că suntem plasați într-o lume culturală anume.)

Neavând nimic potrivit la îndemână, rămâne pe terasă începând să audă, (iarăși suntem la marginea oniricului) sunetele care se adună într-o cântare anume. *«Se concentrase să o asculte mai atent și să o distingă în zumzetul sunetelor întâmplătoare ce veneau de pretutindeni. Părea că se adunaseră undeva flaute diferite, ca niște cântăreți cu timbrul gros ori mai subțire, basuri și soprane, voci reduse la sunet fără cu-*

vânt, colorând cu ritmurile lor, când săltărețe, când tânguitoare, lungile ore fără nici un conținut deslușit.»

Și când spun că suntem iarăși la limita cu oniricul, mă gândesc la tipul de evoluție conceptuală din prozele lui Artur Silvestri început din linia unui surrealism, a unui realism magic, în care cu greu descifrezi granița subțire din care se trece din real în ireal sau imaginar, din posibil spre altceva, la fel se întâmplă cu dimensiunea onirică a prozei sale.

Săritura aceea e iute, ca saltul unei lăcuste verzi, translucide, în iarba deasă și mirositoare a verii.

Îl percepi mai mult ca vibrație, ca urmă a mișcării.

Așa și cu glisarea în oniric, căci, iată, în această lume densă de muzică în care *«ascultase până acum mișcările unitare, de **tutti in allegro**, flaute consumând la unison, în patru măsuri; apoi crezu că distinge o intervenție de clavecin și de bas pentru ca, puțin mai târziu, să se mire de repeziciunea schimbărilor de solo și tutti, întrerupte de un fel de recitativ fără cuvinte, ca vocea metalică solitară, monolog legănat, prelung, stins într-un târziu în alte mișcări armonice și răspunsuri proporționale, inegalități ritmice în adagio, balans în trei, apoi în patru și, în cele din urmă, în cinci succesiuni scăzătoare, l' Estro Armonico, afectuoase, pauze silențioase, conversații în «triolets de croches», umbră de motet, ecou spiritualizat, muzică de cameră, ciacconă, giga, «la petite manière», lupta calmă, a părților distincte, **Fugit Nox».***

Muzica ce se aude e de fapt muzica ce vine din lucrarea lui Bodin, în sala numită **Salle de cent**

suisses la Tuilleries (îmi amintește o scenă din **Le Pont du Roi Louis Philippe**) iar ***Ea,*** căci există un **resoneur** al personajului auctorial, un resoneur feminin, îl recunoaște pe Rege, care nu e altul decât Louis XVI.

De aici cititorul poate să își imagineze ce vrea, avem muzica, avem sala, avem suita regală, avem atmosfera și semnalul de începere.

Dar, să nu uităm că acesta, cel evocat, e chiar regele care a fost victima Revoluției Franceze, (soțul celebrei regine sacrificate, Marie-Antoinette), el a fost executat la 21 ianuarie 1793, destinul poate cel mai tragic și cel mai bizar al unei Franțe imperiale, însângerată de Revoluție, trecută prin perioada lui Napoleon Bonaparte, apoi, ca să se reîntoarcă la Imperiu, iar mai apoi să revină la Republică, într-o tribulație gravă, care a durat două secole. Acesta e regele ales de autor să apară în cadrul acestui tabou de epocă, iar la clipa când apare, revoluția, încă nu s-a declanșat.

Onirism și în plus proză cu cheie, acest **Fugit Nox** are o doză înaltă de incitant în sine, ca mai toate prozele lui Artur Silvestri, pe care le deslușim și poate le interpretăm bine, sau poate nu.

Regresul hipnotic

Spaima ancestrală

O duminică ploioasă este prilej de contemplație, la început, și apoi din ce în ce mai problematizant se ajunge într-o zonă dincolo poate de filosofie, la frontiera cu divinul.

Această excepțională pagină de proză se cheamă ***Apocalipsa, după Antim.***

Particularitatea acestui tip de proze este că pleacă (la fel ca picturile suprarealiste) din elemente cunoscute, aparent banale, ca efectul final să fie cel surrealist, halucinant, șocant.

Cum spuneam, proza aceasta începe cu o blândă contemplație a ploii și a efectelor ei binefăcătoare:

«Apoi iarba și florile și copacii primeau șuvoaiele de apă cu încredere, seninătate și fericire. Când apăruse, această frântură de gând îl tulburase privind mai cu luare-aminte cum, în loc să se neliniștească,

tufele fără nume, presărate prin grădinile sălbăticite, primeau cu bucurie picăturile nenumărate. O bucurie concentrată, atentă, care se traducea printr-un fel de adunare a frunzelor mici și lipite una într-alta, părând că se apără astfel, într-o reciprocitate de rezistență, când, de fapt, se lăsau în voia fericirii care întotdeauna înseamnă comuniune.»

Treptat treptat trecem de la registrul descriptiv pur la fraze tot mai profunde de genul *«se lăsau în voia fericirii care întotdeauna înseamnă comuniune.»*

Apoi urmează recursul la memorie. Își reamintește *«ca o mișcare de tablouri infinitezimal de scurte»* ploile mari abătute asupra propriei sale vieți. O trecere în revistă a unui fir de biografie, cu ploi de septembrie, presimțitoare de ierni reci și cu ploi duminicale, căzute peste oraș, când orașul parcă se retrage în cochilia lui.

Întrebarea este, cum se trece din descrierea unor tablouri sau stări banale către un alt nivel?

La un moment dat, în starea personajului narator se insinuează spaima «*cu o putere fără margine și cu o interioritate aproape insuportabilă*», zici că e vorba despre un atac clasic de panică.

Spaima apare ca o ființă, ca o întruchipare *«se ivise treptat și fără să i se bănuiască pasul ușor, așa cum este pasul unui fur când se apropie la adăpostul nopții.»*

De fapt e o spaimă acumulată, o spaimă ce fusese latentă, venind din departe și din demult, și iată că trecem deja în alt nivel cel care vizează parcă o transcendență descoperită, un acces hipnotic prin regresie. Căci acestea sunt straturi succesive, acu-

mulate, din demult sau cum spune la un moment dat dezvăluind poate o sugestie de credință în reîncarnare: *«Ori veneau, măcar unele, mai de dinainte, de cine știe când, de pe vremea când fusese altcineva, altceva, nici el nu își putea da seama ce anume și pe când, în ce vremuri inanalizabile.»*

Acum ajungem în inima acestei proze, odată cu frica de Apele Mari, un sfârșit universal, o senzație de «lacustră» bacoviană, dar accentuată la maximum pentru că încet, încet, vedem cum proza aceasta este o scriere despre moarte.

Foarte tulburatoare, de altfel.

Dacă filosoful, criticul, autorul Artur Silvestri scrie în mai toate cărțile sale că numai uitarea este moarte și că neuitarea și păstrarea vie a numelui, pomenirea morților asigură în fapt dăinuirea acestora, prozatorul din această bijuterie de gândire și filosofie este mult mai tranșant:

«Nimeni nu putea să știe, iar el cu atât mai puțin. Știa numai că începe să cunoască ***frica de Apele Mari****, de sfârșitul universal în apele milenare, în ploile fără de sfârșit, în apele ce cresc și se revarsă și vin să se așeze, peste față, acoperind ochii, adunând prin includere tot ce îi lipsește și i se adaugă.* ***Sfârșitul universal,*** *adică sfârșitul lui, moartea fericită.»*

Identificarea autorului narator cu soarta Sfântului Antim este limpede și este explicabilă în cuvinte puține. Și în acea clipă, fără să știe cum i se născuse în amintirea vie ori închipuită, înțelese că aceasta trebuie să fi fost soarta celor ce își fac cărțile cu mâinile lor și care - pedepsiți precum cel venit de peste Mare, din Iviria, și

care biruise apele trecând peste ele, atunci când sosise și devenise, fiindcă așa trebuise să devină, Sfântul Cărților înecat de Stăpânii Timpului - rămân fără mormânt.»

Sună ca o sentință divină, scrisă în alfabet creștin ortodox evident, dar parcă sună ca de dincolo de vreme, căci aceștia *«rămân așa, ca să li se risipească numele și amintirea faptelor bune în lumea noastră unde Cel ce le rânduiește pe toate îi face, totuși, să aibă tipar și să se păstreze în insondabil, acolo unde cum l-o fi chemat poate nu se mai știe fiindcă numele îi este mai necuprins decât vremea.»*

Marele Sfânt Antim Ivireanu, pe care noi ne-am obișnuit a-l considera, înainte de dimensiunea sa «celestă» sau divină, un mare alcătuitor de slovă, de carte, de literă scrisă, a avut o biografie uluitoare. Ea este sublimată în aceste câteva fraze în care autorul se identifică cu suferințele sfântului prin acea continuă dragoste pentru carte și pentru tipar, a acelora care își fac singuri cărțile.

Artur Silvestri își făcea singur cărțile și, la fel ca Antim care îi ura pe ocupanții turci și pe fariseii greci, era împotriva curentului timpului. Dintr-o anume perspectivă imediată, el era împotriva Stăpânilor Timpului…

Apropierea, identificarea este ușor de decodificat, dar cu atât mai tulburătoare și mai îndurerată, căci în proză pură se simte amărăciunea scriitorului cât și tulburarea lăuntrică, profundă. ***Apocalipsa, după Antim*** rămâne una din cele mai tulburătoare pagini de proză ale scriitorului.

Vrajă, magie, iluzie

O poveste enigmatică

Una din cele mai frumoase și în același timp cuceritoare, prin concizie și scriitură, alcătuiri din această carte este «*Steaua mărilor*».

Este, ca să zic așa, o proză despre iubirea absolută, totală.

Și ea începe în registrul cu care ne-am obișnuit, oarecum, cu această aparență a normalului, a obișnuitului. *«Când se întâlniseră, odinioară, nu avuseseră nevoie de cuvinte ca să înțeleagă misterul acelei clipe, potrivită într-un anume fel ca și cum astrele s-ar fi conjugat o singură dată în istoria, fără timpuri măsurate, din lumile nesfârșite».*

Dar, deja din prima frază, suntem trași în lumea fascinantă a astrelor, a subtilului, a acelor neștiute ce poate ne guvernează de nu se știe unde și ne împing de la spate către ceea ce este viața noastră de fiecare zi.

Apariția ei (a femeii, dar de fapt a iubirii în același timp) este atât de uluitoare, încât reacția este de *« nu-i vine să creadă».* Așadar *«Nu îi spusese nimic. Nu o întrebase ce muzică ascultă și ce cărți citește și dacă, de la fereastră, se văd copacii desfrunziți.»* Aflăm iată că de la început nu erau parcurse defel etapele, preliminariile unei întâlniri obișnuite, în care oamenii se întâlnesc, vorbesc despre ei și ajung să se cunoască.

De ce? Pentru că *«Crezuse, poate, că pentru el era prea târziu și că nici măcar nu putea să fie cu adevărat, și că venise, totuși. Așa era atunci când te obișnuiești să trăiești nopțile, singuratice, fără rost, de parcă te-ai fi rătăcit prin păduri».*

Avem, așadar, prima treaptă de apropiere și înțelegem starea de spirit a personajului (auctorial, în definitiv).

Ea e descrisă *de "un simțământ nedefinit, un amestec de încântare și de spaimă"* și din nou apropierea de vis, latura posibil onirică*: "o senzație de suprarealitate asemănătoare cu visul".*

Urmează o descriere de mare frumusețe a unei posibile definiții a iubirii, ceea ce face ca două făpturi care se întâlnesc în timp și în spațiu, să comunice profund, într-atât încât să se simtă jumătățile aceluiaș fruct primordial, împărțit în două și care s-au căutat îndelung până la clipa binecuvântată în care s-au găsit.

«Ce ar fi putut să afle? Să fi găsit, căutând, principiul ireductibil care îi făcuse posibili pe fiecare din ei și alcătuirea, poate inexplicabilă, a lui și a ei? Dar alăturarea, pașii muzicali, năzuința de a-i auzi vocea ori

numai certitudinea că este aici, undeva, aproape, nu s-ar fi putut să le dezlege.»

Evident, martorul acestei întâlniri mitice, într-un fel, este marea. Primordiala, ca un fel de Evă sacră și mitocondrială.

O sugestie de trecere a vremii există, *căci «El îmbătrânise, îngândurat, încercănat».*

Finalul este de o frumusețe indicibilă, o frumusețe grea de sensuri, sensuri care se pot dezghioca, dar parcă nu trebuie, nu se cade, avem de-a face cu o stare rară pe care scriitorul ajunge să o pună în cuvinte, deci nu cred că mai trebuie să o atingem nici noi. Ci doar să citățm acest final remarcabil, tulburător:

*«Ascultau atenți valurile venind și pierzându-se în nisip; poate ceva se va desluși în toate cele ce nu se înțelegeau. «Cine ești tu?» îl întrebă ea, în șoaptă. «**Eu nu sunt din această lume**» - spuse el, simplu. **Sunt doar un călător**.*

Un acut sens poetic

O nostalgie cinematografică

Alte proze sunt o poezie pură, de douăzeci și patru de carate, întrupând o atmosferă covârșitoare. Spre pildă, această ***Muzică de jazz în grădinile pustii,*** care e o compunere despre sfârșitul verii, e de o nostalgie și de o acuitate a trezirii simțurilor, încât i-aș zice cinematografică, cu toate că în această cinematografie se petrece o scenă doar, aceea a despărțirii de vară.

Cu acea umbră nedisimulată de regret, căci: *«Ar fi vrut, parcă, să rămână totul așa cum fusese mai înainte, poate ieri, poate altădată, și gândul însuși că, dacă s-ar fi străduit, ar fi putut să păstreze intact timpul fericit, le dădu o senzație neobișnuită, o nădejde amestecată cu teamă, iluzia clipei ce se suspendă.»*

Cu toate că poezia este atotputernică în această scriere, mai că nu i-aș spune proză poetică, are în ea o

lentoare, o tulburare, o capacitate de a crea stări, care mă duce cu gândul la subtilele sugestii ale lui Jules Renard.

Un fir conductor există însă în aceste piese improvizate, improvizate e un fel de a spune, alcătuirea lor e rodul multor gânduri și frământări, dar și a unui fel anume de asimilare a literaturii.

O reflecție despre timp și despre cum curge el, implacabil, dar totuși noi, căutându-i un sens, căutând un rost firului de existență, fulgurației care este viața noastră!

Deslușind un sens și poate suspinând cumva trist în căutarea noastră, căci sensul este mereu legat de literă, de scriere, de mesaj lăsat într-un fel.

O melancolie grea de sensuri se desprinde din toate. În povestire sunt desenați doi tineri, un băiat și o fată, care citesc adânciți într-ale lor din niște cărți groase, care duc cu gândul la manuale universitare. *«Ceasornicul orelor, timp măsurat altfel decât timpul exterior, nepătruns, enigmatic, neîmpărțit și necunoscut.»*

Sinceră să fiu, observ că există o tentație a simplificării în marginea exegezei operei lui Artur Silvestri. Cred că opera lui trebuie observată și recitită sub toate aspectele.

Căci atunci când scriitorul a vrut să fie «direct», simplu, a făcut-o. Dar atunci când a vrut să fie încifrat, înseamnă că îndărătul acestei încifrări a pus frământare și sens, atunci când a vrut să fie explicit a fost explicit și când nu, a făcut-o cu intenție.

Simplificarea excesivă a înțelegerii sau decodării e o eroare. Dacă el voia să fie la un moment dat stufos în stil, sau poetic, sau pur și simplu alambicat, cu

conexiuni greu de înțeles, aproape imposibil, un fel de șah intelectual pe care îl juca cu cititorul necunoscut, atunci înseamnă că aceea era zodia pe care voia să o lase peste scriere, ca un creator de lumi și de realități imaginare.

Revenind la ***Ceaslov,*** observ cum la un moment dat când tinerii se opresc din lectură, să privească marea, au o stare, o uimire, căci *"O anumită uimire se observă atunci când Timpul Cărților s-a întrerupt chiar puțin. Căci e greu să te întorci* ***din lumea ce n-a fost în lumea care este."***

E o întorsătură a lucrurilor, o viziune care tulbură, un fel de ochean întors. Un joc cu timpul și cu timpurile, cu acea continuă referire la livresc.Căci în scurtele pauze de reflecție sau poate doar de hoinărire liberă a gândului, cărțile celor doi tineri *"rămân atunci deschise,cu fața în sus, parcă mirate că, deasupra lor se întinde cerul nesfârșit, despre care nu știau nimic."*

Timpul nuanțelor

Fericirea nu are cuvinte

O poveste de dragoste extrem de frumoasă, cumva în tangență cu aerul din **Moderato cantabile** a lui Margueritte Duras, este **Apocalypsis cum figuris**. Titlul (care de altfel e unul purtat de diverse opere de artă din diverse genuri de-a lungul epocilor) disimulează, dar și anticipează finalul, totuși materia epică a acestei schițe este extrem de densă în sine și de un fantastic mai mult spre oniric, există urmele maeștrilor de urmat în proza românească și străină, totuși schița în sine e foarte personală, degajând o realitate a «fericirii iubirii» și a «durerii iubirii» cum de puține ori am citit.

Sigur că ea poate fi și rezumată, povestită, ceea ce înseamnă că are materie epică, și sigur că e păcat să o facem pentru că îi anulăm exact miezul, anume sentimentul onirico-poematic intrinsec.

Într-un ajun de Crăciun, o pereche proaspăt formată se îndreaptă către o casă de țară de la câmpie și tot ce îi înconjoară pe acel drum de țară se transformă într-o călătorie inițiatică atinsă de bagheta magică a iubirii. După atâtea mii de cărți despre iubire, zău dacă e ușor să scrii despre aceasta mai ales să o faci plauzibilă, să o faci să trăiască și să răsară din vorbe și întâmplări. Vorba aceea, ce s-ar mai putea scrie? Și totuși autorul (proza se pare că e scrisă în 1984 și deslușesc cu plăcere amprenta delicată a noului val francez) reușește să sugereze nuanțe rare de-a dreptul subtile: iată, de pildă, stările prin care trece eroina, mai exact ce vede eroina din goana mașinii *: «Se apropiau, nu încăpea îndoială, și abia atunci văzu, în goana mașinii, râurile care se retrăgeau în bezne, podurile fantomatice, pădurile dese și tainice, ferestre mici luminate, ca niște licurici, drumuri negre, parcă desenate, câte un copac solitar».*

Taina continuă, căci *«Îi veni în minte, fără motiv, focul vrăjitoresc arzând nopțile peste mlaștini necunoscute, pe unde oamenii șovăiesc întotdeauna să se abată.»*

E interesant de remarcat că, deși povestea este la persoana a doua, punctul de vedere este cel al eroinei, căci ei *«În piept i se zbătu, ca un porumbel eliberat, fericirea.»*

Cuplul ia în stăpânire (pentru o noapte?) casa de țară care e și ea un **șablon de fericire**, cu patul, cu ferestrele, cu canatul ușii, cu lumânările și cu sticla de vin, totul e ca într-o poveste frumoasă de dra-

goste și fiecare amănunt e ridicat la rangul de sublim și de simbol, căci asta face iubirea, transformă tot ce atinge în mirific.

Nu știm ce crede Bărbatul, îi vedem doar gesturile și îi auzim numai cuvintele, glasul auctorial s-a cuibărit de altfel în sufletul femeii, de fapt în diafragma ei, acolo unde simte totul și *«când își dădu seama că e singură, simți și mai adânc culorile fericirii, crezu că, o clipă, beatitudinea e însăși acest ecou al inimii nerăbdătoare, acest timp suspendat, această utopie.»*

Ce urmează e gestică de îndrăgostiți, el pune cozonacii în cuptor ca să miroase a Crăciun, scotocesc după vinuri și fripturi, pregătți că de a doua zi după nativitate lumea se va reînnoi. La un moment dat glasul auctorial se extinde de parcă brusc ar ști și ce simte el*, «Știa însă că nu va plânge, fericirea începuse la el printr-o emoție calmă. Nu privea nicăieri, asculta, dacă focul viu al sobei ar fi putut să acopere vîntul și-ar fi putut închipui că este aici, demult, când abia învăța să citească.»*

Seara de Crăciun în farmecul sfânt al sărbătorii te cuprinde odată cu curgerea frazelor, acolo, în apropierea unei livezi sălbatice, ca într-un eden straniu , un pic sălbatic, un pic înfricoșător: Undeva, într-acolo, e o livadă sălbatică, făcuse un gest larg și încăpător, ca și cum lumea întreagă ar fi fost, de mâine, o livadă fără stăpân.(…) O să scutur - spuse bărbatul - florile dintâi pentru tine și vom dormi, în nopțile limpezi, de peste an, pierduți în ierburi, departe».

Tensiunea e din ce în ce mai mare. Nici măcar

nu este una erotică, este una mai mult conceptuală de parcă cei doi ar reface mitul mărului împărțit în două ale cărui jumătăți se reunesc sau mitul lui Adam și al Evei, sau orice altă legendă sau strună mitică din arhetipul unui popor neștiut și tocmai de aceea simbolic.

«El se gândi că poate va scrie odată despre toate acestea, dar știa că fericirea nu are cuvinte»

Și pentru că fericirea nu are cuvinte, ușa rămâne întredeschisă, ea mai are timp să se gândească la prezent, la nimicuri frumoase, la viitor, la amintiri din viața ei de femeie, când afară pocnește un bici, ea se gândește că sunt ultimii colindători, iar implacabilul cade ucigător: *«Se apropie și,* prin *cămașa lui, înghețată, simți arsura unui cartuș*». Și chiar dacă finalul pare imposibil, fantastic și chiar fără sens, el poate fi citit și în alt registru: acea uniune prin iubire depășea cadrul acestei lumi, ea putea deveni posibilă numai prin moarte.

Măiestria bemolurilor

Prozatorul absolut

Sunt acestea, cum s-ar zice, «proze de tinerețe», cu un numitor comun în căutarea nuanțelor, în descrierea bemolurilor, stări aflate pe o linie subțire de demarcație, precum în **Peter în aprilie**, o poveste stranie întâmplată în timpul unui drum în mașină, o poveste de o zi, cum s-ar spune, derulată între un bărbat (Peter) și o femeie (Constanța) care se întâlnesc prin hazardul profesiei pentru o emisiune de televiziune.

E o stare care se creează acolo, descrisă prin dialog (care induce în eroare la un moment dat, ne oferă o pistă derutantă), dar și prin emoția femeii, care e oarecum progresivă, apropiindu-se de dorință, într-un fel de volută senzuală care se termină în nimic pentru că nu e o stare împărtășită.

O altă schiță interesantă din aceeași perioadă e

Jogging în care e descrisă o stare de spirit, personajul se înfundă în pădure ca într-o depărtare de lume, ca o apropiere de o altă lume a esențelor, a naturii și a interregnurilor. E un fel de dor de moarte, de atingere ciudată a aripii ei și ea nu ne miră, căci e acea moarte care fascinează tinerii scriitori, iar acum vorbim despre proza tânărului scriitor Artur Silvestri. Reculul spre o bază naturală a vieții e foarte percutant, o descriere care prinde în mrejele ei.

«Înainta precaut, atent la toate, ca și cum s-ar fi trezit deodată pe o planetă necunoscută. Văzu șopârla străvezie care se sparse ca un ciob de sticlă și se răspândi, la câțiva pași de el, mii de culori. Dar nimic nu i se mai părea acum străin. Intrase în natură fără vârstă, făcea parte din ea.»

E interesantă prin obiectivare și greutatea verbului care analizează consistența Epilogului pe care autorul l-a inserat singur, în 2001 la publicarea schițelor sale de tinerețe.

El scrie: *«Dar, în sfârșit, acestea, dar și multe altele, par a fi compuse de altcineva și, în definitiv, aceasta este și realitatea. Omul de atunci nu seamănă decât puțin cu omul de-acum, nefiind neapărat preistoria lui, ci o altă versiune așternută în timp.»* Ceea ce e o maximă obiectivare, dar și o despărțire de ceva, de tinerețea imberbă sau de tinerețea studioasă, de tinerețea supusă modelor ori de influențele unor lecturi sub care am trăit și ne-am format cu toții?

«Așezate laolaltă aceste șapte proze fantastice vădesc o anume unitate însă datează. Sunt consecința

unei perspective asupra lumii determinată nu strictamente de vârsta biologică, ci mai degrabă de vârsta intelectuală. Modele nu se observă aci, dar proximități da.

Epoca de unde provin acestea îi cultiva cu precădere pe prozatorii sud-americani, pe Borges și Marquez, pe Alejo Carpentier și Vargas Llosa.Dar mai degrabă decât aceștia se întrevăd vagi ecouri din Moderato Cantabile din Țărmul Syrtelor: Marguerite Duras, Julien Gracq și poate Ernst Junger. »

Asta e, criticul literar Artur Silvestri disecă prozatorul cu aceeași dexteritate și cu aceeași obiectivitate pe care le-ar fi probat față de orice alt autor.

Dar chiar acest scurt epilog de critic se încheie cu o frază de prozator, absolut aș zice, în care autorul își explică influența sau umbra lăsată de citirea «Nopții de Sânziene». El scrie, și e cumplit de frumos: *«Ceva, deci, cred că a rămas, așa cum în arheologie se găsește în peșteri misterioase câte o urmă de tălpi întipărite în argila ce s-a solidificat din vremuri fără vârstă, ce se măsoară cosmic.»*

Descrieri vrăjite

La marginea Utopiei

În scrierile sale dedicate locurilor binecuvântate, paginile de descrieri superbe abundă. Inserate într-un fel în zona scrierilor dedicate credinței, aceste pagini sunt proză sută la sută, carate de valoare reală. Iată de pildă *„Secretul locului. O dezvăluire la Mânăstirea Jitianu“,* incursiune spre un loc binecuvântat din Mitropolia Olteniei.

Ajungând acolo, autorul se trezește în mijlocul unei liniști «*de depărtări necalculabile*» care domnea «*aproape nepăsătoare*».

Însăși descrierea construcției în sine este oarecum sadoveniană aș zice sau în fine, din zona acestui tip de proză, poate chiar cu tentă odobesciană amintind de litera ce curge în Psudokineghetikos, căci autorul «iese» din străbunii literari așa cum lui însuși îi plăcea să sugereze, căci nimeni, nici Zamolxis însuși, nu iese din goluri!!!!

Mânăstirea, ce părea un fel de conac boieresc, părea ieșită din porunca Brâncoveanului, de fapt *«casa de țară înălțată cu o jumătate și mai bine de cat de la pământ, deasupra unor pivnițe de mare gospodărie, gândite pentru depozite încăpătoare, avea, în aripa de la Apus, un pridvor larg brâncovenesc, ca un mic belvedere către livada uriașă, ce fusese înrădăcinată prin vremea lui Vodă Cuza: Aripa Stăpânului, unde Întâistătătorul venea câteodată ca să se reculeagă, să studieze și să scrie. În odăile ce îl așteptau, se pătrundea din foișorul mărunt printr-o ușă grea de lemn de stejar, ce se închidea nopțile, cu drugi de fier prinși în balamale groase, țărănești, și se încuiau cu două rânduri de chei grele și cu dinții mulți și inegali, în lucrătură barocă, ireproductibilă*.» ș.a.m.d.

Ce descriere minuțioasă, cât spirit de observație și mai ales **câtă tihnă** în această descriere. Mai că nu-ți vine a crede că aceasta iese din condeiul unei făpturi atât de dense și de active cum era Artur Silvestri!

Aprigul Artur de la tinerețea sa, când se bătea pentru idei cu o fervoare și o claritate demne de invidiat, speriindu-și dușmanii cu verbul și încântându-și prietenii cu adjectivul, Înțeleptul Artur de la maturitate, cel care ne-a predat o lecție existențială greu de egalat.

Dar să continuăm călătoria la Mânăstirea Jitianu, căci numai aceste descripțiuni și îți dau ghes să te duci acolo pe loc ca să te îmbeți de farmecul sfânt al locului. Căci iată: *«… pretutindeni, în trapeză, saloane și chiliile nelocuite, mirosul indistinct, miste-*

rios și îmbătător de fructe multe și amestecate ce se uscau, crescuse odată cu enigma acestui loc ce părea stăpânit de făpturi fără trup, cuviincioase și senine. »

Suntem cu toții, iată, plonjați într-o «*toamnă de o limpezime de cristal*», un fel de timp suspendat, când toate cele mărunte și agitate ale vieții de zi cu zi se depărtează, când trăiești «un anotimp fără vârstă», când pare că timpul stă pe loc și «*că în misterul lui de nepătruns, chiar se întorsese într-un veac de totdeauna, unde nimic nu se mai supune legilor lumii pieritoare.*»

O, de-am putea trăi măcar o clipă în acest loc paradisiac. Ca într-un corn de Aur al lui Oberon, descrierile curg fericite, într-o « *utopie ce cuprindea, în alcătuirea ei aproape simbolică, și un fel de treaptă de inițiere ce se deslușea prea puțin în contingentul senin, izolat și aproape fericit, poate fermecat.*»

Mie personal îmi e clar din acest text că scriitorul ajunsese deja în preajma energiilor subtile, a unei capacități de a vedea nevăzutul, căci, la acea mânăstire, el sesizase taina acelui întreg, înfățișat în materie pozitivă printr-o construcție aidoma unui conac, împrejmuit de livezi de duzi și peri și meri, dar în realitate exista o materie invizibilă ce îi corespundea.

Era **o asemenea diferență între lumea mistică, poate mitică, nevăzută și subtilă a întregului acelei întruchipări și lumea exterioară**, notată de autor ca fiind "realitate prea scurtă, sumară și semnificativă". De aceea el adaugă că, de fapt, prin alăturarea uneia cu cealaltă, *"era perspectiva Munților Hercinici față*

de o geografie prea tânără și, în orice caz, imatură ce ne înconjura."

Ce comparație surprinzătoare și măreață în același timp!

*

Secret subtil dezvăluit, acces la energiile subtile, înălțare plină de umilință pe treptele absolutului, este ceea ce ni se comunică în acest text excepțional.

Încerc să îi găsesc apropieri acestei proze cu altele, dar e greu de găsit, căci ai deopotrivă descrierea blândă sadoveniană, apoi sugestia de mistic, dar și de necunoscut misterios din Mircea Eliade, poate o umbră de secret accentuat, care mă duce cu gândul la Julio Cortazar și la a sa **Insulă la amiază**, vedeți, apropierile par forțate și de ce la o adică nu aș spune că e **un altfel de proză**, cu totul originală și care nu a ieșit propriu-zis de sub vreo manta, ci dintr-o subtilitate pur personală întărită în fapt de calitatea modestiei și umilinței.

Și incursiunea în secretul locului continuă: totul e vrăjit, tainic, misterios, fermecat, până și aerul e altfel, aerul fizic un "ceva fluid" ni se spune, mirosurile sunt dense și bune: "*un concentrat de mirosuri bune, calme, indistincte, de iarbă în toamnă, de fructe ascunse prin ierburi mari și de frunze de arbuști cu vigoare scăzută, și, mai cu seamă, de flori de octombrie și noiembrie, înflorind cu tristețea sufletului ce se deschidea târziu și ca să trăiască puțin*".

Apoi, după aer și miros, timpul însuși era altfel, *(" un fel de altă percepție a Timpului*"). Mai exact, timpul părea că se scurge mai încet, iar la un mo-

ment dat că stă: *«că nu trece deloc reducând totul la peren și ireductibil, la matricial și la speță »*

Proza aceasta borgesiană, disimulată într-o scriitură despre accesul la o mânăstire, mi se pare o bijuterie ascunsă între ierburile memoriei, ceva extrem de frumos, scris cu inspirație și stare de proză din domeniul incursiunilor către spiritual, către o lume aflată la frontiera dintre teritorii, acolo unde deja Artur Silvestri ajunsese, cu toate că noi îl întâlneam încă în viața aparent reală, materială, de zi cu zi în care el trăgea gânditor din țigară ori dădea sfaturi tinerilor învățăcei.

Firele uscate de levănțică, busuiocul atârnat la icoane, uleiul curs din candele, mirosul de patchouli persistent și de neidentificat ca sursă, paginile galbene ale cărților, *«lumânările de la Paște, pe jumătate topite, ce se păstrau pentru clipe grele, de vor fi fost»,* totul se adună cuvânt cu cuvânt, imagine cu imagine și sugestie olfactivă și descripție vizuală într-un întreg de-un farmec rar.

Finalul e imprevizibil și mai tulburător, și iar insist asupra faptului că aceasta este o mostră de proză cu început, trup și deznodământ !

Ce se petrece? La vreme de «noapte târzie», scriitorul avea să deschidă o carte de altădată și să afle că un Moș de-al său, deci un strămoș, un predecesor de sânge trecuse pe acolo și lăsase o urmă oarecicare, *«nu mare, dar nici mică».*

Tulburarea pe care o declanșează acest semn e uimitoare. Ce vrea să fie aceasta? Un glas al sângelui, o recunoaștere dincolo de palpabil? O comuni-

care dincolo de cuvinte? *« Să fi fost un glas al sângelui auzit târziu, altfel imperceptibil dacă sufletul nu pătrunde acolo unde trebuie și când trebuie?»*

E cu totul specială această pagină de proză care trebuie citită în integralitatea ei, căci ciuntită și prin citate înșirate, pierde mult din capacitatea de a crea o atmosferă și o gradație a creșterii emoției.

«Era ca într-o magie ce nu aș fi putut s-o înlătur, ca un legat ce îmi dăduse o seninătate de o clipă și un sens de dinainte de cuvinte, ce nu l-am uitat, deși nu pot să-l traduc în nici o limbă de pe pământ.»

Există un univers de pomeniri

O scriere despre Rânduială, Taină și Destin

Zilele acestea, reluând citirea unor texte, am dat peste unul ignorat de multă vreme și așezat mai dedesubt, așa cum se întâmplă îndeobște cu lecturile amânate: ***Troițe și mânăstiri***.

Poate că titlul nu mă trimisese la ceva precis, la un loc geografic bine determinat și tocmai de aceea nu mă îndemnasem cu lectura. Căutând însă să-i fac loc între altele, de la acele *Incursiuni într-un timp fundamental*, mi-am dat iute seama că acest scurt eseu despre despre ***Locuri binecuvântate*** este în fapt un fel de proză scrisă cu o gâlgâire oarecum dulce amăruie, care dă o stare de nostalgie nu tarkovskiană, ci altfel, valahă aș zice și într-un fel greu de explicat.

Probabil că o incursiune în satul copilăriei lui Artur îmi este absolut necesară pentru că pur și sim-

plu aș avea nevoie să văd cu ochii mei firul de realitate de la care a pornit această poveste și altele, multe, ale acestui scriitor al câmpiei. Și proza aceasta pornește din copilărie și în ea punctul de începere este o construcție în piatră, o troiță mai precis cu descrierea ei precisă.

Câte troițe nu sunt însă presărate într-o câmpie întinsă și peste care doar aburii își fac de cap și uneori mirajele călătorilor. «*Cu vremea, acel sentiment neînțeles, ce încercam pe atunci, s-a întărit și a început, fără să-mi dau seama, să capete și un conținut adăugându-i-se, la starea difuză, cuprinsuri din ce în ce mai tulburătoare. Dar, deopotrivă, și mai senine.*» E acesta un eseu de fapt cu accente de romantism, culmea, despre loc și faptă, pomenire și restituție, persistența amintirii și rostul trecerii ștafetei, o scriere cu adevărat foarte frumoasă.

Este ca un fel de geografie de zăcăminte, ce există chiar și atunci când nu le recunoaștem ori le uităm. Deci din această perspectivă textul intitulat oarecum simplu și fără de pretenții «Troițe și mânăstiri. O enigmă despre locul binecuvântat» are o dimensiune programatică, de enunțare a unei idei ce se reia în opera scriitorului. Discurs despre o « realitate enigmatică», iar învățătura e pătrunsă cu dificultate, discurs despre *«înlăuntrul Timpului ruinător» în care «învățăm că existăm, în spatele pânzelor de fum, cețuri și indistinct ale zilei, un «ceva» ce, din văzut și din nevăzut fiind, ne arată, când le putem distinge, Rânduiala, Sensul și Tâlcul. In locuri și într-un*

Timp ce dezvăluie, într-un moment, ori poate, într-un șir de momente ale Revelației. Acolo unde hazardul întâlnește destinul».

Sigur că propensiunea scriitorului era către ortodoxie, dar ea ar fi putut să fie către oricare altă formă de iluminare, dacă el ar fi trăit altundeva.

Căci despre iluminare este vorba, despre perceperea unor sensuri mai profunde în materia cotidiană.

Ceea ce este apanajul înțelepților, al iluminaților, al celor puri.

Acest text despre recunoaștere și inițiere, despre iluminare și destin este plin de tâlcuri și de poezie în același timp. Este o poezie interioară care curge cumva leneș, precum apele de câmpie ce înaintează spre un fluviu vag presimțit sub arșița prăfoasă a câmpiei.

Acest text pleacă de la un pretext și exprimă o sumă de certitudini. Am senzația că este una din scrierile anilor 2000 ale autorului cu toate că celelalte din aceeași serie sunt fie editări ale unor texte începute și publicate într-o formă inițială, fie prefigurate prin cercetări ale anilor dinainte. Inserând-o în seria ***Locuri binecuvântate***, autorul i-a dat o dimensiune de modestie a apariției, care nu are de fapt legătură cu substanța de elită a conținutului. Căci suntem avertizați pe coperta a patra de anunțul: «Colecția ***Locuri binecuvântate*** publică albume, broșuri, narațiuni legendare și portrete istorice despre cetăți reale și imaginare românești, mânăstiri și schituri, personalități istorice voievodale și bisericești, evenimente documentare și miraculoase din România.» Ei bine, prozatorul Artur Silvestri a strecurat

aceste pagini de proză pură filosofică, dar și religioasă, sau poate dintr-o categorie care se sustrage categorisirii și aplicării de etichete.

Căci, în mare vorbind, ceea ce scria el, voia să se sustragă categoriei, așa cum doctrina sa, percepția sa asupra istoriei culturii voia să se sustragă categoriilor precise și scolastice.

Cum altfel ar fi scriitorul el însuși dacă nu prin acest fel eretic, nestăpânit și prin insubordonarea la dictatura clipei sau a conceptelor prefabricate de alții??

Artur Silvestri nu a suportat de fel dictatura etichetării și asta îl face un scriitor cu totul particular, nepereche, atins de aripa harului și total necircumstanțial.

CAPITOLUL 3

Sub Mâna nevăzută și atotputernică

Cărți din și despre lumea Bisericii

Se referă la următoarele cărți:

- Artur Silvestri – „MODELUL OMULUI MARE“ – *Zece „Convorbiri de amurg“ cu Antonie Plămădeală urmate de „Douăzeci şi opt de scrisori de altădată“* – Ed. I, 2005, Ed. II revizuită şi adăugită 2008
- Artur Silvestri – „MEMORIA CA UN CONCERT BAROC“ – VOL. II. *Ofrandă aproape fără grai* – 2005
- Artur Silvestri – „REGULA CHILIEI LUMINATE“ – *Gânduri răzlețe despre Mitropolitul Tit Simedrea* – 2005
- Artur Silvestri – „SECRETUL RUGULUI APRINS“ – 2007
- Artur Silvestri – „VREMEA SENIORILOR“ – VOL. I. *Scrisori de altădată de la ierarhi şi cărturari bisericeşti* – 2005

Sensurile învățămintelor

Modelul Omului Mare

În flăcăruia lumânării aprinse zi de zi, dimineață de dimineață, de când el a plecat, într-un fel, dintre noi, deslușesc, întâi cu dificultate, apoi un pic mai clar, din ce în ce mai clar, sensurile învățămintelor pe care ni le-a lăsat.

Ele sunt sublime, omenești, pline de dăruire și de umanitate, de căldură sufletească inegalabilă, de înțelepciune și de bunătate creștinească, ele sunt pline de încurajare și de prețuire față de valorile adevărate, statornice. Ele sunt lecții limpezi și pline de bunăvoință, ce conțin o încurajare consubstanțială, precum acel **nu te teme** intrinsec Evangheliilor și fără de care creștinii nu s-ar fi putut simți întăriți în sinea lor.

Ele se adună deopotrivă în lecții profunde de cum să te respecți pe tine însuți, profesiunea de

credință, încrederea în valorile și rădăcinile neamului tău, cum să-ți respecți aproapele și să îl iubești, să îl ajuți și să îl aperi, cum să-l ții de braț pe cel slab și să-l răsplătești pe cel muncitor, să-l întărești pe cel umilit.

Personalitate complexă, fără comparație în literatura noastră de azi și în cultura contemporană, adorat, idolatrizat de mulți, neînțeles complet de alții, Artur Silvestri a fost, prin însuși felul său de a fi, de-a se forma și de a adăuga în valoare și complexitate, în virtute creștinească și în dăruire altruistă, prin însăși viața sa și mai ales prin cultul pentru carte și literă scrisă pe care l-a avut, o mare, enormă lecție pe care viața ne-a dat-o într-o perioadă de confuzii valorice și sociale.

În capitolul introductiv din ***Două povestiri enigmatice despre locuri binecuvântate***, intrarea în atmosferă poartă de asemenea semnele adevăratei proze.

Ideea de destin, de "rânduire" scrisă de **Mâna nevăzută și atotputernică** e prezentă mai peste tot. Credința în Dumnezeu nu e numai una repetitivă, ci una consubstanțială. Dar acest lucru nu e atât de surprinzător, în definitiv este o carte **din** și **despre** lumea bisericii. Și totuși, în ***Intuiție și insuflare***:

«Sentimentul de ieșire din timp era, la drept vorbind, copleșitor, ca și încredințarea că toate fuseseră rânduite, astfel, de mult și nemutate. Și totuși, cu abia vreo câțiva ani mai înainte, aici nu era decât «tradiția», povestea vorbelor populare ce fac din amintire și narațiune, spuse de la o vârstă la alta, până în nesfârșitul trecerii biologice.»

„Marele mister“

cutreieră nevăzut, ca o boare, opera lui Artur Silvestri

Să ne amintim cum e descrisă întâlnirea cu Antonie Plămădeală, (***Modelul Omului Mare, Zece convorbiri din amurg cu Antonie Plămădeală)*** în ce chip, cu ce vorbe și cum se creează o atmosferă acaparatoare. O atmosferă care te prinde și din care nu mai poți ieși.

Întâi **Locul**, cu descripție de ritual, impune, te plasează în atmosferă, îți dă cheile prețioase ale accesului.

Apoi descrierea omului, fără îndoială, **măreț în substanță și în calitate** și apoi a bibliotecii acestuia. Urmăriți gradația:

«Se putea observa undeva, către ceea ce s-ar fi putut să fie ferestrele ce dădeau în ulița vreunui veac, un birou unde ședea, cu aerul absent de înțelept asia-

tic, un bărbat mai degrabă mărunt care, în alt timp și în alt loc, ar fi putut fi un Mazarin, un Fouquet și un Le Notre deopotrivă, învârtind pe degete soarta unor popoare și a Europei. Dar la acea vreme el era Mitropolitul Ardealului. »

Urmează descrierea incintei care se face în paralel cu comunicarea unei stări sufletești pe care locul acela anume îl poate crea. Ai zice, o descriere cinematografică, dacă termenul nu ar fi deja un pic compromis de prea multă uzare.

«Incinta însăși avea un aspect nedefinit, ori mai bine zis față de însărcinările ce i se atribuiau. Când la o vreme oarecare după ce trecurăm prin sufragerie ajunsesem în bibliotecă, acest sentiment se întări, devenind clar și distinct. Căci mai nimic din ceea ce s-ar închipui a fi o reședință nu se recunoștea aici ci, mai întâi de toate, aerul de instituție precisă, definitivată și clasificată, ordine «nemțească» și spațiile încăpătoare și pregătite prevăzător.

Omul însuși ce păstorea aceste lungi săli, înalte și umplute până la refuz de o arhivă aproape habsburgică prin ordine și cuprindere părea - și chiar era - o instituție.»

Iată aici o altă idee obsesivă a lui Artur Silvestri, aceea a Omului-Instituție. Profund îndurerat și marcat de așa-zisa prestație a unor reale instituții, al căror absenteism flagrant din societatea românească l-a mâhnit, autorul avea nostalgia acestui fel de personaje, oameni responsabili și cu adevărat mari, în stare să acopere golul lăsat de absența instituțiilor statului.

Lumea noastră de azi se irosește în aparențe. Lumea aceea se condensa în idei.

Biblioteca era un microcosmos, o reunine de coduri de acces către adevăruri, înțelepciune și poate un drum tivit de cultură către har.

«În biblioteca lui Antonie Plămădeală toate erau orânduite pentru o vreme nedefinită și fără o lungime precisă, de fapt fără un capăt hotărât de parcă ar fi fost lăsate, când Stăpânul s-ar fi retras, pentru nenumărate generații de ucenici, ce se bănuiau că vor fi fiind cândva, căci trebuiau să fie. Viziunea însăși ce se presimte este atât de rară, încât merită să se sublinieze. Viziune, întâi de toate, de Om Mare, ce știe că urma lăsată valorează, când este și ridică prea de tot părelnica noastră făptură dincolo de vremea ce ni s-a dat prin intervenția hazardului. Apoi, o viziune de continuități, înșiruiri latente și de cicluri care, odată ce se întrevăd și se cunosc, dau sens faptei noastre și o păzesc de rătăcire risipitoare și de perisabilul nemeritat.»

Incursiunea în lumea fără de pereche a Sâmbetei este descrisă în pași mici și lenți, aici scriitura îmi pare sadoveniană, se sustrag *«contingentului ca în vremuri de alchimiști»*, Mitropolitul era nerăbdător să arate *«lamura, poate chiar aurul Carpaților»* sau o *«înseninare ce venea treptat, prin depărtarea de lumea agitată rămasă în urmă și uitată»*. Mânăstirea li se înfățișă în cele din urmă *«ca o nălucă albă și nefirească»*. Domină senzația de taină și mister, de acces privilegiat, precum după parcurgerea numeroaselor trepte care marchează accesul spre altceva.

Continuitatea ritualică care marchează construcția Sâmbetei, alcătuirea acesteia, e relevată în clar. De la Vodă Brâncoveanu (pentru care se simte că au-

torul are o aplecare anume) care ridicase mânăstirea pe locul ales și marcat de o bisericuță de lemn de către Preda, jumătate de secol mai înainte, trecând apoi prin Andrei Șaguna și apoi prin Nicolae Bălan, care au continuat construcția, iată că această continuitate a funcționat. Totuși, autorul adaugă și alte valențe faptelor Mitropolitului Ardealului, spunând că acestea au o semnificație mai înaltă decât ideea de restaurare, de ctitorire, de grijă pentru istorie, cuvinte folosite îndeosebi pentru a marca fapte din acestea.

Artur Silvestri e de părere că aceste vorbe nu pot să exprime misterul, filosofia și, la drept vorbind, mitul. De aici se simte cât de covârșitoare e iubirea și stima pentru acest înalt ierarh rar în felul său de a fi:

«Căci în acest om cu atitudine împăcată și ce impune în imediat doar celor ce știu să întrevadă sensul și să deslușească tâlcul, stă o energie uimitoare, ce nu-i aparține, și care, în ultimă analiză, explică totul. Dar, deopotrivă, și fenomenala lui singurătate neînțeleasă.» ***(text scris în iunie 2004, în Duminica Sfinților Români).***

S-au întâlnit în cartea aceasta doi trimiși de Sus:

Artur Silvestri și Antonie Plămădeală

Paralelele la care recurge autorul pentru a sugera consistența operei înaltului ierarh vizează ca de foarte multe ori, istoria Franței; francofon prin filiație, prin cultură și prin inimă, Artur Silvestri scrie:

«În fața celor care deplâng absența destinului istoric a Franței la acești carpatini cu vitalitate misterioasă, Antonie Plămădeală înfăptuiește ce are de înfăptuit, încredințat că noi am avut destinul istoric al Franței și istoria nefracturată ce o merităm. Totul este refăcut ca și cum nu s-ar fi risipit odinioară, demult, ci ar fi continuat în cicluri lungi ce se răsfrâng în aceleași cadre și ieri și azi până într-un mâine nedefinit.»

Un text foarte frumos și care capătă desigur valențe deosebite aparținând doamnei profesor Zoe Dumitrescu-Bușulenga completează ediția a doua

revăzută și adăugită. Ea însăși subliniază că modul în care autorul a construit-o capătă o «aură de taină.» Spunerea profesoarei sale este întemeiată: „*Și tot ceea ce face Artur Silvestri, (și face enorm ca și «Omul cel Mare»), zidește în sensul (dat de Apostolul Pavel cuvântului). Aceasta este, poate, taina care înconjoară și* ***Memoria ca un concert baroc***“ pune o pecete definitivă aș zice pe această cărți, speciale.

Completată cu aprecieri despre prima ediție, semnate de Theodor Codreanu, Elisabeta Bogățan, Valeriu Bârgău, Alexandru Nemoianu, Simion Bărbulescu și Sabin Bodea, cartea are o unitate a ei destul de surprinzătoare până la urmă.

Eleganța melancolică a scriiturii remarcată de prof. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, aceea cu care mărturisește înaltul scop al cărții, este una din virtuțile acestei alcătuiri: „*S-au întâlnit în cartea aceasta doi trimiși de Sus ca să ne scoată din întunericul primejdioasei Uitări*“.

După cele două povestiri enigmatice și după convorbirile de amurg, criticul (de astă dată) Artur Silvestri inserează un text concis aș zice, care are menirea de a sintetiza esențialul: **Împotriva uitării**.

Această sinteză **plasează lucrarea ierarhului** într-un context mult mai larg, unul istoric, antropologic, în același timp extrem de incitant. Analiștii, cercetătorii, vor sublinia fără îndoială aceasta.

Căci ideea că «lucrarea» rămâne neîncheiată, că ea repetă într-un anume fel, fără a avea aceleași semnificații dramatice, cazul lui Bogdan Petriceicu Hașdeu și al lui Vasile Pârvan, ***blestem antropologic*** al

zidului părăsit și neisprăvit, ce va trebui, în viitor să îl descoperim și să stăruim a-l adăuga prin cunoaștere, susținere și dezvoltări, năzuind a ridica încă o treaptă în nesfârșita chemare de a reconstrui Templul ideal.

Ca să sintetizăm, Hașdeu nu și-a putut împlini opera, nici Pârvan, și, iată, nici Antonie Plămădeală, anticipa tragic Artur Silvestri, cel care mai avea atâtea de făcut pe acest pământ și în această lume a culturii.

E foarte curios, dar senzația pe care o lasă acum acest text, recitit după trecerea în veșnicie a scriitorului, este **deznădăjduitoare**, iar sentimentul nedreptății este copleșitor.

Desigur, cei atinși de aripa harului și cei trăitori într-o credință profundă, într-un creștinism ortodox de substanță, iar nu un intelectual șovăielnic cum sunt eu, vor găsi scuze și explicații sau chiar o anumită seninătate a apropierii de temă.

Mie îmi rămâne însă numai sentimentul de profundă nedreptate și totodată senzația că acest ***blestem antropologic*** încă există, într-un fel ocult, nedeslușit. Rămâne să ne zbatem sub el, oare, noi, românii, totdeauna?

Despre teme suspendate, cărți deschise și căi de continuat

Autorul ne lasă «un mod de întrebuințare», premonitoriu, pentru propria sa operă

Într-o simplificare, pentru care îmi cer scuze, pot sintetiza că Artur Silvestri remarcă faptul că marile figuri ale românismului, ale investigației fenomenului civilizației românești, sunt **împiedicate de destin** să ajungă la o finalitate, soarta e crudă și perfidă, ei sunt împiedicați **chiar în timpul lucrării**.

Scriitorul adaugă de altfel: *«De fapt la noi o concluzie și o efigie aproape deplin lustruită avusese numai Nicolae Iorga, a cărui operă de un enciclopedism ce ține, la drept vorbind, de miracol cu greu s-ar închipui că ar fi putut continua altfel decât reproducând ceea ce ne dăduse și apucase să ne arate drept cale încercată și drum neclătinat. Omul însuși ar fi căzut, mai târziu decât a căzut, sub alte securi ori înjunghiat de alte pumnale, căci soarta celor ce voiesc a*

îndrepta mulțimile și a salva neamurile din robie pare că este pecetluită de răul ce întodeauna izbândește, fără a-l putea recunoaște în mulțimea de chipuri ce ne prezintă. »

Aici nu este acel fatalism mioritic de care noi românii uneori suntem acuzați sau ne autoacuzăm.

Aici este o judecată de un profund realism, care reiese dintr-o analiză atentă, la rece, a istoriei noastre.

Sigur că ea are un aer de generalizare, căci se vorbește despre «neamuri», dar nu te poți împiedica să nu gândești înainte de toate la neamul tău propriu!

Excepțională spunere, dramatică, tragică, vizionară și doldora de adevăr.

Aș scrie-o pe frontispiciul unor instituții, al școlilor, pe pagina de gardă a cărților de istoria culturii românești !

«Omul însuși ar fi căzut».

De ce?

Pentru că așa s-a întâmplat într-un fel cu mai toți **marii**, cu Vladimirescu, cu Mihai, cu Al. I. Cuza însuși, cu Eminescu sau cu nedreptățitul Caragiale, nu e nouă distrugerea elitelor capabile să adune sub stindardul patriei, sub al unei idei, nația română.

Altfel, în țară, urmează distrugerea, ignorarea, relativizarea sau pur și simplu ura, minimalizarea, totul dublat de necunoașterea gravă, flagrantă, a operei respectivei personalități.

Artur Silvestri știa asta.

Avertizat și bun cunoscător al psihologiei poporului român. Căci *«Soarta celor ce voiesc a îndrepta*

mulțimile și a salva Neamurile …pare că este pecetluită de răul ce întotdeauna izbândește, fără a-l putea recunoaște în mulțimea de chipuri».

Ar putea să pară o spunere îndurerată și resemnată. Cred că e doar o **atenționare maximă**, tot ce putea să ne rămână ca lecție de învățat, de urmat.

În traiectul de viață al înaltului ierarh Antonie Plămădeală, Artur Silvestri deslușește două etape, una în care viața e o mucenicie de predestinat al dramei universale, alta în care apucă să se bucure de liniștea care poate asigura înfăptuirea de fapte memorabile.

Iar în urma sa, rămân multe fire nevăzute, teme suspendate, cum spune criticul, și cărți deschise.

Opera inedită aflăm că «rămâne extinsă».

Înainte de toate, cărțile încheiate și netipărite, apoi «cuvântările» strălucite rostite în felurite ocazii, apoi și fenomenul relativelor «inedite» anume gazetărești care sunt, spune criticul, documente de eseistică, exegeză în temă diversă și chiar « nota » aparent măruntă care « *la un sclipitor ca cel al Vlădicii merită culese toate, de pe unde se află și introduse între coperte de cărți.* «

E interesant, de-a dreptul fascinant, cum vorbind despre Opera Vlădicii, cum îi spune el, într-un chip premonitoriu el ne lasă «un mod de întrebuințare» pentru propria lui operă inedită!

Limpezimea, claritatea cu care vedea lucrurile mă impresionează și mă pune totodată pe gânduri. Iau sfaturile sale aplicate la opera lui Antonie Plămădeală ca pe un îndrumar pentru restituirea propriei sale opere.

Ce rezultă de aici?

Marea claritate a sensului unei întreprinderi culturale și marea responsabilitate a unei restituiri. De altfel, dacă mi-e îngăduită o paranteză într-o discuție telefonică lungă lungă pe care am purtat-o, vorbind despre «Arhiva Tomozei», de care era preocupat, urmărind de aproape ce încerc eu să fac și pe de altă parte cât de greu este să demarez ceva, să continui ceva, să pun în pagină unele lucruri, mi-a făcut o remarcă extrem de interesantă referitor la «lista cărților care figurau în bibliotecile lui Tomozei» , căci dincolo de adnotări și semnături pe cărți, dedicații și altele, zicea Artur Silvestri că *«e important să știm ce cărți avea în bibliotecă, cu alte cuvinte ce citea, ce stoca, ce îl interesa pentru ca un viitor cercetător să poată reconstitui portretul adevărat al scriitorului!»*

Risipa ne stăpânește

Sindromul nepăsării abisale

Mă reîntorc la textul de la care am plecat în această incursiune, anume **Mitropolitul Antonie Plămădeală în efigie.**

Să recapitulăm: inedite, note, gazetărie risipită și apoi bibliografia operei. În sfârșit fondul de corespondență, vastă, aș zice: *«Un fond de corespondență cum probabil abia în doar câteva cazuri va fi existat în întreaga literatură română, așteaptă să fie inventariat, cunoscut și publicat.* Îl vor face, prin ascultare, cei ce trebuie să ne asigure ***lumina dinspre cei ce nu mai sunt.***

Să nu ignorăm aspectele practice, Artur Silvestri sugerează cine anume trebuie să facă aceste lucruri, el având cunoștință de modul de alcătuire și funcționare a instituțiilor, sugerând că acest efort trebuie să se orânduiască și mai bine sub o *«înfățișare instituțională și locul cel mai nimerit va fi, fără de în-*

dioală, Mânăstirea Sâmbăta» marea hieroglifă închipuită de marele Mitropolit.

Autorul invocă din nou numele lui Iorga, apropierea de enciclopedismul său și de vastitatea întreprinderii sale: *«Căci aproape pe oriunde a trecut, prin orice câmp tematic, Antonie Plămădeală a lăsat urmă mare, ca și Nicolae Iorga».*

O volută oarecum autobiografică ne spune că prin 1989 el însuși încercase să recupereze anumite texte și anumite pagini necunoscute, hai să zicem străromâne, frecvență pe care se întâlnise fericit cu Vlădica Plămădeală. Acesta recuperase multe privitoare la «Cuviosul Gherman», recuperare despre care Artur Silvestri scrie cam așa: „*Vlădica îi șterse numele, de pe piatra imaginară peste care se așezase mușchi și iarbă, altui scriitor de la Dunărea de Jos*: Cuviosul Gherman. *Acesta promisese un studiu și este clar că există note, dar unde sunt? Unde se află dosarele de «om vechi» pe care le întocmise spre «a se lămuri»?*“

Risipa ne stăpânește! strigă mocnit Artur Silvestri, ne spune că e păcat, că ne risipim bogățiile cărturărești, că nu dăm ghes îndemnului inimii de a răscoli, de a scoate la lumină. Această fascinantă, impresionantă dorință de a afla trecutul în detaliile lui, reprezintă în fapt o latură a Operei sale: restituirea.

Sindromul nepăsării abisale trebuie înlăturat. Aș completa, poate nu doar al nepăsării, căci nu totdeauna e vorba de asta, dar acțiunea cere forță, energie, altruism și găsirea mecanismelor concrete. Ceea ce nu e ușor: e ceea ce Artur Silvestri a făcut în privința atâtora.

O evocare și reconstituire de personalitate

Mitropolitul Tit Simedrea

În prefața culegerii de texte dedicate Mitropolitului Tit Simedrea (**Secretul Rugului Aprins**, Carpathia Press 2007), autorul expune de altfel în clar resorturile declanșatoare ale acestei alcătuiri, ideea revine frecvent în operă și explică pe de o parte decizia de a pune în pagină tipărită rezultatele unor investigații chiar dacă uneori i se par incomplete, pe de altă parte motivele acestei ***spaime de amânare***. Conceptul e foarte interesant și în același timp se potrivește ca o mănușă situației de fapt, căci stilul cultural românesc, e mai degrabă un fel de a amâna ceea ce **nu e gata**, nu e finit, s-ar mai putea șlefui etc etc.

În această formă, în general, ne aflăm în fața unei «amânări generale» care de multe ori se dovedește fatală, căci fie intervine dispariția bruscă, bru-

tală a subiectului, fie valul de interese al societății își schimbă brusc direcția, ca un vapor în plină mare ce se răzgândește să își urmeze traiectoria ori e forțat să o facă, în orice caz, o pierdere există.

Atitudinea istoricului literar, în definitiv, trebuie să contracareze acel fel al nostru general uman de a uita să le spunem celor mai apropiați că îi prețuim, că îi iubim, **nespusul devine vast astfel și păgubitor**.

Așadar, cu o grabă explicată, care e graba ultimilor lui cinci ani de viață, Artur Silvestri purcede la restituirea unei personalități neglijate și despre care noi știam din literele de subsol ale istoriei Bucovinei.

Vlădica de la Cernăuți, cum îi spune Artur Silvestri Mitropolitului Tit Simedrea, se investise de pildă cu trudă în investigarea și restituirea altui caz din istoria literaturii noastre, anume a imnografului **Filotei de la Cozia**, despre care ne dăruise date prețioase de reconstituire. Se pare că cercetătorii, ca nu de puține ori, preiau informația, dar au un lapsus ciudat la citarea surselor, asta s-a întâmplat nu doar cu Tit Simedrea, ci și în cazul Mitropolitului Nestor Vornicescu, ale cărui studii nu de puține ori rare și de valoare unică, nu au fost citate ca sursă.

Din aceste motive și din conștientizarea faptului că ignorarea riscă să devină o regulă și mai exact o *«regulă a răului în materie de atitudine față de premergători»*, Artur Silvestri se lansa în opt aprilie 2007, anume de Sfintele Sărbători de Paște, să reunească datele esențiale legate de această figură luminoasă a istoriei culturii bisericești.

Retras la Cernica după o viață plină de bune și

de vremuri grele, se săvârșea întru Domnul la finele anului 1971 «*unde viețuia retras de un deceniu într-o seninătate de anahoret de munți*» Tit Simedrea, ultimul Mitropolit al Bucovinei, *«izgonit din scaun de ocupant, vlăscean de obârșie, ieșit dintr-un sat vecin al lui Nichifor Crainic, odinioară diriguitor de seamă al Revistei Biserica Ortodoxă Română, vicar al patriarhului Miron, episcop de Bălți, savant și duhovnic de largi ecouri.»*

Enumerând fețele bisericești prezente la slujba de la Cernica, constatăm că erau prezenți toți mai marii Bisericii, desigur cum este obiceiul la sfârșirea din viață a unui ierarh de rang înalt. Prezența acestora întru pomenirea acelui înalt ierarh stins la 85 de ani marchează felul în care dincolo de moment și poate de întortocheatele căi ale istoriei, lumea bisericească își păstrase o linie de conduită.

«Cu înfățișare ce întotdeauna exprima energia, cu putere de muncă rar întâlnită, neridicat de la masa de studiu decât în clipa morții și, pe deasupra, dotat cu un nestăvilit și curat dor de a contribui la îmbogățirea culturii și cărții noastre bisericești!» cum spunea Episcopul Antim Nica în acea cuvântare de decembrie, Mitropolitul Tit Simedrea fusese un truditor pentru *«lămurirea unor probleme din ogorul acestei culturi».*

E foarte interesantă această ștafetă nevăzută pe care o preluase deja Artur Silvestri de la această rudă a sa, pe care evident că nu a avut cum să o cunoască, dar cu care se aseamănă în litera faptei.

Mitropolitul fusese truditor, modest, pasionat la disperare de anumite idei, considerându-se dator să

dea totul, timpul, energia, viața pentru o cauză.

Scriind despre Tit Simedrea, Artur Silvestri parcă ne livrează unele elemente din chiar caracterizarea pe care noi i-am putea-o face acum, de la distanța celor câteva luni de la propria sa săvârșire.

Dar să revenim la traseul cărturăresc al lui Tit Simedrea despre care puțini știu, căci așa suntem noi, românii, avem atâtea figuri luminate și impresionante în istoria culturii, încât ne dă mâna să-i ignorăm, să-i uităm sau pur și simplu să nu-i citățm, când alte popoare, ca cel francez de pildă, se pornesc cu forțe uriașe la reconstituirea cine știe cărui copist mărunt sau autor modest din trecut, conștiente de faptul că mereu cultura este acumulare de valori diferite care dau posibilitatea creării vârfurilor!

În mare, Artur Silvestri a publicat două fascicole dedicate acestui strămoș emblematic, e vorba despre ***Regula chiliei luminate***, un text scris în aprilie 2005 și o adunare de texte sub titlul ***Secretul Rugului Aprins***, care este propriu-zis reconstituirea de care am vorbit.

Primul text ar fi trebuit poate și el inclus în capitolul destinat prozei, dar și în cel care se ocupă de credință, dar și în cel care se ocupă de restituiri!

Așadar, avem de a face cu un text complex din punctul de vedere al concepției, cu o scriitură în linia prozei cu accente reale de filosofie a culturii.

Îi dau deplină dreptate domnului Viorel Roman, care scrie la un moment dat: „Cărțile lui sunt ciudate și pentru că sunt profund «*incorecte politic*»,

dar, în același timp, afirmă puncte de vedere care nu doar că nu țin seamă de existența corectitudinii politice, ci merg total în paralel cu aceasta, de parcă nici nu ar exista. Sunt expresia unei gândiri de pe altă planetă, din altă dimensiune“. (prof.dr.Viorel Roman, Bremen, Germania, pe coperta a IV-a a cărții **Semne și peceți, șapte lecții despre «originism»**, Carpathia Press, 2005)

Regula chiliei luminate

Împotriva uitării, care este moartea definitivă

Nu am voit însă a despărți cele două apariții, ca să zic așa, dedicate acestei figuri luminoase a culturii bisericești și din motive de facilitare a lecturii.

Povestea începe în aceste **Gânduri răzlețe despre Mitropolitul Tit Simedrea** cu amintirile de copilărie, căci despre acesta se vorbea în casa bunicii din partea tatălui său, în Vlașca, în satul Asan-Aga. Numele evocat era al unei rubedenii, Tit al lui Simedre, căruia i se datora ridicarea unei biserici. Copilul curios de misterele vieții descifra în nuanțele vocii un mister. „*Numele îl mai auzisem de vreo câteva ori până atunci, dar era numele de clan, căci despre câte un «Simedre» se pomenea câteodată într-un fel enigmatic, ce nu îmi puteam explica pe atunci, dar l-am înțeles abia mai încoace, chiar recent, semănând cu*

ceva complicat și arhaic, între pomenire și mulțumire către strămoșul exponențial.“

Bunicul, numit «*Tata Mare, învățătorul*», într-o zi cu arșiță, răcorindu-se cu apa din ciutura unei fântâni de câmpie, rostise numele strămoșului spunând ritualicul «*Să fie de sufletul lui Simedre*».

Suntem într-o atmosferă de mister învăluitor, privit din perspectiva copilului mirat și curios: *«Această propoziție ritualică îmi rămăsese impenetrabilă și nici măcar nu o pricepusem altfel decât ca pe un gând șoptit către sine însuși și nu mă gândisem s-o deslușesc într-atât mi se părea de înfricoșată.»*

Dar situația se repetă și peste câțiva ani «*bătând câmpurile de la Drăgănești de Vlașca spre Comoara*,» oprindu-se lângă o cișmea, de astă dată în compania tatălui, *«tot într-o vară ce aducea, în căldura ei de altădată, halucinație, zăduf și, către orizonturi, pânze jucătoare de aer, fantasme, duhuri subțiri:* ***apa morților***» apare din nou năluca acelui nume, de astă dată rostit de tată, și aceeași pomenire scurtă, lapidară și neînțeleasă de copilul mirat: «Să fie de sufletul lui Simedre».

Remarcăm construcția în trepte: personajele evocate sunt cele din familie, bunica, cea care îl ducea de mână, uneori, la biserică, duminica, bunicul, în aburul vremii, un pic indistinct cum se întâmplă cu amintirile de demult, tata continuând de fapt acea pomenire misterioasă, autorul creează haloul de mister. Pentru moment, tot ce știm este că acel misterios Simedre avusese darul de a face fântâni și cișmele spre a potoli setea călătorului rătăcit

pe câmpie ori a vietăților ostenite și înspăimântate de caniculă.

E aici ceva din farmecul prozatorului venit de la câmpie, un aer de Zaharia Stancu, dar și de Odobescu, aș zice. Personajul cu pricina e pomenit din când în când, dar rar, cum spun amintirile copilului, iar explicația acestei rarități vine din prea multele ramificații ale unei familii *«ale cărei vase capilare se subțiaseră din prea de tot încurcate risipiri de sânge originar și oamenii se împrăștiaseră și ei care-încotro, astfel că se întâlneau rar, și, cu unii din ei, niciodată, ideea însăși de înrudire căpătase un gen de diluție, părând să devină aproape o abstracțiune și nu emoționa pe nimeni viețile paralele ce încă se mai desfășurau, desfăcând din caierul insondabil al timpului ce trebuiau să dește».* O vocație a evocării există la Artur Silvestri și mai ales o știință a construcției, a atragerii cititorului în plasa superbă a acestor incursiuni.

Evocat ca un nume din atemporal, în acel timp, cel care era Tit Simedrea își ducea bătrânețile tot într-un sat de câmpie, anume la Mânăstirea Cernica, dar *«Nimeni, în acei ani, nu-mi vorbise despre aceasta și nici măcar că s-ar fi aflat în viață, undeva, pe Pământ.»* Nici măcar la București unde ajunge să își facă studiile «*nu aveau știință despre Vlădica vreunul dintre cei ce-i întâlneam*» când «*începusem să văd lume luminată, să citesc literatură și să visez că , vreodată, voi deveni scriitor*.»

Explicația găsită e una a simplității: *«Probabil că, în afara cercului închis al Bisericii - un cerc și azi*

incomprehensibil din afară și cu un conținut ilizibil în absența științei în codul interior - nimeni nu-l ținuse minte, iar alții nu aflaseră pe Stăpânul Bucovinei, pe Mitropolitul de la Cernăuți.»

Iată că în fine ni se relevă ce fusese acel străbun mitic, și asta cu epitetul de aur.

Acum începem să aflăm că mai sus pomenitul păstorise la Bălți, în Basarabia, că răspândise acolo lumina credinței, că știa să «*grăiască în limbi*» și că trecuse prin greutăți și că adus la București cu anasâna «*trebui să trăiască aproape încă un sfert de veac aproape în afară de timp».*

Spusă scurt, biografia e halucinantă, la prima vedere acest sfert de veac trăit «în afară de timp» pare atât de zdrobitor de greu de dus, dar vom afla că de fapt fusese un sfert de veac al întâlnirii cu harul sfânt, ceea ce îl transformă pentru Vlădica Tit într-un sfert de veac al unei însingurări binecuvântate.

Acum începe să se compună portretul așa cum scriitorul începe să îl imagineze pe acela, în nopțile de veghe, de rugăciune și singurătate, când masa sa de scris era umplută de cărți și manuscrise. O amplă vedere de sus asupra acestei mese de scris pe care se adună hârtiile și o evocare a ideii de moarte care te copleșește, căci, iată, ea e tăcerea definitivă: «*o tăcere nu de început de lume, ci fără lume și fără timp».* Iar după asta vine uitarea, foile care se risipesc, numele care nu se mai pronunță, ori se pronunță din ce în ce mai rar în *«Marea Risipire ce ne conduce pe noi, care suntem închegare adesea ușuratică și prea repede uitătoare».*

Regăsim aici una din temele majore și una din constantele operei lui Artur Silvestri, presărată în această evocare a străbunului său: ideea că moartea definitivă este de fapt uitare, faptul că numele tău nu mai este pronunțat, căci, câtă vreme se vorbește despre cineva, el e într-un anume fel printre noi și în viața pământeană, iar **moartea definitivă este Uitarea**. Ideea e enunțată cu un soi de durere intrinsecă și chiar de tragism și din enunțarea ei înțelegem într-un fel atitudinea față de Viață, Moarte și Operă a scriitorului.

Știm că el își dorea să rămână în memoria oamenilor și după moarte prin persistența operei, prin reluarea ei, prin pomenirea continuă.

Așadar, într-un moment de sinteză, în clipa în care are o revelație existențială, autorul realizează brusc *«că uitarea este moartea definitivă… că am o datorie față de el și că bine-merită să nu i se lase în drum să se irosească fapta lui, câtă o fi fost»*.

Așa începe drumul reconstituirii vieții și personalității Mitropolitului Tit Simedrea, restituire importantă în domeniu și faptă de viață în opera lui Artur Silvestri, căci ea prefigurează o direcție și un precept: opera trebuie adunată și arătată, trebuie vorbit despre ea și evocată, nu avem dreptul la risipire și ignorare a trudei strămoșilor.

Secretul Rugului Aprins

Între pereții chiliei, între cărțile vechi

Acesta îl plasează, cum am mai spus, în context pe Mitropolit, cu tot traseul său de viață, într-un fel frânt de război, de cedarea acelei mistice Bucovine și râvnite Basarabii, de venirea în Regat unde se retrage în chilia sa. Ceva ne face să vedem că această retragere nu era o abdicare și nici o abatere de la drumul administrativ al persoanei, pe când înălțarea, purificarea și «realizarea» propriu-zisă implică această recluziune în umilință, modestie și post, între pereții chiliei și între cărțile vechi.

De altfel, Mitropolitul Antonie Plămădeală amintește la un moment dat că îl vedea la Biblioteca Academiei Române, întrucât Tit Simedrea **era un cărturar** și se ocupase cu osârdie de restituirea acelor texte prea puțin știute de la Mânăstirea Cozia.

«Pe Mitropolitul Tit Simedrea l-am cunoscut des-

tul de bine. După ce a venit de la Cernăuți și s-a stabilit în Mânăstirea Cernica, venea des prin București unde și slujea. Era un mare mitropolit-cărturar de care țineau seama toți. Nu știu sigur de ce a plecat de la Cernăuți. Cum însă eu l-am întâlnit după război, cred că a plecat din pricina războiului.

L-am întâlnit adesea pe la Academia Română, la bibliotecă, pentru că era destul de studios. A scris despre primele documente descoperite în Mânăstirea Cozia, care au fost socotite scrierile cele mai vechi de pe teritoriul țării noastre.» scria Mitropolitul Ardealului despre Mitropolitul Tit Simedrea.

În plus povestea se leagă, Mitropolitul Ardealului își amintește că Tit Simedrea fusese unul dintre bătrânii episcopi care l-au hirotonisit arhiereu în *«ziua a treia de Crăciun în 1970. Mi se părea că e de o liniște, cumva, fantastică. Nu l-am auzit plângându-se vreodată de ceva.»*

Ce mai lecție de viață și de profunzime!

Nu am nici o îndoială că aceste mărturisiri l-au influențat pe Artur Silvestri, într-un anume fel.

Sugestia ideii de cum fusese acest Tit Simedrea se insinuase în ființa lui și descoperise nu doar ***afinitate electivă,*** dar și o ***direcție de continuitate***. Mai cu seamă acea «*liniște fantastică*» îmi dă de gândit, dar și ideea că nu s-ar fi plâns vreodată de ceva…

Acum, hai să ne gândim ce poate simți un Om care deține o asemenea poziție, fie și în cadrul Bisericii și care pierde practic totul, inclusiv mediul în care reprezentase atâta, părăsește acel loc pentru a intra totuși într-o altă lume, căci lumea din sud nu e

asemeni Cernăuțiului, se retrage între manuscrise vechi, simte datoria de a le revela și trăiește credința sa în chilia de la Cernica. Interesantă este sublinierea făcută de Mitropolitul Plămădeală, care nu e deloc întâmplătoare, căci el accentuează: «*Așadar, el m-a hirotonisit împreună cu Patriarhul Iustinian și Episcopul Antim Nica. Îi doresc o mântuire în cerurile lui Dumnezeu, iar liniștea lui să-mi dea și mie putere, să fiu mereu liniștit în Domnul*». Par vorbe simple și conțin în ele foarte multă profunzime.

Ce anume voia să ia de la Tit Simedrea cel ce ajunsese Mitropolitul Ardealului? **Liniștea lui**.

E tulburător. Sper din suflet ca cititorul care nu e familiarizat cu noțiunile creștinismului ortodox să nu sară peste aceste pasaje chiar dacă ele nu fac parte din obișnuitul lecturilor sale.

Mă impresionează efortul uriaș făcut de Artur Silvestri și grija lui atât de delicată de a scoate la lumină personalitatea strămoșului ca o moștenire nevăzută pe care celălalt i-o lăsase, fără măcar, poate, să știe de existența unui continuator, dar în acel mod impresionant al mesajului pus într-o sticlă înfundată și lăsat să plutească pe mare până va fi descoperit.

O lecție de neuitare

Indistinctul misterios

Toată această reconstituire care a cerut efort lui Artur Silvestri are un rezultat uimitor. Întâi aflăm că prin 2004 el a încercat să obțină prin scrisori adresate celor despre care știa sau își închipuia că l-ar fi cunoscut pe Mitropolitul Tit Simedrea să scrie tot ce își aminteau, rezultatul întreprinderii era firav pentru că pe de o parte toți cei întrebați erau bătrâni foarte, iar unii doar îl văzuseră pe Mitropolitul Tit sau doar cunoscuseră pe cineva care la rândul său îl cunoscuse.

E cazul binevoitorului părinte Mina Dobzeu de la mânăstirea din Huși, care îl cunoscuse pe părintele consilier Dumitru Balaur, basarabean și dumnealui, ce îi fusese consilier misteriosului Tit Simedrea. Efortul lui Artur Silvestri continuă, corespondențele se înnoadă și iată că pr. prof. dr. Mircea Păcurariu

începe a formula o schemă de abordare a restituirii, de reconstituire prin arhivele eparhiilor unde a slujit, anume Bălți, Cernăuți, Suceava și București. În privința Bălților și Cernăuților, vă imaginați ce dificultate !

Un preot din Volovăț intenționa să scrie o lucrare despre Mitropolitul Tit fiind tot în căutare de elemente de data asta de biografie: cu alte cuvinte, tot ce se știa erau frânturi pur și simplu, iar substanța operei sale de restituire și căutare istoriografică bisericească, (recunoscută fără îndoială ca valoare – manuscrisele de la Cozia, viața Schitului Titireci din județul Vâlcea și referitor la călugărul Macarie care a tipărit Liturghierul slavon la 1508 susținând că acesta era de fapt român), asemeni reconstituită din frânturi.

Una din cauze presupun că o reprezintă ocultarea la care s-a procedat de către serviciile secrete staliniste în privința fenomenului mistic legat de «Rugul aprins».

Căci, iată, mitropolitul avusese relații bune cu intelectualii de la Cernăuți. După război, odată cu venirea comuniștilor la putere, o parte din acei intelectuali se refugiaseră la București și, în absența unei posibile «vieți duhovnicești», aveau să fondeze la Mânăstirea Antim mișcarea cunoscută sub numele de **Rugul Aprins.**

Ipotezele creionate de Artur Silvestri în privința rolului mult mai important pe care l-a avut Tit Simedrea în profilarea acestei mișcări creștin-ortodoxe, considerată primejdioasă de stalinismul ateu și

urmărită cu atâta fervoare de serviciile secrete ale vremii, apoi în privința relației Mitropolitului cu Mareșalul Antonescu, o altă figură emblematică a României puternic ocultată și demonizată, și în sfârșit încercarea de salvare a evreilor «*ar fi creat rețele bucovinene de felul celei ce l-a inclus pe Raoul Șorban în Ardeal*» sunt toate plauzibile și vrednice de investigat. Dar cine s-o mai facă?

Iată, dar, că uluitorul Vlădică Tit ar fi fost duhovnicul Patriarhului Justinian și ar fi practicat un gen de isihasm de iluminat, iar (și asta e foarte interesant) pe *«tinerii vremurilor postbelice i-ar fi povățuit în vederea răspândirii în geografie, atunci când timpurile ne-o vor cere.»*

Un adevărat program de rezistență prin religie ortodoxă și de rezistență a credinței în vremuri grele în care preoții erau aruncați în închisori și tot ce ținea de credință era urmărit cu o încrâncenare nebună de vrednicii comisari sovietici, descinși în România ca într-o pradă de război. Iar asta se petrecea într-o țară care plătise cu morți și răniți cu milioanele, plus averea țării, în acest război.

O altă sursă identificată de Artur Silvestri, reușește să creioneze mai concret imaginea mitopolitului care fără îndoială era prins până la ultima fibră a sufletului de taina istoriei creștinismului Românesc, căci *«uneori traversând peste Carpați veneau din alte țări călugării sihaștri să întâlnească sihaștrii noștri, veneau din Rusia, din Grecia să asculte sfaturile».*

Substanța descifrării felului de a fi și chiar ele-

mente legate de biografie vin dintr-o destăinuire cu totul deosebită la care Artur Silvestri are acces prin intermediar, căci mărturisitorul este la Schitul Locurele, în persoana venerabilului călugăr Adrian Făgețeanu, cel care plecase de la Mânăstirea Antim, părând că va îmbrăca «marea schismă», treaptă a monahismului ortodox despre care se știe și se vorbește foarte puțin. Acesta a comunicat intermediarului lucruri care impresionează precum detalii privind întâlnirea sa cu Mitropolitul Tit și mai cu seamă descrierea amănunțită a felului în care l-a cunoscut și în care acesta i-a influențat alegerile de viață ortodoxă.Vastitatea culturii ortodoxe a Mitropolitului era evidentă, cultura sa impresiona.

În privința acestei mișcări ortodoxe a **Rugului Aprins** (numit așa prin analogie cu arbustul văzut de Moise pe muntele unde primise poruncile de la Dumnezeu, care ardea cu «flacără diferită» care nu semăna focului de fapt, nu se prefăcea în cenușă, ci era verde, chiar mai verde ca alți copaci, o întruchipare a ceea ce s-a denumit a fi **focul dumnezeiesc**) mărturiile sunt clare: Se pare că la sugestia Mitropolitului Tit Simedrea, Sandu Tudor a pornit această mișcare care de fapt avea ca scop inițial să fortifice tineretul aflat în cumpănă din cauza presiunii enorme exercitate de regimul stalinist, ca acesta **să devină ortodox în esență, în spirit,** nu doar în inerție, doar fiindcă fusese botezat. Sandu Tudor fusese bătut și murise la închisoarea de la Aiud, unde urma să ispășească 25 de ani de muncă silnică. Autorul confesiunii fusese el însuși condamnat la 20 de

ani. Regimul stalinist încerca să evite aruncarea în temnițe a marilor ierarhi, pentru ca în exterior să nu se vorbească despre faptul că acest regim ar reprima biserica. Pe baza tuturor acestor confesiuni, fragmente, reconstituiri, Artur Silvestri după o investigație tenace de-a dreptul detectivistă, având în vedere puținătatea surselor și faptul că majoritatea contemporanilor muriseră sau ținuseră ascunse diferite fapte sub presiunea teribilă a vremilor, face o sinteză ce ține de esență.

Ține asemeni de obiceiul său de a pune pecetea misterului și a enigmei, fapt ce incită și emoționează, știind a crea, adică, **literatură**.

Și pagina de încheiere a lucrării, intitulată simplu **Rugul aprins de la Antim** este tot o pagină de literatură. Căci autorul accentuează impresia de ***indistinct misterios*** care parcă ascunde ***și o altă dimensiune decât cea vizibilă.***

Că mișcarea a fost sau nu a fost o mișcare (vezi concluziile Părintelui Arsenie Papacioc care neagă caracterul de «mișcare» al acelui nucleu întrunit la **Antim),** asta e o altă poveste și nu vrem noi să o elucidăm aici.

Opiniile diferite, contradictorii, corecțiile milimetrice sunt la modă azi când de la statutul de condamnați și proscriși mulți din cei ce au suferit în temnițele stalinismului au trecut în linia întâia a emisiunilor de dezbateri de televiziune printr-un efect la urma urmelor de înțeles, căci atâta durere și umilință reprimată, trebuia să iasă într-un fel de defulare la un moment dat.)

Schimbarea nu a fost întotdeauna în profitul va-

lorii profunde umane a celor care au suferit. Pe de altă parte se poate înțelege cu ușurință dimensiunea durerilor resimțite și mai cu seamă a frustrărilor care, e omenește, ies la iveală. Deci, dincolo de ideea că a fost sau nu a fost o mișcare, **Rugul aprins** a fost, iar Mitropolitul l-a impulsionat, dacă nu chiar l-a declanșat, și l-a întărit cu focul credinței sale.

Nu pot să trec însă peste enunțarea unei teme care și pe mine m-a fascinat dacă nu chiar în aceste zile încerc a-i acorda o vreme pentru a mă lămuri. Acest *Rug Aprins* e localizat geografic cu siguranță pe Muntele Sinai, nu departe de Mânăstirea Sfânta Ecaterina, un loc izolat și o cetate sacră. Acolo se pare că se pătrunde printr-o intrare situată la zeci de metri sub pământ. E o rezervă de manuscrise vechi de mare valoare și interesant e faptul că în vremea lui Justinian fusese populată cu *bessi*, o populație tracică de la Dunărea de Jos (după cum afirmă părintele Stăniloae, aprofundat într-un studiu de Aurora Petan și Mihai Andrei Aldea).

Autorul relevă o serie de aparente potriviri, inițierea Rugului Aprins se făcuse încă din anii 40, în ideea ***Schimbării la față*** care e și ***ziua Muntelui Ceahlău***, Basarabia *«ilustrează drama noroadelor persecutate», «Bucovina este loc de consacrări răspândite în mânăstiri emblematice» suntem într-o «geografie de sensuri concentrate, având Muntele Sfânt în însuși prototipul de așezare».*

Artur Silvestri își explică, iar *«lăsarea în uitare a Mitropolitului»*, mai ales prin *«pedeapsa spiritului creol»* care lucrează sistematic ori poate doar intui-

tiv. Concluzia este oarecum deznădăjduitoare, căci e dovada faptului că nu suntem capabil, nici să ne recunoaștem valorile, nici să le păstrăm memoria și lecția. „*Tot ce i-a orânduit opera îi este potrivnic (răului românesc), căci el s-a exprimat prin «făcut» (și arareori în teorie), în direcții care acestuia nu-i plac.*“

Finalul acestui studiu cuprinde esența gândirii lui Artur Silvestri și de aceea trebuie analizat cu mare atenție.

Mitropolitul cărturar

Tit Simedrea
a fost potrivnic «răului românesc»

Iată recapitularea la care procedează Artur Silvestri și la care trebuie să procedăm și noi dacă vrem să înțelegem mesajul adânc și important pe care el ni-l transmite:

Mitropolitul a investigat opera imnografului Filotei și prin aceasta *«ne-a arătat calea ofensivă și afirmarea în universal»*.

Mitropolitul a studiat continuitatea și străvechimea mânăstirilor și prin aceasta a pus în lumină autohtonismul manifestat adeseori în realități paralele, *ce nu-i obligatoriu a se consemna*, scrie Artur Silvestri, (atingând iar acea coardă subțire a smereniei ortodoxe profunde).

Mitropolitul a evidențiat înrădăcinarea prin micile sale monografii de lăcașuri regionale.

Prin **Rugul Aprins** *«întrevedem reazemul de re-*

cucerire» (evident de recucerire a credinței în sufletele celor ce s-au depărtat!!) și secretul focului imaterial care lucrează alături în timp.

Iată măcar câteva din liniile de formă ale carierei sale, și acum atenție: scrie Artur Silvestri „***acestea nu sunt îngăduite în vremurile ce trăim când tocmai «locul» neamului și afirmările necontrolate se expun condamnării și trebuie să fie așezate în genunchi spre a se încuviința triumful expansiunii în uniforme.***"

Sunt sigură că Artur Silvestri plănuia să scrie o carte fundamentală despre cum percepea această perioadă de istorie românească, care ne împinge la deriziune și uitare, la disprețuirea trecutului și a valorilor care ne-au impus în lume, a rădăcinilor și izvoarelor.

Nu, concluzia punerii sub fascicol luminos a vieții strămoșului nu e deznădăjduită și îndemnul ***nu vă temeți*** capătă din nou sens.

Iată cum încheie scriitorul: *«dar în esență uitarea însăși devine o cheie a înțelegerii și nu așa cum ne apare în superficial, subiect de dramă personală și de ieremiadă în tema zădărniciei universale. Căci, de fapt, în aceste straturi enigmatice, .**persoana** sau **omul trecător** nici nu contează și chiar dacă este uitat ori desfăcut de identitate, ne rămân concluziile transmise pe căile anonimatului imemorial, ca și faptul de folclor. Dincolo de prezențe stau așadar **Focul fără moarte**, înrădăcinările, memoria nedeslușită epic însă tradusă în peceți.»*

Infuzia de încredere în persistența faptei chiar anonime, chiar ignorate care poate să reziste prin folclor și prin anonimat, este ca un fel de balsam peste lecția de neuitare pe care ne-o dăduse pe parcursul întregii reconstituiri. E o nouă formă de încredere cu care de fapt Artur Silvestri a trăit și a scris.

Toată această reconstituire de personalitate a lui Tit Simedrea e și un solilocviu fascinant, o frământare de unul singur făcută pentru noi, cei care citim cărțile sale.

CAPITOLUL 4

Incursiuni în Timpul fundamental

Accesul la clipa de iluminare

Se referă la următoarele cărți:

- Artur Silvestri – MEMORIA CA UN CONCERT BAROC, VOL. II, 2004
- Artur Silvestri – RETROCEDAREA SECOLULUI – *Scandalul „fondului religionar bucovinean“* – 2003
- Artur Silvestri – BIZANȚ ÎNAINTE DE BIZANȚ – *Mitropolitul Nestor Vornicescu şi ideea de „literatură străromână“* – 2006

Memoria Putnei

Un căutător al enigmelor

Am așezat în acest capitol câteva considerații privind unele călătorii profund spirituale ale autorului în locuri cu conotație deopotrivă istorică și creștină. Sunt, de fapt, istorii de mici dimensiuni care se evidențiază prin extraordinară densitate spirituală și ideatică.

Judecata de valoare poate vi se pare prea vagă, dar citindu-le am avut de fiecare dată sentimentul intrării într-o lume fascinantă, care te covârșește și te îndestulează, îți purifică într-un fel spiritul în așa fel încât, la capătul parcurgerii lor, te simți într-un fel altul. Mai curat, mai bun, mai deschis.

*

(O paranteză. Artur Silvestri și-ar fi putut permite hatârul publicării în condiții diferite a propriilor sale cărți, le-ar fi putut face în coperți grele și pompoase,

dar nu a făcut-o. A lăsat propriile lui producții în aceeași formă, ca și cadourile multe făcute altora, prin publicarea scriitorilor mari sau mici, cunoscuți sau nu, a restituirilor operei unora, într-un fel de «democrație» de-a dreptul stupefiantă pentru cineva care avusese o asemenea doză de impact cu lumea afacerilor! Câtă vreme aceste scrieri despre ierarhi, despre preoți neștiuți, despre chilii sfinte și despre mânăstiri apar și în afara volumului, de sine stătător, ca broșuri între coperți modeste, ele sunt, înainte de toate, credibile! Nimic din fățarnica mărire de care dau unii dovadă, un duh de modestie care m-a uluit la început și care apoi m-a fermecat.)

*

Mânăstirea Putna este una din destinațiile incursiunilor spirituale. Și de această dată scriitorul ne plonjează în lumea bucovineană. *«Taina se începea cu locul, o idee mai degrabă decât geografie, un fel de formulă cu densitatea unui desen ezoteric ce nu se îndrăznește a se explica prin descriere ori disociație, și tot atât de abstract ca «loc» și ca «idee» deopotrivă ca și Munții Carpați.»*

Mereu considerațiile vizează mult mai în sus, mai în înalt, în încercarea continuă de decorticare a înțelesurilor pentru că lui însuși toate i se arătau cum spune, și **în alte planuri** decât ceea ce atrăgea privirile și se expuneau vederii mai mult decât suprafețele inteligibile. Admirația și interesul nu e doar pentru formă și pentru tangibil, ci mai cu seamă către idee către ceea ce e praf cosmic și întruchipare dinlăuntrul minții omenești, acces către lumile nevăzute și sens întruchipat.

Dincolo de asta, e spunerea, foarte frumoasă care și cucerește ca pagină în sine de proză, în descriere precum cea a clopotului mare al mânăstirii, numit Buga, despre care prozatorul zice că e *«identificat ca o vietate»*, stricat și prefăcut, *«tras la cântar și socotit în camene, ocale și litre, parcă spre a i se arăta partea lui de materie și deslușirea tainei ce nu s-a putut deslușI»*.

Lectura e frumoasă, dar nu e facilă, sunt atât de dense frazele, curse într-o descriere când fastuoasă, când ritualică, încât te cobori în timp și reușești să intri în acel Timp fundamental.

Iată de pildă cum ne introduce în realitatea materială a manuscriselor de la Putna : *«și manuscrisele de cântări de Bizanț dar făcute cu ison și priceasne în Carpați aici, ce se intonează abia câteodată, rar și aproape șoptit de parcă s-ar comunica o altă enigmă mai înfricoșată decât altele.»*

Enigma o căuta autorul, era un căutător al enigmelor, nu neapărat ca să le strice descifrându-le, ci mai mult ca să le simtă prezența, boarea, sub puterile *Mâinii nevăzute*.

Stau și mă gândesc uneori recitind de mai multe ori câte o frază ca aceasta pe care v-am reprodus-o mai sus, câți pământeni oare au acest tip de acces la credință și divinitate.

Coloana Cerului

Istoria nedesluşită a Locului Consacrat

Antropologia şi marile repere ale mitologiei româneşti sunt prezente într-un mod aproape natural şi profund asimilat. Ţin minte cum la un moment dat aflând că am apucat să fac un interviu cu regretatul Romulus Vulcănescu, căruia îi pusesem drept titlu «Pulbere mitologică», Artur Silvestri m-a solicitat să îl insereze în revistele sale on-line. Îl preţuise pe maestru.

Iată evocată **Coloana Cerului**, cu tot ce ea poate să însemne prin prisma perfectă a înţelegerii spaţiului spiritual: *«Aici începe doar, căci se termină târziu într-o lungă poveste ce înşiruie miraculosul ori într-un epos de lungimi homerice, istoria nedesluşită a Locului Consacrat. El este sediul miraculosului, spaţiul simbolic maximal şi de fapt aproape o Coloană a Cerului.»*

Este fascinant acest apel continuu la memorie,

această continuă întoarcere spre începuturi, spre vechime, spre cei nenumiți și neștiuți, ce șansă pentru poporul român să aibe din când în când oameni din aceștia care nu ignoră rădăcinile, începuturile.

Se evocă **Cetatea Sacră,** acolo unde se concentrau puterile tribului, sfatul înțelepților, **energiile intangibile**. Atât de frumos, căci Cetatea, deopotrivă văzută și nevăzută, ar fi acolo unde a fost să fie, prin destin, prin potriviri și sub conjuncții astrale.

Așa și Putna, ea e acolo din cauza potrivirilor astrale și a destinului și acelor miracole la care nu avem acces. Sigur că ea e acolo fiindcă acolo fusese Sihăstria înainte de toate. Căci ni se spune *«În orice caz, Putna, înainte să fie, trebuie să fi fost o repetare de alte începuturi necunoscute, șiruri de inițieri indefinite și de sapiențial vorbind, taină orală în Andreon țărănesc, constituit într-un Departe de alți **Munți sacri**.»* Știu, din viața de zi cu zi, fascinanția pe care Artur Silvestri o avea pentru Ceahlău, cum se raporta el la acel Kogaion mitic, sub care își așezaseră, el și soția sa, Mariana Brăescu Silvestri, casa, adică o matrice existențială. Casă care, iată, devine „Casa memorială Artur Silvestri".

Așadar, am și această cheie de descifrare a incursiunii în zona tainicei Moldove, alta decât Moldova vizitelor ghidate, alta decât Moldova defrișărilor de păduri…

Și portretul făcut domnitorului e din aceeași categorie a prozei foarte frumoase. Ștefan cel Mare, marele simbol, supranumit Cel Sfânt, *«chipul lui, înconjurat de aură și de un fel de cult misterios prin putere, stăruință și caracter, este el însuși o enigmă ce nu se dezleagă.»*

De ce? Ar fi întrebarea care ne vine pe buze, căci românii au avut mai mulți domnitori luminați, rămași ca o efigie peste timp.

Iar motivația vine limpede: „*Nicăieri, în istoria Europei, nu s-ar mai putea afla o întruchipare atât de iremediabil necontrolabilă, proiectată în mit și canonizată din timpul vieții chiar în forma unei religii deopotrivă cunoscute și ezoterice, totem, sfânt și suport, mesianice, se întrepătrund în proporții necunoscute și irepetabile. Uimitoare este aici sugestia arhaică prin care se subînțelege că Ștefan cel Mare nu a murit, ci își doarme, la Putna, somnul greu neobișnuit, reversibil, de Păzitor și de judecător. În Timpul lui, un timp lung, «chinezesc», el stă retras ca Zamolxis în peșteră, pentru nu doar șapte ani, ci pentru sute de ani și abia uneori i se presimte participarea când răutățile sunt prea de tot dese, tulburările nu se mai dezleagă și ananghia, clipa cea rea, se pregătește să vină și să lucreze.*“

Nu m-am putut abține să nu dau acest citat lung, întâi pentru că el este oarecum foarte grăitor pentru scriitură, pentru perceperea istoriei, prin raportare la matricea europeană, dar și prin individualizare. Aici e evocat Zamolxis, spre a nu uita de unde venim și apare «ananghia» posibilă, încercarea vremilor, prezentul constrângător care vine ca «încercare» pentru care avem nevoie de întărire.

(Să nu uităm că geții credeau că nu mor și că acela care dispare din lumea noastră se duce la zeul Zamolxis. Unii din ei îi mai spuneau Gebeleizis.)

Iar întărirea ne vine de la Ștefan ca idee de forță și de perenitate. Autorul însă duce judecata mai de-

parte, ajunge la un final pe cât de surprinzător pe atât de interesant, un final de studiu aș zice, care dă de gândit.

„*Aceasta este concepția unui Stat vegetal, de fapt, Statul adevărat, vechi, organizarea de speță unde individul luat în parte nu-i altceva decât o repetare de tipar și orice alte întocmiri decât aceasta sunt abia umbră trecătoare, derivație care piere, cândva substitut ilegitim, Ștefan însuși este Regele etern, Stăpânul acestei țări, deopotrivă Păzitor, Exponent și restaurator.*

Odată, cândva, se va trezi și va suna din corn o dată, apoi de două ori, Poporul lui va afla, va cunoaște și se va mântui.“

E aici un amestec de literatură și de istorie, de definiție premonitorie, de chintesență și de exprimare a unei vocații adânci.

«Un protector de dincolo de văzut»

Ofranda baldachinului

O istorie a Mușatinilor și Movileștilor înfățișată în pictură și decodată deopotrivă istoric și poetic este această incursiune într-un alt loc binecuvântat, ca să citățm exprimarea autorului, anume la Mânăstirea Sfântul Ioan cel Nou din Suceava. Evocarea locului este de asemenea plină de un farmec aparte, căci *«Între ziduri, ca ale unei bucovinene Notre Dame, unde imaginile par a se scurge de sus în jos și populează murii cu o semințe de giganți, amintesc timpurile lui Petru Rareș, regele-pescar, ivit prin miracol într-o Moldovă ce-l pierduse de mult pe Ștefan».*

Suntem în linia descendenței acelui simbol veșnic al moldovenilor, deci în vremea lui Petru Rareș, fiul cel atipic.

Autorul se apleacă o clipă asupra « zugravului » se zice neștiut și care ar fi pus pe perete mai mult, așa cum se reflecta în sufletul său istoria decât așa cum învățase să o picteze. Despre zugrav ni se spune că *«despre al cărui nume doar făpturile secrete ale văzduhului pot să ne dea seamă»*!!! ceea ce e sublim, poetic.

Ideea de continuitate a Mușatinilor și Movileștilor este exprimată cu iscusință, și iată suntem în timpul cronicarilor.

Pictura (numită de el *zugrăvie*) se îmbogățește *epic*, pictura povestește despre o lume așa cum trebuie, cu un sentiment al monumentalității.

Fermecat de fapta acestui anonim artist, autorul îl plasează pe anonim într-un șir, alții și alții care au scris în imagini cronica vremii. Și acum iată o frază care poate fi o explicație pentru multe din faptele de bine nesemnate ulterior de autorul însuși. *«Opera însăși fiind în acele vremuri o chestiune de anonimat voluntar pentru care a pune o semnătură pe o frescă părea un act de trufie ; dar unitatea acestor alcătuiri ce se dovedesc despărțite de ani, uneori mulți, impresionează profund.»*

Aici se cade să ne oprim preț de o clipă: «Păcatul trufiei», iată ceva ce ne semnalează autorul, ceva departe de spiritul profund al credinței. Cel ce crede cu adevărat e adeseori cel neștiut, cel ce face un bine nu e cel care anunță că îl face, cel ce rămâne anonim e poate de o sută de ori mai profund decât cel care își trâmbițează fapta!

E o moralitate și o filosofie a creștinismului, ade-

vărată, picurată în aceste fraze despre anonimul care «*ne ajută să scoborâm în esențial*». Căci cel care face în fresca sa act de dimensiunea mușatină a Movileștilor. Căci numele *«se preschimbă, dar ideile fundamentale rămân și vorbesc pentru cei care știu să audă dincolo de culori ce stau mute și înghețate pe pereți».*

Picturile acestea sunt nu doar cronică pictată, dar ele și creează bazele «*letopisețelor ce vor veni*», ele sunt «*constelație de idei*» și glăsuiesc cu un hermetism aluziv. Sunt enigme la care străinii nu au acces. Sunt un fond sfânt de enigmă și emoție, pur românesc. Profund deschis valorilor europene, deschis către lume, călător iubitor de valori universale, Artur Silvestri știa unde să se oprească și să declare că aici e un tabu, un cerc restrâns, o taină numai a noastră. Îmi place în mod deosebit **acest soi de a fi paradoxal**, îl și împărtășesc în totalitate !

Pe frescă apare momentul aducerii moaștelor Sfântului Ioan cel Nou la Suceava, iar despre acest moment, autorul zice că *«e o clipă fastă din vremea lui Alexandru cel Bun, adevărată declarație de independență a Moldovei, care de atunci își revendica* ***un protector de dincolo de văzut.»***

*

Scriind despre mânăstiri, cronici, fapte ale ierarhilor, pagini de istorie bisericească, Artur Silvestri diseca, analiza și crea sinteze formidabile despre istoria românilor, conexiuni frapante, legături peste timp, sinteze de ideologie. Continui cu decorticarea acestui text, căci mi se pare fundamental.

Iată că zugravul se pare că vede dincolo de clipă

și pune în această celebră scenă a baldachinului un soi de vizionarism sau un fel de certitudine, căci cei înfățișați acolo se închină moaștelor Sfântului, ceea ce *«a voit să spună că, indiferent de conjuncturi, în Țara Moldovei toată suflarea năzuia la neatârnare».*

Așa o fi fost. Cine poate să știe? dar dacă din decodarea sensurilor cronicii autorul poate, peste patru sute de ani, să ne convingă de asta, înseamnă că așa o fi fost și că el poate avea acces la spiritul nevăzut care exista între acele personaje medievale.

O cronică, ce de fapt nu s-a scris. «*Iată-i pe Bogdan al III-lea, cu chivotul în mâini, pe Ștefăniță, pe voievodul Petru al Răreșoaiei, cu fiii lui, Iliaș și Ștefan, apoi Doamna Elena, peste a cărei imagine, cu gând inexplicabil și condamnat de întreaga Moldovă, Petru Șchiopul a pus să i se facă portretul*»: Gata parcă suntem ca într-un supra film acolo, în atmosfera de curte moldavă, cu intrigi și cu fratricide, dar cu un ideal mai presus de multe, acela numit idealul de țară, idealul românesc. Și *«iată-i în poziție hieratică, de aducere a ofrandei, pe Ieremia și pe Simion Movilă, alăturați Doamnelor și Mamei, ca și fratelui lor, logofătul Gheorghe, îngenuncheat înaintea baldachinului, unde se așezase racla lui Ioan cel Nou, protectorul. Mușatini și Movilești, laolaltă, în același așezământ, înfățișează ei două lumi? Evident, nu: este aceeași lume care, oricât ar fi fost de adânc despărțită prin dihonia seculară, se orânduiește în aceleași măsuri și nutrește idealuri comune. Unitatea aceasta, impunătoare, îi vine de demult și va mai dura încă multă vreme, fiindu-ne inteligibilă și nouă, azi.».*

Foarte interesantă interpretarea autorului, e aici în această frază o explicație a istoriei de secole, turnată în cuvinte și încă într-o spunere atât de frumoasă!

Într-adevăr, autorul a scris texte cu aparență de decriptare a istoriei bisericești. Ele sunt în realitate texte foarte gândite și de-a dreptul esențializate despre istoria civilizației românești.

Dar ca să ajungi la o asemenea spunere, concisă și fundamentală, trebuie să citești rafturi întregi, să investighezi dincolo de aceste rafturi, într-un soi de iconografie secretă emblematică, să faci legăturile necesare, să cunoști și să simți. Nu e puțin lucru. Artur Silvestri a făcut-o.

Părinții patriei și Voievodul cărților din munți

Mitropolitul Nestor Vornicescu

În predoslovia **Părinții patriei** (prefață la ***Memoria ca un concert baroc***, vol. II), scriitorul ne destăinuie cum anume s-a apropiat de Biserică și ce anume a căutat pe atunci «șovăielnic și îngândurat», pe acest drum.

(De subliniat, în paranteză, nu numai faptul că a avea în familie o rubedenie de înalt rang ierarhic, această conjunctură era departe de a-i fi favorabilă în epocă, vorbim totuși despre anii optzeci, destul de duri în privința evoluției vieții religioase în România, anii distrugerilor de biserici și ai altor nedreptăți. Aplecarea sa către subiect, știință și eforturile de a recupera texte legate de biserică - a se vedea activitatea depusă în paginile săptămânalului ***Luceafărul*** - a fost de natură să îi creeze destule adversități.)

Acolo căuta autorul ordinea și ***Tâlcuri nestricate*** și, la drept vorbind, ***pe cele ce fac Lumea să existe.***

Este această predoslovie o explicație a incursiunii importante pe care o începuse scriitorul în căutarea unor Certitudini. Apropierea e exprimată cu multă umilință, iar nu cu prețiozitate. *«Astfel, mi s-au arătat nu numai gânduri și idei, ci gânduri și idei trăite, însușite și prefăcute în modele de exemple, uneori trăite până la sacrificiu.»(?)*

E drept că una din obsesiile operei lui Artur Silvestri este cea a faptului că în spatele *«văzutului trecător stă nevăzutul definitiv și misterios»*.

Ea este așezată în această formă explicită, clară, în fruntea evocării «Voievodului cărților din munți» care nu e nimeni altul decât Mitropolitul Nestor al Olteniei, în proximitatea căruia autorul s-a aflat și pe care iată, îl evoca după trecerea acestuia la Domnul. Îl sintetizează în câteva cuvinte de mare simplitate ca pe un «Om mare» care avea «ceva» neobișnuit, și acum urmează doza de surpriză a caracterizării: *«avea un ceva neobișnuit ce nu-i aparținea la drept vorbind, în sensul imediat, ci vorbea prin el, creând rânduială, sens și echilibru».*

Așadar luminoasa personalitate a înaltului ierarh e percepută ca un intermediar între divinitate și noi, creștinii.

Întâlnirea celor doi s-a petrecut, însă, anume printr-o cercetare ce trata sigilografia lui Tudor Vladimirescu.

Mitropolitul Nestor avea deja faima de erudit, mare specialist în istorie bisericească. El avea în ati-

tudine, în amănunte, în felul în care își caligrafia numele pe cartonul lucios al unei scrisori elegante, o atitudine «boierească», aceea care îi putea plăcea și impune autorului.

*

(Iar mă simt silită să fac o paranteză, sper ca cititorii să nu mi-o ia în nume de rău și nu e în nici un caz datorată dorinței de a mă pune pe mine în lumină. Dar resimt caracterul neobișnuit al acestei cărți, întrupare într-un fel intempestivă, din dorința de a nu lăsa, cum zicea el, lucrurile nefăcute, așa încât să fie prea târziu ori să se piardă. Așadar, revin la clipa în care l-am întâlnit prima oară pe Artur Silvestri. Asta nu are nici o legătură cu lumea bisericească, dimpotrivă, s-a petrecut la sediul unei reviste studențești, undeva, la București, în spatele Facultății de Filozofie și Drept, de fapt, pe Calea Plevnei, în locul care se chema atunci «Casa Studenților Grigore Preoteasa», și întâmplarea trebuie să se fi petrecut în anul 1977.

Atunci am remarcat prima oară această aplecare (a celui care era, ca și mine, un tânăr scriitor), către «boierie», o anumită eleganță interioară și o disponibilitate către recunoașterea unor elemente de noblețe, probabil total deranjante pentru lumea proletară cu reflexe știm de care, în care ne mișcam.

Dar, tânărul scriitor era foarte sigur pe el, foarte adept al «boieriei», cultivat, inteligent și, paradoxal, se pare că impunea celor între care se mișca, fără mare dificultate. Închei paranteza explicativă pentru folosirea spiritului «boieresc» pe scara calităților.)

*

A trăit Artur Silvestri o viață de evenimente excepționale ? Cu totul diferită de a noastră?

Da și nu.

Firește că a avut întâmplări și întâlniri privilegiate. Dar important este că a știut să ridice clipa de viață la un rang de înțelepciune și frumusețe, găsind semeția clipei și rostul întâmplărilor.

Acuma, să fim realiști! E adevărat că Mitropolitul era un om excepțional, că era un **ales**, că era o somitate.

Dar el s-a întâlnit în viața sa cu atâția oameni !

Totuși, un portret asemănător nu există, după știința noastră.

Ca să se scrie așa despre Nestor Vornicescu, trebuia să existe **un scriitor** ca Artur Silvestri, cu inimă de român, de dac, de get, aș îndrăzni să zic, cu inteligență extremă, cu personalitate luminoasă și cu har de prozator.

«Și la intrare întâmpinându-mă cu brațele deschise, ieșise Voievodul. Căci aceasta este înfățișarea marelui Mitropolit: un amestec de măreție și îngăduință, de înțelepciune și curiozitate, un aer de Păzitor și de Învățat, și pe deasupra acestora un ceva indescriptibil ce rezultase parcă dintr-un fel de pogorământ când, lui, i se așezase deasupra capului Evanghelia cu fața deschisă în jos. În acel loc și în acea vreme, el părea și era, de fapt, la locul lui, nu înlocuind pe Vodă, când acesta nu era acasă, ci fiind însuși Stăpânitorul, Regele secret, omul justiției divine.»

*

Ce s-a întâmplat la Palatul Vorvoreanu era o întâlnire caldă între Mitropolit și autor. Palatul însuși era «*un spațiu din alte vremuri*» ori mai bine zis «*din toate vremurile*». Există aici o știință a alcătuirii, a dozării nuanțelor, descrierilor, care dă iarăși către proză, cum am mai spus și mă repet, ceva cu abur de «Vremea Ducăi Vodă».

Misterul temelor marelui Mitropolit este adânc, este un mister al tâlcurilor, căci Nestor Vornicescu va rămâne omul cauzei străromâne și, la drept vorbind, cu el începuturile «*părăsesc mediul propriu-zis bisericesc și pătrund nu doar în cultură și literatură, ci într-un strat atât de adânc încât este aproape consubstanțial cu materia ireductibilă*.»

Simplificând, este omul asumării rădăcinilor, fapta sa cărturărească reușește să spulbere oarecum teoria nefericită a «mileniului mut» în care unii s-au lăsat în mod bizar (sau necinstit) atrași, negând evidențele, ignorând izvoarele, acoperind cu colb nou colbul vechi în loc să-l dea la o parte.

Aethicus Histricus

Cosmografia

Probabil că așa se cade, **scriu** despre studiul lui Artur Silvestri, în care **el scrie** despre studiul Mitropolitului Nestor Vornicescu, în care Prea Sfinția sa scria și identifica surse și elemente legate de un scriitor străromân, un gânditor născut la malul Mării Negre, originar din Histria, autorul unei Cosmografii compuse într-o limbă de erudit.

E ca un fel de lanț, care din fericire nu se rupe și simt că datoria mea e aceea de a atrage atenția asupra acestui gen de **revelații în lanț.**

Cine este acest **Aethicus**? (nu cu totul necunoscut la noi, spune Artur Silvestri evocând memoire-ul francezului D'Avezac, de la 1852, citat de Nicolae Densușianu). Cine este acest Aethicus relevat nouă prin osârdia impresionantă a Mitropolitului Nestor,

cel ce se apucase cu nădejde să ne descopere epoca străromână atât de ignorată?!

Get savant, născut în Histria (*Ille Histria se exortum*) și mare călător, vorbitor de latină și de greacă, el a înconjurat Marea Mediterană înaintând de asemenea spre nord, către Baltica și Scandinavia, apoi către Orient, Armenia, ajungând până în Siberia, Mongolia, în India, pe Gange, coborâse în Ceylon și ajunsese la Babilon, apoi în Arabia și Egipt.

Trebuie să recunoaștem că pentru acea epocă, deci înainte cu puțin și după anul 400, aceste trasee sunt demonstrația unei extrordinare determinări și curiozități.

Cosmografia sa, care preia și informații din Herodot și Strabon până la Diodor, scriitori pe care automat îi citise, e și un fel de jurnal de călător. Să zicem că este primul jurnal de călător provenit din «spațiul viitor român», sau străromân sau protoromân, putem să îi spunem cum voim, să nu pierdem esențialul din vedere.

Înțeleg că scrierea, în latină, cum am mai spus, menționează și unele note într-o scriere necunoscută, enigmatică pentru noi, ce poate fi transpunerea unor urme dintr-o scriere sacră anterioar, se pare că ignorăm acest lucru. (Precum ignorăm și conținutul, decodarea alfabetului străvechi găsit pe tăblițele de la Tărtăria, altă irosire uimitoare!)

Enigmele fascinează

Despre «Alfabetul necunoscut»

Înaintând în descifrarea sensurilor, savantul Nestor Vornicescu se dedicase, de asemenea, forării în sensul identificării elementelor acelui alfabet, se pare, neștiut, conținând 23 de litere, însoțite de câte o denumire care particularizează și care indică, prin inițială, litera exemplificată de sens.

Acest alfabet e prezent în câteva locuri ale **Cosmografiei** *«unde s-au consemnat detalii enigmatice, slujind drept element secret»*.

Denumirile literelor ni se par stranii, nouă celor de azi, și au fost și ele transmise prin straturi succesive. Faptul că nu au fost descifrate, ca să zic așa, nu are nici o relevanță pentru moment, față de câte secole a stat ascunsă scrierea egipteană.

O copie din secolul al VIII-lea aparținând lui Hyeronim de la Freising din Bavaria extrem de ele-

gantă în grafice transmite de asemeni același mesaj.

Eu mă tot întreb cum pot sta liniștiți specialiștii, hai să zic discipolii profesorului Constantin Daniel, dacă ei există, fără să investigheze aceste enigme transmise. Măcar curiozitatea care ar trebui să ne anime, căci aceste semnale enigmatice peste timp câte ar putea ele să descifreze!

Oricum, eu mi-am lăsat imaginația să zburde, încântată deopotrivă de tenacitatea Mitopolitului și de tenacitatea scriitorului, cei care nu s-au lăsat și au adus în fața ochilor cititorilor aceste comori nedescifrate, acest mister fremătător. Cât de fascinante aceste «litere fără familie», ascultați numai numele, ca o incantație magică, tracică, venind din străvechimp: alamon, becach, cathu, delfoz, efothu, fomethu, garfou, jethmu, iosithu, kaithu, lethfu, malathy, nabaleth, ozechi, cherizech, pithirin, salathi, intalech, thorhymeas, azathot, reque, irchoni, zothychin.

Azi lumea se dă peste cap să înțeleagă calendarul mayașilor, lumea e atrasă de acel fond de mister al unei civilizații precolumbiene, evident, interesante. De ce lumea noastră nu e interesată, obsedată, să descifreze fondul de enigmă din propriul nostru certificat de naștere?

E greu de spus, poate face parte din acea anatemă nevăzută ce ne-a fost aruncată și care, încă ne domină.

Străromânitatea noastră

Primele scrieri patristice

«În războiul nostru de sute de ani nu există dezertare pentru cei ce au hotărât să nu cedeze», scrie în pagina de început a restituirii sale ***Bizanț înainte de Bizanț*** autorul, decis să reziste tuturor presiunilor diferite ale societății indiferente și superficiale.

Același îndemn explicit, aceeași luptă împotriva uitării, a delăsării și a amânării. Artur Silvestri e sigur că trebuie să facă asta, că e datoria lui și că fapta bună va învinge. (***Despre datorie, uzurpare și amânare***). Mâhnit că o ediție dedicată literaturii străromâne citează din Mitropolit, dar fără a-i pomeni meritele, el se mustră pe sine cum că nu ar fi făcut îndeajuns pentru a da cuvenita recunoaștere faptelor cărturărești ale strălucitului ierarh!

Sub titlul «***O idee literară eretică***» în aceeași lu-

crare ***«Bizanț înainte de Bizanț» dedicată Mitropolitului Nestor Vornicescu, Carpathia Press 2006,***) iată că avem acces la un alt fond de memorie.

Povestea e următoarea: la reeditarea prin 1982 a **Conspectului** lui Vasile Grigore Pop, lucrare tipărită inițial prin 1873 (și de care eu personal aveam știință grație unui descendent al său, Grigore Pop, un ardelean care îmi era coleg și jurnalist și care se lupta din răsputeri și el să își aducă la lumină strămoșul) s-a observat că ***ipoteza străromână*** fusese prezentă nu numai în opera lui Kogălniceanu, ci și în cea a unora din exponenții Școlii Ardelene.

Admirabila cercetare de aspect benedectin a lui Ioan G.Coman (din 1979) începea să înnoade firele unei istoriografii neiscodite, despre contribuția acestuia Artur Silvestri se pronunță că ar fi *«capitală prin metodă și implicații, căci începea de la geți și făcând dovada unui fond autohton, explică întrucât materia patristică se adăugase aici într-un chip potrivit».*

De remarcat că autorii evocați și citați de Ioan G.Coman sunt Niceta de Remesiana, Laurentius de Novae, Teotim de Tomis, Ioan Cassian supranumit «Dionisie cel Mic».

Artur Silvestri face radiografia acestei «romanități orientale», căci cei citați și alții sunt «*deopotrivă autohtoni și europeni*» mulți se dedică prin instrucție câte unei contribuții doctrinare și «*capătă notorietate în Bizanț și la Roma*».

Departe de a ignora rostul întâlnirii culturale cu o Europă care ne-a influențat, autorul nu pregetă să sublinieze orice efort depus cu stoicism de cei plecați pe

acest drum drept al iscodirii în străromânismul nostru.

E evident că nu avem de-a face cu un război ușor, căci până la urmă, din păcate, **este** un război.

Pe de o parte, urmările acelei așa-zise teorii rosleriene nu pot fi ignorate. Aruncată în mediul informațional în perioada stalinistă, ea nega prezența poporului român în spațiul său vital, fiind o simplă manipulare a unui bolșevism de ocupație. Astăzi nu doar că pare ireal cum a putut fi formulată o asemenea teorie total tâmpă, dar nici nu ne putem imagina cum unii chiar nu s-au jenat să o îmbrățișeze.

Semănarea de ură și dezbinarea dintre intelectuali și în poporul român a fost o unealtă care și-a avut forța ei pentru ocupația, hai să zicem, roșie, ca să nu mai folosim termenul de bolșevică. Mersul istoriei nu poate fi schimbat, ceea ce ar fi necesar acum este o înțelegere contextuală a lucrurilor, un soi de obiectivitate la care, se pare, se ajunge cu o viteză de melc în societatea românească.

Pe de altă parte, există în sine **o lentoare a lucrurilor**, dictată de delăsare sau de indiferență, pe de altă parte e evident că lipsește spiritul de emulație, interesul, circuitul.

***

Scriind despre lucrarea ***Primele scrieri patristice în literatura noastră*** a Mitropolitului Nestor Vornicescu în 1984, «*o contribuție masivă, de peste cinci sute de pagini*» ce vizionează de sus dar și în detaliu autori, opere și înrâuriri, texte și dezvoltări, Artur

Silvestri subliniază principiul ales, deopotrivă sincronic și istoric al investigației.

Principala idee este aceea a revelării unei **școli literare proto române**, care s-a manifestat și exprimat după retragerea aureliană din Dacia Romană (271, poate 273).

Înainte de toate, autorul face referire la acel centru spiritual din jurul Tomisului, și îi enumeră în ordinea cronologiei pe Bretanion, autorul unei epistole către Vasile cel Mare din Cezareea Cappadochiei, pe Teotim I-ul ce compunea pe la anul 400 «dialoguri» în manieră antică grecească, Ioan de Tomis, «*un polemist*» care pe la anul 450 se «*încearcă în chestiuni de doctrină spirituală răsăriteană*», Teotim al II-lea (către anul 458),Valentinian (pe la anul 549).

Aceștia sunt alăturați altor scriitori originari de la Dunărea de Jos de asemenea daci, adică Niceta de Remesiana, (între 370 și anul 400) autorul imnului **Te Deum Laudamus** și Laurentius de Novae (discipolul său), care, scrie autorul, «*formează un al doilea nucleu, de fapt o adevărată școală sud-dunăreană*». Mai sunt evocați Auxentius de Durostorum și Palladiu de Ratiaria, de obârșie din apropierea Dunării, căci această zonă trebuie privită în țesătura de situații a epocii, firește, precum și cei denumiți «europenii».

Cunoscuți deja în occident, precum Ioan Cassian, Dionisyus Exiguus, creatorul cronologiei curente denumită îndeobște a «erei noastre», și doi dintre așa-zișii «călugări sciți» activi către 520, Ioan Maxentius și Leontius de Bizanț, ambii originari din Sciția Minor, Dobrogea daco-romană.

Teoria enunțată de Ioan G.Coman, preluată de Mitropolit și reluată de Artur Silvestri, e că literatura bizantină se trage din acest fond literar, așadar, scriitorii străromâni sunt de fapt un **Bizanț înainte de Bizanț** și trebuie recunoscuți ca antemergători.

Urmează (nu putem cita din motive de spațiu) o uluitoare relatare despre cum au fost receptați acei autori și ce înrâurire importantă au avut ei, o demonstrație adevărată în susținerea acestei idei.

Leit-motivul Kogaion

Moldova de sub frunte

Muntele sacru al anticilor noștri strămoși era Ceahlăul, numit se pare Kogaion, acela de care sunt legate atâtea legende. Un fond enorm de taină, mister, e concentrat acolo și nu e de mirare, cu acel loc se asociază și tradiția cea mai pură a călugărilor isihaști!

Kogaionul revine sistematic în opera autorului. Este un leit motiv.

Scriind despre Țara de Sus, despre Tripticul Magilor descălecați și despre Episcopul Gherasim Putneanul, autorul are iar prilejul, sau mai exact își găsește din nou prilejul de a evoca pecetea emblemelor străromâne. *«În spațiul tulburător al Ceahlăului, muntele sacru și tăcut, se definesc toate și se definesc și acești purtători de aur, mirt și tămâie, ce descălecară ca să arate, cu bucurie, vestea cea bună din Colinde.*»

Când ne descrie împrejurările în care l-a cunoscut la Bistrița de Neamț prin anul 1986 pe episcopul Pimen, cel care era vicarul Mitropoliei Moldovei de atunci, povestea curge iar cu același farmec sadovenian.

Urmăriți construcția: aflați pe terasa palatului, autorul și arhimandritul Ciprian tocmai studiau niște manuscrise. Se observă plasarea în context, miez de vară, așadar cald și pace.

În acest moment vine un tânăr călugăr care anunță cu emoție în glas că a venit Prea Sfințitul de Iași. Prozatorul strecoară ideea că *«vocea nu arătase înfrigurare și teamă ci un fel de mirare înfiorată și plăcută, ca dinaintea unui eveniment rar și neașteptat*».

De aici subînțelegem că, deși venea în « inspecție» Prea Sfințitul de Iași era un om bun și blând, apoape de călugări și de oameni, fără morgă. Într-adevăr, descrierea continuă, și nu mică ne fu mirarea să vedem că acesta purta haine simple, fără accesoriile scumpe ale altora, că avea încălțările colbuite. E în descriere amintirea lui Sadoveanu, fără nici o îndoială, și amintirea aceasta se acordă perfect cu farmecul unic, inconfundabil moldovenesc.

Acest înalt ierarh ce se cufunda cu modestie în inspecțiile sale, călătorind cu trenul și cu autobuzul, arareori cu mașina, ba chiar câteodată pe jos, către sate îndepărtate și schituri, ne este înfățișat ca un fel de expresie modestă a sfințeniei credinței în acest colț de țară, dar care asigură într-un fel funcționarea matriceală, legătura de la schit la Episcopie! Prea Sfințitul Pimen, călcând pe pământ «ca apostolii».

Mi-au dat lacrimile citind, despre o întâmplare, o

scurtă spunere inserată de Artur Silvestri în această pagină intitulată «Misionarul», pe care v-o citez:

«Îl priveam și eu cu oarecare mirare, căci nu semăna, la port, cu nici unul dintre ierarhii ce-i întâlnisem până atunci, nu puțini. Era încă răspândită povestea despre un recent arhiereu care, înălțat în treaptă, își comandase veșminte albe împodobite bogat cu fireturi, arătând că ar năzui să devină vreodată Patriarh, dar ignorând că albul arată locotenența de Arhiepiscop al Cezareii de Cappadocia».

Cred că totul e foarte limpede.

*

Despre Prea Sfințitul Pimen, autorul zice că *«lucrarea lui era tăcută și continua, ca și apele ce atacă, prin tenacitate mută, stânca în aparență de neclătinat.»* Descrierea e cum nu se poate mai potrivită și ea continuă cu ceva mai acut aș zice: Astăzi, așezat în scaunul Sucevei ca un fel de stăpân al unei țări ce nu mai e, Arhiepiscopul Pimen păstorește precum voievodul criptic.

Un alt ierarh cunoscut de autor încă din vremea anilor optzeci este Episcopul Eftimie Luca al Romanului. Acela care reușea să creeze prin oameni «un fel de simțământ de siguranță, împăcare și stabilitate», căci, chiar înălțat în rang bisericesc, acesta rămăsese «Stareț» prin conformație, adică «ăl bătrân», meșterul, înțeleptul, emanând o autoritate sapiențială.

O altă reunire de «aleși» este evocată în textul ***Păzitorul*** dedicat în fapt Episcopului Gherasim Cucoșel. Același frison de bucurie caldă care îi animă

pe călugări la vestea venirii Prea Sfințitului Gherasim, și iată fragmentul, frumos pus în verb și întrupat în atmosferă.

Chiar ai senzația unei anume temporalități!

«Erau de față arhimandritul Ciprian, starețul - mare stareț al Bistriței - Ioanichie Bălan, marele cărturar, Justin Pârvu și cred că și pe atunci promițătorul Ioachim Giosanu, astăzi vicarul merituos de la Bacău.»

În aerul acelei reuniuni, autorul deslușește ceva ezoteric. El spune că *«în lumea noastră de eminescieni care, mai încolo de viața de toate zilele, mai avem și o viață sublunară unde sălășluiesc marile mituri întrupate, Putna este Locul sacru, Spațiul Mormântului mesianic, Sanctuarul. Această geografie de sacerdoțiu se conservă și se păzește de doar puțini, ce îi știm și nu-i știm, dar existând în calitate de aleși. În acest univers tainic, ce abia se deslușește, Episcopul Gherasim Putneanul este Păzitorul.»* Imaginea Păzitorului este frecventă, este Păzitor al sensurilor ascunse, al credințelor pure, al decriptărilor de origine, al străromânescului. El apare mereu presărat în opera ultimilor ani, chiar și în dedicația de pe pagina de gardă a cărții, care aduna între aceleași coperți texte mai vechi ori mai noi, adăugate și modificate sub titlul ***Memoria ca un concert baroc, volumul al II-lea. Ofranda aproape fără grai***. Iată dedicația în integralitatea ei:

«Dedic această carte acelora care au nădăjduit să-mi dezlege ceva din enigma Timpului nepătruns, ființe binecuvântate întipărite în imagini ale unui sens ce, poate, nu l-am deslușit.

Marele Mitropolit Nestor, răsfoind împreună cu mine manuscrise vechi, în grădina palatului de la Craiova, sub privirile atente și tainice ale Părintelui Vincențiu, strălucitul episcop de azi.

Mitropolitului Antonie Plămădeală, de pe schelele Mânăstirii Sâmbăta, siluetă stranie proiectată pe un cer uimitor de curat, un Meșter Manole căruia îi lipseau aripile.

Arhimandritului Ciprian, visând, de pe terasa Mânăstirii Bistrița, la nenumăratele schituri ce trebuiau să renască jur-împrejur.

*Și Sufletul meu, **îngerul bătrân**, adăpostit pentru totdeauna în Marea Mânăstire a Ceahlăului.»*

Artur Silvestri a lăsat în spațiul de grație al Ceahlăului ceva simbolic, ceva nespus de drag cu care se identificase în mod de-a dreptul primejdios, un suflet plecat spre alte ceruri și energii, spre poveste, care parcă l-a absorbit la el într-o dimineață rece de noiembrie.

Prisma decodificatoare

Un palimpsest impresionant

E timpul să tragem o concluzie în privința scrierilor lui Artur Silvestri despre ierarhi, fie că sunt ei mitropoliți sau ierahi obișnuiți, călugări sau vicari.

El a creat o prismă proprie de decodare a personalității lumii bisericești.

Așa cum în decodările lui Jurhis Baltrushaitis, celebrele anamorfoze, o prismă așezată în fața unor desene medievale, releva acolo un mesaj ascuns și lăsat numai cunoscătorilor, privilegiaților.

De astă dată prisma ne decodează asta, că nu măririle, nu titlurile, nu avuțiile, odoarele, nu puterea delegată contează în această «evaluare».

De parcă un alt fel de chivot misterios e capabil să discearnă între cei care trec prin fața lui, deosebind pe autentic de neautentic, pe sincer de mai

puțin sincer, de capabil să trăiască cu umilință de cel atras de firul auriu al hainelor scumpe care pot impresiona mulțimea.

Întrebări dense se ridică îndărătul acestor texte, ca-ntr-un palimpsest impresionant: spre ce se îndreaptă biserica, azi? Cum poate ea păstra sensurile inițiale ale creștinismului printre care modestia, lipsa de trufie, umilința profundă, dezinteresul, ajutorarea celui sărac și bolnav sau năpăstuit?

Iată cum pune faptele în cumpănă corectă autorul: Vorbind despre același Episcop de Roman „*Cum bine îl definea patriarhul Iustin la o vreme, odinioară, «Prea Sfințitul» n-a râvnit dar i s-a recunoscut meritul și « a fost chemat» dar tot atât de bine se putea să nu i se recunoască și să nu fie chemat fiindcă adeseori ce se dă unora se dă întâmplător și prea de tot contingent și nepotrivit. Ar fi modificat aceasta impunătorul exemplu de «Stăreție» mare ce îi definește prezența? Mai degrabă l-ar fi întărit în credința că locul lui este acolo unde îi este fapta*".

Urmează o enumerare în linia «modelului» de ierarh modest și luminat: *«Când privești înapoi și în jur, la un Ciprian Zaharia de la Bistrița, la vrednicul de pomenire Olivian Bindiu de la «Izvorul Miron», la Ilarion Tăucean de la Feredeu, la Ștefan Gușă de altădată, de la Durău, la Melchisedec Dobre de la Cota 1000, la Grighentie Oțelea de la Strâmba de Sălaj, nu doar «renăscători» de mânăstiri, ci și de «hospodari» în locurile lor arătând omenetului calea morală prin puterea faptei, înțelegi de unde vine, și la ei și la alții, încredințarea că acesta este Binele. Un bine ce se revarsă*

și din înțelepciunea altora care ar fi bine-meritat ca asupra de măsură, precum dr. Chesarie Gheorghescu, savantul Veniamin Micle ori povățuitorul Mina Dobzeu și enigmaticul Adrian Făgețeanu și, poate, vor bine-merita vreodată mai mult, ori poate mai puțin, decât prețuirea noastră ce îi înconjoară cu Gândul Bun, ca pe niște «crăișori». Mari Stareți și ei, rămași stareți încă, Mari Povățuitori ori Oameni ai Faptei, mergând - cu cartea în mână - parcă desculți cu tălpile rănite pe pământ neprielnic, precum alt misionar mare, preotul din Mehedinți, Alexandru Stănciulescu-Bârda.»

Și când citești că aceia erau *«parcă desculți cu tălpile rănite pe pământ neprielnic»* parcă ai viziunea aspostolilor porniți prin puterea credinței lor într-o misiune aparent incredibilă.

Am preferat această lungă enumerare spre a nu picura nedreptate prin citare trunchiată, lăsând așa mesajul pe care autorul, fără nici o îndoială, l-a cumpănit îndelung.

Sinceră să fiu, am pornit la recitirea întregii opere a lui Artur Silvestri, roasă de o remușcare fără seamăn, căci eu însămi mă lăsasem pradă acelei netrebnice amânări de care a vorbit scriitorul. El mi se părea atât de aproape, încât mereu scrierea despre scriere mai putea să aștepte, în definitiv când s-a stins era la mijlocul vieții, clipa exercitării deplinei puteri creatoare!

Apucasem să scriu doar un scurt eseu despre o carte a sa și încă vreo câteva texte, dar, mărturisesc cu sinceritate, latura pe care o consideram «pur bisericească» a operei sale, îmi rămânea total necunoscută.

Nu reușeam să intru în atmosferă, ieșind din viața

hărțuită de zi cu zi, o viață la București, dacă înțelegeți ce vreau să spun.

Mi-era greu să intru în introduceri de genul *«Cele mai vechi imagini ale Episcopului Gherasim Cucoșel le am din 1987, de la Buzău. Eram într-o vară în Grădina Episcopiei împreună cu Prea Sfințitul Epifanie Norocel …»* ș.a.m.d., căci în evocare era bine, cald și bine, împăcare și liniște, iar eu trăiam într-o lume a agitației inutile. Pe de altă parte, total neobișnuită cu lumea clerului, mă pierdeam între titluri și nume.

Când însă am început să citesc cu atenție aceste studii, mi s-a relevat în ansamblu sensul operei sale și al întreprinderii sale, de parcă până atunci, din cauza cărămizilor așezate, nu văzusem zidul.

Sfinți zugrăviți la mânăstirea Regelui–pescar

Pilda clopotului scufundat

Nu odată scriitorul îl numește pe Petru Rareș **Regele pescar**. Mărturisesc că eu însămi am o mare slăbiciune pentru această figură a medievalității, destinul lui întortochiat m-a urmărit și soarta a vrut să exist mereu în preajma ctitoriilor sale, căci mama mea e născută la Probota, la o aruncătură de băț de zidul frumoasei mânăstiri, iar copilăria mi-am petrecut-o peste munți, anume spre cetatea Bistriței, unde domnitorul iarăși avusese domenii și își pusese amprenta.

Chiar și casa pe lângă care am trecut vreme de opt ani, zi de zi, în drumul meu de copilă și adolescentă spre școală, fusese a unui meșter al lui Petru, ce se chemase Ioan Zgravu, așezată la Bistrița pe calea principală și chiar lângă catedrala evanghelică ce ține întrînsa semnele breslelor. Cine a zis că adolescența și copilăria nu te marchează într-un mod neștiut, dar profund…

Să revin deci la **Regele pescar** și la felul în care scriitorul ni-l aduce deseori dinainte prin epoca sa și prin faptele sale. Acum, iată-ne ajunși la Mânăstirea Râșca, iar pictura *«Cu începătură de la Petru Rareș, se refăcuse fără a se strica peste încă vreo trei sute de ani, cu cheltuiala lui Veniamin Costachi, dar poate că, începută în anii Regelui pescar, o va fi definitivat-o Stamatellu Costana, din Zachint, către 1592. Trupurile alungite și veșmintele parcă umflate de vânt păreau ieșite din mâna lui El Greco și poate că o misterioasă legătură de origini de Arhipelag îl va fi îndreptat pe grecul de la Râșca să-l însoțească pe zugravul enigmatic de la Toledo.»*

Nu e prima oară când scriitorul ne plasează în plină întrețesătură de posibile speculații, relații închipuite, unele probate altele **posibile** doar, dar în general prefigurând o lume despre care știm prea puțin, dar ne putem închipui coroborând datele, cumva în genul filmului de ficțiune având un subiect istoric precis, pe marginea căruia, cunoscând bine epoca, se poate închipui.

Totuși, ținta principală a textului este misterul căci *«Totul părea, de altminteri, să arate un grad de mister întărit de treceri intermitente de siluete omenești, ca de umbre mute, prin incinte unde nu se auzeau decât venind, parcă din Evuri de mijloc, sunetele legănate ale miezonopticii. Dar, oricât ar fi fost de puternice sub imperiul nopții fără vârstă de atunci, nu simțămintele tainice creează aici specificul ireductibil, căci nu suntem în spațiile magiei, ci în istoria de concluzii și simboluri.»*

Iată și înșiruirea faptelor care ar putea fi, simpli-

ficând, totuși, următoarea: Pe locul actualei mânăstiri fusese Mânăstirea Bogdăneștilor, adică a lui Vodă Bogdan și a celor apropiați acestuia, un fel de ctitorie a celor pe care i-am numit noi în istorie «descălecătorii». Baia, metropola ridicată înainte de vremea lui Ștefan cel Mare și despre care se știe mereu prea puțin, era plasată în apropiere. Întrebarea dintâi a autorului este dacă nu cumva aici se concentrase **o episcopie de pădure,** acel tip de adunare de înțelepți sfătuitori ai lui Vodă în momente de cumpănă?

După năruirea Mânăstirii Bogdăneștilor, se înălțase Mânăstirea Râșca «*un zid nou peste un zid părăsit*», cu alte cuvinte cam cum se succed straturile și cum se înlănțuie istoria ctitoriilor ortodoxe românești.

Începe șirul de «fracturi și refondări», căci *« tătari, turci, greci sub înfățișarea stareților de locuri sfinte și eteriști mânați de zaveră și câteodată ruși vin și pleacă lăsând în urmă prăpădul, năpăstile, dezastrul. Însă de fiecare dată se găsește cineva să reîntemeieze chiar dacă este un logofăt ori un egumen, un cărturar ori un arhiepiscop. Voința de a reface prin recucerire izbândește până la urmă.»*

Urmează pilda **clopotului scufundat,** care este iar o poveste, un fragment de substanță epică (aș fi putut foarte bine să includ comentarea acestui text în capitolul de proză, căci toate aceste evocări sunt undeva la granița dintre genuri).

În momentul apropierii cotropitorului tot norodul se deplasează spre a ascunde clopotul cel mare în iazul din vecini, anume, între smârcuri într-o

scenă ca de exod biblic, în care cu mic cu mare, toți ai satului, își feresc clopotul de a fi atins de năvălitori, preferând să îi ascundă limba în ape și să-l dea tăcerii decât să îl lase în voia năvălitorului. Sigur că există înainte de toate o explicație economică, pecuniară a faptului, dar acest fapt poate fi interpretat, are taina lui ascunsă și pe aceasta ne-o accentuează, ca de obicei, scriitorul :

«Dar de fapt de ce se strămută clopotul în smârcuri? Întâi de toate, spre a nu se topi, căci, din bronz fiind făurit, acesta era o valoare și se putea nu doar jefui, dar și denatura. Căci clopotul, odată consacrat, nu mai este obiectul ce anunță și cheamă într-un mod profan ci recipient secret unde răsună în enigmatice tonuri chemări de la Dumnezeu. Închis în ape, clopotul rămâne, deci, fără limbă și fără sunet, iar vorba divină încetează și refuză să se mai audă pentru urechile unor necredincioși.»

E o lume în care ortodoxia e una cu poporul, o lume în care pildele apar din toate părțile și se multiplică, o lume ce trăiește din «ritualistică», zice autorul, întâmplările sunt multiple, în situație de primejdie un sfânt arhiepiscop luă icoana Sfântului Nicolae și o duse cu el în munți la schivnicii din pădure.

E acolo o lume ascunsă de păduri misterioase, o lume care știa să se retragă și să supraviețuiască, o lume care știa să aștepte. Alte sensuri înalte deslușește Artur Silvestri scriind despre această poveste a oamenilor de munte din pădurile Râșcăi și din de demult.

El accentuează ideea de ***reîntoarcere la matca ori-***

ginară, reducerea la nucleu, de unde, când istoria îngăduie, pornesc fluxurile, recucerirea teritoriului și reconstrucția lui.

Există în totul amprenta acelei **Cetăți sacre obsesive**, încrederea în continuitate și nestrămutata dragoste față de începuturi. Cu acel accent pus pe «*zidul de frăție*» alăturat zidului zidit, acel zid care se adaugă în simbol «*agregării de populații încrezătoare de unde iese, când și când, căpetenia, iluminată, omul minunii, «crăișorul».*

Obsesia elitei care se ridică din popor ca să îl îndemne și să îl insufle se întrevede și aici, Artur Silvestri știa că el însuși e unul dintre cei aleși și evoca genul proxim adeseori.

E această pagină de evocare un fel de explicație intrinsecă a acestui capitol din viața lui asupra cărora au stăruit alții, iar eu poate nu o să o fac aici fiindcă e prea evidentă și prea apropiată de noi ca să existe obiectivitatea necesară: dar ideea necesității unui director de conștiințe, a unui spirit care știe să reunească și să dirijeze, acel dirijor unic, nu neapărat cu mână forte, dar cu conștiință și amploare, cu viziune și generozitate, e cea care i se potrivește cel mai tare pentru propria sa existență din ultimii săi ani de viață pământeană.

Simbolul de credință mușatin

Sensuri și semne la Mânăstirea Bistrița de Neamț

Un accent pus pe pilda mânăstirească și mai cu seamă pe locul esențial al culturii adăpostite și reprezentate de biserică în istoria românească îl constituie acest scurt eseu dedicat Mânăstirii Bistrița de Neamț ce începe cu aceeași molcomă descriere sadoveniană ce ne plasează în context.

Ce e interesant cu deosebire în această incursiune în **Timpul Fundamental** este explicația inserată de scriitor în fruntea culegerii de texte și anume cea în care ne informează cum că acest eseu a fost scris cu cincisprezece ani în urmă *«când s-a redactat și cam tot pe atâția de când apăru fără cine știe ce îngrădire oficială»*.

Este o repunere într-o linie de normalitate a lucrurilor, căci, cu sau fără rost, foarte mulți s-au plâns

numai de îngrădirile unei vremi de parcă vreme de douăzeci și ceva de ani am fi trăit numai cu leucoplast pe gură.

Nu sunt dintre aceia care nu au denunțat îngrădirile și nici Artur Silvestri nu e. Dar a repeta stereotip că asta nu s-a putut, aia nu s-a putut, nu e nici adevărat și nici drept.

În defintiv, atâtea dintre scrierile noastre au fost publicate în acei ani.

Precum și acest ***Preludiu la o cantată carpatină*** despre ctitoria moldavă.

Cum a fost ea făcută, prin ce rațiune a fost făurită, începuturile legate de Iosif Mușat I, care își stabilise acolo o ctitorie nu doar mânăstirească, iar Alexandru cel Bun *«puse să i se ridice un palat domnesc»*, în piatră, în râuri și simetrii lapidare ce mărturisesc o înclinație către o artă *«ce va fi, în alte epoci și a principilor Renașterii apusene»*.

Ideea de transmisie și de continuitate este vizibilă în acel Pomelnic de la Bistrița ținut timp de un veac de anonimi știutori de carte și dacă el e continuat prin letopisețul lui Grigore Ureche, aceasta nu e decât dovada curgerii informației din generație în generație. *«Acest Pomelnic de la Bistrița ținut vreme de un secol de anonimi știutori de carte și care, sunt totodată martorii unei istorii altfel oarbe și mute fără ei, e întâia cronică a Moldovei și dacă, mai apoi peste încă o sută și mai bine de ani, Grigore Ureche își va scrie aici și altundeva Letopisețul e dovada că izvorul cronicii lui e această înșiruire de voievozi, caligrafi și cântăreți, boieri și egumeni, curteni, acest pomelnic*

ținut de anonimi între care cronicarul Ureche ar fi voit poate și el să se prenumere.»

Suntem într-o lume a păzirii «*odoarelor și cărților*», care valorau atunci cât un munte împădurit. Și voievodul Alexandru punea să se înconjoare ctitoria cu un zid ca de cetate, și punea să se ridice turn de piatră.

Suntem într-o atmosferă de Alexandru Negruzzi, de evocare medievală, de recreere sadoveniană, oricum, foarte frumoasă. O lume de *«copiști, de citeți și de dieci, străduindu-se a deprinde, prin știința bucoavnei, ceva în misterele de dincolo de cele văzute*». E o lume asemeni de cântăreți *«intonând pripeale și imnuri și irmoase, căci acești munteni cu învățătură nu uitau că aparțin unui popor muzical ce îl dăduse odinioară pe Orfeu*». Astfel, apariția Școlii muzicale de la Putna vine oarecum în prelungirea unei tradiții existente deja.

Reculegeri sau Douăsprezece fântâni din munți

Tâlcuri și povețe la Mânăstirea Ciolanu

Tot ca o poveste începe și acest text care ne plasează prin mijlocul anilor optzeci, când autorul ajunge la Mânăstirea Ciolanu, un loc de popas cu rânduială oarecum țărănească, adică sobră și dătătoare de siguranță. Din liniștea cerdacului *«cu vedere către coline delimitată de un șir de coloane din lemn fără lucrătură, parcă deodată se instalase altă vreme și alt veac»* înțelegem că avem de-a face cu un loc binecuvântat, iar intrarea în tipicul acelei lumi îi rămâne scriiorului în memorie, acea memoire a gusturilor și zgomotelor, proustiană oarecum, când zgomotul linguriței învârtite ușor pe farfurioara cu dulceață de căpșuni de pădure încă răsună în memorie.

Nu știu când e scris acest text care ne trimite într-o atmosferă blândă de ani optzeci, când, după evo-

cările «altor cronicari», noi, românii, am fi fost aici într-o neliniște ucigătoare și într-un vid cultural total…

Doritor de evocare, scriitorul ne poartă cu gândul pe la alte locuri care îl marcaseră precum Bistrița de Neamț despre care știm că e locul său de suflet care îi deschisese poarta către Ceahlău, **Muntele Sacru** «*unde poate că, odată, o să mă întorc pentru totdeauna*», apoi Mânăstirea Jitianu, *«ce o ridicară cândva niște rubedenii îndepărtate»,* apoi Sâmbăta de Sus (numită «*sanctuarul rece al admirației»)* .

Seninătate cu tâlc însă simte autorul la această Mânăstire Ciolanu, căci *«locul însuși are întrînsul în extensiunea lui de munte vrăjit, ceva misterios și inexplicabil prin seninătatea cu tâlc ce cuprinde și se întrevede pretutindeni».*

Ce perspectivă deschidea de fiecare dată Artur Silvestri când vorbea despre un loc sau despre o faptă sau despre o poveste.

Trebuie observat că nimic nu era tern și fără de substanță ascunsă. Lucruri peste care ochii noștri ar fi putut să treacă indiferenți, lui îi sugerau un altceva. Fapte pe care alții ar fi putut să le ignore pur și simplu se dovedeau doldora de sensuri și de înțelesuri.

Adeseori mă gândesc că de fapt el a trăit nouă vieți în timpul petrecut pe pământ, nouă vieți în densitate și în iscodirea înțelesurilor!

*

Iată mânăstirea *«întinsă pe o coastă de deal privitoare către miazăzi și pe care lumina de după-amiază*

o estompează ca și cum ar fi văzută prin perdele de culoarea mierii de salcâm pare, ea însăși un fel de insulă în soare». Clădirile cu cerdac, miile de flori, lumina pogorâtoare desenează un peisaj în care nu simți decât pace și purificare. Coline și pometuri, case în trepte și cerdacuri, lumină lină și pogorâtoare. Totul e de-o bogăție de basm și *«nu ar fi șocant a se vedea cete de îngeri ce cultivă noianul de pomet și stropesc via ca să se însănătoșească»*. Aici chiar că autorul e prozator, căci o descriere cu subiect ecleziastic își permite o viziune de-a dreptul picturală! aproape renascentistă.

Urmează mai apoi o descriere a felurilor de fântâni, dar aici ne vorbește iubitorul de basm românesc, acela fascinat de puterile apei binefăcătoare, care apare atunci când e nevoie de ea.

Fântâna e metaforă și *«loc de adăpare»* parcă de toate felurile. Fântâna ce astâmpără setea, apoi fântâna ce vorbește în tâlcuri și povețe, în sfârșit, fântâna bibliotecă, *«unde cei de altădată ne vorbesc în cuvinte potrivite de ei spre a ne sluji de învățături și nouă și drept pomenire pentru ei, biruitori în a încheia, adeseori, cartea cea cu greu așezată în tipar cu vorbele Sfârșit, și lui Dumnezeu Slavă».*

Nu uită niciodată autorul să lase urmașilor un semn, poate, totuși, există acei urmași, poate nu se pierd de tot în jungla modernă, poate se întorc pe firul subțire de viață lăsat de el, pe firul de învățătură semănat cu cărți, cu restituiri, cu pomeniri și cu memorie.

Fântână e și manuscrisul, acela care nu ajunge în

literă tipărită, dar există, și tot literă scrisă în piatră sunt pisaniile de biserică, socotite în numărătoarea sa bătrânească drept a cincea fântână. «*Dări de seamă către Dumnezeu*» le numește scriitorul!

Apoi sunt poienile de statui un «*Pantheon silvestru*», sanctuar de pădure și apoi sunt sfinții înșiși care *«ne povățuiesc, căci sfințenia există și pogoară asupra noastră, pare că zice autorul, numai să vrem, numai să fim pregătiți. În sfârșit, pictura care se scurge pe ziduri ca un alt fel de cronică și pomenire în formă și culoare și apoi e tradiția, socotită a noua fântână. Ea face ca pașii noștri sufletești să nu șovăie în gesturile mari și să calce pe tărâmul concluziilor verificate».* Apoi vine rândul Moșiei, așa numește scriitorul locul unde se petrecură *«moșii»* ce se pomenesc, foarte frumoasă filiație evocată dătătoare de sens căci ce suntem noi oare decât niște plugari *«roagă-te și muncește, ora et labora, gândește binele și înfăptuiește».*

E acesta un discurs de filosofie a existenței neamului elaborat cu mijloacele luate din literatura noastră veche, dar și din filonul folcloric.

Căci ajungem ca-n poveste la a unsprezecea fântână, care e ***locul consacrat*** .

Interesant, ce se petrece în acest loc consacrat?

«E locul stărilor nedeslușite ce frământă prea repede trecătoarea noastră ființă, dar o însenineză prin sufletul nostru însetat de certitudini și lămurit.»

Aici, cu toate că suntem pe ultimele fraze ale textului și am fi tentați să avansăm iute cum fac îndeobște cititorii spre finalul oricărei compoziții, cu un fel de curiozitate copilărească ce ne rămâne in-

diferent de vârstă, nouă, cititorilor, ar trebui să zăbovim.

Repet, nu știu când e scris acest text sau mai exact cred că e scris prin 2004, căci îmi pare sintetizator pentru multe căutări dar și pentru restituirile anterioare. Ca să scrie astfel și să picure într-o asemenea poveste chiar etapele evoluției noastre ca formă de credință, dar și la nivelul individual, realizând o osmoză de factură literară, dar cu sensuri așa de adânci, Artur Silvestri trebuie să-și fi adunat materia documentară din mulți ani, laolaltă.

Căci în final ajungem la a douăsprezecea fântână, tot ca în poveste, un fel de vamă a văzduhului, căci acolo e enigma, **duhul**, acea potrivire în toate ce ne mână fără a se ști unde și de ce și totuși aducând cu o mână nevăzută rânduiala, sensul și învățătura.

L-aș cita aici pe Adrian Dinu Rachieru, fiindcă a reușit să sintetizeze esențializat ceva din misiunea scriitorului**:** *„Avea, probabil, în chip de poruncă divină, în regim de urgență, sentimentul misiunii. Credea în acea lucrare tainică, biruitoare, întâmpinându-i pe cei de după noi, vestind înrădăcinarea într-o vreme tulbure, de vâscozitate axiologică, amenințând cu destrămarea chiar Țara Părinților.”*

E foarte bine surprinsă esența acestei misiuni cu care Artur Silvetri se simțea investit.

Cred că aș putea spune liniștită: **era investit**.

CAPITOLUL 5

Împotriva uitării, uzurpării, amânării

Restituiri literare, reevaluări

■ Artur Silvestri – REVOLTA „FONDULUI NECONSUMAT“ – *Cazul Zaharia Stancu* – 2005
■ Artur Silvestri - PAUL LAHOVARY *„Ultimul Bizantin“* – *Documentar de Artur Silvestri* – 2005
■ ZOE DUMITRESCU-BUŞULENGA – OPERA ÎNCORONATĂ *Florilegiu de Artur Silvestri* – 2005
■ Artur Silvestri – CUVINTE PENTRU URMAŞI, VOL. II – *Modele şi exemple pentru Omul Român* – 2007
■ Artur Silvestri – „PATRIARHUL ARDELEAN“ – *Studii, eseuri şi evocări despre Raoul Şorban-* 2008
■ Artur Silvestri – MISTERUL FRUCTULUI – *O fabulă despre „Soarta manuscriselor pierdute“* – 2004

Fascinația Sudului: Zaharia Stancu

Descifrarea enigmei antropologice

La frisonul publicării unor texte în *Luceafărul* de atunci și la intensitatea trăirilor m-am gândit citind eseul lui Artur Silvestri despre Zaharia Stancu.

Îți cam trebuie curaj să te atingi de anumite opere. Artur Silvestri îl are.

Dar nu despre studiu în sine vreau să pomenesc aici. Studiul e un text de critică literară, aplicat, corect, plăcut la citire. Iată la finele lui câteva pagini puse sub titlul **Enigma antropologică** o creionare a lumii de câmpie, la începutul de secol XX, ieșită din pana unui scriitor imbatabil.

«Pe Dunăre veneau comercianții, înființând câte un emporiu și făcând negoț pe la vaduri, peste câmpii tropoteau năvălitorii, înălțând, dinspre Asia trâmbe de colb, în câte o raială turcească se împleticeau toate

limbile Orientului, și din aceste amestecuri de greci și de armeni, de cumani și de bulgari, de slavi, de sârbi și de turci, cu greu s-ar fi putut desface o trăsătură negreșit autohtonă. Până și în toponimie par să se fi depus urmele acestor venetici, căci Teleorman, Călmățui, Urlui sunt relicve de idiom asiatic, fără de îndoială cuman.»

Ce amploare în descriere, ce verb învăluitor, ce atmosferă poate crea criticul, desigur, prozatorul, acela capabil să reconstituie lumi, dar și să inventeze lumi. Atenția cercetătorului e mereu trează, mereu vie, fiecare amănunt e de natură să ne atragă atenția, să intereseze, să capteze cititorul în această cavalcadă a descifrării enigmei antropologice.

«Față de Bărăgan, unde găsim stepă, aci erau păduri, văi și terase, șesul întinzându-se printre rusce, adică mai presus de muncile apelor în scurgere către Dunăre. Valea Călmățuiului, de pildă, fusese mai deunăzi o regiune de bordeieni, trăitori într-un fel de colibă, care e antica «argilla» menționată de Strabon. Viața pe văi face așezările să se rânduiască după legi ale comunității întinse, înșirând sat după sat și dacă vor fi fost pe aici organizări medievale, ele merg după tipicul câmpulungurilor de la Muscel. »

Tot acest tablou uluitor al începuturilor, al surselor și arhetipurilor, e făcut spre a contura lumea poeziei lui Zaharia Stancu despre care se spune: *«Această primitivitate e modernă prin radicalitate și, în felul ei, este irepetabilă precum sculptura lui Brâncuși. În lirica românească, Zaharia Stancu trebuie socotit o expresie a unei poezii agrare de poporație*

străveche, de dinainte de Sumer, trăgând în oralitate hieroglifele de la Tărtăria.»

Aici chiar că struna cea mai subțire a sufletului meu a vibrat tare, tare! E așa de frumos spus și gândit, și e atât de profund și în același timp memorabil.

Concepută prin 1987 (și publicată abia în 2005) cartea despre ***Zaharia Stancu*** (***Revolta fondului neconsumat***) ne demonstrează încă odată, dacă mai era nevoie, cum motivele esențiale comunică și fluidizează însăși opera lui Artur Silvestri, care, ea este o construcție făcută cu sens și scop, animată de marile fluvii și trăind în lumea pădurilor fantaste ale arhetipului românesc.

Ultimul bizantin: Paul Lahovary

Un act de justiție culturală împotriva uitării vinovate

Ce frumoasă este povestea întâlnirii cu opera lui Paul Lahovary. Ea începe cu o amintire. Într-o zi luminoasă, bucureșteană, Artur Silvestri primește din partea cuiva o carte semnată de Paul Lahovary, persoană evident necunoscută, dar al cărui nume vine parcă dintr-o istorie cam începătoșată sau dintr-o geografie orbită a Bucureștilor.

Dintr-o dată autorul găsește că e «*un nume destinat faptei mari*», un *ce* anume îl atrage, îl fascinează și îl îndeamnă să încerce marea cu degetul, anume să îi scrie acestui autor necunoscut, care ședea în Suedia.

În paranteză fie spus, știu din văzute, din realitate, ce capacitate avea Artur Silvestri de a deschide lumi și de a îndrăzni. Vremea nu prea era aceea a comunicării și, totuși, multe, foarte multe dintre întâlnirile interesante, fascinante, sfidau vremile, sfi-

dau rigorile stupide ale timpului. Cartea cu care avea să se întâlnească era «*Mesure d' une hombre*» și, ca în multe alte cazuri ale vieții și carierei sale, ceva legat de spiritul francez îl atinsese încă odată, îi făcuse semn, îi dăduse ghes.

«Și apoi, lângă nume, titlul, «Mesure d' une hombre», măsura unei umbre, în franțuzește, o metaforă. Formula stranie stimula curiozitatea, ca și limba de compoziție».

Observ încă odată maniera de proză pură în care intrăm în atmosferă, delicatețea scriiturii, capacitatea de a crea o situație care să incite, felul în care se construiește gradația.

După ce găsește cartea incitantă, autorul o citește și se lasă pradă reveriei. O vreme. Apoi trece în linia cunoscută să investigheze, să afle, să scormonească.

Și unde e mai bine să scormonești cu ceva șanse de reușită?

Evident, la Biblioteca Academiei. Acolo găsește diferite urme lăsate de autorul Lahovary printre care o broșură dedicată istoriei Pieței Amzei, apoi o carte de proză fantastică «*Casa Terekov*» apărută prin 1940, apoi o alta care se chema «*Caleidoscop suedez*» publicată la finele războiului la București. Observația autorului e foarte interesantă, el spune că «*Scriitorul reprezintă în sine un caz de izolare inerentă, în a cărui constituire nu a pus efort sau voință. El era de la sine altfel decât contemporanii, deși, într-un anumit procent, se observă pecetea timpurilor.*»

Ca să te extragi din contingent uneori evident, nici nu e nevoie de efort, căci contemporanii sunt

încântați să te uite și să te îndepărteze. Cam asta e morala spunerii.

Devenit dintr-o dată, sau mai bine zis redevenit critic literar, Artur Silvestri își face treaba de critic și istoric literar cu maximă conștiinciozitate, atrăgându-ne atenția asupra caracterului eteroclit al operei, de la proze fantastice sau semifantastice *(«Uneori se invocă un gen proxim, care, fiind posibil cu Mircea Eliade, mai ales din «La țigănci» ori «Șarpele» dar mai mult din eseistica de direcție ce a generat «România eternă » nu este totuși hotărâtor»*).

Povestea apropierii de Paul Lahovary are farmecul ei, de o sensibilitate aparte, căci nu trebuie uitat faptul că Artur Silvestri a publicat în 1979 în ***Luceafărul*** un articol despre acesta. (***Magia ficțiunii, Luceafărul*** din 29.09.1979)

Corespondența cu Paul Lahovary, ea însăși avea un caracter enigmatic, întrucât «*îi lipsea scopul imediat, obiectul practic*». Chiar dacă acesta lipsea, cum subliniază autorul, trebuie să observăm că în general toate aceste **excursii culturale în absolut** și **întâlniri uneori neobișnuite**, aveau să se concretizeze în ceva, aveau să aibe un sens și să prefigureze un act cultural! Cu alte cuvinte, nimic nu e întâmplător în tot parcursul acestui scriitor.

Fiecare faptă, cât de mică, avea să aibe un sens, un scop sau mai bine spus un rost: chiar dacă, paradoxal, rostul este acela al gratuității, al actului dezinteresat, de dragul dragului, de dragul frumosului, sau al adevărului sau al respectării sensului justiției imanente.

Început în mod total gratuit și fără vreo umbră de interes imediat și practic, pragmatic, cum suntem noi, oamenii obișnuiți, a identifica îndărătul fiecărui gest, până la urmă, din această relație, scriitorul Paul Lahovary avea să fie cel «câștigat» fiindcă Artur Silvestri a creat un cadru, o matrice reprezentativă din care putem afla esențialul despre operă, esențialul și încă ceva aș zice: propria percepție a autorului, propriul lui filtru de interpretare și de punere în pagină.

Câtă discreție în demers și câtă demnitate deopotrivă, iar apoi cât altruism, dacă e să punem lucrurile în ordinea necesară.

E foarte frumoasă și încheierea acestui mic studiu, în definitiv o mică bijuterie aflată, ca de obicei, la frontiera dintre critică și proză: *«Mă gândesc la el cu nostalgie fără să înțeleg nici acum prea bine motivul secret ce mă legase pe atunci de omul din scrisori, la fel de imaterial în acele vremuri ca și azi,când la fel ca și ieri, este doar un num*e.»

Eu în schimb înțeleg perfect **de ce** autorul a iubit această sugestie de lectură, de ce l-a fermecat povestea acestui autor minor, dar cu farmec și mai ales cu panaș, de ce i-a scris și de ce s-a bucurat de această corespondență insolită, de ce apoi s-a simțit dator nu doar să zăbovească ca un autor ce e asupra cărților și biografiei *celuilalt*, dar mai mult să îi confecționeze pe propriile sale speze o carte pentru a-l integra într-un posibil circuit de valori din care acesta fusese exclus.

Totul mi se pare foarte clar, căci în acei ani care aveau întrînșii și bine, dar și mult rău, nevoia de co-

municare era esențială, te susținea o sugestie din trecut și un gând sau un plic din aiurea venit, **era dovada că nu suntem singuri** și că timpul nu a înghețat așa cum părea el în galantarele goale și batjocoritoare. Chiar umilit prin atâtea, poporul român trăia și gândea, nu fusese anulat.

Împotriva acestei anulări, desenate cinic de măștile hâde ale unora care ne râdeau batjocoritor în față așa cum ne rând batjocoritor în față și acum, corespondența lui Artur Silvestri cu un domn dinainte, diplomat dintr-o familie nobilă românească, înrudit cu Marta Bibesco, fin cunoscător de limbi străine și rămas undeva într-un exil pe care nu-l știm și ale cărei detalii nu le aflăm, are un aer de plăcută și distinsă normalitate.

Pentru asta și-a plecat ochii Artur Silvestri asupra acestor pagini și s-a simțit dator să le scoată la lumină, într-un fel de *restitutio* plină de noblețe, ca de la boier la boier.

Doamna profesoară în geografia libertății

O formulă a intelectului umanist

O altă restituire pe care o simțim că face parte din acel *„devoir de memoire“,* adesea invocat sau sugerat de scriitor, este cea a Doamnei Profesor Zoe Dumitrescu-Bușulenga.

Și aici am să-mi îngădui mai întâi să amintesc fie și preț de o clipă modul de alcătuire al cărții, căci este într-un anume fel tipic pentru altruismul editorului, îngrijitorului de carte.

Începând cu o *„Închinare“* aleasă de Artur Silvestri din cele scrise de Alexandru Nemoianu și continuând cu „*Două portrete în efigie*“, unul semnat de sine însuși, altul de Theodor Codreanu, cartea continuă cu un interviu de Mihaela Onofrei cu doamna profesoară și apoi cu un calup de eseuri, evocări și cuvinte omagiale semnate de prof. dr. Ovidiu Drimba, prof. dr. Al.Husar, prof. dr. Viorel Roman,

Dimitrie Grama din Danemarca, și mulți, mulți alții (cer iertare pentru neenumerarea de aici, va fi făcută în altă parte unde va fi vorba despre portretul său ca promotor cultural). Voiam doar să punctez maniera de a alcătui aceste cărți, care poate că e diferită de la una la alta, dar pune în lumină felul în care Artur Silvestri se gândea **să slujească memoria altora fără a se pune neapărat pe el în lumină, într-un spirit profund de ortodoxie veche,** aș zice.

Subiectul acestei cărți de închinare este el însuși unul deosebit, anume o personalitate pe care autorul a prețuit-o, căci ea însăși era unică, nepereche, era ceea ce se spune continuatoarea lecției Profesorului, cel care făcuse să scapere idei în amfiteatrul de la Filologie însemnând cu geniul său o lume și o literatură: G.Călinescu.

Introducțiunea în lumea aceea începe ca de obicei cu o formă de proză de inserare, zic ca de obicei pentru că, mărturisesc a nu știu câta oară, că, înainte de toate, Artur Silvestri rămâne **un maestru al prozei de finețe.**

(În paranteză fie spus, aceasta e latura pe care se pare că oarecum și-o neglija, sau așa voia să pară, sau se juca cu aceasta, dar după părerea mea el știa că poate să scrie oricând atât de frumos, încât nu se mai punea problema să prețuiască cu adevărat acest lucru ...și, totuși, o mărturisire făcută în capitolul din urmă al cărții vă va dovedi că nu e chiar așa.)

Iată-ne intrând în celebrul amfiteatru de la filo, acea „geografie a libertății“, spune autorul *„unde*

însăși ideea de a poposi măcar câteva minute impresiona și aducea emoții ce se descriau cu greu."

Umbra lui Călinescu stăruie și lucrurile sunt puse într-un fel la punct printr-o observație interesantă care nu vrea să vexeze pe nimeni, dar e restabilitoare de ordine a lucrurilor: *„Între magiștrii, nu puțini, ce arătau o faimă întemeiată în acele timpuri, ce azi se cunosc prea puțin, dar se judecă într-un mod frivol și neînțelegător, singura voce, care putea să mai amintească totuși de uimitoarea fascinație ce lăsase amintirea Profesorului, era aceea a Doamnei Bușulenga".* Descriind felul în care aceasta se comporta, cum i se adresau studenții și confrații, accentuând acea *„aristocrație merituoasă"* care impunea *„prin distincție",* scrie autorul, neuitând să adauge *„în gândirea manifestată cu lărgime și printr-o neobișnuită formulă intelectuală, agregată, întărită în judecăți ferme și definitive."*

Nu e deloc ușor să ataci o asemenea partitură, să descrii cu alte cuvinte o personalitate de un asemenea calibru. Nu aș avea curajul și nici forța să o fac. Doamna profesoară **era,** pur și simplu, impunea, impresiona într-un fel decisiv, nu prin superioritate impusă, ci prin superioritate naturală. (Avusesem privilegiul de-a face un interviu cu domnia sa și ceea ce m-a șocat era chiar simplitatea desăvârșită de mare doamnă cu care m-a primit în casa domniei sale).

Scriitorul însă știe a aduna în câteva fraze explicative care creează o atmosferă, întregul personalității Doamnei Profesor, ceea ce nu e puțin lucru.

Subliniez încă odată priceperea cu care știa să facă acel lucru, căci iată, de pildă, scriind că dum-

neaei era «*un om citit*», adică un cunoscător care inițiindu-se într-un univers de valori știa să recunoască de îndată ceea ce reprezenta valoarea nouă și *«nu cunoștea ezitări în a situa ceea ce încă nu avea o definiție în categoria ce o pretindea și în poziția cea mai potrivnică.»*

Se trece de îndată la un plan superior, mult mai amplu, căci e vorba despre o «*inițiere în rostul punctelor cardinale*» care arată imaginea lumii și astfel avem deja o formulă pentru intelectualul umanist, dar supratemporal care era Doamna Profesor. O încredere extraordinară în viitor, o formă de a împiedica deznădăjduirea, vizibilă în multe alte texte, scrise de Artur Silvestri, publice sau nu, e de subliniat și aici. El scrie: *«Opera, uimitoare prin stăruința în a-și îndeplini obiectivul imanent, pe care ne-o lasă Zoe Dumitrescu-Bușulenga își va dovedi însemnătatea cu cât vremurile vor fi mai tulburi și pașii sufletești, ce se urmează, mai clătinați».*

Dincolo de frumoasa încredere pe care o are în semnul diriguitor, povățuitor, intelectual, lăsat peste vremi de Doamna Profesor, de aici transpare înainte de toate încredințarea că vremurile ce vin sunt grele și tulburi, că relativizarea valorilor e doar la începutul ei și că trăim în plină confuzie culturală.

Artur Silvestri nu se iluziona.

Doar că, profund conștient de momentul de mare cumpănă pe care îl traversăm, noi, românii, acum, el făcea ceva, întindea poduri și crea țesături, scria și lăsa mărturie grăbindu-se într-un efort uluitor și care l-a costat sănătatea și viața, să nu amâne nimic, căci orice amânare poate însemna pierdere definitivă.

Basarabenii, un text restituit

Misterul fructului: «Soarta manuscriselor pierdute»

Care e povestea acestui text? Interesantă în orice caz. Un text critic trimis de autor către ziarul «Carpații» din Madrid. Aceasta în plin îngheț cultural din România.

Așadar, în anii șaptezeci și șapte autorul publica sub pseudonim (George Baldovin) un eseu despre literatura basarabeană.

Text scris la vremea aceea fără speranța publicării cum de altfel și mărturisește în prefața târzie.

«Eseul îl scrisesem pe la sfârșitul lui 1976 fără un gând precis de a-l vedea tipărit prea curând, cum, de altminteri, scriam adeseori pe atunci. Cine să fi publicat cercetări despre ***Literatura domnitorilor români*** *în acea vreme ori, mai cu seamă azi? ori câte un șir de fantezii ce tratau despre* ***Vehiculele literaturii române*** *într-o manieră ce am descoperit-o ceva mai târziu în*

eseistica spaniolă de după Ortega y Gasset?»

Scriind astfel, Artur Silvestri ne dezvăluie practic un colț de autobiografie, anume clipele juneții, când se lăsa în voia imaginației, având plăcerea de a descoperi, dovedind de asemenea un *«epicureism al lecturilor neobișnuite»* , vremea în care începuse cartea despre Pius Servien, o perioadă despre care atât de frumos scrie că trăia*: «un sentiment de teritoriu nedesțelenit, ori, mai degrabă, de pământuri uitate dintr-un fel de Atlantidă peste ale cărei urme se așezară deșerturi ori păduri nepătrunse».*

Regăsirea acestui text trimis prin intermediari în străinătate și publicat, e ca regăsirea unei butelii cu mesaj aruncată în mare.

Prilej totuși pentru autor a-și aminti că mai publicase texte despre scriitori români ce nu locuiau în România printre care Paul Lahovary, Luki Galaction, Dinu Adamești eanu, Leon Negruzzi, Nicoleta Corteanu-Loffredo, Ioan Guția, George Uscătescu și Grigore Vieru.

Ceea ce prefigura o *«ipoteză de literatură română mai largă decât geografia restrângerilor succesive»,* o literatură de *«spațiu ideal».* O literatură ce include *«spațiul zăvorât în enigma limbii»,* ceea ce e atât de frumos spus!

Ideea că literatura română e un tot, o avansase Artur Silvestri în anii optzeci, fără multe șanse de izbândă, căci aceia care ar fi trebuit incluși erau fie autori din «lumea liberă», deci de necitat, fie rămași, fie «fugiți» în limbajul epocii, sau din «teritoriile ocupate», așadar cele ce aparțineau URSS și care

acum sunt fie Republica Moldova, fie parte din Ucraina vecină! Cum putea ca acesta să fi fost un subiect publicabil???

*

Intervievat de unul din cei mai mari reporteri ai vremii noastre, anume de Ilie Purcaru (1), autorul avansează această idee, evident interviul e jumulit de cenzură cum se întâmpla de obicei cu asemenea idei considerate, nu doar prea îndrăznețe, dar de-a dreptul sinucigașe.

«Cutezătorul interviewar, căruia îi sunt și azi îndatorat, mă încurajase în a stărui asupra noțiunii de literatură română generală, facându-mă să dezvolt, explicând că istoriografia, spre a deveni validă, se va aplica tuturor producțiilor românești, indiferent de spațiul ocazional de producție, sau, dacă nu se va proceda în acest fel, va fi doar fragment ce va trebui completat cândva. Urmau exemplele, din jurul României și de aiurea. Bineînțeles că, apărând cu greu, interviul de-atunci fusese golit de substanța medulară, dar originalul îl păstrez și poate că îl voi publica vreodată, căci rămâne un document.»

Câtă energie am rispit noi, generația anilor șaptezeci-optzeci, câtă energie pentru a strecura o idee, o vorbă, o sugestie, ce lupte fratricide, ce hăituire continuă, ce risipă uriașă de timp și de substanță vitală!

Și reproducând un fragment, cum zice el, o curioasă relicvă scăpată dintr-un incendiu:

«Nu există o literatură a românilor din România și

o literatură a românilor d'outre mer; istoriile literaturii franceze mai operează cu astfel de curiozități, însă Franța le poate utiliza,căci a rămas, cel puțin din necesitate descriptivă, cu o viziune colonială asupra culturii. Mircea Eliade nu este însă pentru noi ceea ce e pentru Franța un prozator din Noua Caledonie, Literatura română e literatura României, idivizibilă prin trăsăturile sale organiciste, acelea care fac dintr-un fenomen cultural, ilustrat de individualități, un fenomen antropologic care să legitimeze un popor. Există așadar o unitate reală organicistă a literaturii sau culturii constând nu în continuitatea prin rupturi, ci în continuitatea prin valorificarea ireductibilului național. Naționalul ne recomandă în univers.»

Însemnările despre literatura basarabeană sunt un articol de istorie culturală românească, aș zice, definitoriu pentru hotărârea autorilor de-a se arunca în arena leilor.

Cu aceste opinii care fără nici o îndoială erau cunoscute de ceilați chiar într-un timp în care «umbla vorba», cum zic moldovenii, că oameni de cultură erau amenințați de mâna lungă a unor instituții atotputernice pentru chiar mai puțin, Artur Silvestri nu o fi avut o viață ușoară și, întâmplător, eu știu acest lucru pentru că atmosfera din presa literară a timpului mi-e foarte cunoscută.

Acesta era un subiect tabu, căci Basarabia era sub ocupație: Provenite dintr-o rădăcină și în chip temporar despărțite geografic, cele două așa-zise «popoare» formează în realitate unul singur, cu limba unică și cu obiceiurile ancestrale vii.

Notă:

1. De interviul acordat lui Ilie Purcaru mi-am amintit într-o zi plumburie de toamnă, când Artur a intrat pe internet în conversație directă și mi-a scris că a fost la înmormântarea lui Ilie Purcaru. Știam că după aceea a adunat un grup de scriitori și a plătit o masă de pomenire într-un restaurant în Cotroceni. Ilie Purcaru, marele gazetar, pe care eu l-am cunoscut mai mult în anii 1998- 2002, când conducând un supliment de cultură și artă reușisem să îl public din când în când, venea sfios și slab, mereu politicos și cu o lumină în ochi, păstrez și acum scrisorelele pe care le atașa articolelor și dedicația sa scrisă cu literă cuminte și muncită, pe pagina de gardă a unei cărți. Ilie Purcaru, un mit al gazetăriei românești.

Despre Patriarhul ardelean

Cum alcătuia Artur Silvestri o carte de restituire

Un documentar despre Raoul Șorban inițiază și îngrijește Artur Silvestri la trecerea în veșnicie a lui Raoul Șorban, personalitate deosebită a lumii românești și ardelene, greu de introdus într-o categorie anume, profesor universitar, cărturar, critic de artă, artist plastic el însuși, dar dincolo de toate o conștiință politică a Ardealului, autor de studii și mărturisiri, de monografii, cu o viață de aproape un secol cu totul deosebită, supranumit adeseori **patriarhul istoriografiei noastre**, deținător al titlului de **Drept între popoare,** decernat în 1987 la Yad Vashem.

Ca întotdeauna, Artur Silvestri se face purtătorul de cuvânt al unei nevoi imperioase de adunare și mărturisire, de restituire și de comunicare.

De la începutul cuvântului său înainte, scriitorul

ne anunță că acest demers face parte dintr-un șir de fapte de carte care s-ar putea pune sub titlul emblematic de **Pomenirea Părinților.**

În text revin ideile emblematice: importanța recunoașterii valorilor, riposta împotriva celor ce încearcă cu orice chip să maculeze sau să minimalizeze o operă și o existență, obligația rispostei și repunerii în drepturi**, îngrijirea de amintirea Faptei mari** atunci când ea există.

Cartea se vrea **o lecție de afirmație și de model**, iar materia ei a adunat-o încet încet Artur Silvestri cerând texte, întinzând fire văzute și nevăzute, către cei care ar fi putut exprima o opinie pertinentă sau asupra celor ce l-au cunoscut.

Simt nevoia să fac o foarte scurtă paranteză.

În 1990, printr-o conjunctură a istoriei imediate, mă aflam pe atunci în redacția ziarului *Dimineața*, considerat într-un fel ziar prezidențial, și înjurat pe spații ample la vremea aceea. Era o vreme de confuzii și de neînțelegeri, iar eu care mă simțeam foarte liniștită pentru că în ultimii ani dinainte de evenimentele din 1989 fusesem foarte neliniștită, hăituită chiar, nu aveam deloc servici și în plus prietenii apropiați erau foarte vânați și amenințați.

Prietenia lor era mai mult o cărămidă legată de gleznă, nu numai că nu puteam înainta, dar eram în continuă primejdie. Spun asta spre a înțelege de ce anume tulburarea din 1990 mie mi se părea floare la ureche și, în plus, venită din șomaj (total impropriu spus, căci nu era un șomaj, era o lipsă a vreunei angajări în vreo slujbă, fie ea și măruntă) simțeam

în sfârșit ce înseamnă să ai un servici! Din acest «servici» îmi vizitam des unii amici de care mă legau tulburele luni din ianuarie-februarie, 1990. O parte din ei lucrau la Cotroceni. De exemplu, Claudia Nicolau, filoloagă, bună prietenă a mea. Și tot asa, din aproape în aproape, nu mai țin minte cum, m-am apucat să intermediez o întâlnire a unui «grup de intelectuali» legați de **Luceafărul** care ar fi urmat să fie primiți de șeful statului. Știu că asta mi-a luat vreo două săptămâni de anticamere și telefoane, căci în acest timp revista Luceafărul era ținta unei distrugeri de alt gen, care chiar reușise, prin intermediul altor «coloane de atac», anume ale Uniunii Scriitorilor.

Totuși «intervenția» îmi reușise, eu mă simțeam și legată și obligată prin legături de concepție și solidaritate cu acest nucleu de scriitori «naționali».

La această întâlnire, trebuie să spun că, Artur Silvestri n-a participat.

Atunci mi-a vorbit M.Ungheanu, cel cu care discutasem mai pe larg întâlnirea acestui grup cu Ion Iliescu, despre prezența între ceilalți a lui Raoul Șorban. Atunci l-am și cunoscut pe Raoul Șorban și am fost impresionată de noblețea lui. Despre unele fapte știam dinainte, dar, cum e moda la noi, la români, unii din cei ce îmi vorbiseră despre el, mai cu seamă apropiați ai cercului rabinic din București, se grăbiseră să îl și relativizeze. Cum mi-e felul, nu am pornit cu prejudecăți.

Omul impresiona, prin toate, de la cultură la atitudine.

Acest fel de maiestuozitate reușește să o pună în pagină Artur Silvestri, cu un fel de naturalețe anume, care vine din plăcerea și din știința de a alcătui cărți, de a se pune în slujba unor idei și a unor destine, de a respecta gestul de cultură și traseul existențial care are demnitate și sens.

CAPITOLUL 6

Oameni și lecții

Despre pomenire, evocare și păstrarea memoriei

Se referă la următoarele cărți:
- Artur Silvestri – MEMORIA CA UN CONCERT BAROC – vol. I. *Povestiri reale şi imaginare din Lumea-de-Nicăieri* – 2004
- Artur Silvestri – MEMORIA CA UN CONCERT BAROC – VOL. III. *Tablou imaginar de familie* – 2005
- Artur Silvestri - PENTAGRAMA, *Introducere la un "originism literar" în limbile franceză, engleză, rusă şi germană* - 2005
- Artur Silvestri – INTERMUNDII – *Vise despre forme şi culori* – 2005
- Artur Silvestri – ORFEUL PERPETUU. *Trei eseuri despre «istoria apocrifă a literaturilor» - 2008*
- Artur Silvestri – RADIOGRAFIA „SPIRITULUI CREOL" - *Cazul Miron Radu Paraschivescu* - 2004
- Artur Silvestri – ARHEOLOGIA UNEI ORE- *1886, de Sfinții Voievozi. Eminescu la Mânăstirea Neamț* - 2003
- Artur Silvestri – SEMNE ŞI PECEȚI - *Şapte lecții despre „originism"* - 2005

Sensul profund al pomenirii

«Urma ce lăsăm…». Conjuncția secretă

Aceste ***Povestiri din Lumea de Nicăieri*** evocă oameni reali, dar care întruchipează o obsesie auctorială. Anume aceea a **modelului Omului Mare,** cel care alcătuiește, gândește, strălucește prin statura sa morală, intelectuală sau printr-un fel de putere intelectuală, parcă divinatorie. Cei pe care autorul îi evocă, sunt de această dată Dinu Adamești eanu, Cioran, Paul Lahovary, Uscătescu, pictorul Mirea, Nicolae Baciu, Puis Servien, Traian Filip, Faust Brădescu, Léon Negruzzi. Dintr-o foarte scurtă notă conținută de coperta a patra și deci pe care o presupunem ca având avizul scriitorului, aflăm că *«sunt personaje, privite printr-o sticlă fumurie, ca un soare în eclipsă. O carte asupra căreia, uneori, se răsfrânge, grandioasă, umbra lui Mircea Eliade.»*

O altă spunere frumoasă, de astă dată din prefață, ne avertizează că *«Personajele povestirilor ce urmează au fost odinioară adevărate, dar astăzi nici măcar nu mai știu dacă, nu cumva, n-au fost decât imaginație. Și acest sentiment de nesiguranță îmi dă, din ce în ce mai des, o neliniște ce se învecinează cu deznădejdea, un sentiment de pustiu și de zădărnicie, răscolitor, torturant, indescifrabil.Căci spaima că se va risipi nu doar alcătuirea lor, care s-a destrămat,ci orice urmă ce lăsară și că toate sunt ca să dispară definitiv fără a se mai aminti vreodată, până la sfârșitul sfârșitului, începe să devină insuportabilă și obsesivă».*

Aceasta este într-adevăr una din temele repetitive, chiar obsesive ale literaturii lui Artur Silvestri. **Ideea de pomenire, sensul unei posterități,** importanța evocării înaintașilor, dar și a oricărei fapte de bine de parcă printr-o credință intimă extrem de puternică, fiecare gest, operă, existență mai capătă o întărire prin simpla aducere aminte a celorlalți.

Ideea de posteritate și de rememorare este esențială în lumea ideilor lui Artur Silvestri.

Într-un fel, pare că viața e totuși părelnică și în mod fatal delimitată, posteritatea e mult mai vastă, ea oferă șanse enorme prin respunere, evocare, reamintire și chiar puterea de a îndemna noi generații. E straniu cum părând resemnat cu scurtimea și adeseori nimicnicia vieții, autorul se agață cu înverșunare de ideea de pomenire și păstrare vie a memoriei.

Într-adevăr, asta a și făcut el, în zeci de cazuri, nu doar în unul singur. A știut să facă în așa fel încât amintirea, mesajul, lecția celor pe care i-a prețuit și

i-a considerat oameni mari, adevărați, exemple importante, oameni de urmat, să vină spre noi, cititorii, prin și din paginile cărților publicate de el.

Evocarea **Vrăjitorul,** dedicată lui Dinu Adamești-teanu este în sine o pagină de proză.

Ai zice de memorialistică și totuși, crearea de atmosferă ține mai mult de proză pură decât de evocare. Căci, cu toate că totul este real și verosimil, un aer al povestirii te trage către o atmosferă mai degrabă de roman. Totul, de la felul în care scriitorul, pe atunci un adolescent, îl vedea întâia oară pe Dinu Adamești-teanu, arheologul, precizia cu care a înregistrat toate amănuntele, totul privit prin ochii și mintea cuiva care abia atunci se deschidea către lume, plin de aspirații frumoase și gânduri de devenire, apoi călătoria în Italia la invitația acestuia, împreună cu familia, totul are aerul unui posibil roman concentrat în două pagini. **Modelul** începe să se impună pas cu pas și, la un moment dat, adolescentului încă neplecat din cuibul familial îi chiar trece prin minte să facă arheologie. Călătoria e povestită cu ochiul adultului, cu detașarea dată de cei patruzeci de ani trecuți, dar cu un soi de căldură în vorbă: *«Când într-o seară am ajuns la Potenza, am simțit deodată că mă liniștesc. Domnul Dinu ne primise la Soprintendență și, după ce ne întâmpinase afectuos, ne orânduise ca un gospodar, trimițându-ne întâi la restaurantul unde rezervase o masă pentru călătorii ce veneau de la drum(…) Pe mine, fără să mă întrebe, mă încartiruise în biblioteca lui de la Soprintendență, comunicându-mi această hotărâre în trecere, ca un fapt de la sine înțeles.»*

Clipa avea să se întipărească definitiv, momentul nu e întâmplător, iar acela e un punct de răscruce. În noaptea următoare, adolescentul citește febril în biblioteca uluitoare, pentru prima dată, **Pe strada Mântuleasa** a lui Eliade.

Revelația nopților de lectură în bibliotecă este inegalabilă. *«Așteptam să vină noaptea ca un consumator de opium ce se ferește de privirile indiscrete, hotârât să-și exercite viciul cu impacientă.»*

Paginile citite însă în acele nopți, aveau să aibă influență în timp, ele zguduie într-un fel adolescentul, îl așază pe o cale, nu sunt orice fel de pagini și de lecturi, spre pildă unele țin de chiar inițierea acestuia în respectul și cunoașterea vechimilor, inclusiv a figurii lui Niceta de Remesiana, autorul acestui ***Te Deum Laudamus*** ce-l cântă toți creștinii în biserică, dar fără să știe de unde anume vine…

E clipa în care adolescentul devine conștient pentru întâia oară de pericolul uitării, al lăsării pe mai târziu, pe altădată, al ignorării mesajului înaintașilor. Este una din ideile care îl vor însoți pe Artur Silvestri până în ultima clipă a densei, dar atât de scurtei sale vieți.

Scriitorul evocă de altfel ca într-o trecere în revistă toate acele puncte nodale ale devenirii sale, începând cu acea întâlnire privilegiată cu cărturarul Dinu Adamesteanu, apoi bucuria tainică a întâlnirii cu scrierile lui Ioan G. Coman, care și-a pus practic viața pe altarul slujirii ideii de literatură străromână și în sfârșit clipa de grație a întâlnirii cu Marele Mitropolit Nestor Vornicescu, la palatul Vorvoreanu, la Craiova.

Frisonul acelor nopți este indicibil, adolescentul notează febril, parcă sub presiune, nume de cărți, titluri, parcă dintr-o dată ocupat de această obsesie, parcă simțind ***intrarea în erezie,*** cum te simți în apropierea unor mistere sau deslușiri de taine.

Dinu Adamesteanu îl inițiază și în tainica lume a săpăturilor arheologice, iar *« ideea însăși de săpătură arheologică îmi părea atât de misterioasă și de neobișnuită, încât începusem să mă gândesc cu înfrigurare la ceea ce va urma.»*

Urmează o amintire care încearcă să arunce o lumină asupra propriei poziționări față de ideea de comoară ascunsă, taină nedescifrată, iar această poveste care ar părea de sine stătătoare, dacă nu ar fi atât de bine înșurubată în cealaltă poveste, are și ea un farmec terbil, ca într-o Șeherazadă care ademenește cu povestea, căci dintr-o poveste iese o alta și tot așa.

E un farmec oriental chiar și în această poveste a satului în care se descoperă o comoară despre care nu se știe prea multe, și totul e învăluit în mister și poate chiar în superstiție: *«Dar, dacă socotesc mai bine tâlcul acestei întâmplări, încep să înțeleg ceea ce, mai pe urmă, nu înțelesesem când aflasem că, mulți ani, prin locurile acelea nu mai săpase nimeni, iar rarii trecători ocoleau cu un gen de spaimă mută vechile vetre unde altădată se ardeau cărămizi.»* Mai e o frază care creează iarăși o aură de proză, de roman, după mine cu căldură sadoveniană, căci *«Câteodată, când se făcea toamnă târziu și se apuca să se facă noaptea în clasa rece, mă uitam cu spaimă prin fereastră către locurile acelea care ascunseseră ceva, dar nu deslușeam*

ce anume și nici măcar nu puteam înțelege dacă nu cumva eliberaseră un ***rău*** *necunoscut, poate tot atât de primejduitor ca și cele despre care se povestea pe șoptite și în doar puține cuvinte, fără atribut».*

Sentimentul că el fusese **ales** ca să vadă, ca să înțeleagă și să pătrundă, este acaparator. E ca și cum *"aș fi participat la înfăptuirea unei vrăji, o vrajă care, dacă ar fi fost puternică și nimerită, ar fi eliberat duhurile, în cele din urmă."*

Această amintire despre timpul întâlnirii cu Dinu Adameștieanu, circumstanțele acesteia și starea de spirit, de emoție și tulburare a autorului este, cred, unul din eșantioanele de literatură neobișnuită ce scria Artur Silvestri. Căci amintirile se compun, ele descoperă alte amintiri, sugestii literare sau nu numai, într-o împletitură care are sens și rost, și, culmea, până la urmă este extrem de clară, de parcă un adevărat vrăjitor te-ar fi purtat cu sine prin labirint, ca, la urmă, să te scoată la lumină împreună cu sensul pur al lucrurilor și rostul adânc al căutării.

Descrierea arheologului, cu straiele lui simple și demodate, este ca de obicei un regal. Iar apar țigările rare și neobișnuite, e un gust pentru exotic, nepereche, pentru misterios, căci omul fuma *Muratti Ambasador* și scriitorul zice *"o țigaretă rară cu filtru alb, întărit de un al doilea filtru de carbon, de culoare gris. Mi-a rămas și în minte această parcă, aproape ireală, pe care multă vreme am socotit-o tot atât de imposibilă ca și țigările «555» despre care citisem într-un roman de Marguerite Duras, cred că era* ***Stăvilar la Pacific*** *și nu credeam că există."*

(Notă personală: în ultima mea convorbire lungă

la telefon cu Artur Silvestri am vorbit și despre Marguerite Duras. Eu evocasem cartea Laurei Adler, o monografie excepțională despre viața și opera prozatoarei franceze și-i promisesem să i-o dau s-o citească în cazul în care nu o mai găsește în librăriile pariziene. Marguerite Duras era, ca o taină de tinerețe, ceva de neînlăturat în biografiile noastre literare.)

Simpatia și protecția resimțită, valul de încurajare în definitiv, cu care îl învăluia arheologul pe atât de tânărul învățăcel, a avut un rost tainic. *«Eram din același trib»*, spune autorul, care deslușește mai apoi, la maturitate, ideea din subtext, cum că învățatul căuta într-un fel un discipol, un continuator, cineva care să îi ducă mai departe fapta pentru ca aceasta să nu se irosească, să nu se piardă. Din această perspectivă el judecă lucrurile astfel: *«Aceasta mi s-a părut o clipă că era o atitudine de arhiereu, de om de Biserică, adică de agregare ce depășește timpul definit și se ridică mai sus, în cicluri lungi, pătrunzând în istorie.»*

Venerația învățatului față de Vasile Pârvan este iarăși un început pentru scriitor. O inițiere. Căci **modelul Pârvan** era puțin vehiculat în anii aceia.

Plecând de la Potenza, tânărul înțelege că acolo se petrecuse o conjuncție secretă, de parcă învățatul îi transmisese o misie.

El resimte o «*tulburare nedeslușită*» căci clipa e rară și avea să o poarte în minte viața toată. El spune, într-un fel sublim aș zice ***«Începusem să am un cer sufletesc.»*** Sub acest cer sufletesc, Artur Silvestri va continua lucrarea la ceea ce înseamnă ***memoria României tainice.***

Povestea se termină cumva trist și deznădăjduitor căci învățatul părăsește Italia și **basilicata**, care îi evoca autorului atâta taină și se stabilește în Germania. Din pricini de el știute. Autorul însă avea **o imagine** în minte, avea o gândire asupra acestei adrese destinate și *«Nici astăzi n-am putut înțelege tâlcul acelor întâmplări și, când mă gândesc mai mult, încerc un sentiment de stupefacție dezarmată, ca în fața implacabilului ce hotărăște, fără a întreba și fără să poarte un sens neapărat altul decât Răul ce destramă și calcă în picioare totul, sfărâmând orice».*

Dacă ar fi să găsesc o premoniție tragică mai apropiată de ce s-a întâmplat chiar cu viața lui Artur Silvestri însuși, nu aș fi reușit să identific o formă mai clară de a descrie chiar sfârșitul său prematur și nedrept.

Și autorul continua părerea de rău deznădăjduită:

« Căci acum, când știu că din tot ce întâlnisem acolo și din vraja desăvârșită a vremii de atunci n-a mai rămas nimic, iar el nu mai este și toate se risipiră ca o mână de nisip aruncată în vânt, bănuiala că aceasta ar fi Legea Lumii enigmatice îmi dă o deznădejde ce depășește orice potrivire de gânduri și de cuvinte.»

Ca să se poată împinge să scrie dincolo de această nedreptate supremă a lumii enigmatice, autorul își imaginează ***«cât eu încă exist, învățând de la el și spunând, ca învățături, povață și poate, predanie și altora pe care nu-i știu și nu-i cunosc - căci vor fi vreodată, nu de azi, sensul vieții lui poate că există și trecerea lui prin timpul mărginit nu a fost în zadar.»***

Sunt aici bazele, elementele esențiale ale ***filoso-***

fiei lui Artur Silvestri în care sentimentul tragic al zădărniciei, revolta împotriva nedreptății și chiar amărăciunea cea mai profundă încearcă să fie stăvilite de o speranță a continuității și transmiterii unui sens, a unei ștafete.

Dincolo de această luminiță, ce licărește suav la finele acestei proze de o forță excepțională, deznădejdea domină, îndurerarea și revolta mocnită, căci nu putem înțelege cu sufletul nostru pământean slab și plin de iubire, de ce e așa …

Embleme de suflet

Acuarela zilei pariziene

Mă leagă de Artur Silvestri această pasiune comună, dacă aș putea să o numesc astfel, pentru Paris, un loc unde am locuit și poate voi mai locui, iar pentru el un loc în care și-a încărcat bateriile de tinerețe și și-a alimentat visurile, unde urma să cumpere o casă și să locuiască măcar câteva luni pe an împreună cu soția sa, Mariana Brăescu.

Atâta lume a scris despre Paris și a iubit acest oraș nepereche.

Cum scrie și despre ce scrie Artur Silvestri, când acțiunea scrierilor sale se plasează la Paris, e însă cu totul nepereche!

De ce?

Iată, de pildă, în **Poveste despre o pată de culoare,** scriitorul povestește cum foarte tânăr fiind, mai exact în 1971 aflându-se la Paris în compania pictorului Ioan

I. Mirea, a avut prilejul, straniu în felul lui, de a-l vedea pe Cioran, cu care pictorul se întâlnise la o cafenea. Dar, ca să ajungem la acel moment precis cu tot regretul care îl punctează, autorul ne plasează înainte în atmosferă, alunecăm pe Boul' Saint - Michel, ne învârtim în jurul Sorbonei, flanăm în Cartierul Latin, pe lângă Odeon și iată, către cheiul Senei, unde buchiniștii își etalează cărțile.

În aceeași poveste e vorba despre pictorul Mirea, fascinantul Paris, amintirile de tinerețe și aspirația de a deveni scriitor, acuarela zilei și momentul întâlnirii cu Cioran, precum și imensul regret de a-l fi întâlnit prea devreme.

Desenul acestui Paris este nespus de viu, de parcă întâmplările ar fi aievea și printr-un straniu efect cinematografic am putea să vedem și să revedem de nenumărate ori același flux de imagini care ar avea, în plus, miros, ar respira:

Iată: *«Acum eram la Paris și priveam, pe lângă umărul lui Ioan I. Mirea, undeva la oarecare depărtare, luminile de noapte ale catedralei Notre Dame. Auzeam rumoarea vocilor apropiate care se amestecau, fără să le pot distinge vreun mesaj, în rumorile de seară târzie, de pe malul Senei, o multifonie de café cu terasă lângă bulevard.»*

E interesant de observat totuși că acest Paris fabulos e pentru autor **doar cadrul** în care se plasează acțiunile, întâlnirile interesante, aș zice. Acolo, la Paris e «*casa unde am locuit*» cu puțin înainte de 1980 și unde celui evocat i se spunea simplu, cumva familiar, «Faust». (**«Faust»** în ***Memoria ca un concert baroc vol I***) sau «*ce publicase Nicolae Baciu am reușit să citesc*

în 1979 la Paris». De altfel, scriitorul este fascinat, cum spune el, de «Intermundii» (vezi cartea ce publică despre ***Vise despre forme și culori***, o reuniune de texte despre oameni ai imaginii, ai picturii, o selecție proprie și total subiectivă, dar de un real farmec în comentariu, în care sunt incluse texte despre pictori, cunoscuți, precum Mihai Bandac sau Ion Grigore sau total neștiuți, consacrați în spațiul picturii sau originali autori de xilogravură, precum Petru Petrescu. Și, în comentariu plastic deslușim aceeași glăsuire originală a spunerii precum și încadrare în context, ori câteodată extindere de analiză la spații conexe și descifrare a unui sens mai profund, valorizator.

Este extrem de frumoasă fresca ce conține căutări plastice în arhaic, când xilogravorul *«comunică misteriile selenare sugerând dezvoltări orfice și principiul geometric al unității, oracole și ofrande, invocă Mumele și în gust animist, spiritul focului și sufletele pădurii. Arta este aici antropologie și arheologie a legendei, fiind feerică,adică magică. Chemările vin de pretutindeni și întoarcerea în vremi, printr-un fel de inițiere în trepte, este enigmatică, eminesciană*». Textul despre ***Culorile fericirii,*** adică despre Mihai Bandac, este din 1983 și începe cu o plasare în poveste, anume în deceniul șapte când tânărul Bandac *«venea din Maramureșul străvechi și pur, scoborând aici, în Orașul tuturor incoerențelor; dintr-o lume pe care istoria rea parcă nici nu o clintise, căci era făcută să se conserve de la geneză și până în vecii vecilor.»* Analiza e plină de sugestii și *«Văzute de la depărtare, cu privirea înnegurată de zi, picturile lui Mihai Bandac se înfățișează mai întâi prin niște enigmatice semne, ca de alfabet divin, închipuind o lume ale cărei*

forme s-au topit deodată printr-un fenomen neașteptat și inexplicabil». Evident, Artur Silvestri ar fi putut fi oricând un rafinat critic de artă plastică, aplecarea sa către domeniu e evidentă și ea se prelinge mai apoi fie chiar și în uzarea de sugestii ce vin dinspre pictural, în întărirea unor argumente culturale. El descrie lumi cu o dexteritate uriașă și creează sugestii, plasându-ne când în lumea colorată, cu străluciri și sugestii de folclor, a picturii lui Teodor Bogoi, fie «Scene din Lumea Blajinilor» cum își intitulează spunerea despre peisajul lui Ion Grigore, alcătuit din materie «primară» și ducându-ne către esențial. Ori un împătimit al peisajelor vaste precum Viorel Lăzărescu ori tainicele lucrări ale lui Nicolae Guțu. De altfel, când se aplică pe un subiect, precum în cartea despre Miron Radu Paraschivescu, ***Radiografia spiritului creol***, Artur Silvestri se aplică pe temă cu o acribie rară, cu o analiză extrem de detaliată, cu o pasiune pentru subiect ieșită din comun. Scriind spre pildă despre acest poet astăzi ignorat, uitat, pus la sertar, el admite *«la drept vorbind, omul rămâne un caz, iar scriitorul o ipoteză și cine se va încumeta a descrie încă, de aici încolo, această creație nonconformă cu virtualitățile, nu va putea să evite ideea de paradox.»* Cine să se mai încumete… Nimeni… Avea Artur Silvestri o capacitate de dăruire pentru o idee, care e greu de repetat.

El rămâne, de altfel prin multe, un paradox.

Demn de urmat, Artur Silvestri a deschis căi pentru cei ce vor veni, a deschis teme și enorme șantiere.

În același timp, el este un irepetabil în ansamblul culturii noastre. Tipul său de ființare în literatură a fost nerepetitiv, profund orginal și total nepereche.

Recuperări

Despre un perpetuu Orfeu

În anul 2008, în plină vară caniculară, scriitorul publică un text «recuperat», din tinerețe, anume din anii șaptezeci, căruia îi așază înainte o prefață explicitară. Trebuie să fie greu să reeditezi un text peste care au trecut peste treizeci de ani, dar scriitorul se încumetă la asta, descriind cu minuție și felul în care l-a găsit și l-a recuperat, tot ca-ntr-o pagină de proză în care, iată, avem acces la laboratorul secret, la biroul autorului, la biblioteca sa, acolo unde se «fabrică» cărțile și se toarnă în forme noi ideile. *«Era un manuscris așternut pe foile îngălbenite ale unui caiet de dimensiuni mari, studențesc, așa cum i se spunea în vremea aceea, intitulat scolastic:* ***Trei curente preavangardiste: Integralismul, Paroxismul, Simultaneismul*** *și tratând despre câteva programe literare de astăzi, cu totul necunoscute, apărute în Franța începutului de secol XX.*»

Și textul trebuie că face parte dintr-o preocupare mai de dată îndelungată despre curente și etichetări, dacă e să ne gândim la efortul său de a pune în pagină idei despre originism.

Apartenențele, etichetările, genurile și devenirea lor, precum și toate conceptele mai puțin cunoscute și mai puțin bătătorite, îl preocupau intens pe Artur Silvestri. De aici și decizia de a publica la o distanță atât de mare, în timp, aceste studii de **îndreptări de judecată de valoare**, un fel de reevaluare, dar considerate de scriitor din «*categoria celor care mi se păreau obligatorii.*»

Aici, de altfel, își exprimă el în clar **pasiunea pentru ceea ce era mai puțin cunoscut**, sau ignorat chiar, uitat sau eliminat din eroare sau din nebăgare de seamă sau chiar din reaua voință. Și, de aici, o altă trăsătură a operei scriitorului: în misia cu care se simțea investit, urma să fie un făcător de dreptate, reabilitând pe ici pe colo, într-un fel însă profund creștinesc, nedreptățile. Această publicație îmi aruncă o lumină și asupra multora din schimburile noastre de mesaje, asupra lungilor convorbiri telefonice, chiar asupra efortului pe care l-a depus pentru a da o adresă unei părți din «Fondul Tomozei», dar și publicarea unei întregi liste de autori, pe speze proprii și cu efort uriaș.

Oferind altora posibilitatea de a publica, Artur Silvestri repara multe injustiții ale instituțiilor culturale, crea o emulație literară și culturală și se plasa într-o poziție de lider cultural, un fel de căpetenie indiscutabilă.

E greu de anticipat ce se va întâmpla cu «oastea culturală» adunată de el sub o flamură, dar momentul pe care el l-a reprezentat este fără nici o îndoială unul de strălucire în literatura noastră, în pofida vremurilor grele și a spiritului gregar care înecă acest moment.

O reabilitare: misterul lui Pius Servien

Misiunea de a îndrepta

În **Rapsodie neterminată pentru mâna stângă** (în vol. I **Memoria ca un concert baroc**) aflăm în sfârșit dezlegarea misterului legat de felul în care autorul s-a ocupat de opera lui Pius Servien. Numele acesta, care conține într-însul un oarecare mister, era mereu umbrit de o necunoaștere, unii nu știau nimica despre el, alții îl considerau doar un scriitor străin, poate obscur.

Revelația existenței acestui scriitor efectiv uitat s-a întâmplat prin hazard într-un anticariat din București, în care în mâna căutătorului și iscoditorului Artur Silvestri s-a aflat un volum modest aparținând unui oarecare Piu Șerban, anume **Curgând Clepsydra**, dar exact așa grafiat cu un y nelalocul lui, misterios și de neînțeles. Carte publicată la Paris, de un editor plecat din Banat și ajuns să publice cărți, pe

Rue La Ceppède. Întâlnirea cu universul scriitorului ciudat este descrisă astfel: *«Dimineața ce urmase m-a găsit treaz, terminând-o de citit, cu gura plină de saliva amară rămasă de la nicotină și cafea. Era ceva ce nu întâlnisem până atunci, deși, într-un anumit fel, întâlnisem și tocmai de aceea îmi plăcea și începuse să mă pasioneze. Poeziile, tipărite cu o grafie neobișnuită ce părea latinizantă, dar, de fapt, era complicată de mulțimea de apostrofuri ce înlocuiau cratimele și de Y grecurile cu un aer de arhaicitate ca de limbă fictivă, originară, avea un «ceva » atrăgător: plus muzicalitatea, topica nefirească.»*

Ceea ce apreciez în mod deosebit, și e valabil pentru absolut toate lucrurile, din acest volum I din ***Memoria ca un concert baroc*** este frumusețea evocării atmosferei, căci prin evocarea unor amănunte de o sinceritate dezarmantă, scriitorul te ia, pe tine, cititor, părtaș total la «**descoperire**», la inițiere, la pătrundere într-un spațiu literar, sau în opera cuiva, sau într-o situație anume. Totul este legat de cultură, este cultură, absolut nimic nu e desprins de un context cultural.

Artur Silvestri este un scriitor total, plonjat în cultură, rațiunea însăși a vieții este prin cultură.

Urmează detectivistica literară la Biblioteca Academiei, unde află multe despre Piu Șerban Coculescu, care era de fapt Pius Servien, înregistrat în fișierul bibliotecii cu vreo câteva zeci de cărți impresionante prin temă și prin dimensiuni ! Totuși, un autor uitat, ignorat de români, dar nesocotit și de alții… Ce risipă, am zice… *«Și dacă marea operă în franceză era nesocotită de noi,*

căci, într-un plan subțire, nu ne-ar fi aparținut, de ce alții, de aiurea, nici măcar nu-l aminteau, când, la drept vorbind, pe unde începuseră ei să calce timid, mai încoace, Pius Servien pusese deja urme de pași adânci?»

Impresionează mai ales avalanșa de sentimente pe care le declanșează constatarea că un scriitor atât de interesant poate fi într-un așa fel acoperit de uitare, covârșitoare, ingrată. Eseul despre cum l-a descoperit pe Pius Servien are însă darul de a afla o mărturisire de credință, care are aerul unui manifest literar absolut. Și aceasta este una din temele repetitive ale operei lui Artur Silvestri, care zice. *«Un fel de compasiune poate, dar chiar mai mult, un fel de spirit de justiție în absolut, mă împingea fără să-mi explic către nu doar umiliții și obidiții prin uitare ori prea puțină prețuire, ci chiar către dezmoșteniții fără motiv, către uzurpați, excluși, poate și către refuzați. Să fi fost ceea ce se presimțea prin efect, fiind spirit sublunar, lucrând mai la o parte de ceea ce era acceptat, confirmat și oficial, într-un intemporal de unde se manifesta aproape fără timp?»*

Mereu nemulțumit de cât a făcut și judecându-se mereu îngrozitor de aspru, autorul nu e liniștit cu cât a făcut pentru redarea și comentarea operei lui Pius Servien. Cu toată zbaterea sa, care se întinde pe parcursul câtorva decenii, ce a făcut nu îl mulțumește. Se mustră în continuare. Dorința lui de a face dreptate, de a repune în drepturi, de a difuza opere, de a șterge colbul de pe coperți, de a atrage atenția, este uriașă.

El are **Misiunea de a îndrepta,** misiune pe care și-a identificat-o singur și pe care o face cu obstinație, cu prețul propriului timp, al propriei vieți.

Pagini inegalabile

Cufărul cu comori

Una din cele mai frumoase pagini de proză, disimulată evident sub aspectul unei evocări, căci întâmplările povestite sunt adevărate, este întâlnirea cu Léon Negruzzi și felul în care acesta îi încredințează *Jurnalul* lui Pius Servien.

Acest text este în sine de o frumusețe sclipitoare, sobră, ca de diamant adevărat, aș zice. Introducerea în atmosferă e cum ne-am obișnuit, blândă și treptată, totul e descris și configurat prin găsirea tonului necesar și a luminii necesare. Emoția se acumulează treptat treptat și ajunge la punctul ei maximal în clipa în care Léon Negruzzi îi arată arhiva păstrată, documentele Junimii, adăpostite în acel apartament parizian în care trăia urmașul Negruzzeștilor, cărora le semăna într-un chip halucinant. Observații de genul *«avea o vedere peste timp»* sau *«Nu părea să cunoască pe nimeni la București*

și nici nu dădea semne că l-ar fi preocupat din cale-afară ce se petrecea acolo, în zilele acelea trecătoare» sau *« părea un boier vechi, dar un fel de boier fugar la Poloni. Stătea acolo, izolat, ca și strămoșii indefiniți ce făcuseră, poate, odinioară, astfel de drumuri de refugiu și se ținea deoparte până când zavera, turcul cel crud ori vremea Ducăi Vodă, se vor fi dus de la sine și s-o uita.»*

Pagina, adaptată la un subliminal ton sadovenian, negruzzian, aș zice, emoția confruntării cu acele vestigii venite din vremea junimiștilor, focalizarea luminii pe biroul descendentului (birou «*iluminat de ceva*») totul e dens, de-o emoție care crește de te întrebi, până unde. Léon Negruzzi îi oferă tânărului în care are o bruscă încredere, manuscrisul jurnalului acelui uitat și nedreptățit de toate, Pius Servien, scriitorul identifică faptul că jurnalul era scris în două sau mai multe exemplare, revine la Léon Negruzzi pentru a lăsa acolo un exemplar, astfel încât să nu se piardă carecumva.

E ceva, acolo, de rezistență, de împărtășire a secretelor, de copărtași la o lucrare care e de apărare a unei literaturi, a unor nume, a unui sens dintr-o cultură.

Finalul presară frumuseți de expresie rară, în fraze care curg limpede și de-o îndurerare care pur și simplu îți taie respirația :

«Nu mai nădăjduiam la nimic precis, ci doar la o împăcare, ce nu știu cum aș fi putut-o obține când nicăieri și nimeni nu mai ținea minte nici măcar numele omului care în biroul cu veioza aprinsă, ștergea de praf manuscrisele ***dintr-o țară atât de îndepărtată încât părea ireală, iar astăzi nu mai e nicăieri.»***

Din nou despre blestemul uitării

Împăcare cu soarta nedeslușită

O foarte frumoasă și în același timp tristă, chiar deznădăjduitoare poveste, este evocare a scriitorului Traian Filip. Aici Artur Silvestri face o scurtă radiografie și a lumii literare bucureștene, privită necruțător și clasificată drept gregară. Exigența sa aristocratică (în acest mod de a vedea lucrurile împărtășea prisma pe care o folosea prozatorul Aurel Dragoș Munteanu, la unele din discuțiile lor, mereu interesante, scăpărătoare, am asistat de câteva ori, în micul birou de la etajul doi al clădirii presei, unde era atunci redacția revistei ***Luceafărul***) era evidentă.

Vorbind despre Traian Filip, care lucra pe vremea aceea la Milano și era apropiat de Iosif Constantin Drăgan, Artur Silvestri spune că era un «căuzaș», că viza o cauză, dar și că *«îl uitaseră toți pentru că voiau să-l uite.»*

Și iată în ce termeni și cu ce frumusețe de descriere, cu ce căldură a aprecierii și radiografierii îl descrie: *«Nu era de fapt un uneltitor, ci un căuzaș, adică un om de cauză, care odată ce hotărâse asupra cuiva și înlăturase indecizia, avea un fel de solidaritate necondiționată ce putea ajunge până la privațiuni și, poate, chiar și până la sacrificiu; și totul fără cuvinte mari, retorică și declarații ce se uită repede și, privite cu atenție, se arată fără conținut.»*

E și o proză de **introspecție în regret**, un regret și o formă de neînțeles, de remușcare, de părere de rău. Mereu autorului îi pare rău că nu a făcut destul, că nu a spus ceva la un moment dat, că într-o anumită clipă s-ar fi putut face mai mult și că ea, secunda aceea ratată, nu mai putea să revină, nimic nu mai putea fi dres, aranjat, refăcut. Era ca un film care se scria odată pentru totdeauna. Era ca un ireparabil.

Persistă impresia că celălalt ar fi vrut să îi spună, să îi transmită ceva, un mesaj *«ce nu l-am putut primi fiindcă nu-l înțelegeam. Astfel, totul a rămas amânat, lăsat pentru mai târziu, pus între paranteze, un mai târziu care n-a mai fost prea lung și s-a încheiat fără vorbele ce, poate, ar fi putut desluși, ceva mai devreme, enigme ce abia azi încep să pricep.»* Și aceasta e o revenire, chiar obsesivă, în opera lui Artur Silvestri.

Pare că dincolo de **uitare** și **uzurpare,** dușmanii cei mai mari ai lui Artur Silvestri, **amânarea**, și ea este o vină fundamentală.

Nu faci ceva pentru că ți se pare că ar fi imperfect. Că ai putea să o faci mâine, mai bine. Dar

mâine poate uiți, poate nu se mai poate, poate e deja prea târziu.

Prefer să vă pun înainte această carte imperfectă despre Artur Silvestri decât să amân spre a o alcătui mai bine, într-un mai târziu improbabil.

Obsesia autorului mi s-a transmis.

E ca o lecție care mi s-a impregnat în stratul cel mai tulburat al sufletului.

O orgă de idei și simțăminte, neobișnuită, paradoxală

O scriere despre Rădăcini și Familie

Există o proză de explicație, ca să zic așa, pusă ca predoslovie la volumul al III-ea din **Memoria ca un concert baroc**, care este o proză despre familie, despre origini și începuturi.

Tainică e proza aceasta! Ea se numește **Precum în ceruri, așa și pe pământ,** purtând acest fragment de rugăciune, cu un soi de împăcare, care este nu atât religioasă în sine, ci mai mult decât atât, dacă se poate spune așa.

La ceas de greutate și tristețe, gândul vine autorului ca un fel de povață din străfunduri. Cum că numai amintirea și așezarea într-un fel de înșiruire cu țel și scop, într-o ordine firească a vieții, devenirii și morții, poate fi sensul salvator. *«Și știu de unde îmi venise și cine mi-l dăduse, pe acel Gând, fiindcă, în chiar acel an greu, aproape insuportabil, îmi mai*

arătase și pe alții, puțini, pe care adusi de Înger îi cunoscusem atunci. »

Această revenire periodică la prezența sau amintirea acestui înger, întruchipare în ființă necuvântătoare, intermediar între scriitor și lumea profundă a divinului, este întărită și la finalul cărții, care detaliază prezența acestui spirit protector. (**Cuvânt despre o taină tristă**)

Dar să revin la scrierea despre înaintași.

Resortul declanșator îl reprezintă o stare de deprimare, o clipă de meditație îndurerată când scriitorul are o bruscă aprehensiune persecutoare, în genul lui Maurice Blachot și simte, bântuit de o ciudată senzație, că nu ar mai putea scrie. El explică *«Pentru mine, care socotesc că scrisul este viața, nu există pentru a-mi reprezenta Sfârșitul, decât imaginea bradului ce se prăbușește, dintr-o dată, ucis de topor iar ideea unui viitor vegetativ și steril îmi crease o spaimă ce nu o pot descrie și nici măcar nu o pot reaminti, atât este de cumplită»*. (În paranteză fie spus, Artur Silvestri, scriitorul, avea să scrie până în ultimele clipe ale vieții, superba editare postumă făcută de soția sa, Mariana Brăescu Silvestri, cartea ***Frumusețea lumii cunoscute*** este o dovadă a faptului că până în ultimele sale zile a scris pagini de o frumusețe calmă și sfâșietoare în același timp.)

Acesta e resortul declanșator al unei idei care se închega văzând cu ochii, în care era vorba, într-un fel, ***despre familie.***

Asta înseamnă chiar rădăcina, un fond de amintire care se alcătuiește întâi vag, dar modul de înșirare a acestor amintiri este foarte frumos prefigurat. Căci sunt evocate până și frânturile de frază, obiectele moștenite

și care aveau legătură cu traseul familiei în trecut, o sabie sau un inel de aur, cu pecete, obiecte ce fuseseră ascunse prin vreun pod, sau apoi amintiri de obiecte văzute de ochii copilului: "*trăsura ce semăna cu o cabrioletă, abandonată undeva, în curtea gospodăriei de la Asanaga, unde locuia*" Bunica mea, Învățătoarea, "*ori scaunul, de nu știu câtă vechime, cu înscrustații și piele de Cordoba, ori biblioteca plină de cărți, ce se învârtea în jurul unui ax ca un șurub fără sfârșit, unde câteodată găseam, ca să răsfoiesc cu emoție ca în fața misterului, Dicționarul Larousse de la 1909.*"

Sigur, e o plonjare cam hipnotică în copilăria cea mai profundă, în primele frânturi de amintiri, cine din noi nu a făcut așa ceva, cine din noi nu s-a lăsat aspirat de vraja aceasta a regresiei memoriei. Dar, cum o face autorul, cu ce patină misterioasă, cu ce senzație tulburătoare, căci : *«Toate îmi apăreau ca scăpate din altă eră ori alt ciclu cosmic, dintr-un fel de Atlantidă șterasă complet de pe fața Pământului și abia acum înțeleg că nu doar obiectele, ci și amintirea oamenilor parcă se evaporase, uitată, inutilă, fără ecou.»*

O altă rădăcină din care se revendică autorul este cartea, căci *«de fapt, casa mea a fost întotdeauna o bibliotecă, începeam să le disting, deslușind șire după șire, gândul lor cel bun, de fapt gândul lor de a face bine.»*

Sentimentul că acel ceva care orânduiește totul există, siguranța în acest sens absolut, profund, divin, este copleșitoare în aceste pagini.

În general, ceea ce scrie Artur Silvestri este profund și nepereche, dar aceste alineate au în ele o ***greutate*** de sensuri greu de egalat.

El spune: *«Într-un anume fel, toate acestea sunt aproape ininteligibile. Le orânduiește cu siguranță ceva ce ne îndrumă simțindu-ne poate prea șovăielnici și fără putere, un ceva pe care nu am putea să-l numim și nici nu putem să-l cunoaștem.»* Aici urmează destăinuirea referitoare la întâlnirea sa cu acel Înger Păzitor, un dezlegător de sensuri și de rosturi, sau capacitatea autorului de a stabili un dialog cu nevăzutul, cu neștiutul prin intermediul unei făpturi necuvântătoare. Cine știe …

Volumul adună laolaltă texte considerate a fi circumscrise acestui aer de familie, **de familie adevărată** sau, pur și simplu, **de familie spirituală**.

Este pusă într-o altă formă și redată amintirea Mitropolitului Tit Simedrea (***Aducătorul de apă***), apoi urmează un studiu dedicat lui Françis Dessart (***Mesagerul. Câteva gânduri despre profeție)*** ca proxim într-o familie spirituală prefigurată cu extremă finețe, un eseu dedicat lui Dimitrie Grama (***Ultimul Dalmat***), o foarte frumoasă scriere despre Bucur Chiriac, un text tainic intitulat ***Un solomonar***, despre poetul munților Teofil Răchițeanu, apoi ***Călimara sacră***, despre Alexandru T. Drăgănescu, ***Doamna Ambasador***, despre Doina Păcurariu, ***Războinicul singuratic***, despre Corneliu Florea, ***Zile și nopți din viața unui blajin***, în care evocă prietenia prin scris și comunicare profundă cu Alexandru Nemoianu ***Poveste despre un grădinar***, al cărei erou este Lucian Hetco din Germania și fapta sa culturală și, în sfârșit, un eseu ce se cheamă ***O enigmă,*** dedicat editării unora din textele sau cărțile Marianei Brăescu.

Atâta noblețe sufletească!

Despre stări enigmatice purtătoare de sens

Acest eseu, o enigmă ***(Athanor - Cărți ce puteau să nu fie, vol. I)*** este oarecum deosebit în sine, căci presupune nu doar aplecare pe text și pe operă, ci și o formă deplină de responsabilitate. (Pentru cititorul care nu știe despre ce e vorba, ca să înțeleagă în clar, să descifrez.

Cum în vremea dictaturii, publicarea cărților era condiționată de foarte multe concesii, adeseori, dar și de apartenența la anumite grupuri, existau scriitori care pur și simplu nu își văzuseră operele, măcar parțial, publicate în volum, în anii de dinainte de '89. Anii de după 1990, marcați de incredibile frământări sociale și răsturnări de valori, s-au caracterizat totuși printr-o reală indiferență față de cultură, alți factori au început să fie predominanți, mulți scriitori au rămas cu cărțile lor în sertare, editurile cău-

tau deja numai succesul de public sigur și facil.

Îmi cer scuze pentru această privire simplificatoare aruncată peste un context cultural, dar, constat că mulți dintre tinerii cititori de astăzi, realmente nu înțeleg ce însemna lupta pentru o carte în timpul acelui regim și, în general, lupta pentru o carte, aș zice.)

Mariana Brăescu, deși gazetar foarte cunoscut în epocă, dar și autoare de proză și de teatru, publicată frecvent în reviste și cu contribuții substanțiale în varii domenii, prinsese acest «moment ideologic» de maximă încordare, anume anii deceniului opt, care restrânseseră la maximum posibilitățile de publicare a cărților, dintr-o teamă chiar explicită a regimului comunist.

La asta face referire Artur Silvestri, când scrie: *«Era, deci, cazul uimitor de rar al unui scriitor cu operă și care, șezând cum s-ar putea spune, pe un filon aurifer, nici măcar nu se gândise să o facă vizibilă și să arate și altora Aurul Descoperit. Știam că nu fusese întotdeauna așa. Altădată, când voise să se vadă, vremurile ori, mai degrabă omul rău-voitor, o împiedicaseră; apoi, amânase totul pentru când va fi posibil și timpul propice. Să fi fost o decepție atât de adâncă încât nici nu ar fi fost cu putință să se distingă la privirea dinafară?*

Ori poate sentimentul că, fiind scrise demult, toate ***datează*** *și nu ar mai fi potrivte altor timpuri și altor voci, ce sună acum?»*

Dar acum să ne aplecăm un pic asupra acestei dualități constructive: scriind despre autor ori scriind despre texte, Artur Silvestri presară con-sta-

tări sau evaluări de situații realmente superbe.

Se simte o clipă de grație absolută, o legătură supranaturală, o comuniune divină, căci, iată*: «N-am mai fost martor la Clipa de Pogorâre, când se dictează, decât atât de rar încât nu pot nici măcar să confund atmosfera ei de magie când până și culoarea aerului înconjurător pare că se modifică.»*

O admirație nedisimulată se degajă și din povestirea episodului în care autoarea Mariana Brăescu gândea exact forma de prezentare a viitoarei reviste ***Casa Lux***, aceea care avea să devină un fenomen social, o emulație publicistică extraordinară, de care își amintesc toți cei care au fost martorii acelor ani. Admirația și prețuirea, în ultimă instanță, această capacitate de a-și fi fidel sieși în aprecieri față de omul de lângă sine, e rară nu numai la noi, ci în întreaga lume.

Știm scriitori importanți, care, dintr-o pudoare sau precauție anume, nu au scris *nimic de bine* despre omul de aproape. De ce? De teama de a nu fi judecați drept subiectivi? Se poate, dar îți trebuie forță ca să fii corect, responsabil, onest în toate și ceea ce crezi sau spui între patru pereți sau în casa familială sau între prieteni să poți așterne pe hârtie, pentru toți ceilalți și mai ales pentru posteritate.

«Abia după o vreme, ajungând să mă împac, fără să fi dorit, cu această concluzie, mi-am spus că, fiindcă înțelegeam că nu mai este timp, ar trebui să mai fac, dacă voi putea, ceva definitiv și cu sens pentru ***omul care îmi dăduse cele mai frumoase zile de pe Pământ****. »*

Dincolo de planul poveștii propriu zise, care este

aceea a recuperării unor texte oarecum lăsate în uitare, recitirea și editarea lor în cărți care rămân, aceste pagini sunt pline și de o noblețe a aprecierii, a observării detaliilor și de punere în frază a unor simțăminte și aprecieri.

Căci, iată cum scanează scriitorul Artur Silvestri opera Marianei Brăescu:*"De fapt, un scriitor straniu care își crease operă și, formulând-o într-o manieră ce mă făcuse, de fiecare dată, să rămân pe gânduri, o lăsase de o parte, pentru altădată și pentru altcândva, la gândul că, într-o zi, se va putea întoarce încă odată la cărțile ce scrisese, ca să le încerce pe toate și, dacă va fi fost nevoie, să le mai șlefuiască, măcar cât de puțin, așa cum șlefuiește bijutierul diamantul ce i se pare imperfect. Dar pentru mine, care le citisem de nenumărate ori, știam și biografia lor de* ***fapt definitiv,*** *această ipoteză era aproape de neînchipuit.»*

Identificarea cu turnesol a naturii prozei autoarei este iarăși o pagină de mare frumusețe, nu cu instrumentele criticului, ci cu cele, poate, ale prozatorului, care rezonează întâiul la o scriere deosebită, căci el spune:

«Priveam cu uimire, și fără să-mi pot explica, alăturarea aceea de cuvinte, aproape dictate, dar potrivite cu o iscusință ce nu puteam înțelege și închegarea lor în ceva pe care îmi era cu neputință să definesc esteticește. Să fi fost memorialistică? Să fi fost ficțiune și mai mult chiar, o existență fantastică, reflectată dintr-o lume paralelă pe care nu o puteam nici măcar întrezări?»

Aici intervine «asemănarea» în profunzime, în natura subtilă subcelulară a prozei dintre cei doi autori, ei scriu o literatură fără gen exact, adeseori in-

clasabilă, căci termenul proză e prea vast și deci prea vag, iar toate celelalte etichetări și încadrări pe sertare și sub genuri sunt neîndestulătoare.

Mă întreb dacă Artur Silvestri a perceput asta la fel ca mine, de pildă. Această «atingere» nu neapărat în asemănare, dar în insolit, în non conformism, într-o originalitate rebelă, în altceva, această atingere în subtil dintre prozele sale și, de pildă ***Îmi amintesc și îmi imaginez*** cartea Marianei Brăescu, pe care o aprecia profund și de apariția căreia s-a și ocupat la un moment dat.

«Cred, mai degrabă, că era câte ceva din toate acestea, ori, mai bine spus, un mesaj enigmatic și o comunicare ce veneau din nedeslușit și nici măcar nu se orânduiau în forme clare, rămânând alcătuirea barocă, de aluviuni și receptacole de senzații, ce o face să strălucească fără a se putea motiva. Era, încă de pe atunci, o carte fără vârstă, scrisă fără explicație în contingent, comunicând hieroglafic un șir de concluzii nedezvoltate ce se subînțelegeau ori se puteau ghici pe o cale intuitivă.»

Acesta e și prilejul unei analize, chiar dacă în puține fraze, dar în profunde judecăți de valoare a altor cărți ale autoarei, despre care Artur Silvestri se pronunță: calificând opera drept *"operă de scriitor constituit"*.

Despre acele așa-zise povestiri, scriitorul spune că: *«Aici totul este inspirație în sens originar, o pornire năvalnică de memorie aproape colectivă, prototipistică și deci, arhaică, formulând nu concluzii ce ar reieși dintr-o dezvoltare rațională, ci stări enigmatice purtă-*

toare de sens.» Despre ***Al treisprezecelea Caesar*** spune că e *«o capodoperă de autor, o creație tot atât de nefirească, unde, mai în adânc decât suprafețele sclipitoare vii, cu mișcare iute și memorabilă, stă ascunsă drama creatoare, fabula Autorului, legenda insondabilă a nașterii textului*.»

Aspectul de neobișnuit, de nepereche, de «fără serie» este cel pe care scriitorul îl accentuează în mod deosebit, căci arta adevărată este invenție iar nu artizanat. Asta mă duce cu gândul la citatul meu favorit din Eliot pe care l-am evocat de mai multe ori și care cred că i se potrivește atât autorului, cât și autoarei analizate.

Îndrăznesc să inserez mai jos un fragment dintr-un text pe care i l-am trimis lui Artur Silvestri și care i-a plăcut, din câte mi-a spus, el se vrea a fi numai o fantă luminoasă trimisă **asupra acestui fel al nostru de a fi,** și consider că esența spunerii lui Eliot definește chiar felul de a scrie și de a fi în literatură al acestor doi scriitori. Deci, într-un fel, ce mărturisesc despre mine, cred că are tangență cu felul lor de a scrie. Iată: „*Pusesem la un moment dat drept motto la un poem pe care îl iubeam, un citat din T.S. Eliot, care mă răvășise la vremea aceea, adică pe când aveam vreo treizeci și cinci de ani. El era următorul: «***Știu din experiența mea personală că spre mijlocul vieții un om se află în fața a trei alegeri posibile: să nu mai scrie deloc, să se repete cu, poate, tot mai multă virtuozitate sau, printr-un efort al gândirii să se adap-**

teze acestei vârste de mijloc și să afle un alt mod de a lucra.» T.S.Eliot.

Treptat, substanța acestei fraze a devenit tot mai importantă în viața mea, an cu an parcă simțeam că, iată, sunt în fața alegerilor, în fața celor trei alegeri, este indiscutabil momentul, ce voi face? Treptat, treptat, emoția în fața clipei decisive devenise insuportabilă, ca atare încercam să nu mă gândesc tot timpul la asta. Abandonul era exclus. Repetarea (fie și cu tot mai multă virtuozitate cum Eliot spune) părea un artizanat literar care nu mă interesa, urmărisem prea multe destine literare ca această cale să mi se pară doar onestă, poate chiar utilă, dar tristă. Nu mai rămânea decât aruncatul în altceva, în mrejele noului, riscantului, improbabilului. Eu, ființa temătoare care sunt. (...)

El însuși aruncat în mrejele neobișnuitului, întotdeauna, scriind cărți atipice, fără subordonare, fără normă, neetichetabile, Artur Silvestri a făcut din acest concert baroc o orgă de idei și de simțăminte, paradoxală în noutatea și străvechimea ei.»

Împotriva uitării

Investigând o consemnare referitoare la Mihai Eminescu

O cercetare cu aer de istoriografie (***Arheologia unei ore*** - o cercetare din 1988 despre un episod legat de viața lui Mihai Eminescu), pornită de la o însemnare, făcută pe o carte bisericească e menită să limpezească un anumit moment din viața poetului Mihai Eminescu. Ori, mai degrabă, avansează niste posibilități, niște ipoteze, confirmate cu un anumit grad de probabilitate.

Reluat prin publicare în anul 2003, acest eseu de recuperare a unui episod de istorie literară pornește din anii 1988, când scriitorul era un căutător printre felurite cărți și hrisoave cu deosebire bisericești.

Pe scurt, povestea este următoarea:

O adnotare pe o carte bisericească cu următorul conținut vine să arunce o lumină asupra unui episod din viața poetului. Adnotarea este recopiată de

altcineva și la o anume distanță în timp. Deci, avem mai multe enigme, pe de o parte, cine a fost cel ce l-a spovedit și împărtășit pe M. Eminescu, notând se pare acestea în marginea unei cărți bisericești și cine a recopiat textul, și de ce, pe o altă lucrare bisericească, pentru ca notația să nu se piardă ?

Textul de la care se pleacă este următorul *"Pe ziua de Sf.Voievozi la anul 1886 m-au chemat la M-rea Neamțu la bolniță și l-am spovedit și l-am împărtășit pe poetul M. Eminescu. Și au fost acolo și Ion Ghiorghiță din Crăcăoani, care acum este primar.*

Iar M.Eminescu era limpede la minte, numai tare posac și trist. Și mi-a sărutat mâna și au spus: Părinte, să mă îngropați la țărmurile mării și să fie într-o Mânăstire de maici și să ascult în fiecare sară ca la Agafton cum cântă ***Lumină lină****. Iar a doua zi…"* Încheierea este bruscă.

Artur Silvestri reia firul acestei cercetări pornind de la nota conservată fragmentar, *găsită de Paul Miron pe Ceaslovul românesc al unei persoane evlavioase ce deținea acea carte de la Gurie Grosu, Epis-cop de Chișinău și Mitropolit al Basarabiei.* Totodată, descoperitorul avansase ideea că e vorba despre o copie după original și că acel copist trebuie să fi fost o femeie.

E foarte interesantă această căutare aproape detictivistică și trebuie să remarcăm cât efort, câte arhive răscolește autorul, cum începe prin excludere să își facă drum spre un posibil nume de duhovnic, cel care ar fi putut să fie acela care l-a spovedit pe Eminescu.

Căutarea e lungă, laborioasă și începe cu exclu-

derea a minimum zece nume posibile până când ajunge, prin eliminare, la posibilitatea ca Vasile Panaite de la Pocrov (1821-1903) să fi fost duhovnicul chemat la bolnița de la Neamț, un om aflat la o vârstă oarecum respectabilă deja la acel moment, cel căruia se concede paternitatea însemnării, de fapt a versiunii sale originale. Acesta fusese deja ***frate*** la Neamț, iar apoi avea să devină egumen al schitului Pocrov, aflat aproape de mânăstire. Acolo va rămâne 52 de ani și va fi fost un om cu har, schimonah și duhovnic. Știm despre el că era *"duhovnicul tuturor pelerinilor și duhovnicul luminat al Moldovei".*

Interesantă este și interpretarea după fotografie pe care o face autorul. *"O fotografie, probabil de senectute, a lui Vasian ne arată un chip blând, dar cu trăsături ascetice, trădând o energie ce nu slăbise odată cu adunarea anilor, unde o anumită cuviosie populară ni-l înfățișează pe țăranul moldovean care era. "*Întâlnirea cu poetul, trebuie să îl fi marcat pe duhovnic, de aceea a și consemnat-o pentru viitorime *"cu mână de țărână" (așa cum știm că adăugau cei care, în veacurile de dinainte și chiar mai aproape de el, imortalizau prin notații pe margini de cărți evenimente deosebite)."*

Trecem acum la continuarea ipotezelor și iată că autorul ajunge la o altă ipoteză, anume că o adăugire în recopiere i-ar fi aparținut unei verișoare a poetului, care fusese maică la cunoscuta mânăstire Agafton (aflată lângă Botoșani) și pe unde fără nici o îndoială poetul mai trecuse nu numai în prima tinerețe, ci și mai apoi. Tot după ipoteze, căutări și

eliminări succesive se ajunge la concluzia că acea Xenia Velisarie (1852-1926), fiica Saftei, soră a Ralucăi Iurașcu, mama poetului, ar fi fost plauzibil să fi fost copista care în jurul anului 1920 va fi scris acestea. Surse și consemnări amintesc că aceasta *"postea mereu și avea darul lacrimilor"*.

Pentru acest studiu, autorul a cheltuit mult timp și multă energie. El este important în arhitectura operei sale nu numai prin devoțiune, ci și prin persistența ideii că uitarea trebuie evitată, că faptele trebuie spuse și neapărat scrise spre a fi transmise mai departe.

O linie care ne vine din demult trece prin opera lui Artur Silvestri și trebuie să meargă mai departe spre continuatori.

Proba de foc

Semne și peceți

Cea mai interesantă, dar și cea mai greu de dezghiocat scriere a lui Artur Silvestri este totuși reuniunea de texte puse sub titlul ***Șapte lecții despre «originism»***.

În prefața ediției, autorul pleacă de la evocarea unei stranii fresce de Benozzo Gozzolili intitulată ***Cortegiul regilor magi*** și care se găsește la Florența. În această capodoperă apar nu magii cum îi știm evocați în pictură de-a lungul secolelor, ci o adunare eteroclită și personaje aparținând familiei de Medici, ba chiar Matei Corvin, Vlad Țepeș, diverși contemporani ai lor, personaje diferite, chiar și animale fantastice într-o înșiruire bizară, dar incitantă, în sensul picturilor cu cheie din renaștere, dar și dinaintea acesteia.

Evident, făcând această introducțiune, scriitorul

vrea să ne comunice ceva, evocarea ei și punerea ei pe copertă nu e deloc întâmplătoare. Acel cod complicat, cu sensuri și subtexte, înțelesuri multiple și chei de toate felurile reprezintă fondul de referință pentru a înțelege că și textul care urmează are nevoie **tot de un asemenea aparat complicat** și chiar stufos, care din păcate nu se află la îndemâna tuturora și care near putea ajuta să decriptăm această carte.

Carte alcătuită din **bucăți îmbinate,** a căror scriere și poate rescriere a luat mai bine de douăzeci de ani și care s-a alcătuit sau a devenit evident că există, că poate exista în acest mod la un moment dat, anume în anul 2005.

Text prea dens și prea complex (ca o piesă de *«menuserie ancienne»*) și care nu îmi îngăduie interpretarea și disecarea aici, în acest volum, desigur **prea grăbit** în sine însuși spre a putea lăsa loc la reflecție mai îndelungă.

Ca un fel de lucrare misterioasă cu cod, dar mai bine zis cu coduri, cartea despre originism trebuie citită pe îndelete, trebuie lăsată să zacă în gânduri și apoi trebuie reluată.

Ea include acea ***Fabulă a căii singuratice***, apoi un studiu intitulat ***Despre patologia neîncrederii, Despre enciclopedismul necesar și spiritul creol***, apoi un studiu despre ***Voievodul criptic***, un altul intitulat ***Revolta fondului neconsumat***, o ***Ipoteză de autohtonism literar***, un studiu numit ***Eminescianitatea*** și în sfârșit un fel de concluzie sau argument, dar care e mai mult o punere la punct a lucrurilor, un fel de cuvânt pentru urmași sub titlul de ***Cuvânt împotriva mandarinilor.***

Artur Silvestri nu a vrut să fie nici ușor de urmărit, nici ușor de pătruns în această carte, cu un fel de orgoliu de scriitor de Ev mediu, care lasă taine în urma lui, spre descifrare. Interesant e că majoritatea acestor scrieri sunt din 1986-1988, ceea ce explică propensiunea spre încifrare. În tinerețe, Artur Silvestri avusese această aplecare deosebită spre o frază foarte amplă, adeseori și scoasă din sertarele tainice parcă, calificată de unii drept prețioasă, dar termenul nu cred că e bine găsit, e mai mult căutat-ritualică, cu timpul expresia se apropiase de o simplitate domnească, iar la această purificare, sublimare, esențializare au contribuit multe.

Deci, teme enorme sunt deschise minții și înțelegerii, precum niște enorme șantiere arheologice pe care lucrările sunt în toi.

Conducătorul, la români: disecție pe viu

O posibilă emblemă a Europei

E interesant cât de sensibili suntem noi, românii, la tot ce ține de problematica conducerii. În toate timpurile a existat o anume sfială a analizei asupra acestor teme. Cei cincizeci de ani de comunism nu ne-au ajutat defel să înțelegem ideea, **spiritul de republică**, să nu uităm că pentru noi Republica este la început Republica Populară Română și că, instaurată la 30 decembrie 1947, înseamnă încetățenirea unor mari constrângeri și renunțări impuse de vecinul sovietic, enorm, disproporționat de puternic și, în fapt, de disprețuitor cu tot ce însemna ființă națională aflată primprejur ! O analiză deosebită aș zice, complet lipsită de complexe și complet scutită de prejudecăți, face Artur Silvestri în eseul său ***„Voievodul criptic" Trei tipuri de conducători la români.*** Totul e analizat cu un fel de naturalețe și de

lipsă de „constatare comună” care pur și simplu deconcertează. De la început, de când atrage atenția asupra lipsei de tradiție a republicii la noi, când spune *„De fapt, ideea de republică, chiar dacă ispitește, nu se instituie, căci pare mai degrabă necompatibilă aici și chiar se denaturează prin adaptare la realitățile locului.Când, totuși, apare ca o formă fără fond, ea rămâne la români, în ipostaza caragialească a republicii de la Ploiești*.” Până la judecăți care poate pot șoca, dar pot și entuziasma, căci *„Gh.Gheorghiu-Dej, Ion Gheorghe Maurer, Chivu Stoica sunt un triumvirat neo-fanariot,adus aici de un alt împărat decât Sultanul și consacrat prin ritualuri imperiale.”*Acest studiu este în sine un exemplu de originalitate, dar și o formă de surpriză. Analiza poate părea dură, atât de obiectivă, încât la un moment dat, aproape că doare. *„În locul pașalâcului, principatele vor deveni o provincie fanariotă având suveranitate limitată, căci Yalta nu-i fenomen recent, ci doar episod dintr-un șir rapsodic de Yaltă eternă. Principii fanarului, caimacamii, prințul Kiseleff, apoi dinastia străină, în fine neo-fanarioții roșii, iată o înșiruire ce lasă să se întrezărească, în spatele formulărilor ce diferă istoricește, aceeași tipologie consulară, a conducătorului delegat, trimis de Împărăție spre a îndruma pe aborigenii despre care acesta nu cunoaște decât puține, și mai cu seamă fabula negativă că: oamenii locului ar fi primitivi și sălbatici, lipsiți de instituții evoluate, recenzați”*.

Acest text conceput în 1986 și definitivat în 2003 face o descripție plină de subtilitate și altei categorii de conducători din istoria neamului, anume **crăișo-**

rul, care e un fel de căpetenie de suflet a românilor. Fie că e de os domnesc (dar aflat cumva ascuns și retras, ca să se păzească acuratețea dinastică atunci când, ”*asemeni masacrului biblic al lui Iord urmașii ce pot pretinde, sunt recenzați, urmăriți și uciși)* sau e un personaj care obține o legitimitate mistică *(„pe canale neexplicate*”) și din această categorie sunt citați Horea, Vladimirescu, Bălcescu, Cuza, Eminescu, Iorga, Ion Antonescu, dar *„întâi și-ntâi cel ce denumește titlul, adică Avram Iancu”,* căci lui i-au spus transilvănenii **Crăișorul** într-un elan poate unic de solidaritate și de întruchipare a spiritului național revoltat și curajos.

E foarte frumoasă spunerea despre Avram Iancu, ne unge la suflet, cum s-ar zice, prin verb și printr-un soi de limpezime a asumării. *„El nu-i cum i s-a spus, doar un prince-paysan, adică un nobil scăpătat, un aristocrat de familie ruralizată ori un extract cu merit înalt, născut din popor, ci, adeseori, un cărturar cu prestigiu și nu odată un Păstor de mulțimi.”* Tot acest text exaltă un soi de patriotism tulburător, impresionant, fără să fie patetic el are o profunzime și e capabil să trezească din morți. Spiritul unui popor îndelung conștient de sine însuși și care are în istorie momente în care pare că scapătă, pare că se pierde. *„Crăișorul nu ajunge să domnească și este sacrificat, iar dacă domnește totuși, cazul Ștefan cel Mare, este arhetipal, atunci se ridică din planul popular și se mitizează ilustrând Voievodul. ”*Dizertația despre voievod e de asemenea foarte interesantă și total neobișnuită. Cum zice profesorul Viorel Roman: „Cărțile lui sunt ciudate și pentru că sunt

profund incorecte politic ".... ceea ce e surprinzător spus, dar atât de bine spus, că nu mai încape nici completare și nici comentariu. Pentru scriitor, Crăișorul reprezintă *„partea getică"* a Tradiției, acesta e un fel de reprezentant al matricei inițiale fundamentale, iar Voievodul este *„urma legitimă a Romei sau, mai bine zis a Bizanțului",* Împăratul uzurpat.

Urmează un fragment scurt ca întindere, dar extrem de dens și neobișnuit pus în pagină. *„Prea puțin se observă ideologia împărătească a lui Ioniță Caloian, care la 1204 îi comunica Papei Inocențiu al III-lea despre dreptul său la succesiunea imperială și admitea până și înțelegeri confesionale dacă, în contradicție cu uzurpatorul de la Bizanț, va fi încoronat și va primi, precum Charlemagne altădată, coroana imperială din chiar mâinile vicarului lui Hristos. Abia când Bizanțul se prăbuși, voievodul carpatin începu a se comporta cu legitimitate de bazileu..."* Asistăm la o viziune voit supradimensionată a Brâncoveanului, dar totul e clădit în trepte pentru a potența o concluzie finală, mult gândită: căci odată cu brâncovenismul *„prea repede și tragic culcat la pământ",* voievodul se retrage din istorie. Și acum trage Artur Silvestri concluzia, o citez integral lăsându-vă pe dumneavoastră să vedeți ce ascunde ea, sau mai bine zis ce afirmă ea.

„Drama națională începu a se evidenția. Rând pe rând căzură Moscopole, Bucovina și Basarabia, iar brâncovenismul, deși nu se uitase, se elimină dintre

principiile active, iar dacă va fi fost posibil un alt voievod, el ar fi sfârșit, ca și ultimul Cezar carpatin, martirizat și cu mormântul aproximativ".

Semne și peceți este o culegere de texte reunite de autor spre a depune mărturie de responsabilitatea sa națională profundă, numite **lecții**, ele s-ar vrea un fel de testament lăsat, în a cărui citire mai trebuie să zăbovim.

Sinteza cercetărilor aplicate asupra istoriei literaturii românești, prin propria sa prismă de abordare, cum am repetat de mai multe ori în această carte, de sorginte anamorfotică, este ***O ipoteză de autohtonism literar***. Aceasta întrețese ideile presărate în studii anterioare și pune în pagină o privire proprie asupra evoluțiilor culturale și devenirilor din spațiul nostru. ***Pentagrama*** a fost scrisă în anul 1987, iar ediția din 2005 o reia în forma în care a fost scrisă. Adăugându-i-se o prefață oarecum explicativă în care autorul așază, într-o formă de chintesență, ideea sa asupra familiei de culturi europene, accentuând că *„fiecare dintre ele are ceasul interior și propria substanță originară, care își caută clipa propice pentru a se exprima complet."* Este o replică la anumite idei, care ar accentua absența unor etape din evoluția culturii române sau mai degrabă sărirea peste etape. Concluzia cade cumva implacabil. "*Aici se includ romanitatea franceză, cu substratul ei galic, deci celt, dar și cu componenta clasicistă anterioară Imperiului Roman, care însă, prin participarea catolică, se menține,la rândul lui; germanitatea, cu stratu-*

rile deopotrivă «got» și «franc», dar și cu componenta «protestantă»; «anglo-saxonitatea», unde popoarele Nordului, capabile să edifice imperii, se definesc în caracterul de insularitate și de stratificații cu unele componente atât de vechi încât par să întâlnească omul european primigen; slavitatea heteroclită, dar fundamental agrară, în ciuda aparențelor mongole și a metriei eurasiatice; în sfârșit, românitatea carpatică, dar esențial tracică, deci arhaică, întruchipată de români, care, fiind ortodocși, mobilizează, prin însuși caracterul episcopal, tradiția polisului grec. Acestea constituie de fapt ***Pentagrama****, pecetea imanentă a Europei, care se va orândui în această formulă ori nu va fi deloc."* Este fără îndoială o teorie, o clasificare, un mod de apropiere de o realitate europeană, văzută cum am mai spus printr-o prismă proprie de abordare. Dincolo de asta însă ea îi prilejuiește scriitorului abordarea unor teme favorite abordate într-un registru de critică coroborativă, cu referințe culturale de substanță și de subtext.

CAPITOLUL 7

Deschizător de drumuri

Evantaiul opțiunilor și epica din disociația de idei

Se referă la următoarele cărți:
■ Artur Silvestri – „OPERA NON GRATA.
Eseuri despre «geografia jafului», ocupație și „neo-migratori»“ - 2008
■ Artur Silvestri – «LOC» ŞI «PERSOANĂ.
Eseuri despre geografia tainică -2008
■ Artur Silvestri – ROMÂNIA ÎN ANUL 2010.
O prognoză de piață imobiliară - 2003
■ Artur Silvestri – EXERCIȚII DE EXORCISM SOCIAL –
„Hazard dirijat, lichidatorism şi vremea Ducăi-Vodă“ – 2006
■ Artur Silvestri – APOLOGIA HAZARDULUI –
„Mic îndreptar anual de plasamente“ şi câteva „Scene cu neo-migratori“ – 2005
■ Artur Silvestri – APOGEUL DERUTEI –
Zece eseuri despre Vremea neaşezată – 2005
■ Artur Silvestri – SFÂRŞITUL ILUZIEI.
O prognoză imobiliară: România în primul an european“ - 2007
■ Artur Silvestri – „PROSTOLOGHIKON.
Vremea clownilor: cum se fabrică suprarealitatea de ziar“ - 2008

Despre texte «în două limbi împletite»

Prisme multiple

Coexistența în bună înțelegere în cadrul carierei scriitorului a două domenii atât de diferite, (precum literatură, istorie și critică literară, proză, evocare, memorialistică, restituire, eseu și multe alte subcategorii indefinibile) pe de o parte și așa-zisa «analiză imobiliară» pe de alta, e cel mai bine explicată de autorul însuși într-un ***Scurt eseu depre vorbirea „în două limbi“,*** cuprins în volumul ***Opera non grata.***

Această aparentă împărțire a atenției i-a intrigat pe unii, pe alții; mai ales pe cei care nu au citit deloc parcurgând doar … titluri, subtitluri și emisiuni de televiziune i-a iritat și i-a așezat într-o categorie surdă de cârtitori. În orice clipă, în concertul improvizat de detractori, era cineva care invoca această depărtare a autorului de la «linia literară»!

Dar eu mă opresc de la această caracterizare a situației, căci o face infinit mai bine scriitorul însuși în acest eseu când spune *„Ani de-a rândul mulți dintre cei care mă cunoșteau - dar aparțineau **lumii literare** – priveau cu oarecare compasiune scrierile mele din **viața de afaceri** pe care, fără măcar să le răsfoiască, le socoteau a fi ca un fel de **rătăcire** într-o pădure obscură unde domnesc banii și principii necurate. Era ca un fel de înțelegere a unei drame intelectuale trăite de un **frățâne** de-al lor, care a trebuit să își denatureze talentul ce i-l dăduse Dumnezeu spre a-și câștiga pâinea într-un fel convenabil în zilele noastre atât de nesigure și de răscolite din rădăcini. Opinia a cunoscut răspândire și, mai recent, un intelectual respectabil îmi dădea a înțelege că, în loc să mă ocup de «mari sinteze culturale» unde aș fi putut să dau cărți importante, am ales să mă ocup cu **imobiliarul**."*

Eu aș zice mai simplu, iertată-mi fie simplificarea dar e voită, că tot ce e deosebit, ce nu se subsumează unei tendințe deja afirmate, tot ce nu e «*déjà vu*», la noi, irită întâi fiindcă suntem foarte amatori de previzibil. E curios fiindcă avangardiștii au plecat într-un fel de la noi, sau în fine erau mai toți evrei români, apoi Brâncuși însuși, creator de linie în arta plastică, a însemnat o ruptură totală cu trecutul, iar opera lui Enescu însuși e lesne de împărțit într-o perioadă de tinerețe, pur armonică și accesibilă, și o evoluție spectaculoasă în componistică ce-l face un creator de mileniul trei. Și exemple sunt cu zecile. Artur Silvestri însuși face, prin propriul exemplu, o apropiere de percepția Mitropolitului Antonie

Plămădeală, ierarh și deopotrivă scriitor, relativizat tocmai din această cauză. Nichita Stănescu însuși, cel care a fost plasat mult timp pe locul întâi în topul preferințelor cititorilor români, considera că nu poți fi un bun scriitor și în același timp să-ți faci meseria ta de reporter de televiziune sau să iei interviuri, cum că asta te-ar coborî de pe piedestal și te-ar pune într-o poziție cumva inferioară celui pe care îl intervievezi sau despre care scrii. E interesant cum un poet de invenție și rupere cu tradiția putea, în același timp, să fie atât de intransigent cu coexistența genurilor practicate pe parcursul unei cariere!

Faptul că nu e o dihotomie, ci o coexistență, explică Artur Silvestri în prefața cărții **Loc și persoană**, *Eseuri despre geografia tainică* care conține câteva texte republicate, un eseu (1), republicare după un text din «Națiunea» (1990), a cărei direcție o deținea scriitorul la vremea aceea și apoi «Castelul Pălărierului», un fragment dintr-un studiu dedicat operei lui Miron Radu Paraschivescu.

Dar să revin la scurtul eseu și la vorbirea în două limbi.

Căci scriitorul se simte dator să ne explice cumva interesul său față de acest domeniu pe care de fapt el îl ridică la nivelul unei analize prin prisme multiple și în care se vede atât de bine cultura, erudiția scriitorului, dar și doza sa de insolit, capacitatea sa de a deschide drumuri. Este explicit: *«Căci, în totul, trebuie văzut textul în două limbi împletite fiindcă așa se înțeleg și se îngăduie mai ușor.»*

Dar sunt foarte multe texte care fac parte lim-

pede din ambele genuri, precum acest ***castel al pălărierului***, în care e vorba despre casa lui Miron Radu Paraschivescu, o idilică locație, importantă pentru geografia literaturii anilor cincizeci - șaizeci și care, lăsată în paragină, nu se poate nici vinde, nu se poate nici transforma în muzeu. Din conacul îngrijit odinioară, timpul și rugina încep să muște și el arată rupt parcă dintr-o scenă din «*Marile Speranțe*». Aici, analiza, ca să zic așa imobiliară, cu termeni oarecum clari de valoare de piață și radiografia literară a locului coexistă fără probleme. Avem de-a face cu casa unui scriitor de reputație, care a jucat un rol, în epocă, mai cu seamă de sfătuitor al tinerilor și conducător de reviste, poet de succes. Tot ce rămâne în urmă este o avalanșă de cărți, mobile, tablouri și manuscrise, peste care se așterne praful gros și, ceea ce scriitorul observă încă odată: *«Moartea Definitivă»*.

Revenim pe teritoriul acestui concept, al acestei spaime de uitare, de ignorare, de aruncarea la tomberon a dovezilor, fotografiilor, scrisorilor și inedițelor. *«Lipsea însă nu știința și interesul, ci, la drept vorbind, buna cuviință, sentimentul datoriei morale și o formă de respect ce s-ar manifesta de la sine în medii cu educație mai configurată decât cele de la noi.»* Un aer de deznădejde plutește peste toate...

O întâlnire între loc și sufletul colectiv

O voință valahă de clasicitate

Un eseu de profunzime este ***Duhul locurilor*** care are drept punct de plecare reședința Mareșalului Ion Antonescu, situată *«într-o margine de București»* la apus de Aeroportul Băneasa, în mijlocul unor grădini luxuriante. Construcție a arhitectului G.M. Cantacuzino și care reia unele motive ale stilului brâncovenesc, casa amintește, spune autorul: *«O voință valahă de clasicitate, ca și ornamentațiile în stucaturi neîntâmplătoare».*

Descrierea e amănunțită, cu pertinente referințe culturale și evident plină de interes pentru că în fapt, tot ce ține de lumea Mareșalului, este atât de interesant. Interesant și necunoscut în parte, fiindcă în privința personalității sale rare sunt vehiculate în general stereotipe și etichetări pe care unii și alții le-au pus fără să se învrednicească să sape mai adânc, să relațio-

neze adică fapte, să vadă în obiectiv. Atâta vreme cât privirea noastră față de acest mare om român este una viciată de ce ni se spune să credem și să facem, nu vom vedea niciodată amploarea adevăratei sale măreții, o măreție de tip clasic, militar și profund.

De aceea incursiunile în adevăr ale celor care vor să îl afle, trebuie să fie solitare (poate chiar chinuitoare, cum a fost aceea a profesorului Gh.Buzatu, eminentul istoric), și pe cont propriu, într-un fel. Cu mulți dintre oamenii mari ai României se va fi petrecut așa, căci trăim într-un timp de etichete și de colportare, de prefacere mincinoasă și de negare mai degrabă, care continuă un fel de a fi mai vechi, care se evidențiază prin **ură față de elite**.

«Să fi plănuit arhitectul acest palat cu gândul de a-i aparține negreșit lui Ion Antonescu? Este, de bună seamă, improbabil ; însă opțiunea Mareșalului, ce și-a stabilit aici și nu în altă parte locuința privată, este mult mai mult decât o simplă preferință, căci noi suntem adeseori îndrumați în adeziunile noastre de straturi sufletești ce se întrevăd cu greu și uneori deloc. O anumită identificare de program interior trebuie să fi explicat această iubire pentru un loc simbolic, exprimând forme cu valoare de blazon ce exemplifica o întâlnire între loc și sufletul colectiv, care trebuie descifrată aici.»

Plecând de la opțiunea Mareșalului de a locui într-o casă cu aspect brâncovenesc, Artur Silvestri e în stare să compună un eseu de mare finețe culturală, de relaționare superbă, plin de ecouri din arte și istorie, pentru afirmarea unor idei: nota de stil

neo-românesc, amprenta stilului brâncovenesc, ieșirea din etnografic și, mai apoi, scriind:

„Locul definește sufletul, adică aspirațiile secrete și, poate, cu neputință de comunicat. Dar, laolaltă cu acestea toate, stătea ideea de a institui și legitima o tradiție politică românească, tradiția lui Constantin Brâncoveanu, ori poate și un presentiment, căci Mareșalul, venind la conducerea statului, îmbrăcase și el, ca și un alt predecesor ce a căzut sub pumnalele unor străini, ***cămașa morții.****“*

O pagină de comparare a staturii politice și patriotice a Mareșalului cu cea a lui Mihai Eminescu, este deosebită. Antonescu este bărbatul de Stat *«călăuzit în acțiune»,* iar Eminescu este *«un apostol ».*

Artur Silvestri comentează: *„Diferențele de poziție există, deși nu-s esențiale, Eminescu ilustra cazul apostolului unei credințe legitime și uzurpate, al «preotului dac» retras în munți și rămas secole de-a rândul în adormire spre a se trezi deodată în scopul unei Reconquiste naționale, îndreptate împotriva cuceritorului ce strica poporul. Antonescu, nu un preot, ci un «războinic», ilustrează tradiția «voievodului», dar un «voievod-monah», un călugăr al ideii de Putere, decis să viețuiască pe pământ în credința, de natură laică, a Statului și a Națiunii.*

De fapt, amândoi sunt martirii unei Biserici ce nu s-a întemeiat.*“*

Ceea ce e foarte surprinzător și frumos spus. Acestea fiind zise într-un timp în care, iată, statuia Mareșalului a fost acoperită cu un sac prin voia mai

marilor clipei și la cererea imperativă a unor străini de departe, și ferită de ochii celor care ar fi vrut să-i dea omagiu, iar mai apoi smulsă cu totul, iar numele lui e mereu șoptit doar, sau încondeiat cu ce poate fi mai rău.

Căci cred că nu există dușman mai eficace al poporului român ca lașitatea din el însuși sau lipsa de coagulare a voinței de neam.

Dizertații despre o Românie haotică

Sfârșitul ciclului incoerent?

Cărțile care tratează aspecte legate de construcție, piața imobiliară, obiceiurile administrative, evoluția acestora, precum și o extraordinară radiografie a societății românești din ultimii douăzeci de ani prin această perspectivă: a afacerii, imobiliarului, construcției și în definitiv a puterii banului, sunt niște lecturi absolut fascinante.

Citești, citești și nu te mai saturi.

Dincolo de faptul că sunt acolo lucruri pe care nu le știai și care sunt pline de interes, sunt și unele observații de bun simț, evidente, la care îți vine să exclami «păi și eu mă gândisem la asta» în genul reacției în fața marilor descoperiri, dar care sunt oarecum evidente.

Cartea ***România în anul 2010, o prognoză de piață imobiliară,*** spre pildă, este o adevărată incursiune în

ceea ce se petrece cu noi *«într-o țară unde totul se consumă cu o furie ininteligibilă într-un prezent obsesiv ce întunecă orice gând cu filosofie, a gândi și la un mâine apropiat este atitudine excentrică și păgubitoare»* .

Scriitorul accentuează maladia lipsei de proiect, absența miturilor care ar trebui să pună țara în mișcare și cu un verb eminescian spune adevăruri mari, clare, în mod răspicat. Care deranjează, evident.

Adversarii săi sunt bunul plac, indiferența, bătaia de joc în nesocotirea valorii istorice și culturale, lipsa de normă, lipsa de respect, tot ce se vede, azi argumentat cumva hâd și enorm, și care poate că exista în față dar, prin efectul «curățitor» al comunismului, nu se vedea așa de limpede.

În prefața cărții, autorul spune că *«ciclul incoerent recent se sfârșește cu o anume doză de optimism»,* adăugând însă: *«Din perspectiva epilogului venit vreodată s-au risipit nu doar averi, ci colectivități întregi, popoare și țări, astfel încât ceea ce e azi reprezentativ, dar inconsistent, mâine se stinge, dacă nu creează orice fel de valori. Esențial rămâne ceea ce se produce, urma lăsată vizibil sau poate cu dâră mai adâncă în țărâna întotdeauna umedă a istoriei, care nu ascultă de nimic». (București, octombrie 2003)*

Cartea conține analize aplicate pentru mai fiecare subdomeniu de la acea ***România de vitrină,*** conținând dizertații despre piața rezidențială cu o interesantă radiografie a situației centrului Bucureștilor, mai apoi a cartierelor de vile și «satelor de miliardari», urmează ***Un model utopic: Comuna din***

Băneasa, iar mai apoi studii din ce în ce mai aplicate pe teme bine delimitate și care interesează, de genul: ***Obiectivele - unicat: cazinouri, parcuri de distracții, ring automobilistic, Chinatown, stațiuni balneare*** sau un eseu despre ***Contribuția „boierimii pre-fanariote“.*** În acesta din urmă, autorul se referă la toate categoriile care capătă importanță în societatea care se dezvoltă: sedii și birouri, magazine, «angrouri» shopping center, restaurante și fast food, Mall. Despre toate autorul se pronunță, are o opinie, prevede ceva, evaluează ceva, sugerează ceva. Dar concluzia acestor articole aplicate are întotdeauna o ieșire, aș zice o ieșire de siguranță care aruncă totul în «mai mult», în analiză sociologică, poate dacă nu chiar istorică, de genul:

«Suntem, la drept vorbind, într-un mediu atât de tradițional încât ne uimește prin persistența și capacitatea de a se reface în mod simbolic. Boieria «de țară» anterior lui 1710 se dovedea aici cu proprietate funciară, adică, de fapt, cu avere și producție, în vreme ce boierimea fanariotă (asemeni clasei politice) se definește cu dregătorii, anticipând ***România parazitară*** *condamnată de Eminescu.»*

Foarte interesante sunt cele scrise de autor în eseul ***România tăcută. „Sate turistice“, repopulare și „gospodărism“***, pagini grave în care el atrage atenția asupra tuturor necazurilor ce se abat asupra zonei rurale. *«Migrația de la sat la oraș secătuiește energia rurală și aceste haite nomade trebuie oprite să dizloce, în continuare, părți considerabile din așezămintele de unde provin»,* atenționări pline de adevăr și de tâlc,

de genul: *« Sutele de mii de hectare ce au devenit pârloagă și trebuie desțelenite, zecile de mii de gospodării semi-abandonate de către orășenii moștenitori, ce lasă casa bătrânească în paragină, sunt obiective ce merită fructificate și se pot valorifica, dacă se dorește.»*

Este necesar, spune Artur Silvestri „un program național de repopulare rurală".

Anatomia Pieței de losir *și* ***Revoluționarea mentalităților,*** dar și redescoperirea vieții naturale și, de aici, abandonarea ideii de lux inaccesibil ce preocupă straturi sociale largi, maturizarea clasei patronale, și ieșirea din oraș spre zone cu potențial sunt alte teme din carte în această interesantă abordare.

E interesant faptul că, analizând România, autorul găsește deseori un exemplu, o sinonimie sau ceva de învățat și aplicat din experiența franceză.

Iată doar acest scurt eseu numit **Opțiunea enigmatică,** în care se pleacă de la exemplul unui sat de pescari din anii cincizeci, care nu era altul decât Saint Tropez, proiectat în lumea showbizzului prin apariția în filme a celebrei Brigitte Bardot, care a filmat acolo. Sau Port Grimaud, care, acum vreo 80 de ani, nici măcar nu exista pe hartă, dar este astăzi un oraș de miliardari. Șansa, moda, «*și «în fine contagiunea»,* adaugă scriitorul cu umor*, «toate la un loc fac din teritorii fără istorie, ori de-a dreptul pustii și fără prezența omului, sanctuare ce exercită magie.»*

Bucureștii sunt unul din subiectele favorite. ***Marea modificare*** este un eseu de anvergură, căci el analizează «*cele patru maladii curabile*» și de aici observăm totuși un ton optimist, o avansare a ideii de

vindecare pentru acest oraș capitală, atât de dezordonat și aflat la voia întâmplării într-o lume imprecisă și discreționară în care politicul este încă sălbatic, iar ideea de responsabilitate este mereu ignorată.

Ocupându-se de «marea des-proprietărire», de neo-chiaburime și de noile latifundii, Artur Silvestri își folosește din plin vasta documentare istorică și de specialitate, analizând realitățile ca nimeni altcineva.

Opera sa este unică și aplicată, o asemenea disecție în societatea românească nimeni nu a făcut și cred că fapta sa e inegalabilă.

Privirea îndurerată: Exerciții de exorcism social

Psihologie socială și națională

În prefața cărții sale ***Exerciții de exorcism social,*** autorul simte nevoia unor rememorări și a unor clarificări necesare. Îl îndeamnă la asta o vădită degradare a atitudinilor, o barbarizare a vieții de la noi, care, pe un poet l-ar fi determinat să scrie versuri sfâșietoare, dar pe omul de acțiune Artur Silvestri îl determină să ia atitudine.

«Distanța de mentalitate între ceea ce descriu ca făcut și scenografia celor veniți acum ca pe un teren pustiu, acționând ca barbarii, este esențială. Eu am văzut imobiliarul ca oglindire de situații sociale și de stare istorică dacă nu chiar antropologică și nicidecum ca o afacere înțeleasă cu cinism și prin dorința de a se îmbuiba irațional. Dar suntem în România, nu doar la Porțile Orientului, ci și în mediul unde triumfă neobrăzarea patentă.»

Cu cât năduf o spune și iată, acesta este dignosticul după aproape 15 ani de analize și documentări în domeniu. Onest în esență, autorul nu e de fel de intimidat de nimic ce ar putea să semene a persecuție și pune degetul pe rană, scrie și semnalează gravele abuzuri ale autorităților, părelnicia deciziilor statului, corupția cu alte cuvinte, dar și dezinteresul. *«Ați mai pomenit în lume un Stat care să fabrice legi iscusite numai ca să-i oblige pe cetățeni să-și vândă pământul ieftin? Eu n-am mai văzut»,* scrie Artur Silvestri.

O foarte realistă perspectivă are în ceea ce privește situația de după intrarea în Uniunea Europeană. Ea e completată de o analiză realmente de psihologie socială și națională dar și spuneri memorabile care poate că ar trebui pescuite din ansamblul acestor cărți ce par a fi despre imobilar și reamplasate în alte cărți, așa încât aceia care nu citesc cărți de imobiliar să poată totuși citi aceste texte esențiale atât de grave, profunde și importante. Uitați doar câteva eșantioane:

«Vor mai trece mulți ani până când gramatica banului dobândit sănătos va putea să fie învățată și aplicată de limbile încurcate ale celor ce știu numai câteva cuvinte simple dar înzestrate cu eficacitate.»

sau *«Noi avem un gen de naivitate constitutivă și suntem sensibili la legende factice, visând ușor și epic, deși fără motiv aparent și de-aceea ne imaginăm că «integrarea va însemna o invazie de străini cu buzunarele doldora de bani care vor zvârli în stânga și în*

dreapta, cu o repeziciune aiuritoare, îmbogățind pe românii deștepți care așteaptă momentul propice.»

Analiza comparatistă, observarea deșteaptă a ce se petrece și prin alte părți, atenția focusată pe realitate, fără menajament și fără parti pris, caracterizează un eseu ca ***Avem un stat pasiv sau sinucigaș?***

Este o scriere de mare înțelepciune și clarviziune, o citești și te întrebi ce fel de stat poate lăsa lucrurile așa, ce fel de oficiali pot fi aceia care au un analist de asemenea calibru, dar nu îi folosesc poveștele ?

Scena în care scriitorul caută în marile librării europene, la Paris, Viena, Milano sau Barcelona o hartă a României, o scriere despre București, o cărțulie despre România, fără să găsească, este deznădăjduitoare. Trebuie să fi trecut prin așa ceva, (și noi, majoritatea am trecut prin așa ceva), ca să simți gustul de sălciu în cerul gurii, senzația aceea de durere surdă, de umilință.

În ***Apologia hazardului*** găsim aceeași observație super atentă și adeseori acidă, uneori accentuată de ironie, adeseori punctată de amărăciune. Autorul identifică de pildă reluarea unor texte ale sale la un post de televiziune, dar fără ca sursa să fie citată și scrie: *«Astfel de episoade se produc, astăzi, cu o anumită ritmicitate și, în cele din urmă, au ajuns să nu mai enerveze – căci trăim într-o epocă de neo-folclor de Coca-Cola, dar mă consternează când se preia, în mod stupid, neînțelegător și cu o iresponsabilitate abisală față de concluziile copiate caricatural.»*

Apogeul derutei este un studiu de natură să trezească opinia publică din România, dar mai cu

seamă stăpânirea. De la concepte oarecum generale la probleme practice de amănunt, totul din ceea ce înseamnă piața imobiliară e analizat. Titluri aparent șocante se îmbină ca într-un puzzle creând o imagine cât se poate de realistă*: «O piață imprevizibilă», «Glaciațiunea amânată», «Robinetul de bani, debit în scădere?», «Paradoxul integrării, atracție prin deficite», «Cele două Românii și efectul de fericire», »Piatra scandalului-bârlogurile suprapuse » dar și « Marele bolnav al Europei»*, o viziune nespus de realistă asupra unui București haotic în care lipsește o strategie realistă de dezvoltare *« înlocuită de acțiune în minor și vernacular, fără o imagine clară din altitudinea ansamblului și din viitor.»*

Știința de a decoda faptele, de a le interpreta și chiar bunul simț în materie de economie aplicată, cunoștințele de notariat și de statistică, până la urmă totul este îmbrăcat în spunerea de scriitor, în haina, adeseori imprevizibilă, atracțioasă, fascinantă a literaturii: *«Acolo doar prețurile vor exploda. Iar celelalte? Se vor adăuga jocului la ruleta imobiliară, noul bingo al acestei populații care iubește să fie mințită frumos.»*

Europenismul nostru

Mistificația sistematică

Foarte interesantă este culegerea **Sfârșitul iluziei**, care ne prezintă pe de o parte prognoza imobiliară la zi, cu alte cuvinte un material de specialitate, dar completat cu spuneri de mare impact: *«Ideea de a descrie Sfârșitul iluziei ori de a-l anunța atunci când sunt prea puțini cei ce știu ce ne așteaptă - am avut-o încă de la începutul lui ianuarie când am publicat, cu o înfățișare mai puțin scriitoricească, o parte din ceea ce există în paginile următoare».* Este un fel de duș rece, dar nu gratuit, ci cu mare întemeiere și care rămâne *«document de epocă, din timpuri nedeslușite»*.

Dar în ***«Prostloghikon» Vremea clownilor: cum se fabrică suprarealitatea de ziar,*** care conține articole publicate în Monitorul Imobiliar, propria sa revistă on line de imobiliar, scriitorul inserează o pagină de

explicare, decodare a vieții românești, de o forță uluitoare.

El pune sub lupă concepte care deformează viața și până la urmă sunt o contrafacere a realului precum *«imaginarul de televiziune și realitatea paralelă de ziar»* numindu-le ***mistificația sistematică.***

Dependența presei de comandă pe bani, degradarea statutului jurnalistului și decăderea jurnalismului în ultimă instanță sunt constatate de scriitor, dar nu se poate să nu simți un aer de decepție, de îndurerare din partea unui autor cu un condei atât de viu, aprig, capabil de a se pune în slujba unor idei atunci când avea certitudinea că ele sunt bune și deplângând mai ales spiritul mercenarilor într-ale jurnalismului din toate timpurile.

Opera de analist imobiliar cu tentă sociologică, economică, a lui Artur Silvestri, este densă și într-un fel total unică în peisajul românesc, are nevoie de lectura specialiștilor și de o punere în lumină pe măsură. Dar ea reprezintă pentru oricine o lectură plină de interes, densă în informație și beneficiind de același verb viu al autorului, de aceeași lumină de laser aruncată asupra societății românești cu deplină responsabilitate, pricepere și obiectivitate.

Dintr-un scrin contemporan

O realitate de ansamblu: scene cu neomigratori

(Notă: din vasta listă de texte, cărți, studii dedicate zonei imobiliarului de profesorul Artur Silvestri, mă oprisem în vara anului 2008 asupra câtorva pe care le citisem sub prisma lor de proze. Cele trei scurte notații ce urmează au fost scrise așadar de mine în iulie – august 2008 și le inserez aici așa cum au fost atunci scrise și trimise, fără vreo pretenție de a fi considerate analiză sau critică ci doar simple notații sub impulsul unei lecturi care mă acaparase.)

Interesantă această alegere de titlu: **Opera non grata**, autorul știe că e incomod, că e surprinzător, adeseori chiar uimitor, că e „altfel", și că opțiunea sa auctorială nu poate lăsa indiferentă lumea de azi! De aceea e ***opera non grata***! Pentru că deranjează, pentru că dovedește că scrisul e invinci-

bil, că adevărul iese la lumină, că nu dormim, că poporul român e treaz fie și prin reprezentare?

Oricum, aceste eseuri despre „geografia jafului", ocupație și „neo migraturi", cum și-a numit Artur Silvestri această carte excepțională, în atipicitatea ei, reprezintă o impresionantă radiografie a unei lumi, lumea românească de azi, prea superficială și prea grăbită (în mare) spre a se autoanaliza!!!

Așa cum Călinescu picura în personajele *Scrinului* culoarea adevărată a unei lumi, Artur Silvestri are curajul de a scrie din mijlocul lucrurilor, din inima „geografiei jafului", nu se sfiește să pună degetul pe rană și să depună mărturie despre adevărul realității de azi, interpretat într-un mod superior și analizat cu mijloacele adevăratei analize. Aș zice o analiză a societății românești făcute astfel printr-o privire aruncată prin prisma de cristal, cea care decompune și recompune imaginea.

E adeseori o perspectivă anamorfotică, vrednică de Jurhis Baltrushaitis. (Așa cum jocurile cu oglinzi ale Evului mediu ajungeau în final a se uni cu o înaltă speculație în legătură cu revelarea invizibilului...)

Luând ca temă imediată casa, sălașul, construcția și obiceiul locuirii, analistul e istoric, sociolog, etnolog și psiholog, evident e filosof și adeseori pur și simplu scriitor, aceasta ca valoare absolută a scrierii în sine, capabilă nu doar să analizeze și să diagnosticheze, dar mai cu seamă să creeze emoție artistică.

Dar oare asupra cărora din aceste ipostaze m-aș

putea eu apleca? Căci scriitura e atât de densă și de fascinantă la citire, încât ai vrea să te apuci de îndată de toate straturile de lectură.

Cu umilință trebuie să recunosc că nu am căderea, priceperea și nici documentarea necesară întru aprofundarea analizei. Pentru aceasta vor veni criticii, eu îmi pot asuma punctul de vedere al unui simplu iubitor de carte, fermecat de această lectură.

Căci Artur Silvestri pune în discuție teme fundamentale pentru soarta românilor, cumva în linia marilor noștri gânditori, care au scris și **pe care i-a durut** fiecare pagină scrisă, fiecare amărăciune, aceia care au înțeles și au suferit din cauza neputinței sau lașității contemporanilor lor...Mă gândesc la Eminescu, Pârvan, Iorga, Hașdeu, Petre Pandrea. (august 2008)

Mereu s-a întâmplat câte ceva pentru a pune bețe în roate românilor sau cel puțin așa ni se pare nouă. Poate că alături de poporul evreu suntem unul din popoarele cu cel mai acut simț al sentimentului persecuției. Mereu ni se părea că „e cel mai rău" și că așa rău nu a fost niciodată.

Tema generației de sacrificiu rămâne mereu la ordinea zilei.

Invitând la analiză, Artur Silvestri știe prea bine ce riscuri își asumă *„într-o țară unde s-au furat și ouăle de sub găină și s-a creat onorabilitatea prin hoție și nu prin dedicație și contribuție la binele colectiv."*

Așa cum notează că imobiliarul este *hârtia de turnesol* a unei societăți, cu aceeași luciditate, vreau să spun, realizează cât de indezirabile pot fi anali-

zele sale pentru autorii de facto și morali ai dezastrului și *haloimăsului* din prezent. Haloimăs, dar asta e!, unde e haos, e și oportunitate! vor zice unii.

O lume se încropește din mers, îi zicem capitalism sălbatic în lipsa unor categorii de analiză.

O lume care pare a fi a „post eșecului socialismului" sau „a post victoriei diversiunilor insesizabile."

La Artur Silvestri observarea realității este plină de acuitate, e dublată de o obiectivitate lucidă cu accente maxime de îndurerare.

Găsesc de altfel că cea mai mare „încercare" din carte, încercare pentru autor, dar și pentru cititor, descriind un adevărat moment de cumpănă, sunt ultimele paragrafe din eseul **Scene cu neo-migratori.**

Dacă diagnosticul pus de autor este pertinent și explicit, argumentat suficient și șocant într-un anume fel *(„...Neo-migratorul, ce stăpânește, nu-i pricepător de nimic în afara propriei ideologii acumulative, iar dacă i s-ar cere să rânduiască, totuși, ceea ce administrează, nu ar fi capabil nici chiar dacă ar voi. El reprezintă doar clipa jafului și ilustrează intervenția hazardului într-o ordine posibilă, ce stăruie în a se formula și nu reușește*".), ceea ce urmează e de-un năduf care nu ne mai lasă multe speranțe, iar concluzia e de un dramatism copleșitor.

De ce spun asta?

Pentru că noi, românii, ne-am explicat eșecurile, nereușitele, absența marelui proiect, incapacitatea de a transmite din generație în generație proiectul național în pofida domnitorilor vremelnici și a situațiilor conjuncturale, prin ideea de ocupație, de

venetic (venit peste noi), de ocupant mai tare și mai mare, de concesii făcute marilor puteri oricare or fi fost ele, decizii majore care ne priveau, dar erau mereu dezastruoase, ei bine, în acest moment al istoriei, Artur Silvestri își permite să disece și să clarifice: *„Ideea însăși că noi am fi sub ocupație, ce se invocă uneori, își arată astfel lipsa de consistență, căci ocupantul, dacă ar fi, ar însemna regulă și direcție ce sunt stabile și îl slujesc cursiv; aici avem un fel de accese fără alt rost decât confiscarea muncii naționale ce lasă în urmă doar un teren incendiat unde punctele cardinale nu se mai întrevăd."*

Această analiză, aflată la limita poeziei cu eseul politic, e o perlă neprețuită**.**

*

Cel mai interesant este chiar gradul de obiectivare al autorului, care scrie chiar *„la un moment dat mi-am dat seama că, de fapt, eu fac (începusem deja, treptat) filosofie socială, prognoză istorică și sociologie culturală ori, mai bine zis, o mixtură eseistică cu pretext imobiliar ce tratează, dincolo de stratul superficial, despre relațiile vizibile sau intuite ale României în toate ipostazele ei."*

Cartea se încheie cu superbul eseu despre „ștergerea casei de pe pământ." Pentru unii, doar o poveste frumoasă și emoționantă despre o casă nouă care se ridică alături de cea veche, ca o continuare a vieții, un fel de ștafetă predată. Pentru alții, o scriere plină de taină.

Când tatăl său îi cere omului angajat cu dărâmarea, să o desfacă ușor, cu grijă și „bucată cu bu-

cată”, evitând să o smulgă brutal din pământ, ei bine, o privelișteș sadoveniană de rară emoție indicibilă ți se așterne dinainte.

E foarte frumos ce scrie Artur Silvestri, dincolo de faptul că e dureros de adevărat, e important, e profetic adeseori și e atât de bine alcătuit! Eu mă rezum în a accentua această întâlnire cu emoția artistică, pentru mine ea e tușa sublimă a bunăvoinței lui Dumnezeu. (august 2008)

Febra scrisului

Imperativa nevoie de a scrie

Cum nu sunt critic literar îmi pot permite fericita libertate de a încheia această carte într-o notă profund subiectivă, chiar personală aș zice.

Acest capitol nu respectă nici o schemă premeditată, nici o regulă de structurare interioară a literaturii, nici o opreliște. Este pur și simplu «simplă suflare» cum ar fi spus Rilke.

Încerc să îl închei în această zi de Paște în care, într-o lumină orbitoare, lumea se bucură că «Hristos a înviat».

Printr-o potrivire de fapte și întâmplări, eu am în față corecturile cărții, în plus casetele cu filmările de la festivitățile de decernare a premiilor Asociației Române pentru Patrimoniu, în care Artur Silvestri dă premiile și rostește, de fiecare dată, cuvinte alese, bine alese, cumpănite, cu totul neîntâmplătoare.

Voi asculta cele aproape trei ore de «cuvinte alese» spre a extrage din ele materie pentru un documentar pe care soția sa dorește să îl facă.

Deci Paștele meu nu se derulează nici în pădure, nici în câmpie, nici la iarbă verde și nici cu alți prieteni, în veselie sau cântec. Este un Paște exclusiv cu literatura și mintea lui Artur Silvestri.

Într-un fel, e micul meu omagiu, ascuns și neștiut, în care sărbătoarea creștinătății mi-o ocup numai cu mesajul lăsat de el.

Îmi amintesc cum, într-o proză, el evocase începuturile sale literare și cât de tare m-a impresionat capacitatea sa de a descrie febra scrisului!

«Îmi amintesc nopțile interminabile când, în vacanță, scriam la biroul mic, vopsit în negru, improvizat din două noptiere unite prin scânduri geluite, bătute una lângă alta; teancurile de hârtii cu însemnări ce nu mai știu astăzi pe unde s-or fi aflând, dacă mai sunt, lumina veiozei bătând peste câte un cotor de carte despre care nu îmi mai amintesc nimic, ca și cum n-ar fi fost. Să fi știut măcar de unde îmi venise această maladie inexplicabilă, poate că aș fi încercat să mi-o cunosc și s-o mai îndrept dacă îmi mai stătea în puteri.»

Maladia inexplicabilă era dorința de a fi scriitor, dorința de a scrie, imperativul de a scrie.

Ea a fost irepresibilă în viața lui Artur Silvestri, care a trăit prin scris, a crezut în scris cu toată puterea făpturii sale, fie chiar și când munca tainică, munca epuizantă, de ocnaș al scrisului i-a secătuit viața și i-a și curmat-o, într-un soi de troc cu viața în care nu a existat nici o milă.

Restituirile:

necesare, apăsătoare, obligatorii

Există astăzi, aș zice, din fericire, un val de considerații, aprecieri, eseuri, pagini de proză de rememorare, scrisori, mesaje și alte intervenții publice, ale celor care l-au prețuit și l-au citit sau l-au întâlnit pe Artur Silvestri.

Fără nici o îndoială vor exista și studii pe teme precise, delimitate în ultimă instanță, circumscrise unui subiect exact, cu alte cuvinte centrate pe câte o felie a operei sale.

Cred că opera și viața sa reprezintă un întreg și că acesta este abordabil atât din proximitatea propriu-zisă, cât și de la distanța cuvenită.

Distanța facilitează în fapt, de multe ori, abordarea.

Apropierea o tulbură cu răsuflarea caldă a amintirilor, pe care le simți adeseori în ceafă.

Cred însă că există o medie aritmetică necesară, între abordarea sub impulsul momentului și distanțarea maximă, ca față de un subiect de analiză și cercetare furnizat de bibliotecă.

Poetul Gh. Tomozei (1936-1997) reconstituia, într-un timp din care îmi amintesc multe detalii fiindcă pe vremea aceea eram căsătoriți, cu acribie adevărată, episoade din viața lui Nichita Stănescu sau chiar a lui Nicolae Labiș, eforturile sale erau enorme, de substanțialitatea lor îmi dau seama abia azi de parcă timpul m-ar ajuta să înțeleg dificultățile unui gen literar: restituirea.

La tot acest efort enorm, efort fizic, dar și de organizare, de scriitură și redactare m-am gândit punând față în față Restituirile făcute de Artur Silvestri și ideea că, va veni cineva după noi, după el, și va reuși să facă o restituire.

Tomozei a trebuit să găsească măsura justă a lucrurilor, cea care poate rămâne în posteritate fără jenă și fără revizuiri majore.

Am avut cu Artur Silvestri, de câteva ori, culmea, lungi convorbiri telefonice care depășeau totdeauna o oră, despre acest fapt al restituirii.

El prețuia demersul lui Tom și spre deosebire de alții, (care considerau că Tomozei s-a pus prea mult în slujba altora, preferând câteodată să se așeze pe el însuși în umbră, ceea ce poate că până la urmă e adevărat) aprecia acest efort uriaș care pare nevăzut când la sfârșit rămâi cu câte o carte în mână, de parcă, ea, cartea s-ar face de la sine însăși, ar apărea ca din spuma mării memoriei!

Până la urmă, textele și ideile despre Artur Silvestri se vor așeza întocmai cum el însuși scrisese despre o altă carte alcătuită de el, acele ***Convorbiri de Amurg*** cu Antonie Plămădeală:

„În cele din urmă, toate se așezaseră în forma acestei cărți neobișnuite dar poruncită de ceva, ce nu înțeleg acum. Poate că în ea se întrevede că este «făcută» la repezeală și nu-i echilibrată, deci nu are clasicitatea ce am căutat-o zadarnic și la altele ce «stau» încă fiindcă n-au atins-o.“ (***Modelul Omului Mare***, ediția a doua revizuită și adăugită Carpathia Press 2008)

Soarta îi satisfăcuse suprema dorință:

a rămas în Literatură

În cele din urmă cartea aceasta va avea viața ei și, poate, dinamica ei interioară, și va putea fi citită în ordinea în care o voi pune eu, sau total aleatoriu sau într-o altă ordine, un pic ca **Șotronu** lui Cortazar. O scriu găsind tangențe și empatii care îmi taie răsuflarea, cu aceste două lecturi pe care le trăiesc: **Coelho** cu tainele străbaterii deșertului în căutarea Comorii și Cortazar, ca autor emblematic cu amintirea acelei **Insule la amiază**.

Ca să înțelegeți, va trebui să vă mărturisesc ceva personal:

În anii optzeci în care publicam în *Luceafărul*, dar asta e prea sec spus, vreau să spun că eram legată de acea lume mai mult decât se poate înțelege, un fel de solidaritate ciudată, uneori dureroasă, citisem prima oară «Insula la amiază», acea proză formida-

bilă a lui Cortazar, una din lecturile care m-au marcat (prozator care l-a marcat fundamental și pe Artur Silvestri, de altfel). Atât de mult încât la un moment dat trăiam frica întrupării ei în realitate. Autorii pățesc din astea. Eu am trăit zece ani obsedată de un roman, pe care până la urmă nu l-am publicat, el se numea *Abandon*, și ceea ce se petrecea în textul scris, se transforma, într-o formă sau alta, a doua zi, în realitate: drumul cărții mă ducea spre ceva și în același timp trăiam o frică aproape ucigașă, îmi era frică de parcă îmi anticipam viața.

Personajele abandonau, în acea carte, autorul însuși, cartea eșua și se termina în abandon, ceea ce s-a și întâmplat în viață, în viața cărții.

Ei bine, în octombrie 2008, plecam împreună cu soțul meu, Bernard, spre Franța într-o călătorie pe care o speram creatoare: voiam să configurăm o altă viață, să vedem sudul, Țara Bascilor, Bayonne, Peau, Lourdes și eventual să ne mutăm acolo. Era o hotărâre greu de luat, o decizie grea pentru ființa temătoare și foarte lovită care sunt. Artur mă încurajase, voiam să facem o publicație literară, curată și densă, de un anume nivel, îi prefigurasem profilul, vorbisem în amănunt despre rosturile ei, eu trimisesm mailuri peste mailuri căutând colaboratori și încercând să îi facilitez apariția în lumea stufoasă a revistelor.

Am plecat pe drumul obișnuit și după o zi de galeră traversând Ungaria și Austria, noapea căzuse când ne apropiam în Germania de localitatea Rosenheim. În toate drumurile noastre ne opriserăm

acolo, ne plăcea Tirolul, peisajul, verdele și lacurile, părea locul în care am fi visat să trăim.

Ipotetic și imposibil. O pană de motor totală, din care mașina n-a mai putut fi scoasă niciodată ne-a prins totuși pe ultima bandă, banda de siguranță și nu pe prima bandă unde, desigur, am fi avut parte de o moarte sigură și imediată.

Atât de mult ne-am dorit să fim la Rosenheim, încât ni se îndeplinea dorința aceasta, maximă, aș zice.

Singura persoană pe care am anunțat-o că nu mai avem mașină, că printr-o neînțelegere totală între un autoservice german și o societate de asigurări franceză, ea fusese distrusă, decupată, fără măcar să primim un sfanț despăgubire, sfidând orice logică a lucrurilor și trimițându-ne cu indiferență «să-i dăm în judecată», singurul mesaj pe care l-am trimis a fost către Artur.

De ce? Nu eram atât de apropiați încât să facem asta și totuși mi-am dat seama că Artur reprezenta un fel de reazem nevăzut, dar sigur.

El mi-a răspuns imediat accentuând «sentimentul rău» pe care îl avuse când a auzit de necazul nostru.

Nu aveam cum să știu că totul se petrece în zilele în care «se juca» nespus de nedreptul său diagnostic. Acela, implacabil.

Apoi am refăcut drumul gândurilor mele.

Personajul din Cortazar dorise atât de mult să ajungă în acea insulă splendidă, încât destinul îi făcuse acest hatâr, dar asta îl costase viața.

Eu îmi dorisem într-atât acel peisaj perfect din Tirol cu ape limpezi și munți perfecți, încât eram cât pe ce să rămân acolo, ca umbră însă.

Artur Silvestri își dorise cu toată ființa sa să fie scriitor și să trăiască prin literatură, și această dorință i se împlinea.

Literatura îl luase cu sine, îl absorbise ca o grație divină, satisfăcându-i suprema dorință, suprema aspirație.

Conștient de lipsa de recunoștință a semenilor,

și mai conștient de pericolul acelor uzurpări

Cu cât înaintam în materia operei lui Artur Silvestri, cu atât mai mult înțelegeam efortul lui disperat de a-și trezi contemporanii, de a le arăta ce ignoră, la ce dau cu piciorul, prinși de cursa atât de zadarnică a aparentului imediat, cu străluciri de gablonz. De pildă, în tot ce însemna repunerea într-un anume drept, al respectului, a Mitropolitului Nestor Vornicescu, când scrie despre «uzurparea» învești mântată în vanitate sfidătoare și uitare voită, și chiar în «damnatio memoriae» adaugă: *O constat și sunt deznădăjduit.*

N-am văzut erudit, scriitor, autor, conștiință activă a lumii în care trăim, atât de conștient de lipsa de recunoștință a semenilor și mai conștient de pericolul acestor uzurpări.

Pe Artur Silvestri îl durea inima să vadă cum

felul de a fi al acestui popor nu se schimbă, nu se ameliorează și nu capătă mai multă înțelepciune și generozitate.

Căci dacă am fi cu adevărat sinceri, de la nerecunoașterea străromânilor până la răutatea unei lumi față de Eminescu, Cuza, Bălcescu ori Tudor Vladimirescu, ca să rămân numai la secolul XIX și să nu citez exemple prea apropiate de noi care ar putea declanșa alt fel de înțelegeri și războaie, se pare că acesta a fost unul din blestemele antropologice ale acestui popor. Îmi aduc aminte de una din discuțiile pe care le-am avut cu Artur Silvestri în anii optzeci, în micul birou de la redacția Luceafărului.

Era o discuție de fapt începută între Artur Silvestri și prozatorul Aurel Dragoș Munteanu, pornită de la un articol publicat despre Picu Pătruț, miniaturistul transilvănean. Pe această linie, împărtășeau aceleași idei, de restituire ***cu orice chip***, de aducere la lumină a necunoscutelor și de încurajare a cercetătorilor care aveau ceva de spus. La cei douăzeci și ceva de ani ai mei, ideea acestui blestem pe poporul meu mi s-a părut nedreaptă, apoi am reflectat puțin, căci Artur Silvestri avea propriile argumente, iar Aurel Dragoș Munteanu pusese în circulație teoria urii față de elite, caracteristică poporului nostru. Au trecut de atunci 25 de ani și ceea ce atunci mi se părea o formă de exagerare cu aer de hiperbolă și oricum o accentuare literară, mi se conturează tot mai clar dinainte, ca o mare greutate de dus pentru poporul meu.

Asta m-a făcut mai înțeleaptă. Nu mă mai mir

când oamenii neagă câte un nume, o faptă, o carte, o personalitate, chiar fără să știe despre ce e vorba. E un fel de superioritate în a nega fără să știi, fără să fi citit poate nimic, sau poate citind, dar cu puterea de înțelegere diminuată, cu felul de a face corelații și de discernământ a unui om comun.

Înclinarea românilor e de a se îndoi și dacă se poate de-a spune ceva minimalizator dacă nu vexant la adresa cuiva care s-a detașat real, a făcut ceva ce depășește limitele de înțelegere.

Fac această excursie în atitudinea publică pentru că eu mi-am explicat deja o anumită doză de răutate care s-a manifestat la unii în receptarea operei lui Artur Silvestri. Și să nu-mi spuneți mie că totul se datorează acelui serial pe care pamfletarul temut care era, l-a scris, într-un război care exista în momentul în care două sisteme se înfruntau, și zău dacă armele unuia erau mai blânde decât ale celuilalt.

Nu, la Artur Silvestri pe unii îi deranja totul, cultura, curajul, tenacitatea, seriozitatea întreprinderilor, pe urmă a deranjat până și faptul că a inventat ceva valabil în așa-zisa societate de tranziție, în plină debandadă, că se ridicase iar deasupra, că avea ce să comunice și că opiniile lui erau pertinente.

Povestea cu ura față de valori există, e vie aici, la noi, nu prea mi-e clar care dintre năvălitori ne-au lăsat-o și cum s-a pripășit, dar e o formă de distrugere dinlăuntru a societății românești.

***

Nu îmi imaginez că doar modesta mea carte ar putea schimba ceva esențial în receptarea unui

autor. Cei care îi cunosc deja opera sunt, certamente, deja câștigați de ea, de forța faptei sale culturale, de dimensiunea ei, de generozitatea și superba sa încredere în acea «*Românie tainică*».

Dar cărțile sale vor fi, sigur, reeditate.

Și vor veni alți și alți cititori care le vor pătrunde tainele și le vor descifra sau se vor îndrăgosti de ele, căci, din fericire, literatura e un fluviu care curge, curge, iar mărturia ce-a lăsat-o Artur Silvestri în cultura noastră e ceva sigur și de neînvins.

ARTUR SILVESTRI - OPERE TRADUSE

1. **Artur Silvestri** – ***Apocalypsis cum figuris*** – Sept nouvelles fantastiques et un epilogue – l. franceză, CARPATHIA PRESS, Bucuresti, 2005

2. **Artur Silvestri** – ***Nestor Vornicescu. L'Apôtre de l'Idée Proto-roumaine*** – l. franceză - KOGAION EDITION, București, 2005

3. **Artur Silvestri** – ***Pentagramma*** – l.română, franceză, engleză, germană, rusă- KOGAION EDITION, Bucuresti, 2005

4. **Artur Silvestri** – ***Syllabus*** – l.franceză -KOGAION EDITION, Bucuresti, 2005

5. **Artur Silvestri** - ***Pastor Magnus*** – l.română, franceză, engleză, germană, rusă- KOGAION EDITION, Bucuresti, 2005

6. **Artur Silvestri** – ***L'archetype des moines scythes – Quatre „heures astrales" dans le Byzance parallele*** l. franceză – CARPATHIA PRESS, Bucuresti, 2005

7. **Artur Silvestri** – ***La faible de la voie solitaire*** – *Quelques éléments d'histoire culturelle apocryphe* – CARPATHIA PRESS, Bucuresti, 2005

8. **Artur Silvestri** – ***Genius Loci*** – lb. română, franceză, engleză, germană, italiană, spaniolă- KOGAION EDITION, Bucuresti, 2006

9. **Artur Silvestri** – ***Perpetuum mobile*** – l. franceză, KOGAION EDITION, Bucuresti, 2006

10. **Artur Silvestri** – ***Perpetuum mobile*** – l. engleză. KOGAION EDITION, Bucuresti, 2006

11. **Artur Silvestri** – ***Dodekagon. Der Archetypus der Skythischen Monche. Essays zum «parallelen Byzanz»*** l. germană, KOGAION EDITION, Bucuresti, 2006

12. **Artur Silvestri** – ***PIANO NOBILE,*** *Récit d' Amertume*, l. franceză, KOGAION EDITION, 2005

C U P R I N S

Capitolul 1

Arhetipul Călugărilor sciți- O construcție masivă și durabilă pentru cei ce vor veni.....9
Subtilitatea analizei - O prismă valabilă pentru întreaga operă 11
Fabula căii singuratice sau sinteza sintezelor -
Misterul supraviețuirii unor culturi 14
Un studiu despre modelul literar românesc - Nesfârșitele șantiere 24
Literatura protoromână - Școala literară de la Tomis.....26
Ce erau Pătimirile -
Importanța lor incontestabilă pentru nașterea literaturii române 29
Tomi, Tomis; monahii sciți și tainele lor - Restaurarea unor concepte 34
Renașterea isihastă - Teza repetitivă a Bizanțului înainte de Bizanț 38
Clasicii incontestabili - Nicodim de Tismana și Filotei de la Cozia 46
Umbra Brâncoveanului - Remarcabila capacitate de sinteză.....50
Amprenta lui Cantemir - O gândire fără complexe 59

Capitolul 2

Lumea ficțiunii, fascinația prozei - Mesajul sufletului natural 69
Dinspre lumile ipotetice - Aura mistică a scrisului.....71
Un țărm care nu se găsește pe nici o hartă - O epică de stări evanescente.....76
În marginea apei - Sufletul natural ca o entelehie.....81
Regresul hipnotic - Spaima ancestrală.....86
Vrajă, magie, iluzie - O poveste enigmatică 90
Un acut sens poetic - O nostalgie cinematografică.....93
Timpul nuanțelor - Fericirea nu are cuvinte 96
Măiestria bemolurilor - Prozatorul absolut.....100
Descrieri vrăjite - La marginea Utopiei.....103
Există un univers de pomeniri - O scriere despre Rânduială, Taină și Destin.....109

Capitolul 3

Sub Mâna nevăzută și atotputernică - Cărți din și despre lumea Bisericii 113
Sensurile învățămintelor - Modelul Omului Mare.....115
„Marele mister" cutreieră nevăzut, ca o boare - opera lui Artur Silvestri.....117

S-au întâlnit în cartea acesta doi trimiși de Sus - Artur Silvestri și Antonie Plămădeală ..121
Despre teme suspendate, cărți deschise și căi de continuat -
Autorul ne lasă un «mod de întrebuințare» premonitoriu, pentru propria sa operă.....124
Risipa ne stăpânește - Sindromul nepăsării abisale.....128
O evocare și reconstituire de personalitate - Mitropolitul Tit Simedrea 130
Regula chiliei luminate - Împotriva uitării, care este moartea definitivă.....135
Secretul Rugului Aprins - Între pereții chiliei, între cărțile vechi.....140
O lecție de neuitare - Indistinctul misterios.....143
Mitropolitul cărturar - Tit Simedrea a fost potrivnic **«**răului românesc**»**.....150

Capitolul 4

Incursiuni în Timpul fundamental - Accesul la clipa de iluminare.....153
Memoria Putnei - Un căutător al enigmelor.....155
Coloana cerului - Istoria nedeslușită a Locului Consacrat.....158
Un protector de dincolo de văzut - Ofranda baldachinului.....162
Părinții patriei și Voievodul cărților din munți - Mitropolitul Nestor Vornicescu...167
Aetichus Histricus - Cosmografia.....172
Enigmele fascinează - Despre **«**Alfabetul necunoscut**»** 174
Străromânitatea noastră - Primele scrieri patristice.....176
Leit-motivul Kogaion - Moldova de sub frunte.....181
Prisma decodificatoare - Un palimpsest impresionant 186
Sfinții zugrăviți la mânăstirea Regelui pescar - Pilda clopotului scufundat.....190
Simbolul de credință mușatin - Sensuri și semne la mânăstirea Bistrița de Neamț..195
Reculegeri sau Douăsprezece fântâni din munți -
Tâlcuri și povețe la Mânăstirea Ciolanu 198

Capitolul 5

Împotriva uitării, uzurpării, amânării - Restituiri literare, reevaluări 203
Fascinația sudului: Zaharia Stancu - Descifrarea enigmei antropologice 205
Ultimul bizantin: Paul Lahovary -
Un act de justiție culturală împotriva uitării vinovate 208
Doamna profesoară în geografia libertății - O formulă a intelectualului umanist....213
Basarabenii, un text restituit - Misterul fructului: **«**Soarta manuscriselor pierdute**»**217
Despre Patriarhul ardelean - Cum alcătuia Artur Silvestri o carte de restituire 222

Capitolul 6

Oameni și lecții - Despre pomenire, evocare și păstrarea memoriei 227
Sensul profund al pomenirii - **«**Urma ce lăsăm...**»** Conjuncția secretă 229
Embleme de suflet - Acuarela zilei pariziene 238
Recuperări - Despre un perpetuu Orfeu 242
O reabilitare: misterul lui Pius Servien - Misiunea de a îndrepta 245
Pagini inegalabile - Cufărul cu comori 248
Din nou despre blestemul uitării - Împăcare cu soarta nedeslușită 250
O orgă de idei și simțăminte, neobișnuită, paradoxală -
O scriere despre Rădăcini și Familie 257
Atâta noblețe sufletească! - Despre stări enigmatice purtătoare de sens 258
Împotriva uitării - Investigând o consemnare referitoare la Mihai Eminescu 264
Proba de foc - Semne și peceți 268
Conducătorul, la români: disecție pe viu - O posibilă emblemă a Europei 271

Capitolul 7

Deschizător de drumuri - Evantaiul opțiunilor și epica din disociația de idei 277
Despre «texte în două limbi împletite» - Prisme multiple 279
O întâlnire între loc și sufletul colectiv - O voință valahă de clasicitate 283
Dizertații despre o Românie haotică - Sfârșitul ciclului incoerent? 287
Privirea îndurerată: Exerciții de exorcism social - Psihologie socială și națională ... 292
Europenismul nostru - Mistificație sistematică 296
Dintr-un scrin contemporan - O realitate de ansamblu: scene cu neomigratori 298

Epilog subiectiv

Febra scrisului - Imperativa nevoie de a scrie 305
Restituirile: necesare, apăsătoare, obligatorii 307
Soarta îi satisfăcuse suprema dorință: a rămas în Literatură 310
Conștient de lipsa de reunoștință a semenilor,
și mai conștient de pericolul acelor uzurpări 314

Artur Silvestri, opere traduse 318
Biografie Artur Silvestri 322
ARP - publicații 326

Artur Silvestri

(București, 19 martie 1953 –
Viena, 30 noiembrie 2008)

- Scriitor, istoric al civilizațiilor, promotor cultural, personalitate cu activități enciclopedice
- Studii filologice Universitatea București
- Specializări în arheologie în Italia și istoria culturii la Sorbona, Franța
- Doctor în literatură medievală la „Trinity Bible Research Center"- University of Madras, India
- Doctor h.c, la „Institut d'Estudis medievals de Catalunya" – Barcelona
- Din iulie 2004 „Docteur en sciences appliquées" la Universite Francophone Internationale Bruxelles și „professeur-visiteur", în materia „Gestiune imobiliară și expertiză patrimonială", pentru U.E. și Africa
- I s-a atribuit „La Croix de Saint Antoine du Desert", marea distincție a Bisericii Copto-Ortodoxe din Alexandria (Egipt)
- A fost ales „academico" la Centro Culturale Copto-Ortodosso din Veneția, Italia
- „Doctor of Dinity" la St Ephrem s Institute" din Puerto Rico

- Cronicar literar la revistele Luceafărul (1975-1989), Actualites Roumaines (1981-1984), Romanian News (1981-1984), are contacte strânse cu mari scriitori și artiști români din toată lumea, fiind în corespondență cu Mircea Eliade, G.Uscătescu, Nicolae Baciu, Paul Lahovary, Luki Galaction, Leon Negruzzi, Ioan. I. Mirea, Ștefan Baciu și alții.
- Inițiază proiectul „noii geografii literare“ la revista Luceafărul, în vederea stimulării creației locale și regionale, respingând centralizarea culturală
- Creator de instituții și de organizații profesionale, a fost Președintele Uniunii Patronale Imobiliare din România
- Președinte și membru fondator al Asociației Române pentru Patrimoniu
- Fondator al Asociației Scriitorilor Creștini din România (2005)
- Președinte de onoare al Ligii Scriitorilor din România
- Activitate culturală impresionantă timp de peste trei decenii.
- Autorul a sute de cercetări de istorie literară română apărutăe în engleză, franceză, rusă, spaniolă și chineză.
- Autor al peste 200 studii pe teme de istorie literară română, peste 50 de cărți și 2500 de articole pe teme culturale
- Inițiator, alături de Mitropolitul Nestor Vornicescu, al dezbaterii privind epoca literară protoromână
- Studii originale și ediții legate de „epoca străromână“, cu concluzii însușite ulterior de numeroși alți comentatori

- Descoperitor al operei latine a scriitorului protoromân Martin de Bacara (sec. VI d.h) și al autorului bizantin Ioancu (sec XIV), despot al Dobrogei
- Creatorul unui vast program cultural on-line, care însumează peste 100 pagini web (dintre care 25 de publicații periodice cotidiene, săptămânale și lunare și 5 reviste literare în limbi străine)
- Autorul unor cărți de mare prestigiu cultural: *Modelul Omului Mare, Radiografia spiritului creol, Memoria ca un concert baroc* (vol. I-III), *Vremea seniorilor, Athanor* (vol I-II), *Semne și peceți, Arhetipul Călugărilor Sciți* (limba română, franceză, engleză, germană)
- Cărți de proză (*Apocalypsis cum figuris, Perpetuum mobile*), de eseistică în teme diverse, numeroase contribuții de filosofie socială
- Serii și colecții editoriale create și îngrijite de Artur Silvestri (*Mărturisiri de credință literară* vol I-II, *Cuvinte pentru urmași* vol I-II), ilustrează o operă polimorfă și inspirată
- Specializat, în ultimul deceniu, în analiză economică
- Considerat, după 1990, fondatorul activităților de consultanță imobiliară din România și un expert în analiza și prognoza de piață aplicată acestui domeniu
- A coordonat, în 1997, alcătuirea standardelor ocupaționale pentru profesiunile de agent, consultant și evaluator imobiliar în cadrul programului european CSOE, pentru standardizare
- Susținută și ingenioasă activitate în presa imobiliară, fiind, de asemenea, unul dintre inițiatorii ei reputați
- A creat „Monitor imobiliar“ (febr. 2007), sin-

gurul buletin cotidian on-line, în domeniu, din România.

● A elaborat, începând din 1991, un număr impresionant de analize și sinteze privitoare la domeniul imobiliar, fiind, la începutul acestui secol, cel mai prestigios autor de cărți cu tematică imobiliară: *Retrocedarea secolului, Scandalul Fondului religionar bucovinean* (2003), *Deceniul straniu. Orașe variabile, sanctuare, mituri imobiliare* (2003), *România în anul 2010. O prognoză de piață imobiliară* (2003), *Efectul Thales din Milet. Eseu despre manipulatorii de bani* (2004), *Megapolis valah. O sută de principii doctrinare* (2004), *Apologia hazardului* (2005), *Apogeul derutei* (2005), *Exerciții de exorcism social* (2006), *Sfârșitul iluziei. O prognoză imobiliară: România în primul an european* (2007), *România imobiliară. Neo-babelism, lux de Dâmbovița, deproprietărire* (2008), *„Loc" și „Persoană". Eseuri despre geografia tainică* (2008) sunt cărți despre care s-a spus că „dacă piața imobiliară nu ar fi existat, atunci ar fi trebuit inventată din cauza lor".

● **Artur Silvestri** a fost, prin toată acitivitatea sa, un mare promotor de proiecte culturale și sociale, puternic impregnate de un caracter spiritualist și atașat tradiției. Ultimul său proiect literar cuprindea resuscitarea celebrelor publicații culturale „Columna lui Traian" (fondator Bogdan Petriceicu Hașdeu), „Arhiva Românească" (fondator Mihail Kogălniceanu), „L'Etoile du Danube" (fondator Mihail Kogălniceanu) și „Sinteze". A relansat în format electronic publicațiile „Semănătorul" și „Neamul românesc".

● A fondat și activat editurile: Carpathia Press, Intermundus și Kogaion.

ARP
Asociația Română pentru Patrimoniu
Publicațiile înființate de
ARTUR SILVESTRI
se pot citi la următoarele adrese:

• **ARTUR SILVESTRI -** site - **www.artur-silvestri.com**
• **ANALIZE ȘI FAPTE – www.analize-si-fapte.com**
revistă de actualități – semnalează principalele articole din celelalte reviste, știri, evenimente
• **LUCEAFARUL ROMÂNESC – www.luceafarulromanesc.com**
revistă de literatură: proză, poezie, cronici
• **NEAMUL ROMÂNESC – www.neamul-romanesc.com**
revistă de opinie și dezbateri: dosarele istoriei contemporane
• **ECOUL – www.revista-ecoul.com**
revistă de creație: actualitate, proză, poezie
• **EPOCA – www.revista-epoca.com**
revistă de știri și opinii alternative despre actualitate
• **MONITOR CULTURAL – www.monitor-cultural.com**
revistă de opinii, critici, articole inedite, dezbateri literare
• **TÂNĂRUL SCRIITOR – www.tanarulscriitor.com**
revistă de literatură pentru tinerii scriitori: proză, poezie
• **O CARTE PE ZI – www.o-carte-pe-zi.com**
cronici, recenzii, comentarii la cărți
• **CĂRTICICA ROMÂNEASCĂ PENTRU COPII:**
www.carticicaromaneascadecopii.com
• **SEMĂNĂTORUL - EDITURA ON LINE - www.editura-online.ro**
• **SEMĂNĂTORUL - www.semanatorul.ro**

BIBLIOTECILE ARP – ON LINE
• **Biblioteca on-line – CĂRȚILE LUI ARTUR SILVESTRI**
www.cartileluiartursilvestri.com
• **Biblioteca on-line** – cărți editate de ARP
www.biblioteca-online.ro
• **Biblioteca gratuită on-line** – cărți primite de la autori –
www.bibliotecagratuitaonline.com

Adresă poștală:
Asociația Română pentru Patrimoniu,
str. Cântărețul Macarie nr.6, sect.1, București, cod poștal 010648, București
Adrese de corespondență:
• **mariana.braescu.silvestri@gmail.com**, materiale pentru publicare, referitoare la Artur Silvestri
• **publicatiile.arp@gmail.com,** alte materiale pentru publicare, în revistele ARP

La prețul de vânzare se adaugă 2% reprezentând
valoarea timbrului literar ce se virează conform legii

Comenzi și donații
Persoană de contact Maria ANGHEL
telefon 021.317.01.10
telefon/fax: 021.317.01.14
mobil: 0744.380.643
e-mail: anghel.maria@gmail.com
Asociația Română pentru Patrimoniu,
Adresa: Strada Cântărețul Macarie nr.6, sector 1,
București, cod poștal 010648, București

Tehnoredactor: Cristina MIHAI
Coperta: Mugur KREISS

apărut 2009
BUCUREȘTI-ROMÂNIA

Lucrare executată la C.N.I. „CORESI“ S.A.